

వేదములు

విచారణ

వాసాదికారః -మహర్షి బృగు ప్రణీత

సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

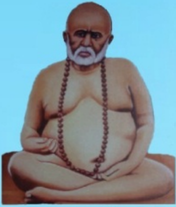

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

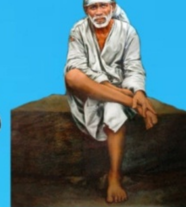
అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

నన్ను "నేను" చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2990100028729

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్ధం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language: Telugu
Scanning Centre: Any Centre

Clear Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

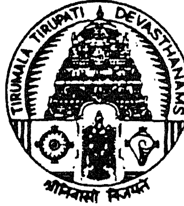
శ్రీ వేంకటేశాయ నమః

శ్రీ వైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రే

వాసాధికారః

(మహర్షి భృగు ప్రణీతమ్)

శ్రీ వైఖానస దివ్యసిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభ పండితైః పరిష్కృతః
శ్రీమాన్ దీవి వెంకట రామాచార్యులు, గుంటూరు
శ్రీమాన్ నల్లూరు విఖనస భట్టాచార్యులు, నల్లూరు

ప్రచురణ :

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు, తిరుపతి

1999

ముందుమాట

"వాసాధికారః" - అనే ఈ సంస్కృత గ్రంథం ఇంతవరకు ముద్రితం కాలేదు. ఇందులో 54 అధ్యాయాలున్నాయి. ఈ గ్రంథ రచయిత భృగుమహర్షి. వీరు వైఖానస సూత్రకారులగు శ్రీ మద్విఖనోమునీంద్రులవారి నలువురు శిష్యుల్లో ఒకరు.

ఈ వైఖానస ఆగమ గ్రంథంలో దేవాలయాల్లో నిర్వహించే విగ్రహ ప్రతిష్ఠా విధానం, భగవంతుని ఆరాధన క్రమం, వేర్వేరు ఉత్సవాలు, ప్రాయశ్చిత్తాలు మొదలయిన వివిధ విషయాలు క్రమంగా చక్కగా విశదీకరింపబడి ఉన్నాయి.

ఈ గ్రంథకర్తయైన భృగుమహర్షి 'అధికారము'లనే పేరుతో సంస్కృతంలో అనేక గ్రంథాలను రచించారు. వాటిలో 'ఖిలాధికారము', 'క్రియాధికారము', 'ప్రకీర్ణాధికారము', 'యజ్ఞాధికారము' మున్నగు వాటిని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు ఇంతకు పూర్వం ప్రచురించి వున్నారు. ఆ వరుసలో ఇది మరో ప్రచురణ.

అమూల్యమైన ఈ గ్రంథం యొక్క వ్రాత పతులను నల్లూరు, గుంటూరు-మున్నగు చోటులందలి శ్రీ వైఖానస ఆగమ పండితుల నుండి సేకరించి, శుద్ధ ప్రతి తయారుచేసి, ప్రచురించడంలో సహకరించిన శ్రీ మాడంబాకం కృష్ణస్వామి శ్రీనివాస భట్టాచార్యులు (తి.తి.దే. ఆస్థాన పండితులు) గారికి శ్రీ వైఖానస దివ్య సిద్ధాంత వివర్ధినీ సభ, తిరుమల వారికి కృతజ్ఞతలు.

యం.కె.ఆర్. వినాయక్
కార్యనిర్వహణాధికారి
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం

తిరుపతి
25-11-97

హరిః ఓమ్

ప్రస్తావన

వాసాధికారము అను నీ గ్రంథము భృగుమహర్షి ప్రణీతము. భృగు మహర్షి గ్రంథములు పదమూడుగా చెప్పబడుచున్నవి. అందులో ఖిలాధికారము, క్రియాధికారము, ప్రకీర్ణాధికారము, యజ్ఞాధికారము అను నాలుగు పుస్తకములు లోగడ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు ప్రచురించినారు. ఇది ఆ వరుసలో అయిదవ గ్రంథము. వాసాధికారము ఇంతవరకు ముద్రణ కాలేదు. వ్రాత ప్రతిగానే వున్నది. అది మొట్టమొదటిసారిగా ఇప్పుడు ముద్రించబడుచున్నది.

వాసాధికారములోగల విశేషములను ఈ గ్రంథ పీఠికలో వివరించబడినవి. ముఖ్యముగా ఈ గ్రంథములో ప్రాణాయామము, నాడీ చక్రము, న్యాసత్రయము, విగ్రహ స్వరూపము, విగ్రహప్రతిష్ఠా, విష్వక్సేనారాధన, శ్రీస్వామివారి నిత్యార్చనలు వివరముగా గలవు. వివిధ ఉత్సవములు, పుష్పయాగ, వసంతోత్సవ, డోలోత్సవ, పవిత్రోత్సవములు జరిపించు వివరములు, శ్రీస్వామివారి స్నపన (తిరుమంజనములు) ఇతర గ్రంథముల కంటె ఎక్కువ వివరములతో యున్నవి. ఈ గ్రంథము చాల ఉపయోగపడగలదు.

వ్రాత ప్రతులను సేకరించి గ్రంథముద్రణకు కృషి చేసిన శ్రీ దీవి విఖనసాచార్యులుగారు, తిరుమల వారికి శ్రీ వైఖానస దివ్యసిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభకు, గ్రంథమును శ్రమతో పరిష్కరించిన పండితులు శ్రీ దీవి వెంకట రామాచార్యులుగార్కు, గుంటూరు, మరియు శ్రీ నల్లూరు విఖనసభట్టాచార్యులుగారు, నల్లూరు వారలకు ఆశీస్సులు.

ఆర్ష గ్రంథములు అచ్చువేయుటలో శ్రద్ధ వహించిన శ్రీ యమ్. కె. ఆర్. వినాయక్‌గారు (మాజీ కార్యనిర్వహణాధికారి) మరియు శ్రీ ఐ. వి. సుబ్బారావుగారు, ఐ.ఏ.యస్., ఎగ్జిక్యూటివ్ ఆఫీసరు, టి.టి.డి. వారికి, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన ధర్మకర్తల మండలికి, శ్రీ యన్. యస్. శ్రీరామమూర్తి, ఎడిటరుగారికి నా నమస్సుమాంజలులు. కలియుగ దైవమైన శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి వారు వీరందరికి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములు ప్రసాదించవలెనని ప్రార్థించుచున్నాను.

బుధజన విధేయుడు

మాడంబాకం కృష్ణస్వామి శ్రీనివాస భట్టాచార్య

ఆస్థాన పండితులు,

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం

తిరుమల,

10-1-99

శ్రీ శ్రీనివాసాయనమః
శ్రీమద్విఖనసగురవేనమః

భృగుప్రోక్త వాసా ఽధికార

పీఠికా

వైఖానసము - సంసారమందు తాపత్రయముతో బాధపడు మానవులకు శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క సమారాధనమే అమృతత్వము కల్పించును. ఈ సమారాధనమునే భగవదారాధన అని అందురు. ఈ భగవదారాధనము అఖిల ప్రమాణములకు రాజవీధి సమానము. ఈ ప్రమాణములందు వేదము సార్వభౌమ సదృశము. వేద ప్రతిపాదితము గనుక భగవదారాధన వైదికము. సృష్ట్యాదియందు సర్వజనులకు ప్రామాణికముగా సౌమ్యముగా నుండుటకు శ్రీమన్నారాయణుడు విఖనస మహర్షిని ఆవిర్భవింప చేసెను. ఆవిఖనస మహర్షిచే ప్రతిపాదింపబడిన భగవదారాధన రూపమైన మార్గమే వైఖానసము ఇది వైదికము. సౌమ్యము. ఇహపర సౌఖ్యసాధకము.

వైదికము-ఆగమము ఈ రెండును ఒకటిగాదు. వైదికము వేదమంత్ర ప్రయోగము. విఖనస మహర్షి తనశిష్యులైన భృగ్వత్రి కశ్యప మరీచిమునులకు అనుగ్రహించిన శాస్త్రమును ఆగమమందురు. అందులకే వైఖానసము నిగమము మరియు ఆగమము. భృగ్వాదిమునులు విఖనసమహర్షి అనుగ్రహించిన భగవదారాధనమును అధికార-తంత్ర-కాండ-పటలాత్మకముగా నిర్వచించిన విధానమే ఆగమము. దీనినే శ్రీభగవచ్ఛాస్త్రము శ్రీ శాస్త్రము అనిగూడ అందురు.

"వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాది క్రియా న్వితై ః
బ్రాహ్మణైః క్రియమాణం యత్తత్సౌమ్యం వైదికం మతమ్"

విఖనసమహర్షిచే రచింపబడిన కల్పసూత్రమందలి నిషేకాది సంస్కారములచే పునీతులైన వారిచే చేయబడు భగవదారాధానమే సౌమ్యము మరియు వైదికము. ఈ భగవదారాధకులే వైఖానసులు. ఈ ఆరాధన ఇహ పర సాధకము.

ఈ వైఖానసము ఏకాయనీశాఖగా నిర్వచింపబడినది. వేదవిభాగమునకు పూర్వము వేదము ఒకే రాసిగా నుంచుటచే "ఋగాది" భేదము చెందలేదు. అనాడు వేదమునకు "యజుః" అను పేరుగలదు.

**"వేదానాం వ్యసనాత్పూర్వం ప్రాగ్రూపం మిళితంతుయత్
తాంతు వైఖానసీంశాఖాం ఇతివేద విదోవిదుః"**

ఈ వైఖానసమునకే "ఔఖేయ"మని మరియొక నామధేయము గలదు. "ఉఖా" అనగా బ్రహ్మదేవునియొక్క హృదయము, అందుండి ఆవిర్భవించిన సిద్ధాంత పరిణామమే "ఔఖేయము'. ఇట్లు పరిశీలించగా సర్వసమర్చనా సిద్ధాంతములకు ఇది ఆదిభూతము.

విఖనసుడు భగవదారాధన నిమిత్తము తొమ్మిది మంది మహర్షులలో నల్వురను శిష్యులుగా స్వీకరించి వారికి సార్థకోటి గ్రంథాత్మకమైన శ్రీశాస్త్రమును బోధించిరి. భృగువు-అత్రి-కశ్యప-మరీచి అను ఈ నల్వురు విఖనసుని శిష్యులు. ఈ నల్వురు మానవుల సౌలభ్యము కొరకు శ్రీశాస్త్రమును చాతుర్లక్ష గ్రంథముగా సంగ్రహించి అనుగ్రహించిరి.

భృగువు : ఈ మహర్షి బ్రహ్మమానస పుత్రుడు. మహర్షులలో భృగుమహర్షి భగవదంశ సంజాతుడు. "మహర్షీణాం భృగురహమ్" ఇది గీతయందలి భగవద్వాక్యము. ఈ వాక్యము భృగుమహర్షి ప్రాచీనత్వమును తెలుపుచున్నది. లక్ష్మీదేవి ఈ మహర్షికి సంకల్పతనయయై శ్రీమన్నారాయణునకు నిత్యానపాయిని అయినది. శ్రీమన్నారాయణుని సమూర్తారాధన సమగ్రతను లోకకళ్యాణార్థము అధికార రూపముగా ఈ మహర్షి అనుగ్రహించినాడు. ఈ భృగుమహర్షి దేవాయతనమందు గర్భాలయ దక్షిణభిత్తి పార్శ్వమున పూజలందుకొనుచున్నాడు. మరియు గరుడ పురాణమున, బ్రహ్మయొక్కఆదేశముచే విఖనసుని నల్వురి శిష్యుల సిద్ధాంతములననుసరించి భారతదేశమున నాల్గు ప్రదేశములందు అర్చనాది కైంకర్యములు జరుగుచున్నవి.

"ఆదేశాత్ బ్రహ్మణో విష్ణుం శ్రీనివాసే ఽత్రిరర్చయేత్
కాశ్యపో విష్ణ్వధిష్ఠానే శుభక్షేత్రే భృగుర్మని :
మరీచిర్మందరే విష్ణు మర్చయామాస కేశవమ్ ॥"

విఖనసుని ఆదేశముచే నల్వురు మహర్షులు నాల్గు పుణ్యక్షేత్రములందు తమ అర్చనా సిద్ధాంతములను ప్రవేశపెట్టిరి. వారి శిష్యప్రశిష్యులు దేశమంతయు భగవదారాధనరూపమైన సిద్ధాంతమును ప్రవేశపెట్టిరి. అందు భృగువు శుభక్షేత్రమున, అత్రి శ్రీశ్రీనివాసక్షేత్రమున (తిరుపతి), కశ్యపుడు విష్ణ్వ ధిష్ఠానక్షేత్రమున, మరీచి మందరమున ఆరాధన చేసినట్లు తెలియుచున్నది. శ్రీ శ్రీనివాస క్షేత్రము (తిరుమల-తిరుపతి) తప్ప తక్కిన క్షేత్రముల వివరము తెలియుట లేదు. ఈ మహర్షుల మూలపీఠము. నైమిశారణ్యము.

భృగువు గ్రంథములలో మిక్కిలి ప్రామాణ్యము వహించినది **వాసాధికారము** - ఇందు విగ్రహప్రతిష్ఠ - ఉత్సవము - అర్చన - ప్రాయశ్చితము - ఫలము. ఈ విషయములు విపులముగా స్పష్టముగా వివరింపబడినవి. చక్కని ఉపమానములు, శ్లేషలు శబ్ద నిర్వచనములు కలవు. రచన ధ్వని సూచకముగా సాగినది. ఉదాహరణ. "పుష్పేనష్టే ఫలంనాస్తి తస్మాత్సకళ నిష్కళే" వాసాధికార - దీక్షిత - ప్రతిష్ఠ - ప్రాయశ్చిత్తాది శబ్దములకు చక్కని నిర్వచనములు చెప్పబడినవి. ఆయా అధ్యాయములందు పై విషయములు పేర్కొనబడినవి. కొన్ని క్రియల ప్రయోగసరళి అనుక్రమణికవలె నడచినది. ఉదా ॥ "పవిత్రోత్సవము" కొన్ని క్రొత్త విషయములు చెప్పబడినవి. ఉదా : 'విష్వక్సేనుని జన్మవృత్తాంతము" శిల్ప శాస్త్రము ఎంతో విపులముగా ఈయబడినది. "ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః" ఇతి పూర్వజ శాసనమ్" ఈ వాక్యములు తరుచుగా ప్రయోగింప బడినవి. "నేను చెప్పినట్లే చేయవలయును, అన్యథా చేయరాదు. అని నిష్కర్షగా చెప్పబడినది. ఈ గ్రంథమున ఏబదిమూడు అధ్యాయములు గలవు.

"భగవదారాధనమే ఉత్తమ బ్రహ్మవిద్య"

పరమపదము చేరుటయే ఫలము. ఇది గ్రంథసారాంశము.

అధ్యాయములందలి విషయ వైశిష్ట్యము : ఏబది మూడు అధ్యాయములందలి విషయములలో కొన్ని మాత్రమే స్థాలీపులాక న్యాయముగా వివరింపబడినవి. షుమారు అరువది సంవత్సరముల నుండి వాసాధికార గ్రంథముద్రణ ప్రయత్నములు సాగి ఆగినవి. నేటికి శ్రీశ్రీనివాసుని అనుగ్రహము వలన టి.టి.డి. వారి సంపూర్ణ సహకారముతో, ప్రాచీనగ్రంథ సముద్ధరణమే ప్రధానముగా భావించి అహరహము శ్రమించుచున్న శ్రీమాన్ దీవి విఖనసాచార్యుల వారి కృషితో ఈ గ్రంథరాజము వెలువడుట ముదావహము. గ్రంథ గౌరవముతో విషయ వైశిష్ట్యమును అవలోకింపగోరుచున్నాము.

★ ప్రథమో ఽధ్యాయము- శ్రీవైఖానసభగవచ్ఛాస్త్ర వైభమును తెలిపెడి ఆర్షములు ప్రశ్నోత్తర రూపముగనే అనుగ్రహింపబడినవి. బ్రహ్మమానస పుత్రుడును మహత్తపోనిష్ఠా గరిష్ఠుడును, సర్వశాస్త్ర విశారదుడును భగవదారాధనా విషయ సంపూర్ణతా విశిష్టుడును అగు భృగుమహర్షిని లోకకల్యాణార్థముగా ఋషులు ప్రశ్నింతురు. వారి ప్రశ్నలకు భృగువు సమాధానములను వివరించి విపులముగా తెల్పును.

ప్రశ్న - ఏ దేవతను ఏ విధముగా పూజించవలయును. అందువలన ఫలమేమిటి? ఇది ప్రశ్న.

"వైదికోక్తేన మార్గేణ మంత్రైర్వేదోక్తవన్మయా
సమాహితమనాభూత్వా అర్చయేద్విష్ణు - మవ్యయమ్
తస్యవిష్ణో పదంగచ్ఛేత్కర్తవ్యమితి నిశ్చయః"

ఇది భృగువు సమాధానము. ఇది శ్రీశాస్త్ర పిండీకృత ఫలాంశము.

ఆలయనిర్మాణ స్థలము, స్థిత-ఆసీన-శయానముగా బింబ ప్రతిష్ఠ చెప్పబడినది. పశ్చిమము పల్లముగా గలది బ్రహ్మ క్షేత్రము. దక్షిణము పల్లముగా గలది రుద్రక్షేత్రముగా తెలుప బడినది.

సామృతకము - హారకము - బింబములకు ముందుగా తరుణాలయమందు అవిచ్ఛిన్నముగా అర్చనాదికములు గావింపబడి పిమ్మట ప్రధాన ఆలయమున ప్రతిష్ఠింపబడి. అర్చించుట సామృతకము. తరుణాలయము లేకుండగా ప్రధాన ఆలయముననే ప్రతిష్ఠ అర్చనాదులు జరుగుట హారకము. ఇది ద్వితీయ పక్షము. ఆలయమున స్వామియందు న్యాసాదులుగావించి హృదయ పద్మమున పరమాత్మను ధ్యానించుట అంతర్యాగము. ప్రతిష్ఠిత బింబమును యథావిధిగా అర్చించుట బహిర్యాగము.

గృహబింబార్చన స్వార్థము. ఆలయార్చన పరార్థము. దేవాలయార్చనవలన గ్రామవాసులందరికి నిత్యాగ్నిహోత్ర ఫలము లభించును. వైఖానస సూత్రము ననుసరించి నిషేకాది సంస్కార సమన్వితుడు అగు గృహస్థుకాని బ్రహ్మచారిగాని ఆలయార్చన చేయవచ్చును. వైఖానసార్చన సౌమ్యమైనది. వేదవిహితము. వైదికము. భోగములను

కాక్షించువారు రుక్మిణీ సత్యభామా గరుడ సమేత శ్రీకృష్ణుని అర్చించవలయును. పరాక్రమము విజయముకోరు వారు హనుమత్సీతారామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులను అర్చించవలయును. ఇట్టి విశేషములు ఈ అధ్యాయమున గలవు.

★ **ద్వితీయ అధ్యాయము** : కర్షణ - బీజావాపము - గోగణ నివేదనలు వివరింపబడినవి. గ్రామవాస్తు వీరి పురాతంత్రము నందువలె ఆచరించవలయును. చెప్పబడని విషయములు కశ్యప మహర్షి విధమును ఆచరించమని తెలుపబడెను.

★ **తృతీయ అధ్యాయము** : ఇందు ఆద్యేష్టికా క్రమము నుండి ఆలయ మండపాదుల నిర్మాణ విధముగలదు. ఆలయ ప్రారంభమునకు మాఘమార్గశీర్షములు నిషేధింపబడెను. శిల్పవాస్తు శాస్త్ర మర్యాదలు వివరముగా నున్నవి. శిలా లక్షణములు గలవు. ప్రాసాద కుడ్య గోపురములకు నపుంసక శిలలు స్త్రీ మూర్తులకు స్త్రీ శిలలు విష్ణ్వాది పురుషమూర్తులకు పురుషశిలలు చెప్పబడినవి. పంచ షడ్వ్యూహముల వివరణ గలదు. విష్ణ్వాదిగా పంచమూర్తులు. యజ్ఞమూర్తితో కలసినవి షడ్వ్యూహములు. పంచవ్యూహములు నరనారాయణులు వరాహ నారసింహమూర్తులు నవవ్యూహములు. ఈ వ్యూహములను ప్రతిష్ఠించి పూజించిన పాకయజ్ఞ హవిర్యజ్ఞ సోమయజ్ఞాది మహాయజ్ఞముల ఫలము లభించును. సర్వశాన్తికరము ఐహిక ఆయుష్మిక ఫలము లభించునని తెలుపబడినది.

త్రివిధ ఆశౌచము : ఇది విశేషము. మన్త్రము మొదట "సూతక" మంత్రమధ్యమున 'పూతక" మన్త్రాంతమున ప్రేతకము అనునవి కలవు. వానిని తెలిసికొని మంత్రములను పఠించవలయును. ఈసంకేతములు మంత్రశాస్త్ర యోగశాస్త్ర సంబంధములు. "మన్త్రాదౌ పాశబీజంచ (ఆం) మన్త్రాన్తే అంకుశబీజకం (క్రోం) మన్త్రమధ్యే మాయాబీజం (హీం)" ఇట్లు మంత్రశాస్త్రమున పూతక సూతక ప్రేతకములు వివరింపబడినవి. మన్త్రాంతమున మన్త్రాదిన సూతక ప్రేతక బీజములను వదలి మంత్రమధ్యమున పూతకబీజముంచి మంత్రము జపించవలయును.

ఆకాశాది సృష్టిక్రమము గలదు : పద్మము - చక్రము - శంఖము - గద- వీనితో విష్ణువును పూజించిన అభివృద్ధి కలుగును. గదా పద్మములు లేకుండగా స్థాపించిన వృద్ధి కలుగదు. ఈ అధ్యాయమున శిల్పము అద్భుతముగా వివరింపబడినది.

'మన్త్రేణ క్షీయతే పాపం తద్భావం జ్ఞానదీపకమ్
సంకల్పేనైవ దీక్షాభ్యాం పర్యాయేణైవ చోచ్యతే"

మన్త్రము వలన పాపము నశించును. జ్ఞానము వృద్ధియగును. సంకల్పము-దీక్ష అను పదములు పర్యాయ పదములు. పుణ్యాహ - ప్రతిసరబంధములు. వివరింపబడినవి. పుణ్యాహమున కృణుష్వపాజ సూక్తము, అగ్నిశ్శుచిః, అనుమంత్రములు పఠింపమని యున్నది. "దేవాగ్రేతు సమాసీనః పుణ్యాహమపి వాచయేత్" దేవుని ఎదుట కూర్చుండి యే పుణ్యాహము చేయవలయును. స్వామి ఎదుట నిలబడియే తైలోద్వర్తనము చేయ వలయును.

వాసాధికార శబ్ద నిర్వచనము :

"అల్పగ్రన్థంచ బహ్వార్థముక్తం సంక్షేపతోమయా

వాసోవాసద్వయంప్రోక్తమాఖ్యం వాసాధికారకమ్"

వస్త్రము సమర్పించుట అనగా వస్త్రయుగ్మము సమర్పించుటే. గ్రంథము అల్పముగా చెప్పినను అధికముగా చెప్పినట్లు భావించవలయును. గదా పద్మములుగల విష్ణువుని పూజించిన అభివృద్ధి కలుగునని గ్రహించవలయును.

★ **చతుర్థో ఽధ్యాయము** : హౌత్రము పిమ్మట సర్వదేవార్చన పరిషద్దేవతలు వివరింపబడినవి. నిత్యానపాయనులైన అనంతగరుడ విష్వక్సేనులను తప్పక ప్రతిష్ఠించ వలయును. "అనపాయం వినాయత్ర దేవేశోన వసేద్బుధః" గరుడుని దేవాభిముఖముగా ప్రతిష్ఠించవలయును.

★ **పంచమో ఽధ్యాయము** : భక్తజన ప్రతిష్ఠ ఇందు గలదు. భక్తజన బింబరూప - ప్రమాణ - ప్రతిష్ఠలు తెలుపబడినవి. డెబ్బది యొక్క భక్తులు పేర్కొనబడిరి. అందు సురలు రాక్షసులు భూతగరుడనాగకిన్నరులు యక్ష విద్యాధరులు సిద్ధులు ఋషులు మానవులు గలరు. భక్తబింబ ప్రతిష్ఠవలన ఫలము - గ్రామము లందు సుఖ శాంతులు వర్థిల్లును పంటలు విరివిగా పండును. కుటుంబములన్నియు ఇహ సౌఖ్యముల నంది విష్ణుసాయుజ్యము పొందును.

★ **షష్ఠో ఽధ్యాయము** -అంకురార్పణము వివరింపబడినది. పాలికా కుంభ శరావ ములకు బ్రహ్మవిష్ణు ఈశానులు అధిదేవతలుగా చెప్పబడిరి. క్షుద్ర-భద్ర-అంకురార్పణముల వివరము గలదు.

★ **సప్తమో ఽధ్యాయము** - విష్ణుప్రతిష్ఠా విధానము అనుక్రమణికవలె విపులముగా వివరింపబడినది.

"ప్రతిష్ఠా స్థాపనంచేతి ద్వివిధంచేతి పర్యయా"

ప్రతిష్ఠా స్థాపనములు సమానార్థకములు.

ప్రతిష్ఠాశబ్ద నిర్వచనము -

"ప్రతిబుధ్యా ప్రతిష్ఠా చేత్ప్రతి ష్ఠేత్యుచ్యతే బుధైః"

నిశ్చలమైన బుద్ధితో ప్రతిష్ఠ చేయుటయే ప్రతిష్ఠ అందురు. బింబముల దృష్టి - ఊర్ధ్వదృష్టి వలన భయము 'అధో దృష్టివలన ధనక్షయము కటాక్ష దృష్టివలన మరణము కలుగును. కనుక సమదృష్టియే ఉండవలయును. అధివాసకాలములు తెలుపుచు ముహూర్తకాలమైనను అధివాస చేయమని చెప్పబడినది.

మహాబేరముల విషయము - మహాబేరములను ప్రతిష్ఠించిన పిమ్మటే నయనోన్మీలనము చేయవలయును. అధివాసములందు ప్రోక్షణ చేయవలయును. దర్పణ స్నానము చేయించవలయును. వర్ణయుక్త బింబములకు గూడ దర్పణస్నానము చెప్పబడినది. బల్యుత్సవ స్నపన బేరములకు పంచగవ్య క్షీరాధివాసములు వదలి జలాధివాసము మాత్రము చేయవలయునని విశేషముగా చెప్పబడినది.

★ **అష్టమో ऽ ధ్యాయము-** ఇందు ప్రతిష్ఠా క్రియా క్రమము అగ్నిమధన వివరింపబడినది.

"హోమం దివానకుర్వీత స్థాపనం నచ రాత్రిషు" మహాశాంతి హోమములు రాత్రులందును బింబస్థాపన పగటియందు మాత్రమే చేయవలయును. విపర్యయమైన రాజారాష్ట్ర గ్రామములకు వినాశనముకలుగును. యజ్ఞములు ద్వివిధములు. జ్యోతిష్టోమాదులు, దేవయజనము. ఇందు దేవయజనమే శ్రేష్ఠమని చెప్పబడినది. యజమాని నశించినను దేవప్రతిష్ఠ స్థిరముగా నుండును. దేవయజ దినమువలన దేశమంతయు సుభిక్షముగా నుండును.

★ **నవమో ऽ ధ్యాయము-**కౌతుక బంధన, పంచాగ్నిప్రణయనములు వివరింపబడినవి.

★ **దశమో ऽ ధ్యాయము -** శయనాధివాసము కుంభపూజ ప్రాణాయామక్రమము నాడీచక్రలక్షణము వివరముగా గలవు.

★ **ఏకాదశో ऽ ధ్యాయము :** ప్రవర విషయము గలదు. రాజులకు మంత్రులకు ఇతరులకు వారి ప్రవరలు లేక కాశ్యపప్రవర, గ్రామ యజమానియైన వశిష్ఠ ప్రవర లేక కాశ్యపప్రవర, వైశ్యులు మొదలగు వారలకు గౌతమ ప్రవర, బ్రాహ్మణులకు వారి ప్రవరే చెప్పమని ఉన్నది.

★ **ద్వాదశో ऽ ధ్యాయము-**దారుబేర పరిత్యాగము తెలుపబడినది. కళలు కుంభమందా వాహన చేసిన పిమ్మట దారుబేరమును దహించుట - భూమియందు పూడ్చుట జలమునందు విడుచుట మొదలగునవి చేయవలయును సర్వదైవత్య హోమాంతమున విష్ణుసూక్త-మిన్ద్రాహుతి అశ్రావితాదులను త్రిరావృత్తముగా హోమము చెప్పబడినది.

★ **త్రయోదశో ऽ ధ్యాయము :** కుండములందు ప్రధానహోమములు వివరింపబడినవి. క్రియాహీనము మంత్రహీనము ఎంతమాత్రము జరుగరాదు. అట్లు జరిగిన, ధనము తేజస్సు ఆయువు నశించును. పారమాత్మిక మంత్రములన్నియు క్రమముగా పేర్కొనబడెను. అష్టాశీతిహోమము విశేషముగా వివరింపబడినది. మంత్ర ప్రారంభమున మంత్రాంతమున వ్యాహృతులు కొందరు చెప్పిరట. ప్రతిమంత్ర హోమ ప్రారంభమున చివర ఆ మంత్ర దేవతను స్మరించుచు హోమము చేయవలయును. అష్టాశీతి "విష్ణవే" మొదలగు పదిమంత్రములహోమమున దేవదేవుని స్మరించవలయును. "నారాయణాది" పదకొండు మంత్రముల యందు దేవునికి నమస్కరించవలయును. "పుణ్య నారాణాయ" మొదలగు పదిమంత్రములందు స్వామిని ధ్యానించవలయును "బాలాయ" అను రెండు మంత్రముల హోమమందు కేశవుని స్మరించవలయును "సత్యాయ" అను పది మంత్రముల యందు జనార్దనుని స్మరించవలయును. 'పురుషాయ' మొదలగు పది మంత్రములందు జగద్గురువగు దేవదేవుని స్మరించవలయును. "విష్ణుంక్రీడాత్మనే" అనే పదిహేడు మంత్రములందు

అచ్యుతుని తలంచవలయును. "పుణ్యాయ" మొదలగు పదునెనిమిది మంత్రములందు స్వామిని స్మరించుచు హోమము చేయవలయును.

"ఉక్తం విఖనసా ఏవమష్టాశీతి క్రమంస్మృతమ్"

ఇట్లు ఎనుబది ఎనిమిది మంత్రములు వివరింపబడినవి. స్విష్టకృత్తులు గార్హపత్య ఆవసథ్య ఆవహనీయ అన్వాహారములందు వేరు వేరుగా చేయవలయును. సభ్య పౌండరీకములందు చేయరాదు.

★ **చతుర్దశో ఽధ్యాయము :** వసోర్ధారాహోమము వివరింపబడినది. సభ్యాగ్నియందు విష్ణ్వాది పంచసూక్తములు ఏకాక్షర సూక్తము విష్ణుగాయత్రి అను ఈ ఏడు సూక్తములతో అవిచ్ఛిన్నమైన ఆజ్యధారతో నాల్గు లేక ఒక ఆవృత్తముగా హోమము చేయుటయే వసోర్ధారాహోమమని చెప్పబడినది.

★ **పంచదశో ఽధ్యాయము :** ఆవాహనక్రమము వివరింపబడినది. అర్చకస్వాములకు భూమి కల్పనము తెలుపబడినది. భూమి కల్పించుట "సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః" అని చెప్పబడినది.

★ **షోడశో ఽధ్యాయము -** ఇందు శ్రీ భూదేవతామూర్తులకు పృధక్ప్రతిష్ఠ కలదు. స్వామివారి వివాహక్రమము వివరింపబడినది. యజమానుల ఇంటియందు స్వామివారి కల్యాణ ఉత్సవము చేసినచో హవిర్నివేదన చేయరాదు. కల్యాణ ఉత్సవము వలన ఇహపరసౌఖ్యములు కలుగును.

★ **సప్తదశో ఽధ్యాయము :** దశావతారమూర్తులలో మత్స్యకూర్మ వర్ణన ప్రతిష్ఠాదులు విపులముగా నున్నవి. ప్రతిమూర్తి ప్రతిష్ఠకు విశేష ఫలము చెప్పబడినది. పరమార్థము సాయుజ్యము.

★ **అష్టాదశో ఽధ్యాయము -** ఇందు వరాహ ప్రతిష్ఠ ఫలము కలదు.

★ **ఏకోనవింశో ఽధ్యాయము :** వామన త్రివిక్రమ మూర్తుల ప్రతిష్ఠ ఫలము కలదు.

★ **వింశో ఽధ్యాయము -** ఇందు పరశురామ - పరివార సహిత శ్రీరామ ప్రతిష్ఠలు గలవు. గుణత్రయమునననుసరించి త్రిభంగిమముగా శ్రీరామ ప్రతిష్ఠ చెప్పబడినది. శ్రీకృష్ణ రూపములు అసంఖ్యాకములు.

"కృష్ణ రూపం అసంఖ్యాకం సంఖ్యావక్తుం నశక్యతే

★ **ఏకవింశో ఽధ్యాయము -** కృష్ణ పరివార ప్రతిష్ఠ చెప్పబడినది కల్కిరూపము అశ్వముఖము నరాకృతిగా తెల్పబడినది చతుర్భుజములు కలవు. జ్ఞానముద్రతో దేవీరహితముగా బౌద్ధ స్వరూపము చెప్పబడినది.

★ **ద్వావింశో ఽధ్యాయము :** కృష్ణాష్టమి - జయన్తిగా చెప్పబడినది. సింహమాసమున బహుళ అష్టమినాడు రోహిణి యున్నను లేకున్నను జయన్తి చెప్పబడినది. రోహిణితో గూడిన అష్టమే కృష్ణాష్టకని అశ్యపాదులు తెల్పిరి.

★ **త్రయోవింశో ఽధ్యాయము** - విష్వక్సేనుని అవతార కథ విపులముగా తెల్పబడినది. ఇతర ఆర్షములందు కాన వచ్చుటలేదు. విష్వక్సేనుని ప్రసాదము స్వీకరించరాదు. గోవులకు పెట్టవలయును. లేనిచో అగ్నియందుంచ వలయును. భక్తులు ప్రసాదము స్వీకరించ వచ్చునని కొందరు తెలుపుచున్నారు. అర్చనా ఫలము కోర్కెలు నెరవేరును సాయుజ్యము లభించును. జయాసూత్రవతుల సహితము అర్చన చెప్పబడినది. ఆలయమున దేవీరహితముగాను స్థిత-ఆసీనముగనే ఉండవలయును.

విహంగారాధనము - పత్నీసహితము - గరుడ ప్రతిష్ఠ అర్చనలు తెలుపబడినవి.

సుకీర్తి రుద్రమ అనువారు గరుడుని భార్యలు

★ **చతుర్వింశో ఽధ్యాయము** - పత్నుల సహితముగా అనంతుని ప్రతిష్ఠ అర్చన వివరింపబడినవి. జయ, పుష్టిక అను వారలు భార్యలు. అర్చనా ఫలము. కుష్ఠ అపస్మారాది భయంకర వ్యాధులు తగ్గును. నష్ట సంతానము తొలగి సంతానము కలుగును. ఆదివారాదులందు పూజించిన కామ్యములు నెరవేరును. క్రమముగా విష్వక్సేన గరుడ అనంత ప్రతిష్ఠ అర్చన ఫలములు వివరింపబడినవి.

ప్రదక్షిణ క్రమము విపులముగా ఈ గ్రంథమున వివరింపబడినది విష్ణు ప్రదక్షిణములు యుగ్మముగాగాని అయుగ్మముగాగాని చేయవచ్చును. ఇది విశేషము. పుణ్యతీర్థ సేవనముకన్న యజ్ఞఫలముకన్న ప్రదక్షిణ ఫలము అధికము. ప్రత్యక్ష ఫలదాయకము. ప్రదక్షిణలు మూడు రకములు. కామ్యము, పౌష్టికము, శాన్తికము. ఇందు పౌష్టిక ప్రదక్షిణము పుత్ర ప్రదము.

ప్రదక్షిణ కాలములు - కామ్యము మధ్యాహ్నకాలమున, శాన్తికము ప్రాతఃకాలమున, పౌష్టికము సాయంకాలము, చేయవలయును. ఇట్టి విశేషములు ప్రదక్షిణములగూర్చి ఈ అధ్యాయము వివరించినది.

★ **పంచ వింశో ఽధ్యాయము** - భగవదారాధన క్రమము వివరముగా వివరింపబడినది.

★ **షడ్వింశో ఽధ్యాయము** - శ్రీ భూసూక్తములతో శ్రీ భూదేవతా మూర్తులకు అర్చన చేసిన కలుగు ఫలము తెల్పబడెను.

"ధనధాన్యాది వృద్ధించ పుత్రపౌత్రాది వృద్ధిదమ్
కళత్రం దాసభృత్యా పశుభూమ్యాదివృద్ధిదమ్"

ప్రత్యేకముగా భూసూక్తము జపించిన "సస్యక్షేత్రాభివృద్ధి దమ్" అని చెప్పబడినది.

విగ్రహము - భోగము - ఉపచారము అనునవి పర్యాయ-పదములుగా పేర్కొనబడినవి.

★ **సప్తవింశో ఽధ్యాయము** - బలిపాత్రలక్షణము బలి విధానము తెల్పబడినది. నిత్యము సాయంకాలమున పుష్పబలి చెప్పబడినది. "సాయం పుష్పబలింకుర్యాత్" అర్చనాంగ ఉపకరణలకు దేవతాహ్వానము చెప్పబడినది. ఉదా: గుడమునకు విఘ్నేశుడు అధిదేవత.

★**అష్టావింశో ఽధ్యాయము** - బలిబేర లక్షణము కలదు. బలిబేరము ఆసీనముగాను దేవీరహితముగాను ఉండవలయును.

★ **ఏకోన త్రింశో ఽధ్యాయము** : సంధ్యారక్ష దీప లక్షణము సమర్పణ కాలము ఫలము తెలుపబడినది. ఫలము సాయుజ్యప్రాప్తి.

★ **త్రింశో ఽధ్యాయము** - షడంగన్యాస ఏకాక్షర న్యాస అచోన్తన్యాసములు తెలుపబడినవి.

★ **ఏకత్రింశో ఽధ్యాయము** - చక్రార్చన వివరింపబడినది. ఈ అర్చన రెండు రకములు "మూర్తించామూర్తి మేవచ" ఉత్సవ త్రివిధము, ధ్వజారోహణము గరుడ ప్రసాద భక్షణము అవరోహణము పేర్కొనబడెను.

★**గరుడ ప్రసాధ భక్షణ ఫలము** - స్త్రియశ్చాహూయ పుత్రార్థం వివాహార్థం తథైవచ। పుత్రార్థీ మృతపుత్రీవా రోగీ శతృజయార్థినః ॥ శతృజయము సంతానము వివాహము. రోగనివారణ కోరువారు సంతానము నశించుచున్నవారు, ప్రసాదము భక్షించవలయును.

★ **ద్వాత్రింశో ఽధ్యాయము** - పుష్పయాగోత్సవ రథయాత్రలు గలవు.

★ **త్రయస్త్రింశో ఽధ్యాయము** - ఇందు బలిక్రమము వసంత డోలోత్సవములు వివరింపబడినవి. ఇందు ధ్వజముల వివరమున్నది. 1) మాతృధ్వజము, 2) హంసధ్వజము, 3) వృషధ్వజము, 4) వీశధ్వజము, ఔదధ్వజము - ఇవి ధ్వజములు.

★ **చతుస్త్రింశో ఽధ్యాయము** - ఉత్తమ మధ్యమ అధమ స్నపనలు, స్నపన చేయవలసిన కాలము తెల్పబడినది. అనుక్రమణికవలె ఈ ప్రయోగము సాగినది.

పంచత్రింశో ఽధ్యాయము - నవవిధస్నపనలు, క్షుద్రభద్రస్నపనలు తెలుపబడినవి.

★ **షట్త్రింశో ఽధ్యాయము** - ఏకాక్షర సూక్తము ప్రధానముగా మన్త్రాభిషేకము చెప్పబడినది. స్నపన, బలి, ఉత్సవ, బేరములకు చేయవలయును. బలిబేరాదులు లేనిచో ధృవమూర్తికే స్నపన చేయవలయును.

★**సప్తత్రింశో ఽధ్యాయము** - శుద్ధస్నపన విధము వర్ణింపబడినది. "భక్తి యుక్తస్య యా పూజా అధమాప్యుత్తమాభవేత్, భక్తిహీనాచ యాపూజా ఉత్తమా అపినశ్యతి" ॥ అందువలన భక్తితో చేయవలయును.

★ **అష్టత్రింశో ఽధ్యాయము** - పవిత్రోత్సవము పవిత్రారోపణ క్రమము ఉక్తమాసములు వర్జనీయమాసములు వివరింపబడినవి.

★ **ఏకోన చత్వారింశో ఽధ్యాయము** - ఇందు పవిత్రములకు అధివాసములు విశేష ఆరాధనలు గలవు.

★ **చత్వారింశో ఽధ్యాయము** - కౌతుకాది బింబములకు పవిత్రారోపణము తెలుపబడినది. సూత్రము పవిత్రము సమానార్థకముగా పేర్కొనబడెను. స్వామి ధరించిన పవిత్రములు ధరించినచో కోర్కెలు నెరవేరును. శరీరగత పాపము తొలగును. ఈ ఉత్సవమున ఆశౌచ విషయమిట్లున్నది. అంకురార్పణ జరిగిన పిమ్మట అశౌచము సంభవించిన

మార్జనము చేతనే ఆశౌచము తొలగును. సంవత్సరమంతయు జరుగు పూజా క్రమమున విపర్యాసము జరిగిన పవిత్రోత్సవము వలన దోషము తొలగిపోవును.

★ **ఏకచత్వారింశో ఽధ్యాయము** - ఇందు ప్రసాద వినియోగ క్రమము గలదు. ప్రసాద భక్షణ ఫలము. సర్వయజ్ఞ ఫలం లబ్ధ్వా సర్వపాపం వ్యపోహతి" అని చెప్పబడినది వేదవిదులు భక్తులు విష్ణుదేవుని ప్రసాదమును స్వీకరించిన పవిత్రులగుదురు. శ్రీ భూదేవతామూర్తుల ప్రసాదమును స్త్రీలకు ఇవ్వవలయును. ఇది విశేషము.

దమనోత్సవము - వనదేవతలకు బలిఇచ్చి వసంతుని ఆవాహనము చేసి విష్ణుసూక్తము పఠించుచు దమనము గ్రహించి స్వామిని పూజించవలయును.

★ **ద్విచత్వారింశో ఽధ్యాయము** - పునర్వసూత్సవము. మాఘశుద్ధ ద్వాదశి పునర్వసు నక్షత్రమున సీతారామలక్ష్మణులకు చేయు ఉత్సవమును "జయ" అని అందురు. ఈ పునర్వసూత్సవము పుత్ర ప్రదము "అపుత్రః పుత్రమాప్నోతి సర్వవృద్ధి కరంభవేత్" ఉత్సవములు మూడు విధములు. తీర్థోత్సవము, శాన్త్యుత్సవము, భక్త్యుత్సవము, తీర్థోత్సవము మధ్యాహ్న కాలమున, శాన్త్యుత్సవము పూర్వాహ్ణమున భక్త్యుత్సవము అపరాహ్ణమున చేయవలయునని చెప్పబడినది.

★ **త్రిచత్వారింశో ఽధ్యాయము** - ప్రాయశ్చిత్తము వివరింపబడినది.

★ **చతుశ్చత్వారింశో ఽధ్యాయము** - భూగుప్త ఉధృత బింబ ప్రాయశ్చిత్తము తెల్పబడినది. అరాజకము యుద్ధములు మొదలగునవి సంభవించినపుడు సువర్ణ రజతాది బింబముల నుండి కళలు తీసి భూమిలో భద్రపరచవలయును. ఉపద్రవములు తొలగిన పిమ్మట ప్రాయశ్చిత్తము గావించి ప్రతిష్ఠించవలయును.

వంద సంవత్సరముల వరకు ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినది. వేయి సంవత్సరము గడచినచో బింబము నశించును. "శతాబ్దాది సహస్రాంతం ఏవమేవత్తు కారయేత్ సహస్రాబ్దే వ్యతీతేతు బేరనాశో నసంశయః" ప్రాయశ్చిత్తము కన్న పునఃప్రతిష్ఠ శ్రేష్ఠము." ప్రతిష్ఠాయాం పరంనాస్తి ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమ"

★ **ప్రాయశ్చిత్త శబ్ద నిర్వచనము** - "ప్రాయః పాపసమూహస్య చిత్తం తన్నాశకారణమ్ తద్విధానక్రమో యత్త్రప్రాయశ్చిత్త విధింపరమ్" పాప సమూహములు నశించుటయే ప్రాయశ్చిత్తము.

★ **పంచ చత్వారింశో ఽధ్యాయము** - పునఃస్థాపన ఆవశ్యకత తద్విధానము తెల్పబడినది.

★ **షట్చత్వారింశో ఽధ్యాయము** - నిత్యార్చనా, ప్రాయశ్చిత్తము విపులముగా తెలుపబడినది.

★ **సప్తచత్వారింశో ఽధ్యాయము** - క్రియా విపర్యాసములకు అనగా ఒక క్రియకు మరియొకటి చేయుట జరిగిన ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినది. కొన్ని ఉపచారములు విపర్యాసమైన లఘుదోషము. వీటికి ప్రాయశ్చిత్తములు చెప్పబడినవి.

★ **అష్ట చత్వారింశో౽ధ్యాయము** - తంత్ర సంకర ప్రాయశ్చిత్తము. వైదికము అవైదికము అని రెండు విధములు. వైదికమున వైఖానసము మొదటిది బోధాయనము రెండవది. వైదికముగా ప్రతిష్ఠ చేసినచోట అవైదికములతో పూజ చేయరాదు తూర్పు ఆగ్నేయ నైర్‌ఋతి దిక్కులందే బాలాలయ కల్పన చేయవలయును.

★ **ఏకోనపంచాశో౽ధ్యాయము** - స్వామిని తాకుటకు వీలులేని పాషండాదులు తాకినచో కాలనియమము లేకయే సంప్రోక్షణ చేయవలయును.

★ **పంచాశో౽ధ్యాయము** - ధృవబేర ప్రాయశ్చిత్తము ప్రత్యేకముగా చెప్పబడినది. ధృవబేరమునకు అంగములు ఉపాంగములు మహాంగములు ప్రత్యంగములు చెప్పబడినవి. కిరీటము శిరము కంఠము మొదలగునవి మహాంగములు. నాసిక కర్ణములు మొ॥నవి. ఉపాంగములు, శిరశ్చక్రము గదా మొ॥నవి అంగములు. నఖ-రోమములు-బ్రహ్మసూత్రము ఆభరణవస్త్రాదులు ప్రత్యంగములు. మహాంగములు భిన్నమైన ఆ బేరమున 'గోవాలరజ్జు భిర్బధ్వా"- వీటితో బంధించి నీటియందు వదలవలయును. తక్కినవానికి కూడ ప్రాయశ్చిత్తము చెప్పబడినది. ఇక్కడ, ఒక విశేషము చెప్పబడినది. ధృవబేరములందు స్త్రీ విగ్రహములు నష్టమై పురుష బేరమున్నచో క్రొత్త స్త్రీ మూర్తులను ప్రతిష్ఠించి పాణిగ్రహణము చేయవచ్చును. స్త్రీ విగ్రహములుండి క్రొత్త పురుష విగ్రహ ప్రతిష్ఠ జరిగిన పాణిగ్రహణము చేయరాదు. ఇందు వైదిక సాంప్రదాయము ధ్వనిరూపముగా సూచింపబడినది.

★ **ఏకపంచాశో౽ధ్యాయము** - జీర్ణబేర స్వరూపము ప్రాయశ్చిత్తము వివరింపబడినది.

★ **ద్విపంచాశో౽ధ్యాయము** - జీర్ణబేర స్వరూపము వివరింపబడినది.

★ **త్రిపంచాశో౽ధ్యాయము** - ఉత్సవ ప్రాయశ్చిత్తము తెలుపబడినది.

ఇట్లు ఈ వాసాధికారము ఏబది మూడు అధ్యాయములతో నిండియున్నది. ఈ గ్రంథమున అనేకానేక విషయములు చెప్పబడినవి. "వాసాధికారము" వ్రాత ప్రతులను ఆరింటిని పరిశీలించి ఈ ప్రతిని రూపొందించితిమి. అధిక పాఠములు చూపబడినవి. అక్కడక్కడ గ్రంథము నష్టమైనది. దానిని అట్లే ఉంచితిమి. మాకందిన వ్రాతప్రతుల వివరము.

1) శ్రీ వైఖానస దివ్య సిద్ధాన్త వివర్ధినీ సభ, తిరుమల
2) 'ఆగమప్రవర' శ్రీమాన్ దీవి కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్, నల్లూరు
3) శ్రీమాన్ నారాయణం లక్ష్మీనృసింహాచార్యులుగారు, ఉల్లిపాలెం.
4) శ్రీమాన్ పండిత పరాంకుశం వెంకట కృష్ణమాచార్యులుగారు, పెనుగంచిప్రోలు.
5) శ్రీమాన్ పండిత దీవి గోపాలాచార్యులగారు, వేకనూరు.

6) శ్రీ బృందావనం శ్రీనివాసాచార్యులు, గూడవల్లి

ఆ యా సంస్థలకు ఆ పండిత వర్యులకు మా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాము.

వైఖానస అర్షగ్రంథ సముద్ధరణ ముద్రణ ప్రచారము ధ్యేయముగా తలంచి ఆరోగ్యమును కూడ లెక్కింపక అహరహము శ్రమించుచు, పండితులను ప్రోత్సహించి అచిరకాలమున సుమారు అరువది గ్రంథముల ప్రచురణకు కారకులును శిల్పశాస్త్ర జ్యోతిష ప్రవీణులును శ్రీవిఖనస ఆశ్రమ శ్రీవైఖానస దివ్య సిద్ధాంత వివర్ధనీ సభా - కార్యనిర్వహణ దక్షులును అగు శ్రీమాన్ దీవి విఖనసాచార్యులవారికి (రిటైర్డు ఇంజనీర్ T.T.D.) మా హృదయపూర్వక అభినందన శతములు. వీరి ప్రోత్సాహమే ఈ గ్రంథ పరిశీలనకు మమ్ములను పురికొల్పినది. బ్రహ్మాండనాయకుడైన శ్రీ వెంకటేశ్వరస్వామి వీరికి ఆయురారోగ్య భోగభాగ్యములను ప్రసాదించుగాక. వీరు రూపకల్పన చేసిన అనేక ప్రణాళికలు సఫలీకృతమగుగాక.

వైఖానస ఆగమ చూడామణి శ్రీ శ్రీనివాస పదారవింద సేవాతత్పురుడు ప్రాచీనగ్రంథ సముద్ధరణైక దీక్షితుడును అగు శ్రీమాన్ మాడంబాకం కృష్ణస్వామి శ్రీనివాస భట్టాచార్యులవారికిని ఈ గ్రంథ ముద్రణ గావించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన కార్యనిర్వహణాధికార్లకు, పాలకవర్గమునకును మరియు అధికార బృందమునకును కృతజ్ఞతా పూర్వక అభినందన శతములు తెలుపుకొనుచున్నాము. అనేకానేక గ్రంథముల అందముగా ముద్రించి సంఘసేవ చేయుచున్న శ్రీవాణీ ప్రెస్ (విజయవాడ) వారికి అభినందనలు తెలుపుచున్నాము.

ఇట్లు
బుధజన విధేయులు
'సాహిత్య విద్యాప్రవీణ' భాషాప్రవీణ
పండిత దీవి వెంకట రామాచార్యులు
(విశ్రాంత సంస్కృత ఉపన్యాసకులు, గుంటూరు)
"ఆగమ ప్రవర" "భాషాప్రవీణ"
నల్లూరు విఖనస భట్టాచార్యులు
(విశ్రాంత ఆంధ్రోపాధ్యాయులు, నల్లూరు)

భృగుప్రోక్త
వాసాధి ఽకారే

విషయసూచికా

ఏకాదశో ऽధ్యాయః

ద్వాదశో ऽధ్యాయః

త్రయోదశో ऽధ్యాయః

చతుర్దశో ऽధ్యాయః

పంచదశో ऽధ్యాయః

షోడశో உధ్యాయః

సప్తదశో உధ్యాయః

అష్టాదశో உధ్యాయః

ఏకోనవింశో உధ్యాయః

వింశో உధ్యాయః

ఏకవింశో உధ్యాయః

ద్వావింశో உధ్యాయః

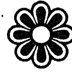
త్రయోవింశో உధ్యాయః

పంచవింశో ఽధ్యాయః

షడ్వింశో௨ధ్యాయః

సప్తవింశో௨ధ్యాయః

అష్టావింశో௨ధ్యాయః

(భృగుః) (అత్రిః) (విఖనసాచార్యః) (కాశ్యపః) (మరీచిః)

హరిః ఓం

శ్రీశ్రీనివాసాయనమః

శ్రీవిఖనస మహాగురవేనమః

శ్రీవైఖానస భగవచ్ఛాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం

వాసాధికారః

ప్రథమో ௨ధ్యాయః

శ్రౌత స్మార్తాదికం కర్మ నిఖిలం యేన సూత్రితమ్
తస్మై నమస్త వేదార్థ విదే విఖనసే నమః ॥

ఋషి ప్రశ్నోత్తరమ్

ఆశ్రమే సమ్యగాసీనం బ్రహ్మపుత్రం తపస్వినమ్ ।
సర్వదేవస్య వేత్తారం సర్వశాస్త్రార్థకోవిదమ్ ॥

సుప్రసన్నం మునిం శాంతమభిగమ్య ప్రణమ్యచ ॥

★ ఋషయయూచుః ★

భగవన్ కేనమార్గేణ కందేవం పూజయంతివై ।

కాన్‌లోకాంశ్చ గమిషన్తి శ్రోతుంకౌతుహలం ప్రభో ॥

★ భృగురువాచ ★

ఏతచ్ఛృణ్వంతు మునయః ప్రోక్తం చైవాథవైమయా ।

వైదికోక్తేనమార్గేణ మంత్రైర్వేదోక్త వన్మయా ।
సమాహితమనాభూత్వా అర్చయేద్విష్ణు మవ్యయమ్ ॥

తస్యవిష్ణోః పదంగచ్ఛే త్కర్తవ్యమితి నిశ్చయః ॥

★ ఋషయ ఊచుః ★

కిమత్రాలయ దేశేతు భూమింకింతు పరీక్షణమ్

కింరూపం తస్యధామ్నశ్చ కింవాచైవాస్య లక్షణమ్
ప్రాకారం గోపురం కింతు కిమత్ర స్థాపనక్రమమ్ ॥

వ్యూహత్రయం కథంకింతు తస్యభేదం కథంతువా
కిం తస్యార్చనం నిత్యం ఉత్సవంతుకథం తునః

సామృతం చేత్క థంకుర్యా ద్ధారకంతు తథైవచ
అమూర్తం కిం సమూర్తంతు ఆత్మార్థం కిం పరార్థకమ్

అంతర్యాగంతు కిం(ప్రోక్తం బహిర్యాగం యథా(క్రమమ్
తథైవ నిష్కలం కింతు సకళంచైవ కింపునః । ౯

తథాభిగమనం కింతు ఉపధానం కథం పునః
ఇజ్యాచైవ కథం (ప్రోక్తం స్వాధ్యాయంతు కథం(క్రమాత్ ౧౦

యోగ(క్రమస్తథా కింతు కిమ(త్రాగ్నేయ సౌమ్యకమ్
కిమ(త్ర సమయే భేదో దీక్షాచైవ కుతస్తథా । ౧౧

కథనం స(క్రమా ద్జ్ఞేయం కర్షణాంతం కుతస్తథా
కిమ(త్ర పంచమూర్తంతు బేరస్యైకం కథంతువా ॥ ౧౨

దేవ్యోశ్చ సహితం కింతు తస్యరూపం కథంతువా
దేవీభ్యాం రహితస్థానం కథంత్వాసనకం కథమ్ ॥ ౧౩

శయనంతు కథం(ప్రోక్తం పరివార(క్రమం తథా
తథైవ జ్ఞాన యోగంతు (క్రియా శయ్యాత్మకం కథమ్ ॥ ౧౪

తత్సర్వం (శ్రోతుమిచ్ఛామో వదత్వం వదతాం వర

★ భగవద్వి(గ్రహ నివాస స్థానాని ★

★ భృగురువాచ ★

ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం శృణుధ్వంచ యథా(క్రమమ్ ౧౫

(గ్రామేచ నగరేవాథ పట్టణే ఖర్వటే ఽపివా
దణ్డకే కుటికేవాపి రాజధాన్యా మథాపివా ॥ ౧౬

అరణ్యే శైలమూలేవా పర్వతా(గ్రే తథైవచ
నద్యాస్తీరే ఽబ్ధితీరేవా అన్య(త్రోద్యాన కేపి ఽవా ॥ ౧౭

ఏతేష్వాలయ దేశేషు యథార్హం త(త్రకారయేత్
అథవా రహితేత(త్రకారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౮

(గ్రామా(గహారయోర్మధ్యే దేవీయుక్తో నిషణ్ణకమ్
స్థితంవా త(త్రకుర్వీత శయనం నైవకారయేత్ ౧౯

వారుణాది మహాశాసు శయానం స్థితమేవవా
ఆసీనంవా(త్రకుర్వీత దేవీయుక్తంతుకారయేత్ ౨౦

అథవా రహితం త(త్రకారయేద్దేశికోత్తమః
విదిక్షు తద్వదా సీనం స్థితంవా శయనం తువా । ౨౧

దేవీయుక్తం ప్రకుర్వీత భోగం తదుభయంబుధః
నదీసముద్ర పార్శ్వేషు శయానం స్థానమేవవా । ౨౨

దేవీభ్యాంసహితం తత్ర విరహాద్యుభయంతథా
నగరేపట్టణేచైవ రాజధాన్యాం విశేషతః ॥ ౨౩

స్థితంవా చాసనం తత్ర యోగమార్గంతుకారయేత్
అరణ్యే కుటికేచైవ ఖర్వటేదండకే ఽపివా ॥ ౨౪

ఆసీనంవా స్థితంవాపి వీరమార్గేణకారయేత్
ఏవమాల యదేశంతు సర్వత్ర పరికల్పయేత్ ౨౫

తదూర్ధ్వే వక్ష్యతేచైవ మయాప్రోక్తం విచక్షణః
సంక్షేపేణ ప్రయోక్తవ్యం లక్షణస్య వసుంధరాకుం ॥ ౨౬

★ విష్ణుక్షేత్ర లక్షణమ్ ★

క్షీరయుక్తంచ తద్వృక్షం తులసీభిఃకు శైరపి
సరసఃపద్మయుక్తంతు దక్షిణావర్తతే జలమ్ ॥ ౨౭

పీతం శ్వేత నిభాంభూమిం ఉదక్ప్రాక్ప్రవణేతథా
ఏవం లక్షణసంయుక్తం విష్ణుక్షేత్రం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౨౮

★ భూపరీక్షా లక్షణమ్ ★

తద్భూమే ర్వలయంఖాత్వా తన్మృద్భిఃపూరయేత్క్రమాత్
అధికంచేన్మహావృద్ధిః న్యూనేవృద్ధిక్షయంభవేత్ ॥ ౨౯

★ గౌళ్యాదిస్వరఫలమ్ ★

గౌళీచ వాయసోవాపి దక్షిణే సుస్వరం యది
మహతీంవృద్ధిమాప్నోతి దేవదేవరతిర్భవేత్ ॥ ౩౦

సృగాల లాంగలాభ్యాంతు పశ్చిమేయది వృద్ధిదమ్
అన్యైశ్చ విపరీతంచే త్తత్రభూమింవినా క్వచిత్ ॥ ౩౧

తత్రగుల్మలతాదీని శల్యాలోష్టతృణాదిషు
ఏతత్సర్వం వ్యపోహ్యైవ నిమ్నోన్నత సమీకృతమ్ ॥ ౩౨

★ రుద్రబ్రహ్మాదిక్షేత్ర నిర్ణయః ★

ప్రవణం పశ్చిమంయత్ర తత్రరక్త నిభంక్రమాత్
బ్రహ్మక్షేత్ర మితిప్రోక్తం రుద్రక్షేత్రమిహోచ్యతే ౩౩

ప్రవణం దక్షిణాకృష్టం రుద్రక్షేత్రముదాహృతమ్
ఏవంభూమిం పరీక్ష్యైవ విపరీతం నకారయేత్ ॥ ౩౪

★ విగ్రహభేదాః ★

చతుర్భుజం చతుర్హస్తం శంఖచక్రగదాధరమ్
దక్షిణే వరదంచేతి కటకం వామకేతథా ॥ ౩౫

అథవాసవ్య హస్తేన అభయం పరికీర్తితమ్
అన్యేన వామహస్తంచ వరదం కటకంతథా ॥ ౩౬

కట్యావలంబితంవాథ కృత్వాచైవ విచక్షణమ్ ॥
హస్తవిన్యాస భేదేన దేవమేవం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౩౭

అథకౌమోదకీ పద్మం కృత్వాతద్దేశికోత్తమః
అథకేచి ద్వదన్ తస్మిన్ దక్షిణాధః కరాదిషు ౩౮

పద్మం శఙ్ఖం తథాచక్రం ధారయన్ గదయాసహ
ఏవంరూపాణ్య సంఖ్యాకం యథేష్టం రూప మాహరేత్ ॥ ౩౯

లబ్ధరూపం గృహీత్వైవ తస్యపంచాదిమూర్తకమ్
తస్యబేరస్య పరితః కల్పయేత్పురుషాదికాన్ ॥ ౪౦

అద్ర్యగ్రేశైల మూలేవా దైవికేషు నిరాయుధమ్
ఏవం రూపం సుసంప్రోక్తం ధామరూపం ప్రవక్ష్యతే ॥ ౪౧

★ విమానభేదాః ★

వేసరం ద్రావిడంచైవ నాగరంచ త్రిధాభవేత్
విగ్రహస్య చభేదేన నిత్యపూజాక్రమంతథా ॥ ౪౨

ప్రత్యేకం ద్వ్యత్రిభేదేనద్వయాధిక మితిస్మృతమ్
ప్రాకారగోపురంచైవ మణ్డపాదీన్ తథైవచ ॥ ౪౩

రూపంతు పాదకేశాది పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్
స్థాపనం చోత్సవం చైవ నిత్యపూజా క్రమం తథా ॥ ౪౪

విగ్రహస్యచ భేదంచ ప్రదక్షిణ విధిక్రమమ్
సూత్రం చారోపణం చైవ దమనారోపణం తథా ॥ ౪౫

అపరేతన్మయా ప్రోక్తం శృణుధ్వంమునిసత్తమాః
అథవక్ష్యే విశేషేణ సామ్మృతాహారక క్రమమ్ ॥ ౪౬

★ సామ్మృతక్రమః ★

నిత్యార్చన మవిచ్ఛిన్నం వర్తతే తరుణాలయే
పశ్చాన్మూలాలయే స్థాప్య సామ్మృతంతు తదుచ్యతే ॥ ౪౭

★ హారక క్రమమ్ ★

పూర్వం మూలాలయే స్థాప్య తరుణాలయహీనకమ్
ఏవంహార కంప్రోక్తం తత్ ద్వితీయం పరిచక్షతే ॥ ౪౮

★ అమూర్తారాధన క్రమః ★

సవితు స్వగ్నిహృన్మధ్యే స్థణ్డిలే సలిలే௨పివా
దేవస్థానం చ సంకల్ప్య ధ్యాత్వానిత్యం సమర్చయేత్ ॥ ౪౯

తస్యరూపం ప్రతిష్ఠాప్య వాస్త్వంగాలయ పూజనమ్
ఏవం త్వమూర్తి పూజేతి సమూర్తం వక్ష్యతేమయా ॥ ౫౦

★ సమూర్తారాధన క్రమః ★

తామ్రేణాథ సువర్ణేన రజతేవాదారుణా తథా
శిలామృదావాకుర్వీత రూపం తత్రైవ కారయేత్ ౫౧

తస్యరూపం ప్రతిష్ఠాప్య వాస్త్వంగాలయ పూజనమ్
ఏవం సమూర్త మిత్యుక్తం పరార్థమితి కథ్యతే ॥ ౫౨

★ పరార్థ ఆత్మార్థ భేదః ★

స్వగృహేదేవమానీయ స్థాపయిత్వార్చయేద్బుధః ।
నిత్యం సకృద్ద్వికాలంవా ఆత్మార్థం యజనం స్మృతమ్ ॥ ౫౩

★ అంతర్యాగ క్రమః ★

అంతర్యాగ క్రమం వక్ష్యే శ్రుణుధ్వం ద్విజసత్తమాః
అరుణోదయకాలేతు ఉత్థాయచ విచక్షణః ॥ ౫౪

నిద్రాంహిత్వా మహావిష్ణోః స్తోత్రం జప్త్వాసమాహితః
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోగమ్య బహిశ్శోధన మాచరేత్ ॥ ౫౫

మృదాగాత్ర విశుద్ధ్యర్థం విధినాశౌచ మాచరేత్
స్నానంకృత్వా యథాన్యాయ్యం దంతధావన పూర్వకమ్ ॥ ౫౬

జిహ్వాయాః శోధనం కుర్యాత్ యథావిధి సమాచరేత్
నిత్యకర్మ తతః కృత్వా సూత్రోక్తేన విధానతః ॥ ౫౭

దేవస్యమందిరంప్రాప్య నిత్యపూజోక్త మార్గతః
చందనాదీన్ సమాదాయ ఊర్ధ్వపుణ్డ్రాణి ధారయేత్ ॥ ౫౮

కేశవాదీన్న్యసిత్వాతు ధారయేత్తు విచక్షణః
కారయే చ్చైవ శుద్ధాత్మా కరన్యాసాదికం క్రమాత్ ॥ ౫౯

దేహన్యాసం తతః కుర్యా దంగన్యాసమతః పరమ్
పంచాంగం వా షడంగంవా అష్టాంగం వాథకార యేత్ ॥ ౬౦

దేవపార్శ్వే సుఖాసీనః ప్రాఙ్ముఖఉదఙ్ముఖోవా
అథవాచాత్ర తిష్ఠన్వా ఆత్మసూక్తం జపేద్బుధః ॥ ౬౧

ప్రాణాయామం తతఃకుర్యా ద్రేచ పూరకకుంభకైః
హృన్మధ్యే కమలం ధ్యాత్వా దళై ష్షోడశభిర్యుతమ్ ॥ ౬౨

కళాక్షర సమాయుక్తం కర్ణికాం ప్రకృతిం స్మరేత్
అథవాష్టదళైస్సృత్వా ద్విర్ద్విశ్చైవాక్షరం న్యసేత్ ॥ ౬౩

తన్మధ్యేకల్పయేద్విద్వాన్ రవిసోమాగ్నిమండలమ్
తన్మధ్యే సకళం ధ్యాత్వా విష్ణుం ప్రణవ రూపిణమ్ ॥ ౬౪

ఆదిబీజం స్మరేచ్చైవ అకారం తస్యచ స్థితః
సబ్రహ్మేతి శృతిం చైవ సర్వదేవమయం హరిమ్ ॥ ౬౫

తన్మధ్యేదీపవద్ధ్యాత్వా సాక్షాత్ప్రణవరూపకమ్
ప్రబోధ్యత్వర్థ స్యే వంచ కేశవాదీని భేదతః
ఏతైర్భేదైస్సమాఖ్యాతం తత్త్వమేకం ప్రచక్షతే ॥ ౬౬

ప్రతిరూపమితి గ్రాహ్యం తత్త్వమేకం కుతస్తథా
కిరీటహార వలయై రంగుళ్యాది విభేదతః ॥ ౬౭

ఏతద్రూపస్య భేదేతు రూపమేకం ప్రకీర్తితమ్
తస్మాత్తద్వత్త ధైకంతు నగ్రాహ్యం ద్విజసత్తమాః ॥ ౬౮

★ బహిర్యాగ క్రమః ★

అంతర్యాగ మిదం ప్రోక్తమ్, బహిర్యాగంచ కథ్యతే
సర్వావయవ సంపూర్ణం, దేవమానీయబుద్ధిమాన్ ॥ ౬౯

తస్యదేవస్య హృదయే, ఆదిబీజం న్యసేత్క్రమాత్
ఏవం న్యాసం ప్రతిష్ఠేతి, ప్రోక్తమేతద్ద్విజర్షిభిః ॥ ౨౦

తద్దైవం పూజయేన్నిత్యం, బహిర్యాగ మితిస్మృతమ్
అవ్యయస్యాది రూపస్య, పరంబ్రహ్మేతి కథ్యతే ॥ ౨౧

★ సకలనిష్కళ భేదః ★

నిష్కళం సకళం చేతి, సమూర్తారాధనం ద్విధా
సర్వపాదస్తు సందేహో, పూర్వపక్షేతు నిష్కళమ్ ॥ ౨౨

సకళం నిష్కళం బ్రహ్మ, ఇతిశాస్త్రస్య నిర్ణయః
నిష్కళం పూర్వమేవస్యా, త్పశ్చాత్సకలముచ్యతే ॥ ౨౩

పశ్చాదావాహనో ద్వాసౌ, దేవం ప్రతిసమాచరేత్
ధ్రువబేరం యదిస్యాత్తు చోభయం తత్రనాచరేత్ ॥ ౨౪

అథవావాహనోద్వాసౌ, నిత్యే నైమిత్తికేచన
తయోరత్రైవ కృత్వాతు, జంగమే పరికీర్తితమ్ ॥ ౨౫

సకలం నిష్కళంతూక్త్వా, దేహం సకలముచ్యతే ॥
నిష్కళాత్సకళంజాతం సర్వత్ర పరిదృశ్యతే ॥ ౨౬

పుష్పేనష్టే ఫలం నాస్తి, తస్మాత్సకళ నిష్కళే
ఏతద్భేదమితిం ప్రోక్తం, గుహ్యంమే తదుదాహృతమ్ ॥ ౨౭

ఆచార్య లక్షణమ్

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణేన, శృణో త్వాచార్య లక్షణమ్ ।
సూత్రోక్తేన విధానేన, నిషేకాదిక్రి యాన్వితః ॥ ౨౮

సంస్కారైస్సంస్కృతం విప్రం, యోనిశుద్ధమరోగిణం
బ్రహ్మవాదేన మన్త్రజ్ఞ మాశ్రమస్థం జితేంద్రియమ్ ॥ ౨౯

జగదుత్పత్తి కింసర్వం తత్త్వార్థేషుచ కోవిదమ్
శాస్త్రజ్ఞంచ స్థిత ప్రజ్ఞం శ్రద్ధాస్తిక్య యుతంపరమ్ ॥ ౩౦

ప్రతిష్ఠాకర్మకుశలం ఊహాపోహనిరూపకమ్
సాగ్నికం చకులీనంచ, విషయేష్వ ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౩౧

స్వశాస్త్రేచైవ విద్వాంసం, నిత్యస్వాధ్యాయ తత్పరమ్
పత్న్యా పత్న్యాగ్ని సంయుక్తం, తథా చైవో దితోత్థితమ్ ॥ ౭౨

సుగంధస్యాంగ సంయుక్తం, జ్ఞానం తస్యోత్కలం శృతమ్
సువృత్తం శీలసంపన్నం పూర్ణ పుష్టాంగ సంయుతమ్ ॥ ౭౩

నిష్కళం సకళం తస్య ధ్యానయుక్తం చ నిష్కళమ్
పారంపర్య క్రమాయాతం గురువర్యోపదేశితమ్ ॥ ౭౪

మన్త్ర కల్పవిశేషజ్ఞం వైఖానసమిమం శుచిమ్
అనన్యదేవతా భక్తం వైష్ణవం విష్ణుభక్తిదమ్ ॥ ౭౫

ఆచార్యం వరయేత్పూర్వం, భూపరీక్షాదికర్మసు
ఏతైర్లక్షణ సంయుక్తం, స్వాచార్యస్య సమీపతః ॥ ౭౬

శిష్యోగత్వా ప్రణమ్యైవ, మభిగమ్య పురస్థితః
శాస్త్రస్యకృత్స్నం సంశ్రోతుం, దీక్షా పూర్వోపదానకమ్ ॥ ౭౭

కారయే త్సమ్యక్ శుద్ధాత్మా, నిత్యం విధివదర్చనం
ఏవంతు యజనం స్మృత్వా, స్వాధ్యాయస్యక్రమం శృణు ॥ ౭౮

సర్వవేదార్థ వేత్తారం, సూత్ర స్యాధ్యయనం సహ
క్రమాద్వ్య తంచరే త్తత్ర, తథాచైవ విసర్జనమ్ ॥ ౭౯

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యమ్, తదేవాధ్యయన క్రమమ్
తథైవ పంచవింశద్భిః స్వరూపస్థితమేవచ ॥ ౮౦

★ శిష్య లక్షణమ్। ★

ఆత్మతత్త్వ స్థితిం స్మృత్వా తథాయోగక్రమం విదుః
శిష్యస్య లక్షణం వక్ష్యే శృణుధ్వంతు యథాక్రమమ్ ॥ ౮౧

ధాతు పాఠ బలిక్షేత్ర మన్త్రతన్త్రార్థ సాధకః (?)
అన్యత్ర నిరపేక్షశ్చ కృతసిద్ధిమపేక్షకః ॥ ౮౨

సంసారభయ భీతాత్మా ముక్తిమార్గాభిలాషితః
అధూర్తోమతిమాన్ శాన్తశ్శాంతోక్తి స్తాపవర్జితః ॥ ౮౩

అనన్య దేవతా భక్తః, ప్రేక్షణార్థే ప్రియంవదః
జితక్రోధస్సత్యభాషీ మిథ్యావిషయ వర్జితః ॥ ౮౪

ఉపచార క్షమశ్శౌచః, భవ్యరూపీ క్షమాపరః
శరీరమర్థ ప్రాణౌచ సద్గురుభ్యో నివేదయేత్ ॥ ౯౫

కర్మణా మనసా వాచా, గురూణాం భక్తి తత్పరః
మాత్సర్యానృత నిర్ముక్తో నాభ్యంతర పరీక్షకః ॥ ౯౬
(విష్ణు తత్వాభి కాంక్షీచశిష్యో ౽యం కులదీపకః)

ఏవం భూతగుణం శిష్యం, సుపరీ క్ష్యచయత్నతః
ఆచార్యశ్శిక్షయేత్పూర్వం సదాచారస్య మార్గతః ॥ ౯౭

శిష్యం భక్తి సమోపేతం అశిష్యం శిక్షయేద్గురుః
శిష్యేనచ కృతంపాపం గురోర్భవతి నిశ్చయః ॥ ౯౮

ఏవం శిష్యగుణం ప్రోక్తం, మార్గో ౽యం భేదఉచ్యతే
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, వైదికంత దుదాహృతమ్ ॥ ౯౯

★ వైఖానస శ్రీశాస్త్ర సంఖ్యా। ★

మార్గం చతుర్విధం ప్రోక్తం, మయాచైవ మరీచినా ।
అత్రేయం కాశ్యపేయంచ, మార్గం తత్ర చతుష్టయమ్ ॥ ౧౦౦

గ్రన్థసంఖ్యా విశేషేణ, ప్రతిమార్గం ప్రచక్షతే
సూత్రం విఖనసాప్రోక్తం పురాచైవ సువిస్తరమ్ ॥ ౧౦౧

హరేః పూజా విధానంత త్తదుక్తం వేదమార్గతః
మానాధికరణాద్యాదీ, న్స్వకృతేచ యథాక్రమమ్
ఖిలం ఖిక్రియాధికారంచ, పురాతంత్రం తథైవ చ ॥ ౧౦౨

వాసాధికరణం జ్ఞేయం, చిత్రాధికరణం తథా
మానాధికరణం చైవ, ప్రకీర్ణాధి కరణంచ ౧౦౩

నిరుక్త మధికారం చ, అర్చనస్యాధి కారకమ్
యజ్ఞాధికరణం చైవ, వర్ణాధికరణం తథా ॥ ౧౦౪

ప్రతిగృహ్యాధికారంచ, మయాప్రోక్తాశ్చ సంహితాః
ఏతైశ్చైవ చతుష్షష్టి, గ్రన్థ సంఖ్యాక్రమం విదుః ॥ ౧౦౫

ప్రథమస్యోత్తరం తంత్రం, విష్ణుతంత్రమతః పరం
ఆత్రేయన్తు తథాపూర్వం, తంత్రం చైవ చతుష్టయమ్ ॥ (?) ౧౦౬

అష్టాశీతి సహస్రంతు, గ్రన్థసంఖ్యా తదుచ్యతే
సనాతనం కాశ్యపంచ, సత్యకాణ్డమతః పరమ్॥ ౧౦౭

తర్కశ్చ జ్ఞానకాండంచ, పంచకాండమితి స్మృతమ్
చతుష్షోడశ సాహస్రం, గ్రన్థసంఖ్యాతుకాశ్యపమ్ ॥ ౧౦౮

జయాశ్చ సంహితాశ్చైవ, ఆనన్దాఖ్యమతః పరమ్
సంజ్ఞాన సంహితాశ్చైవ విజీతాఖ్యమతః పరమ్
వీరాఖ్యం విజయం చైవ, సత్యాఖ్యంచ తతః పరమ్ ॥ ౧౦౯

జ్ఞానస్య సంహితాశ్చైవ, లక్షగ్రన్థస్తు చాంగిరాః
ఏతైస్తు నవ వింశద్భిః సంహితా క్రమముచ్యతే ॥ ౧౧౦

తేనైవ ఋషిణాప్రోక్తం, సూత్రే తద్ద్వివిధం స్మృతమ్
తయోర్భేదం పృథగ్వక్ష్యే, పూర్వం శుద్ధం తథోచ్యతే ॥ ౧౧౧

చత్వారింశత్తు సంస్కారై, ర్నిషేకాదీన్యథాక్రమమ్
స్వగృహే దేవమానీయ, పూజయే ద్విష్ణుమవ్యయమ్ ॥ ౧౧౨

అతన్త్రితమనాభూత్వా, నిత్యహోమ పరాయణః
పరార్థం నైవకుర్వీత, ఏతచ్ఛందఇతి స్మృతమ్ ॥ ౧౧౩

గ్రామ స్యవాసిన స్సర్వే, మాన్యంచాగ్ని హోత్రకమ్
అనాహితాగ్ని విప్రాణాం, అగ్నిహోత్ర ఫలం లభేత్ ॥ ౧౧౪

ఆహితాగ్నిషు సర్వేషు, న్యూనాధిక్యాది పూరకమ్
అతిరిక్తం నైవకుర్యాత్, శృతిరాహద్విజోత్తమాః ॥ ౧౧౫

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన గ్రామమధ్యాలయార్చనమ్
అథవాపశ్చిమేతత్ర, కల్పయిత్వార్చయేద్బుధః ॥ ౧౧౬

శ్రౌతవద్వక్ష్యతే విద్వాన్, కాశ్యపేయోక్తవత్క్రమాత్

★ యజనం ద్వివిధమ్ ★

ఆత్మార్థం యజతేయత్ర, పరార్థంతత్రనాచరేత్ ॥ ౧౧౭

పరార్థం యజతేయత్ర, ఆత్మార్థంత్వర్చయేద్బుధః
సర్వశాంతికరంచైవ, సర్వపుష్ట్యర్థమేవచ ॥ ౧౧౮

సర్వాశుభవినాశార్థం, చతుర్వర్ణస్యభేదకమ్
అర్చనం పూజనం చైవ, శాంతికం పౌష్టికం తథా ॥ ౧౧౯

బల్యుత్సవాదినాయుక్తం పరివారైస్సమావృతమ్
ధాత్రాదిభూత పర్యన్తం సప్తత్యేకోత్తరంపృథక్ ॥ ౧౨౦

వాహనాయుధవర్ణంతు, పరిషట్కంసమర్చయేత్
ఏతైస్సర్వైశ్చ సంపూర్ణం, షట్కాలంచైవ పూజయేత్ ॥ ౧౨౧

అగ్నిహోత్రాదినాహోమే, కించిన్న్యూనాధికం యది
తత్తద్దోషస్య శాంత్యర్థం, విష్ణ్వర్చన ముదాహృతమ్ ॥ ౧౨౩

వైఖానసేన సూత్రేణ నిషేకాది క్రియాన్వితః
గృహస్థో బ్రహ్మచారీవా,భక్త్యైవార్చనమారభేత్ ॥ ౧౨౩

శాస్త్రస్యకృత్యంచాధిక్యం, నిత్యం విధివదర్చనమ్
తేనైవతత్ప్రకారేణ, నిత్య పూజాంసమాచరేత్ ॥ ౧౨౪

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, వైదికాఖ్యం సమాచరేత్
ఏవంక్రమేణ సంప్రోక్తం, సూత్రమేవమితిస్మృతమ్ ॥ ౧౨౫

★ నవషట్పంచ మూర్తిక్రమః ★

నవమూర్తేర్నవవ్యూహం, షణ్మూర్తే ర్వ్యూహషట్కం
నవషట్పంచ మూర్త్యాఖ్యే, వ్యూహంచేతిచ సర్వథా ॥ ౧౨౬

నవషడ్వ్యూహమిత్యుక్తం, తత్రభేదం నపర్వతే
అథవాచైక మూర్తింవా, స్థాపయిత్వా సమాహితః ॥ ౧౨౭

★ భోగార్థీ శ్రీకృష్ణ స్యస్థాపనమ్ ★

లీలాయష్టిధరంకృష్ణం, వేణునాసహితం విభుమ్
రుక్మిణీ సత్యభామాభ్యాం, తార్క్ష్యయుక్తంయథాక్రమమ్ ॥ ౧౨౮

బోగార్థీ స్థాపయేన్నిత్యం, విధినాసమ్యగర్చయేత్ ౧౨౯

★ వీరార్థీ విజయార్థీచరామస్య స్థాపనమ్ ★

వీరార్థీ విజయార్థీవా, స్థాపయేదర్చయేత్క్రమాత్
రామంచ లక్ష్మణంచైవ, శత్రుఘ్నం భరతంతథా ॥ ౧౩౦

సీతాంచవాయుసూనుంచ, సంకల్ప్య విధినార్చయేత్
పురుషసూక్త విధానేన, కర్షణాదిషు కర్మసు ॥ (?) ౧౩౧

తేనైవతత్ప్రతిష్ఠాచ తత్క్రమేణార్చనేకృతే
వైఖానస విధానేన, పూజయిత్వాన దోషకృత్ ॥ ౧౩౨

వైఖానస విధానేన కర్షణాదిక్రియాన్వితమ్
తేనైవతత్ప్రకారేణ నిత్యపూజాంసమాచరేత్ ॥ ౧౩౩

పురుషసూక్త విధానేన చార్చయిత్వానదోషకృత్ (?)
ఏతద్విధిద్వయం సౌమ్యం వేదవిద్భిరనుష్ఠితమ్ ॥ ౧౩౪

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
ఋషిప్రశ్నోత్తరంనామ ప్రథమో ఽధ్యాయః

ద్వితీయో ఽధ్యాయః

కర్షణమ్

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి, కర్షణాదీన్యథాక్రమమ్
కర్షణస్య దినాత్పూర్వం, అంకురం తత్రచార్పయేత్ ॥ ౧

హలం తత్ర ప్రయోగంచ యుగరజ్జుర్విశేషతః
యథార్హం శిల్పశాస్త్రోక్తం, ఆహరేత ప్రయత్నతః ౨

★ అనడుహ లక్షణమ్ ★

శ్వేతరక్త వృషాభ్యాంతుబంధయేద్దేశికోత్తమః
రుద్రమన్యం తతోజప్త్వా త్రయంబక మితిబ్రువన్ ॥ ౩

బంధయిత్వా వృషౌతత్ర, యుగాగ్రాభ్యాంతు యోజయేత్
మిశ్రవర్ణం తథాకృష్ణం, బాలంవృద్ధంతు రోగిణమ్ ॥ ౪

కర్ణౌశృంగే తథాపుచ్ఛం, హీనాంగాదీని వర్జయేత్
త్వాంఖనామీతి ఉచ్చార్య, పూర్వాంతంచోత్తరాంతకమ్ ॥ ౫

కర్షయిత్వాతు మన్త్రజ్ఞః, ద్వాదశావర్త్యకారయేత్
సర్వత్రకృష్ట భూమ్యాంతు, బీజాన్ సర్వత్రవాపయేత్ ॥ ౬

కంకుముద్గ యవాశ్చేతి గోధూమ చణకానపి
మసూర సర్షపాశ్చైవ షష్టికాదీనిచా హరేత్ ॥ ౭

★ బీజావాపనమ్ ★

జలసేకం తతః పూర్వం, వారుణం మన్త్రముచ్చరన్
పశ్చాద్బీజాన్ సమాదాయ, సోమంరాజానముచ్చరన్ ౮
బీజాన్ సర్వత్ర సంవాప్య, విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్
జలసేకం తతఃకృత్వా, రక్షాం సర్వత్రకారయేత్ ॥ ౯
సస్యేషు సర్వగుప్తేషు పుష్టిషుచ యథావిధి
శుభలగ్నే శుభర్క్షేచ, శాంతం తత్ర సమర్చయేత్ ॥ ౧౦
దక్షిణే చక్రమభ్యర్చ్య పూర్వేతత్రఖగాధిపమ్
గోదాన సూక్త ముచ్చార్య, గోగణానామధార్పయేత్ ౧౧
ప్రాగన్తంచోత్తరాంతంవా సర్వసస్యం ప్రదాపయేత్
అథవాకారయేద్విద్వాన్పలలాదీని చాస్తరేత్ ॥ ౧౨

★ గోగణ నివేదనమ్ ★

గోగణేభ్యశ్చ దత్వాతు, అన్యేషాంసర్వమాచరేత్
యజమాన గృహేదేవమభ్యర్చ్యచ నివేదయేత్ ॥ ౧౩
వేదిశ్చకల్పనంచైవ, తథాదేవ బలిక్రమమ్
సంకల్ప్య భూమి భాగంచ, తథైవాచార్యకల్పనమ్ ॥ ౧౪
పరిచారక సంఖ్యాతు, తథైవార్చక సంఖ్యయా
నృత్తగాయక వాద్యాదీన్ పూర్వమేవప్రచోదయేత్ ॥ ౧౫

★ శంకుస్థాపనమ్ ★

శంకుమత్రైవ సంస్థాప్య, ఛాయాత్ర పరివీక్షయేత్
దిక్పరిచ్ఛేదనం చైవ, గ్రామాదీన్వాస్తునిర్ణయమ్ ॥ ౧౬
పూర్వముద్ధారకం చైవ విత్తస్య ఫలితంబుధైః
గుహ సర్వేశవిఘ్నేశాన్ జ్యేష్ఠాందుర్గాం తథైవచ ॥ ౧౭
దివాకర సరస్వత్యోః, మాతౄర్భూతాంస్తథైవచ
ఉమాశ్రీః బ్రహ్మరుద్రశ్చ, స్థానం తత్రైవ నిర్ణయమ్ ॥ ౧౮

పూర్వం మయాతథాప్రోక్తం, పురాతం త్రోక్తవచ్చరేత్
అన్యైరనుక్తం యత్సర్వం, కాశ్యేపేనోక్తవచ్చరేత్ ॥ ౧౯

ఇతి వాసాధికారే కర్షణాది విధిర్నామ ద్వితీయో ఽధ్యాయః

తృతీయో ఽధ్యాయః

★ అద్యేష్టకాక్రమమ్ ★

ఆతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి, ప్రథమస్యేష్టకక్రమమ్
ఉత్తరేచాయనేచైవ, దక్షిణేచ తథైవచ ॥ ౧

★ ఉక్తమాస తిథి వారనక్షత్రాదయః ★

వర్జయేన్మాఘమాసంచ, మార్గశీర్షం తథైవచ
ద్వావేవమాసౌ సంవర్జ్యౌ, అన్యమాసాన్ ప్రగృహ్యచ ॥ ౨

యథేష్టమాసం సంగృహ్య, శితేపక్షేశుభేదినే
నృపస్య యజమానస్య చానుకూల్య శుభేదినే ।
శిలాభిరిష్టకాభిర్వా, యథావిభవవిస్తరమ్ ॥ ౩

త్రీణ్యుత్తరాణి రోహిణ్యాం హస్త స్వాతీపునర్వసు
శ్రవణం వారుణంచైవ మైత్రం సౌమ్యంత థైవచ ॥ ౪

యుగ్మాశ్చ తిథయస్సర్వాః, ప్రశస్తావిషువర్జితాః
గురుభార్గవ చంద్రజ్ఞ, వారాస్సమ్యగుదాహృతాః ॥ ౫

చరరాసిం విసృజ్యైవ, స్థిరరాశిం సమాచరేత్

★ భూమి ఖననమ్ ★

తాంభూమి మవటం ఖాత్వా, మేదిన్యాదీన్సముచ్చరన్ ॥ ౬

జలాంతంవా శిలాంతంవా, ఖనిత్వాదేశికోత్తమః
వాలుకాభిః ప్రపూర్యైవ, జలైర్వ్యక్తం శనైఃక్రమాత్ ॥ ౭

సమీకృత్వాతు తద్భూమిం యావత్సీమాన్త నిర్ణయమ్
హస్తపాదేన సంఘట్య దృఢంకృత్వాప్రయత్నతః ॥ ౮

షడంగు ళోన్నతంచైవ, హస్తమాత్రాయతంక్రమాత్
తదర్ధంవిస్తృతంచైవ, యుగాభ్యాం తత్సమాహరేత్ ॥ ౯

తృతీయో ఽధ్యాయః

ఇష్టకాదీని సంగృహ్య, ప్రతిష్ఠోక్త విధానతః
పంచాగ్నిం పరికల్ప్యైవ, త్రేతాగ్నింవాధకారయేత్ ॥ ౧౦

అఘోరాదీని సర్వాణి, వాస్తుహోమాధివాసనమ్
ఏతైస్సర్వక్రియాశ్చైవ, అత్రేయోక్తవదాచరేత్ ॥ ౧౧

యత్రద్వారం ప్రకుర్వీత, తస్యదక్షిణపార్శ్వతః
ఏవం స్వరూపంధ్యాత్వాచ, చతుర్వేదాన్ సముచ్చరన్ ॥ ౧౨

పూర్వాదిచోత్తరాంతంచ, స్థాపయిత్వాతుతచ్ఛిలాః
యథావిధీష్టకైరత్ర, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౩

పశ్చాచ్ఛిల్పిం సమాహూయ, దృఢీకృత్యప్రయత్నతః

★ విమాన నిర్మాణమ్ ★

తదూర్ధ్వే కల్పయేద్విద్వాన్, విమానం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౪

ఉపానజగతీచైవ, కుముదంతు తథైవచ
కంధరం పట్టికాంచైవ, ఊర్ధ్వవేదిన్తుకారయేత్ ॥ ౧౫

మూలంతు జానుకంయోజ్య, పదమూలాదిభిర్యుతమ్
లపనం కుమ్భ కుండీచ, ఫలకౌవీరఘంటికా ॥ ౧౬

బోధికోత్తరవాజీన మంబుజంతుకపోతకమ్
నలినాంత రితం చైవ ప్రతిముఖ్యస్సవేదికాః ॥ ౧౭

గళోత్తరంతువాజినాం హంసమాలాభిరావృతమ్
శిఖరం కరణంచైవ పద్మంకదళికంతథా ॥ ౧౮

ఉపవేదిస్తథా కృత్వా లసనంకుంభ కంధరం
తత్రైవ పాలికా యుక్తంత థాచైవతుకుట్మలమ్ ౧౯

ఏతైర్యుక్తాంగసహితం, విమానం పరి కల్పయేత్
షడ్వర్గంతు చతుర్వర్గం, భేదయుక్తాద్యలంకృతమ్ ॥ ౨౦

★ ప్రాసాదలక్షణమ్ ★

ఏకాది ద్వాదశతలై శ్శోభాయుక్తా ద్యలంకృతమ్
జాతిశ్ఛంద వికల్పంచ, త్రిజాతీనాంతు భాగశః ॥ ౨౧

కల్పసూక్త స్యభేదస్య, విన్యాసం సప్త భాగశః
భద్రోప భద్రసహితం సచ్చిత్రాలలితంతథా ॥ ౨౨

మానమానాంగ సంయుక్తం, కర్ణస్య పరివృత్తకమ్
ఖండహర్మ్యవరద్భిశ్చ, మధ్యపంజర హస్తకమ్ ॥ ౨౩

సతుండం వృత్తస్ఫుటితం, స్తమ్భసౌష్టైః సమావృతమ్
కదంబ పంజరైర్యుక్తం, కుంభ కుంభలతా న్వితమ్ ॥ ౨౪

స్తంభతోరణ సంయుక్తం, శోభాయుక్తమలంకృతమ్
చతురావరణంయుక్తం భేదయుక్తమనాకృతమ్ ౨౫

చతురష్టాశ్రయంవృత్తం మిశ్రభేదస్తుకారయేత్
స్థానకం చాసనంచైవ, శయానం తత్రిభేదకమ్ ౨౬

గుణత్రయ ప్రమాణస్య, విభాగానధకారయేత్
దేవస్వరూపయుక్తంతు, పుంస్త్రీచైవ నపుంసకమ్ ॥ ౨౭

ఏతానిజాతి భేదాని, విష్ణురుద్ర ప్రజాపతీన్
ఏవంతు తత్తద్దేవస్య, ప్రాసాదస్యచలక్షణమ్ ॥ ౨౮

★ మండపలక్షణమ్ ★

అధవక్ష్యే విశేషేణ, మండపాదీన్యథాక్రమమ్
ఆస్థానం స్థాన నృత్యంతు, స్నపనం ముఖమండపమ్ ॥ ౨౯

అన్యానిమండపాదీని, పూర్వమేవప్రచోదితమ్
స్వస్తికం గోముఖాఖ్యంతు, మహాపద్మంతు పద్మకమ్ ॥ 30

పాదబంధంతతః కుర్యాత్ప్రతిబంధంత థైవచ
సర్వతోభద్రకంచైవ, దిశాస్వస్తికమేవచ ॥ 3౧

ఏవమాదీన్యధిష్ఠాన, ముపపీఠం తథైవచ
ఏతైస్తు లక్షణంచైవ, విస్తృతం దీర్ఘమేవవా ॥ 3౨

ఉచితాదీని సర్వత్ర, పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్

★ స్థంభస్థాపనమ్ ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, స్తంభస్య స్థాపనంక్రమమ్ ॥ 33

యధోక్త విధినాపూర్వం, అంకురాన్తత్రవాపయేత్

★ ఋత్విజః ★

పూర్వేద్యురేవ పూర్వాహ్ణే, ఋత్విజాన్ వరయేత్క్రమాత్ ॥ ౩౪

షోడశ ద్వాదశాష్టౌవా, చత్వారోవరయేద్బుధః
గర్భాలయాది సర్వత్ర, మణ్టపాదీన్ పృథక్ పృథక్ ౩౫

తాసాంవా శాలిమాహృత్య, వేదినాస్తరణంచరేత్ (?)
యూపస్తమ్భాద్యథాయామః, యావత్ స్తంభస్య చాయామమ్ ౩౬

విస్తృతం హస్తమాత్రేణ, పృథక్వాస్తును కారయేత్
తస్యైవచోత్తరేకుర్యా, ద్వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ౩౭

పంచగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య, పుణ్యాహంతత్రకారయేత్
కలశైశ్చతుర్భిశ్స్థాప్య, ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ॥ ౩౮

స్తంభేషుప్రోక్ష్యతత్కాలే, అర్ఘ్యాన్తం తత్రచార్చయేత్
దేవ స్వరూపం ధ్యాత్వాతు నవవస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ ౩౯

పశ్చాత్సభ్యం పరిస్తీర్య, హుత్వాతద్దేశికోత్తమః
చతుర్వేదాదిమమన్త్రైస్తు హుత్వామన్త్రాన్ పృథక్పృథక్ ॥ ౪౦

అష్టోత్తర శతంవాథ, అష్టావింశతిమేవచ
విష్వక్సేనంచగరుడం, వైష్ణవం రౌద్రమేవచ ॥ ౪౧

బ్రాహ్మ్యమైన్ద్రంచవాయవ్యం, వారుణంపాంచభౌతికమ్
ప్రత్యేకంతు సకృద్ధుత్వా, కాంస్యపాత్రేవిశేషతః ॥ ౪౨

బీజాన్ సర్వాన్ సమాహృత్య, అర్చయిత్వాధిదైవతమ్
నవరత్నయుతం తత్ర, కుర్యాత్తదధివాసయేత్ ॥ ౪౩

రాత్రిశేషం నయేత్స్నాత్వా, రత్నధాన్యాదినాచరేత్
నవవస్త్రేణ సంఛాద్య సుధయా పరిపూరయేత్ ॥ ౪౪

ముహూర్తేసమనుప్రాప్తే, స్తంభానుద్ధృత్యబుద్ధిమాన్
ప్రదక్షిణక్రమేణైవ, ఆగ్నేయాదీన్యథాక్రమమ్ ॥ ౪౫

మధ్యేప్రధాన వేద్యాఖ్యం, ముహూర్తేస్తంభముత్తమమ్
దక్షిణాద్యుత్తరాంతంతు, పూర్వాన్తం పశ్చిమాదికమ్ ॥ ౪౬

★ ద్వారాదిస్థాపనమ్ః ★

ఏవమేవప్రకారేణ, ద్వారంతత్రప్రతిష్ఠితమ్
భూరసీత్యాదినాజప్త్వా, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౪౭

అవక్రం సుస్థితంచైవ, శిల్పినాకారయేద్బుధః
సర్వవాద్యసమాయుక్తం, పుణ్యాహమ పిచాచరేత్ ॥ ౪౮

యథోక్తమాచార్యాదిభ్యో, సోదకం దక్షిణాందదేత్
మహాహవిః ప్రభూతంవా దేవేశాయనివేదయేత్ ॥ ౪౯

పశ్చాదూర్ధ్వేతు సంప్రోక్తం, కవాటస్థాపనక్రమమ్

★ కవాటస్థాపనమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి, కవాట స్థాపన క్రమమ్ ॥ ౫౦

కవాటం భూషణంనామ్నా, దండంవలయసంజ్ఞికమ్
ద్రవ్యంలక్షణ భేదేన, పూర్వమేవప్రచోదితమ్ ॥ ౫౧

తచ్ఛాస్త్రోక్త ప్రకారేణ, కారయేచ్ఛిల్పినాబుధః
కారయిత్వాయథాన్యాయం, సర్వలక్షణసంయుతమ్ ౫౨

సువర్ణం రజతంవాథ, తామ్రమాయసమేవవా
దారవం వాప్రకుర్వీత, యథాశక్త్యనుసారతః ౫౩

సుముహూర్తే సునక్షత్రే, కవాటం, స్థాపయేద్బుధః
దక్షిణేవాసమానీయ ద్వారపార్శ్వేనిధాయచ ॥ ౫౪

స్థాపనేసప్తకలశై రుపస్నాన సమన్వితైః
పుష్పైర్గంధైశ్చ మాల్యైశ్చ నవవస్త్రైరలంకృతమ్ ॥ ౫౫

కవాటే దక్షిణేధాత్రే, విధాత్రేత్యుత్తరేవిదుః
తన్మూర్తిమన్త్రైరభ్యర్చ్య, కౌతుకంబన్ధయేద్బుధః ౫౬

నవవస్త్రాణిసంచ్ఛాద్య, ధాన్యోపరిచశాయయేత్
కుంభాద్వోసంప్రగృహ్యైవ, పూజాపూర్వవదాచరేత్ ॥ ౫౭

తత్కవాటస్యపార్శ్వేతు, హోమకర్మ సమాచరేత్
ఆఘారం విధివద్ధుత్వా, తత్తన్మూర్తింయజేద్బుధః ॥ ౫౮

ద్యావాపృథివ్యోర్యస్యాగ్నౌ, తస్థుషోధృత్యఇత్యపి
ఆజ్యేనజుహుయాదగ్నౌ, దక్షిణేచోత్తరేపిచ ॥ ౫౯

యఏష బిభ్రాదిత్యత్ర, యోనోభిరక్షఇత్యపి
ఏవం వింశతిమావర్త్య, వైష్ణవంచజుహోతివై ॥ ౬౦

ఆజ్యాహుతిం తతోహుత్వా , అన్నహోమంసమాచరేత్
తస్యతస్యశిరోభాగే, న్యసేత్కుంభౌసమాహితః ॥ ౬౧

ప్రభాతే విధినాస్నాత్వా, దేవాగారంప్రవిశ్యచ
నమస్కృత్వానుమాన్యైవ, పూజాంకృత్వావిశేషతః ॥ ౬౨

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే, స్థాపనారంభమాచరేత్
సర్వవాద్యసమాయుక్తం, సర్వాలంకారసంయుతమ్ ॥ ౬౩

ధృవసూక్తం సముచ్చార్య, తత్తన్మంత్రంజపేద్బుధః
స్థాపయిత్వా కవాటేద్వే, కుంభాచ్ఛక్తిం న్యసేద్బుధః ॥ ౬౪

దక్షిణస్య కవాటస్య, న్యసేద్బీ జాక్షరం పరమ్
సర్వంథచైవాక్షరంన్యస్య, వేదాదీన్ఘోషయేత్క్రమాత్ ॥ ౬౫

అన్యద్వామకవాటేతు, న్యసిత్వాదేశికోత్తమః
పతంగస్యాక్షరంన్యస్య , వేదాదీన్ఘోషయేత్పృథక్ ౬౬

అర్చయిత్వాయథాన్యాయం, హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్
ఆచార్య దక్షిణాందద్యాత్, శిల్పినంతత్రపూజయేత్ ॥ ౬౭

ఏవంయః కురుతేభక్త్యా, సమస్త దురితాపహమ్
సర్వలోకస్యరక్షార్థం, స్థానదేశం నృపస్యచ ॥ ౬౮

యజమానస్య వంశస్య, ధాన్యకోశాభివృద్ధిదమ్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, భక్తియుక్తేనకారయేత్ ॥ ౬౯

★ శిలాలక్షణమ్ ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి, శిలాసంగ్రహలక్షణమ్
భూమిజాగిరిజాచైవ, వారిజాచత్రిధాభవేత్ ॥ ౭౦

ఊర్ధ్వభాగం ముఖంప్రోక్తం, అన్యైశ్చైవాపరేస్మృతమ్
స్త్రీపుంనపుంసకంచైవ, జ్ఞాత్వాచైవత్రి ధాభవేత్ ॥ ౭౧

ప్రాసాదకుడ్య ప్రాకార, గోపురం మణ్టపాదికమ్
నపుంసకేనసర్వేషాం, కుర్యాదితివినిశ్చయః ॥ ౭౨

ప్రభాపీఠస్యదేవ్యాదీన్, కారయేచ్ఛిలయాస్త్రియా
విష్ణురూపాది పుంరూపం, పుంశిలేనైవకారయేత్ ॥ ౭౩

అన్యోన్యసంకరేయత్ర, మహాన్దోషోభవేత్తతః
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, యధోక్తం తత్రకారయేత్ ॥ ౭౪

ఉన్నతంతు శిరోభాగ మన్యత్పాదమితిస్మృతమ్
మృదుంచలాఘువంచైవ, లఘుశబ్దవివర్జితమ్ ॥ ౭౫

గ్రన్థియుక్తంచవేణుంచ, చిరాగర్భాదిసంయుతమ్
స్ఫుటితోధికమూర్తిస్తు, వక్రజాతిశ్చవర్జయేత్ ॥ ౭౬

కళంకరేఖాబిందుశ్చ, మండూకకృకలాసయోః
ఖద్యోతకోటరాయుక్తం, మణ్డలంయదిసంభవేత్ ॥ ౭౭

అహిపాంసుజలైర్యుక్తం, సర్వంత్యక్త్వా విచక్షణః
సుస్నిగ్ధంతరుణంచైవ, ఘోషయుక్తానిచాహరేత్ ॥ ౭౮

★ శిలాసంగ్రహణమ్ ★

పశ్చాచ్చైవ విశేషేణ, శిలాసంగ్రహణక్రమమ్
దశతాలక్రమంచైవ, ప్రభామూర్ధ్ని విభాగశః ॥ ౭౯

మరీచోక్త ప్రకారేణ, సర్వంకృత్వాతుబుద్ధిమాన్
యజమానానుకూలర్క్షే, సుముహూర్తే శుభేదినే ॥ ౮౦

పూజయేద్దేవ దేవేశం, శాంతంచైవాన పాయినమ్
ఖగాధిపమధావాహ్య స్థణ్డిలోపరిచార్చయేత్ ॥ ౮౧

బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్తత్ర, కృత్వాతద్దేశికోత్తమః
ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే, దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౮౨

భూపరీక్షోక్త మార్గేణ, నిమిత్తం సంపరీక్షయేత్
శాన్తిహోమంచకృత్వాతు, శిల్పిభిస్సార్ధమాచరేత్ ॥ ౮౩

విష్ణుస్త్వాంరక్ష ఇత్యుక్త్వా, ఆచార్యశ్చాగ్రతోవ్రజేత్
వనే ఒద్రినద్యాస్తీరేవా, సంలక్ష్యమతిమాన్క్రమాత్ ॥ ౮౪

త్వాంఖనామీతిచోచ్చార్య, పరితస్తత్ర ఖానయేత్
శిలాన్త మవటాదూర్ధ్వే, గృహీత్వామన్త్రవిత్తమః ॥

హూళికాడనం చైవ, శిలాపార్శ్వే ఽధివాసయేత్
తస్యకుణ్డంప్రకుర్వీత, స్థణ్డిలంవాత్రకారయేత్ ౪౬

మూలహోమాంగహోమౌచ, హుత్వాసూత్రోక్తమార్గతః
పంచభిఃకలశైః స్థాప్య, స్నాపయిత్వాయథాక్రమమ్ ॥ ౪౭

మృద్గం ధాక్షత పుష్పంతు, కుశతోయాన్తమాచరేత్
ఏవంక్రమేణదేవీభ్యాం పృథక్చైవ సమాచరేత్ ॥ ౪౮

శిలాపార్శ్వేబలిందత్వా, వనరాజాయతేత్యతః
భూత యక్ష పిశాచానాం, నాగానాంచయథాదిశి ౪౯

తన్నామ పూర్వయత్నేన, బలిందత్వాప్రయత్నతః ॥ ౫౦

పశ్చాత్తాడనిగృహ్యాస్తు, హోళికాంయోజయేత్క్రమాత్
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య, శిలాంతత్రైవతాడయేత్ ॥ ౫౧

పశ్చాత్తక్షకమాహూయ, సర్వంభిత్వాసమాహితః
తాంశిలాం యన్త్ర మారోప్య, నీత్వా గ్రామప్రదక్షిణమ్ ॥ ౫౨

పశ్చాద్యన్త్రం వ్యపోహ్యైవ, నిధాయైవచమణ్టపే
ఊర్ధ్వమానాదికం సర్వం, మానోన్మాన క్రమంతథా ॥ ౫౩

దశతాలక్రమంచైవ, ప్రభామూర్ధ్ని విభాగశః
మరీచోక్త ప్రకారేణ, సర్వం కృత్వాతుబుద్ధిమాన్ ॥ ౫౪

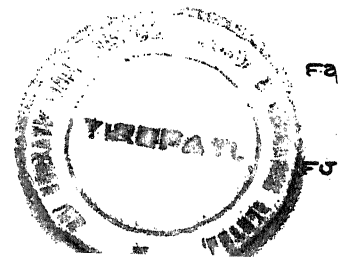
అథవాకార యేద్విద్వాన్, అత్రేయోక్తక్రమంచరేత్
పరీక్షాది శుభంచైవ. షట్శుభంతత్రకారయేత్ ॥ ౫౫

★ ఆయాదిపరీక్షణమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి, ఆయాదీనాంశుభంబుధాః
పృథగ్వక్ష్యే విశేషేణ, శృణుధ్వంశాస్త్రచోదితమ్ ॥ ౫౬

ఊర్ధ్వమానం వినిశ్చిత్య, ధృవబేరం విశేషతః
హస్తంచైకాదశానాన్తు, ఏకాదీనాంయథాక్రమమ్
యథావిత్తానుసారేణ. యజమానస్యచేచ్ఛయా ॥ ౫౭

మహాబేరాకృతింస్థాప్య మన్యద్బేరమథాపివా
ఊర్ధ్వమానాంగులంప్రోక్తం, గణయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౫౮

అయంచాథవ్యయంచైవ, యోనిఃఋక్షస్తువారకమ్
అంశంరాశించ పక్షంతు, క్రమాద్వక్ష్యేమయాశృణు ॥ ౯౯

తద్భేదాంగులి సత్యంచ, మహితంఖ్యాతివర్జయేత్
బాస్కరస్యైవహృత్వాతు, తచ్ఛేషంచాయముచ్యతే ॥ ౧౦౦

తన్నిశ్శేషంయదిస్యాత్తు, తస్యాయంపుష్కలంభవేత్
తదంగులం నవైర్గుణ్య, నాడీంహృత్వా సమాహితః ॥ ౧౦౧

తచ్ఛేషాన్ వ్యయంస్మృత్వా, పునశ్చైవ త్రిగుణ్యతే
దిక్సంఖ్యా భూతశేషంచ, యోనింజ్ఞాత్వాసమాహితః ॥ ౧౦౨

పునశ్చైవాహినాగుణ్యం సప్తవింశతిభిఃహృతమ్
తచ్ఛేషం జన్మఋక్షస్తు, తచ్చనందాఖ్యగుణ్యతే ॥ ౧౦౩

సప్తభిర్హృతశేషంతు, భాన్వాదీన్వారముచ్యతే
తస్యభూతాఖ్యభిర్గుణ్యం, పక్షశ్చైవాహతస్తథా ॥ ౧౦౪

తస్యశేషం సితైః పక్షైః, దశమ్యాంతు ప్రగృహ్యచ
తస్యపంచేన్ద్రియైర్గుణ్యం, ద్వాదశైర్హృతశేషకం ॥ ౧౦౫

రాశింతచ్ఛేషమిత్యాహు, ర్విపరీతం నకారయేత్
కౌతుకం బలిబేరంచ, స్నపనంచోత్సవంపృథక్ ॥ ౧౦౬

ధృవబేరానుకూల్యంచే త్సర్వసంపత్సమృద్ధిదమ్
విపరీతానుకూల్యంచే న్నాచరేదితిశాసనమ్ ॥ ౧౦౭

★ ధృవబేర ప్రమాణమ్ ★

హస్తమానే ధృవేబేరే, తదర్ధంచోత్సవంస్మృతమ్
ధృవబేరసమంవాథ, ఔత్సవంచేతికేచన ॥ ౧౦౮

హస్తమానాదికంస్మృత్వా, ధృవోయత్ర ప్రతిష్ఠితః
తస్యైవకౌతుకాదీని, కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౦౯

కళ్యపాద్యైర్యథాప్రోక్తం, తత్క్రమేణైవకారయేత్

★ మధూచ్ఛిష్టక్రియా ★

మధూఛ్ఛిష్టక్రియాదీనాం, సర్వమేవప్రచోదితమ్ ॥ ౧౧౦

శిరః కంఠేతుబాహుభ్యాం, తతఃకక్ష్యాంఘ్రిపాదయోః

★ విగ్రహ లక్షణమ్ ★

జాన్వూరు కూర్పరంచైవ, శిరశ్చక్రాంబరంతథా ॥ ౧౧౧

కర్ణనాసాంగుళించైవ, మకుటాది సుభూషణమ్

ఊరుకుక్ష్యంచమేఢ్రంచ, సాంగోపాంగమహాంగకమ్ ॥ ౧౧౨

ప్రత్యంగమానషడ్భిశ్చ, పీఠపద్మాయుధానిచ

ప్రభాశక్తి ప్రభాచైవ, కృత్వాచైవాత్రివాక్యవత్ ॥ ౧౧౩

అథవాదేవదేవ్యోచ, లక్షణం వక్ష్యతేపృథక్

మానం ప్రమాణమున్మానం, లంబమానోపమానకమ్ ॥ ౧౧౪

పంచమాన సమాయుక్తం, కర్తవ్యంబేరముచ్యతే

ప్రతిమాయామమానంయత్, తన్మానమితి ఇష్యతే ॥ ౧౧౫

తత్రత్రివర్గమానంయత్ప్రమాణమితికథ్యతే

తథావృత్తంతు తన్మాన మున్మానమితి గణ్యతే ॥ ౧౧౬

దేహేతు లాంఛితం సూత్రం, లంబమానమితి స్మృతమ్ ॥

నిమ్నోన్నతంచయద్యస్మిన్, ఉపమానమిహోచ్యతే ౧౧౭

★ ఉత్తమదశతాలేన మానక్రమః ★

ఉత్తమందశతాలేన, మానమిత్యభిధీయతే ॥

ఉష్ణీషమంగుళంప్రోక్తం, కేశమానంకళాభవేత్ ౧౧౮

కేశాంతం దక్ష సూత్రాంతం, తస్మాద్ఘ్రాణావసానకమ్ ॥

ఘ్రాణాగ్రాద్ధనుపర్యన్తం, భాగమేకమితీరితమ్ ౧౧౯

భాగంగ్రీవాయతంతస్మాత్గ్రీవామూలాత్స్తనాంతరమ్

స్తనాది నాభిపర్యన్తం, నాభిమేఢ్రాంతరంముఖమ్ ౧౨౦

మేఢ్రమూలాత్తు జాన్వంతం, ద్విముఖంచోరుమా యతమ్

జానుదేశేతు భాగం స్యాత్, జంఘాయత్యోరుతత్సమం ॥ ౧౨౧

చరణంతుభవేద్భాగం, ఏవంమానమితిస్మృతమ్

గుల్ఫజానుగళోష్ణీషం, త్యక్త్వాన్యేషు వివర్ధయేత్ ॥ ౧౨౨

శేషం సమంయథానిత్యన్యూనేతత్రైవకారయేత్

మేఢ్రమూర్ధ్వమధఃకాయం, సమంతుశుభలక్షణమ్ ౧౨౩

హీనాధికమధోత్సేదం, సర్వేషామశుభం భవేత్ ॥
మానమేనం సముద్దిష్టం, ప్రమాణ మితిచోచ్యతే ౧౨౪

ద్వాదశాంగుల విస్తారం, ముఖం పూర్వం ప్రకీర్తితమ్
ఉష్ణీషాత్పృష్ఠకేశాన్తం, ద్వాదశాంగులమీరితమ్ ౧౨౫

ఉష్ణీషాత్పార్శ్వ కేశాన్తం, ఏకైకస్తునవాంగుళమ్
కర్ణయోరంతరంపూర్వం, వింశన్మాత్రం విధీయతే ౧౨౬
(కర్ణయోరంతరంపృష్ఠే సార్ధద్వాదశమాత్రకమ్)

నాసాగ్రాత్కర్ణ పర్యంతం ద్వాదశాంగుల మీరితమ్ ॥
కర్ణయోరంతరే పృష్ఠే, సార్ధద్వాదశమాత్రకమ్ ౧౨౭

గోళకం కర్ణవిస్తారం, ఆయామం ద్విగుణంభవేత్ ॥
కర్ణశ్రోత్రాయతం తారం, మాత్రం మధ్యాంగుళం విదుః ౧౨౮

ఉక్షేపంకర్ణ పాట్యంతం, తత్సమంకర్ణపట్టికమ్ ॥
మాత్రార్ధకర్ణ పాలీస్యా, దంగుళం కర్ణనాళకమ్ ౧౨౯

శ్రీకారాకృతివత్కర్ణం, బన్ధవచ్చూళి చూళికమ్
అర్ధమానాంగులస్యాసా వర్ధమాత్రాంగులాన్వితౌ ౧౩౦

భాగావలంబితౌపూర్వే ఉపరనాళౌప్రకీర్తితౌ
ఉపాంగే కర్ణమూలాంతం, సప్తమాత్రంప్రకీర్తితమ్ ౧౩౧

స్వయంగోళకనేత్ర స్యాయామంషడ్యవవిస్తృతమ్
మధ్యేపంచయవంతారం, జ్యోతిర్యవప్రమాణకం ౧౩౨

దృష్టిర్యూక ప్రమాణంచ, కరవీర యతోభవేత్ ॥

శ్వేతం కృష్ణంతథారక్తం, త్రివిధంచక్షుసన్నిభమ్
మత్స్యచాపోత్పలాకారం, త్రివిధంచక్షుసన్నిభమ్ ॥ ౧౩౩

నవభిః పక్ష్మరోమాణి, భ్రమరాంజనసన్నిభమ్
భ్రూచక్షు సూత్రయోర్మధ్యే, ద్వయాశంగోళకోన్నతమ్ ॥ ౧౩౪

ఏవందేవం ప్రకుర్వీత, దేవ్యాచైవాపరేశృణు

★ పవిత్రీ హరిణ్యోః లక్షణమ్ ★

పవిత్రీ హరిణీభ్యాన్తు, లక్షణన్తుపృథగ్విధమ్ ॥ ౧౩౫

పదమేకం స్థితం కుర్యా, ద్ధస్తే పద్మోత్పలానిచ
వామపాదం సమాకుంచ్య, ఇతరం సుస్థితంభవేత్ ॥ ౧౩౬

జాన్వంతం దక్షిణేహస్తే, గోవాలాకృతివద్బుధః
పద్మమన్యత్కరే నిత్యం, రుక్మవర్ణం శ్రియోభవేత్ ॥ ౧౩౭

ఏవమేవంక్రమేణైవ, వామపాదంతు సుస్థితమ్
కుంచితం దక్షిణంపాదం, కారయిత్వాసమాహితః ॥ ౧౩౮

హస్తేదక్షిణతశ్చైవ, ధృతోత్పల సమాయుతమ్
అన్యత్ప్రసారితంచైవ, శ్యామవర్ణ నిభన్తథా ॥ ౧౩౯

ఏవందేవ్యౌచకృత్వాతు, దేవం వీక్ష్యైవకారయేత్
కర్ణాంతం దేవదేవస్య, బాహ్వన్తంవాథకారయేత్ ॥ ౧౪౦

అన్యేషాంచైవ సర్వన్తు, శిల్పశాస్త్రోక్తవచ్చరేత్
యస్యధర్మస్యయఃకర్తా, తత్తత్కర్మ సమారభేత్ ॥ ౧౪౧

అన్యధాచేన్మహాదోషః, తత్కర్తానాశయేద్ధ్రువమ్
ఆచార్యస్యార్చకస్యైవ, తత్స్థానంతస్యనాశయేత్ ॥ ౧౪౨

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన, ధృవేచాయాదినా చరేత్

★ వ్యూహవిభాగక్రమః ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి, వ్యూహంతత్రత్రిధాభవేత్ ॥ ౧౪౩

తమేకనే మిమిత్యుక్త్వా, త్రైవాకారమితిస్మృతమ్ ॥
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, త్రయవ్యూహేనకారయేత్ ౧౪౪

ప్రత్యేకంతు ప్రశంసంతి, శృతింకృత్వాద్విజోత్తమాః

★ పంచవ్యూహక్రమః ★

బ్రహ్మయజ్ఞాద పంచైతే, దినంప్రతిరనుష్ఠితమ్ ౧౪౫

తథాప్రాణాగ్నిహోత్రేణ, యథాప్రతికృతేదినే ॥
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, పంచవ్యూహో ఽర్చయేత్క్రమాత్ ౧౪౬

★ షడ్వ్యూహక్రమః ★

షడగ్నిశ్శృతిరిత్యుక్త్వా, షడంగంవేదచోదితమ్
షట్కాలాదభివృద్ధ్యర్థం, షడ్వ్యూహం పూజయేద్బుధః ౧౪౭

విమానం ద్వితలంకుర్యా, త్తలేమూలే విశేషతః
విష్ణ్వాది పంచమూర్తీస్తు, స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౪౮

తలస్యోర్ధ్వే విశేషేణ, యజ్ఞమూర్తిం ప్రతిష్ఠితమ్
చతుర్భుజంచతుర్వస్త్రం, దక్షిణాధః కరాదిషు ॥ ౧౪౯

కటకం సృక్స్రువంచైవ, వరదం సుస్థితం భవేత్
అన్యంచ విపరీతంవా. కారయేదితికేచన ॥ ౧౫౦

★ ఊర్ధ్వతలే యజ్ఞమూర్తి ప్రతిష్ఠా ★

నిషణ్ణ శయనేతత్ర, అథవాకారయేద్బుధః
యజ్ఞంయజ్ఞ పురుషం, చ యజ్ఞనారాయణంపరమ్ ॥ ౧౫౧

పరమాత్మానమేవాత్ర, పంచథాపరికల్పయేత్
పంచలోకేషు పంచాగ్నిః, పంచధాగ్నిరితి శృతిః ॥ ౧౫౨

తస్మాత్సర్వపయత్నేన, స్థాపయిత్వాసమర్చయేత్ ॥
యజ్ఞమూర్తిస్తు పంచైతే, రసవ్యూహక్రమంబుధః
పాకయజ్ఞఫలంలబ్ధ్వా, హవిర్యజ్ఞఫలం తథా ॥ ౧౫౩

సోమయజ్ఞఫలావాప్తి, ర్నవవ్యూహార్చనేకృతే
సర్వకామ్య ఫలావాప్తిః సర్వయజ్ఞ ఫలంలభేత్ ॥ ౧౫౪

సర్వశాంతికరంచైవ, సర్వపుష్ట్యభివృద్ధిదమ్
ఐహికాముష్మికంచైవ, దదాతీతి నసంశయః ॥ ౧౫౫

★ నవవ్యూహక్రమః ★

నరనారాయణాభ్యాంతు, వారాహంనారసింహకమ్
విష్ణ్వాది పంచకైర్యుక్తం, నవవ్యూహంసమాచరేత్ ౧౫౬

తస్యైవస్థాపనంకృత్వా, అంగిరోక్తవదాచరేత్

★ వ్యూహత్రయక్రమః ★

యథావృద్ధి త్రయం కుర్యాత్, తథావ్యూహత్రయేకృతే ॥ ౧౫౭

ఏవంకర్తుమశక్తశ్చేత్, సర్వవ్యూహ ఫలప్రదమ్
యథోక్తసర్వసిద్ధిస్తు, ధృవబేరంశిలామయమ్ ॥ ౧౫౮

బ్రహ్మస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య, త్రయవ్యూహం స్మరేద్బుధః
విశేషంచాత్రవక్ష్యామి, శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ ౧౫౯

★ వ్యూహన్యాస క్రమః ★

నవవ్యూహస్తు సంస్మృత్వా, ద్వివ్యూహం సంస్తుతిక్రమాత్
షడ్వ్యూహంతు తథాస్మృత్వా, సృష్టిన్యాసం సమాచరేత్ ॥ ౧౬౦
ఏవంన్యాసత్రయం కుర్యాత్, త్రికాలెచ సమాచరేత్

★ మన్త్రాణాం త్రివిధ అశౌచాని ★

మన్త్రాదౌమన్త్ర మధ్యేచ, మన్త్రాన్తేతు తథైవచ ౧౬౧
పూత (తె) కాలేతు సంన్యస్య, సూతకం ప్రేతకం వినా ॥
సూర్యచంద్రస్యన్యాసేతు, న్యసిత్వామన్త్రపారగః ౧౬౨
తయోర్న్యాసస్యహీనేతు, జపిత్వా నిష్ఫలంభవేత్ ।
మన్త్రావసానే మృతకం, మన్త్రాదౌ సూతకైరపి ౧౬౩
దోషనస్యాత్పూతకాలే, తత్రదోషంచసంన్యసేత్ ॥
మన్త్రావసానే మృతకం, మన్త్రాద్యే సూతకంభవేత్ ౧౬౪
ఉభయోరపి దోషఃస్యాత్, పూతకాలేతుసంన్యసేత్
పూర్వం వ్యూహం సమీక్ష్యైవ, పశ్చాత్స్థాపనమాచరేత్ ॥ ౧౬౫
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం, సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః
తపోజ్ఞానకృతం కర్మ సర్వం భవతి నిష్ఫలమ్ ॥ ౧౬౬
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన, శాస్త్రం సర్వంసమీక్ష్యచ
విధిజ్ఞైర్విధివత్స్థాప్య, విధినాసమ్యగర్చయేత్ ॥ ౧౬౭

★ ఆచార్య లక్షణమ్ ★

ఏవం సంకుచితేనోక్తం, శృణుష్వాచార్య లక్షణమ్ ॥
అథకృత్వా విశేషేణ, పృథక్త్వంచ విధంస్మృతమ్ ౧౬౮

★ సృష్టిక్రమః ★

సృష్టిక్రమేణకర్తవ్యం, సర్వశాస్త్రార్థ దర్శనమ్ ॥
ఆకాశాజ్జాయతేవాయు స్సవాయోర్జాయతే ऽనలః ॥ ౧౬౯
వహ్నినాజాయతేతోయం, తత్తోయాజ్జాయతేఇళా
ఏవం క్రమేణ యజ్జాతస్తజ్జాతంపంచమూర్తికమ్ ॥ ౧౭౦
ఆహూతోద్వాసనాదీని, విష్ణుమూర్తిం సమాచరేత్
యథాక్రమేణ పురుషాదీన్కర్తవ్యం శాస్త్రమోదితమ్ ॥ ౧౭౧

బీజస్థితించ నేమిఃస్యాత్, పురుషస్యాగ్రతస్థితః
దక్షిణేసత్యమూర్తిస్తు, సృష్టిబీజారవిన్దకమ్ ॥ ౧౭౨

శంఖంతుమూర్తి (ముక్తి) బీజేన, తథాచైవ పరే ఽచ్యుతమ్
గదాసంహార బీజేన, ఉత్తరేచానిరుద్ధకమ్ ॥ ౧౭౩

ఏవంసంస్థాప్య తన్మధ్యే స్థాపయిత్వాదిమూర్తికమ్
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన పద్మం చక్రాంబుజంతథా ॥ ౧౭౪

కౌమోదకీయుతందేవం స్థాపయిత్వాతువృద్ధిదమ్
గదాపద్మం వినాదేవం స్థాపయిత్వాత్వ వృద్ధిదమ్ ౧౭౫

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉపాన్వాస్థాపయేద్బుధః
విష్ణుంచ పురుషం సత్య మచ్యుతంచా నిరుద్ధకమ్ ॥ ౧౭౬

తధైవపంచధావహ్నిం శుద్ధిం చైవతు పంచకమ్
కాలం పంచవిధంజ్ఞేయ మభిగమ్యాది పంచకమ్ ॥ ౧౭౭

ఆసనం పంచధాప్రోక్తం పృధివ్యాదీని పంచకమ్
శబ్దాశ్చైతానిపంచైతే, శ్రోత్రాద్యాదిషు పంచకమ్ ॥ ౧౭౮

ప్రాణాపానాది పంచైతే పృధగ్వక్ష్యేమయాశృణు
విష్ణుంచాన్నమయంప్రోక్తం ప్రాణః పురుష ఉచ్యతే ॥ ౧౭౯

సత్యంమనోమయం విద్యా ద్విజ్ఞానస్యాచ్యుతం తథా
ఆనందస్యానిరుద్ధంచ పంచమూర్తీతికేచన ॥ ౧౮౦

తస్మాచ్చైవాదిమూర్తించ భ్రామయేతబలిక్రమమ్
బ్రహ్మాగ్నిం పంచధాసృష్ట్వా పంచలోకేషు కల్పయేత్ ॥ ౧౮౧

★ పంచాగ్నిః ★

గార్హపత్యాహవనీయౌ అన్వాహార్యావసథ్యకమ్
సభ్యాగ్నిఃపంచధావహ్ని పంచమూర్త్యధిదైవతమ్ ॥ ౧౮౨

దేహశుద్ధిః తథాస్థానం పాత్ర శుద్ధ్యాత్మ శుద్ధికమ్
బేరశుద్ధిస్తు పంచైతే, పంచధాశుద్ధిరుచ్యతే ॥ ౧౮౩

ప్రాతఃకాలే ఽభిగమన ముపాదానం తతఃపరమ్
మధ్యాహ్నేజ్యా(ం) ప్రకుర్వీత స్వాధ్యాయంచాపరాహ్ణకే ॥ ౧౮౪

యోగం సాయాహ్నకాలేతు పంచకాలముదాహృతమ్
పూర్వం మన్త్రాసనంకుర్యాత్స్నానాసనమతః పరమ్ ॥ ౧౮౫

తృతీయంచాప్యలంకారం భోజ్యాసన చతుష్టయమ్
యాత్రాసనంచ పంచైతే ఆసనం పంచధాభవేత్ ॥ ౧౮౬

ప్రథమం పృథివీజ్ఞేయం జలంచాత్ర ద్వితీయకమ్
తేజోమయం తృతీయంస్యా చ్చతుర్థం వాయురేవచ ౧౮౭

ఆకాశశ్చాత్ర పంచైతే పృథివ్యాదీని పంచధా +
శబ్దంచ స్పర్శనంచైవ రూపంచైవరసంతథా ॥ ౧౮౮

గంధంచైవాత్ర పంచైతే జ్ఞాత్వాచైవ విచ(ల)క్షణః
శ్రోత్రంచత్వక్త థాజ్ఞేయం నేత్రం జిహ్వాతథైవచ ॥ ౧౮౯

ఘ్రాణంచైవాత్ర పంచైతే స్మృత్వాచైవద్విజోత్తమః
ప్రాణంచైవాప్యపానంచ వ్యానోదాన సమానతః ॥ ౧౯౦

ఏవంపంచ విధం స్మృత్వా విశేషేణైవబుద్ధిమాన్
కామంక్రోధంచ లోభంచ మోహంచైవ మదస్తథా ॥ ౧౯౧

మాత్సర్యం భర్త్సనంచైవ సప్తైతే తద్యథాక్రమమ్

★ **పిండోత్పత్తిః** ★

శుక్లాత్సంజాయతే కామం మజ్జాత్క్రోధంచ జాయతే
అస్థినా జాయతే లోభం మేదసశ్చ మదస్తథా ॥ ౧౯౨

మాంసాత్మోహం ప్రజాయేత అసృజశ్చతుమత్సరః
శుక్లం జాతశ్చ విజ్ఞేయం పాదహస్త ప్రకీర్తితః ॥ ౧౯౩

వాయుశ్శబ్ద మితీత్యుక్త్వా ఉపగుహ్యంచఉచ్యతే
ఊరుచైవోపపస్థస్తు సర్వే ప్రాణ్యాది పంచకమ్ ॥ ౧౯౪

★ **స్త్రీపుంనపుంసక భేదః** ★

లింగ యోగేన యోనేశ్చ సంజాతః శ్శుక్లరేతసమ్
తయోశ్శుక్లస్య వృద్ధిశ్చే జ్జాయతే పురుషాకృతిః ॥ ౧౯౫

తథాశోణిత ప్రవృద్ధిస్స్యా న్నారీ సంజాయతేక్రమాత్
తయోరత్ర సమం విద్యా జ్జాయతే ఽత్ర నపుంసకః ౧౯౬

ఏవంక్రమేణ సంజాతం కృత్స్నం శాస్త్రేణచోదితమ్

★ ఆచార్య శిష్యాది లక్షణమ్ ★

పూర్వోక్త గుణ సంపన్నా నుక్తదోష వివర్జితాన్ ॥ ౧౯౭

అననుజ్ఞాప్య పూర్వం తైరనుక్తం నైవకారయేత్,
చతుస్త్రి ద్వితఏకంవా శిష్యంవృత్వాప్రణమ్యచ ॥ ౧౯౮

★ దీక్షావిధిః ★

సలుప్తకేశశ్మ శ్రూణి స్నాత్వావస్త్రైరలంకృతః
తద్దినే చాపరాహ్ణేతు సోపవాస వ్రతంచరేత్ ॥ ౧౯౯

తతోపవాసం శిష్యంతు ప్రోక్షయి త్వాతుమన్త్రవిత్,
ఆపోహిరణ్య వర్ణాద్యైః స్నానకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౨౦౦

అణోరణీయేత్యభ్యుక్ష్య గురుః శిష్యంసమాహరేత్,
తత్కృతార్జిత పాపంవై, విముచ్యతి నసంశయః ॥ ౨౦౧

సఃపత్నీ సహితం గత్వా ధ్యాత్వాదేవం ప్రణమ్యచ,
విమానార్చన కల్పోక్తభగవత్ప్రతిపాదితమ్ ॥ ౨౦౨

తద్గాయత్రీ మన్త్రం శృణ్వన్ సాంగమన్త్రైర్మహాగురుః
శ్రద్ధాభక్తిం పురోధాయ నిశాయాం సంవిశేద్బుధః ॥ ౨౦3

ప్రభాతే స్నాప్యతం శిష్యం నవవస్త్రోత్తరీయకైః

★ మన్త్రోపదేశః ★

తజ్జలంచాఘమర్షేణ కృత్వాతత్పురతః క్రమాత్ ॥ ౨౦౪

ప్రాణాయామం తతఃకృత్వా సహస్రంవాశతైరపి
అష్టసంఖ్యాక్రమేణైవ కృత్వాపాపం వ్యపోహ్యాచ॥ ౨౦౫

★ దీక్షితశబ్ద నిర్వచనమ్ ★

మన్త్రేణక్షీయ్యతేపాపం తద్భావంజ్ఞాన దీపకమ్
దీయ్యతేక్షీయ్యతేచైవ తస్మాద్దీక్షిత సంజ్ఞికమ్ ॥ ౨౦౬

కాశ్యపేనమయాప్రోక్తం దీక్షామేతత్ప్రకీర్తితమ్
సంకల్పేనైవ దీక్షాభ్యాం పర్యాయేనైవచోచ్యతే ౨౦౭

★ విష్ణుగాయత్రీ క్రమః ★

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్య విష్ణుగాయత్రీచోద్ధరన్
వరం విష్ణుర్వరేణ్యుక్త్వా భర్గోమాయాచధీమహి ॥ ౨౦౮

థియోయోనతుఇత్యుక్త్వా అంతేనైవ ప్రచోదయాత్

★ ఋషిన్యాసాది క్రమః ★

ఏవం మన్త్రస్య ఋషిస్తు నారాయణ ఇతిస్మృతః ॥ ౨౦౯

పరమాత్మాధిదైవత్యం ఛంద స్త్రిష్టు ప్విచక్షణః
తస్యఓంకారబీజంచ అకారశ్శక్తి రుచ్యతే ॥ ౨౧౦

స్వయమేవతు పంచాంగం తథాచైవ కరే న్యసేత్
ఏతైస్తు విష్ణుగాయత్రీం గురుణైవ ప్రబోధయేత్ ॥ ౨౧౧

నలిఖేచ్చ పఠేన్మన్త్రం స్వయమేవ నకల్పయేత్ ॥ ౨౧౨

కైశ్చిత్తత్ర విశేషేణ విష్ణుగాయత్రిరుచ్యతే
నారాయణస్య గాయత్రీం నారాయణాయవిద్మహే ॥ ౨౧౩

తత్పురుషేతి గాయత్రీ తత్పురుషాయచోచ్యతే
ఏవం త్రిధాతు గ్రాయత్రీం తత్తత్కర్మ సుయోజయేత్ ॥ ౨౧౪

స్థావరం స్థావరే స్థాప్య విశేషేణ సమన్త్ర విత్
మూలహర్మ్యాది నాంమధ్యే సూత్రస్యోక్త పదేపృథక్ ॥ ౨౧౫

జ్ఞాత్వావైస్థాపయేత్త్రీణి నిషణ్ణేశయనే ఽథవా,
స్థానకం నాత్రకుర్వీత పృధక్తస్య పదేక్రమాత్ ॥ ౨౧౬

కూర్మ ఆధార శక్త్యాద్యైః కల్పయేద్దేశికోత్తమః,
గురూపదేశబోద్ధవ్యమక్షరాణాంతు సంలిఖేత్ ॥ ౨౧౭

ఆదిబీజం సువర్ణాభం ప్రణవైరపివేష్టయేత్
మాషమాత్రప్రమాణేన నిమ్నమత్రైవలేఖయేత్ ॥ ౨౧౮

దక్షిణోత్తర పార్శ్వేతు దేవ్యోర్బీజం సమాలిఖేత్,
ప్రణవైః పృధక్సంవేష్ట్య నాదంవాత్రపృధక్పృధక్ ॥ ౨౧౯

ప్లుతందీర్ఘం తథాహ్రస్వం ప్లుతాంతేనేతిచబ్రువన్,
ఊర్ధ్వైరత్నాని సంన్యస్య పశ్చాద్వేదిస్తతోపరి ॥ ౨౨౦

ఏవంక్రమేణ సంకల్ప్య ఉక్తవత్స్థాపయేద్బుధః,
హౌత్రాంతే సర్వదేవానాం అకారాద్యదిచాక్షరమ్- ౨౨౧

బీజాక్షరంతుసన్యస్య దేవనామాని సంపుటమ్
ప్రత్యేకం బిందుయుక్తంతు న్యసిత్వామన్త్ర విత్తమః ॥ ౨౨౨

సహస్రాహుతిరన్తేతు న్యసిత్వాసువర్ణాదిషు
ఏవంధ్యాత్వా లిఖేద్యత్ర తత్రసన్నిహితోహరిః ॥ ౨౨౩

విపరీతాచరే ద్విద్వాన్ నిష్ఫలంత్వితిశాసనమ్
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఆలోడ్యైవతుకారయేత్ ॥ ౨౨౪

★ జంగమాదిన్యాసక్రమః ★

న్యాసంసర్వత్ర కుర్వీత జంగమాద్యదినాచరేత్,
ఏవమేవ క్రమేణైవ సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౨౨౫

★ పృథివ్యాది గుణః॥ ★

విశేషావక్ష్యతేవిద్వన్ పృధివ్యాదిగుణంపృధక్
పృధివ్యాతిరిక్తేతిఖనిత్రాత్తేన వాత్రయమ్ ॥ (?) ౨౨౬

పీతం శ్వేతం తథాకృష్ణం సర్వస్యాధార కల్పితమ్
మహాద్యన్తం పరేణ్వాదీన్ ధారయేత్పృధివీ - క్రమాత్ ॥ (?) ౨౨౭

రాశిచైవ నిభం విద్యా త్కేచిచ్చైవద్విజోత్తమాః
సికతం తామ్రజేదృశ్యే పరమాణ్వాది భక్తితే ॥ ౨౨౮

తథాజల సమూహో ౽త్ర దృశ్యతేమాత్ర దృష్టిషు,
లోచనేజ్ఞాన సంవీక్ష్య తరంగాద్యణు మాక్రమాత్ ॥ ౨౨౯

పృథక్పృథక్సమీక్ష్యైవ జలేభిన్నం ప్రదృశ్యతే,
మహావర్త ఘృతాప్లుత్య దృశ్యేతే ప్రాణివత్క్రమాత్ ॥ ౨30

తప్తహాటక సంకాశం తేజోరూపం ప్రకాశ్యతే,
ఏకత్ర జ్వలితేస్థేయ ప్రకారేవిశ్వమవ్యయమ్ ౨3౧

మరుద్రూపం సమాలోడ్య ధూమవత్తత్ప్రకాశతే
దివ్యాలోచనే వీక్ష్య సర్వవ్యాప్యనిలంస్మృతమ్ ॥ ౨3౨

సర్వప్రాణిహితం తేన వాయురూపముదీరయన్
ఆకాశమవ్యయంజ్ఞేయం సర్వవ్యాప్యైవ ఉద్దిశేత్ ॥ ౨౩౩

ఘటాద్యాదిషు చాంతస్థం దర్పణే ప్రతిదృశ్యతే,
శుద్ధస్పటిక పాషాణై ర్నానారూపస్య దృశ్యతే ॥ ౨౩౪

తథాసర్వస్య భూతాన్తే ప్రకాశేనైవ తిష్ఠతి

★ పంచభూత స్థానమ్ ★

ఏవంపంచమహాభూతం పృథక్సంకుచితంశృణు ॥ ౨౩౫

నాసాగ్రాది లలాటాన్త మకాశస్థాన ముచ్యతే ॥
తద్గళాది తునాస్యంతం వాయుస్థానమితీరితమ్ ॥ ౨౩౬

తన్నాభ్యాది గళాంతన్తు జ్ఞాత్వాతేజోమయంబుధః
తతోనాభ్యాది ఊర్వంతం స్థానమాపఃక్రమం తథా ॥ ౨౩౭

అన్యత్తు పృథివీ స్థానం క్రమేణైవతు విన్యసేత్,
వేదాంగమే తన్న్యాసే ఽత్ర, సదాసన్నిహితోహరిః ॥ ౨౩౮

★ పంచభూత బీజాని ★

లకారం పృథివీబీజం వకారం జలబీజకమ్
యాన్తంతేజోమయం విద్యాన్మాన్తం వాయురితిస్మృతమ్ ౨౩౯

సాన్తమాకాశ బీజంచ పృథివ్యా దీని విన్యసేత్
ప్రత్యక్షంతు ప్రపూజ్యైవ తారస్యైవాక్షరేణతు ॥ ౨౪౦

మూర్ధ్నాది సర్వేష్వంగేషు న్యసిత్వామాతృకాక్షరం
యథాదేవం తథాదేహే, న్యాసకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౨౪౧

ఏకాక్షరాక్షరం న్యస్య సంక్షేపేణశృణుద్విజ,
ముహూర్తేసమనుప్రాప్తే బీజమేకంతు విన్యసేత్ ॥ ౨౪౨

సంపుటీకృత్యమతిమాన్ స్మృత్వాచైవోక్తమాచరేత్
హ్రస్వదీర్ఘప్లుతోచ్చార్యం ప్రత్యేకంచాక్షరంక్రమాత్ ౨౪౩

★ జప్తపంచకమ్ ★

యజమానస్తు పూర్వంస్యాద్గురుశ్చైవాప్యనన్తరమ్ ॥
అర్చకస్తు తృతీయఃస్యా చ్చతుర్థః పరిచారకః ॥ ౨౪౪

బ్రహ్మతత్త్వంచ పంచైతే జప్త పంచకమీరితమ్

యజనం ద్వివిధమ్

యజనం ద్వివిధంజ్ఞేయం నిత్యం నైమిత్తికంస్మృతమ్ ౨౪౫

★ స్నానం ద్వివిధమ్ ★

స్నానంతద్ద్వివిధం ప్రోక్తం స్నానం చాభ్యుక్షణంతథా
అరూపే వర్ణయుక్తేచ అభ్యుక్షణమధాచరేత్ ॥ ౨౪౬

స్వరూపేప్రతిమాదీనాం స్నానంచైవాత్రకారయేత్
స్నానం త్రిషవణంకుర్యా ద్వర్ణహీనే సమాచరేత్ ౨౪౭

వర్ణయుక్తం ధృవేకుర్యాద్ధవిరంతంచ పూజయేత్

★ ద్రవ్యత్రివిధమ్-ప్రయోజనమ్ ★

ద్రవ్యం తత్రి విధం స్మృత్వా పూజార్ధంతు నివేదకమ్ ౨౪౮

హోమార్ధమేకం త్రివిధం కల్పయేద్దేశికోత్తమః
వస్త్రమాభరణంచైవ ద్వివిధం పరికీర్తితమ్ ॥ ౨౪౯

★ ఆభరణ త్రివిధమ్ ★

భూషణం త్రివిధంవిద్యా ద్ధేమంరత్నంచ మౌక్తికమ్
పాత్రంబహువిధంజ్ఞేయం తథాచైవ త్రిపాదికా ౨౫౦

గురుశాస్త్రయోస్సమానత్వమ్ ★

షణ్ణనాథం గురుం శాస్త్రం సమత్వనానుభావయేత్
అన్యత్పరిచ్ఛదాదీని వివిధైర్బహుధాభవేత్. ౨౫౧

★ పంచమహావాద్యాః ★

వాద్యంచైవ ఘనంచైవ సుషిరంతన్త్రమేవచ
గేయంచైవ సమాయుక్త మిత్యేతే పంచమంమహత్ ॥ ౨౫౨

★ ధ్యానద్వివిధమ్ ★

ధ్యానంచద్వివిధం స్మృత్వా నిష్కలంసకలం ద్విజ
ద్వివిధంచార్చనం వింద్యాదమూర్తంచ సమూర్తకమ్ । ౨౫౩

అమూర్తం హోమపూజేతి సమూర్తం ప్రతిమాదిషు

★ అన్తర్యాగమ్ బహిర్యాగమ్ ★

అంతర్యాగం బహిర్యాగం పునస్త ద్ద్వివిధంభవేత్. ౨౫౪

★ ఆహూతంద్వివిధమ్ ★

ఆహుతం ద్వివిధంజ్ఞేయం ధృవేస్యాత్కౌతకాదిషు
చతుశ్చైవ వోపచారం స్యాద్బాహ్యంచాభ్యం తరంతథా ॥ ౨౫౫

స్పృశ్యంచాస్పృశ్యకం చేతి విగ్రహంతు చతుష్టయమ్
శతమష్టాధికం వింశద్భోగం చైవోత్తమోత్తమమ్ ౨౫౬

భోగైర్ద్వాత్రింశకైర్దత్వా ఉత్తమం త్వితికేచన
అసంఖ్యాతోక్తభోగేన భోగాన్వక్తుమశక్యతే ॥ ౨౫౭

★ షట్కాలార్చనమ్ ★

పూజాకాలాస్తు షట్ప్రోక్తాః ప్రత్యూషాదీనిచోచ్యతే
ప్రత్యూషః ప్రాతఃకాలశ్చ మధ్యాహ్నం చాపరాహ్ణకమ్ ॥ ౨౫౮

సాయంచైవార్ధ రాత్రంచ పూజాకాలంతుషడ్విధమ్
ప్రత్యూషః ప్రాతఃకాలేచ సాయం మధ్యాహ్నయోస్తథా
అర్ధయామేం౾త్య వేళాయాం పూజాకాలంతు కేచన ॥ ౨౫౯

కృత్స్నంశాస్త్రమధీయీత దీక్షయేత్కాశ్యపోక్తవత్ ।
పశ్చాత్పరార్థం యఃకుర్యాద్భూపరీక్షాదికారయేత్ ॥ ౨౬౦

★ దీక్షాపూర్వకమేవ పరార్థ యజనమ్ ★

నదీక్షేత గురుర్విద్వాన్ యథాశాస్త్రేణ సత్కృతః
తేనైవాత్రకృతంకర్మ వికర్మేవతునిశ్చయః ౨౬౧

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన విధినాసమ్యగర్చయేత్

★ అర్ఘ్యం చతుర్విధమ్ ★

అర్ఘ్యంచతుర్విధం విద్యాద్వక్ష్యతేచయథాక్రమమ్ ॥ ౨౬౨

ఆహూతాంతేతు ప్రథమం స్నానాసనగతేతథా
స్నానాన్తేతు తృతీయం స్యాద్దీపాంతేతు చతుర్థకమ్ ౨౬౩

పూర్వస్యార్ఘ్య ద్వయం స్పృశ్య మపరంతన్నిరీక్షణమ్ ॥
ఏవంచతుష్ట యమర్ఘ్యం సర్వశాస్త్రేణచోదితమ్ ౨౬౪

★ ఆచమనకాలాః ★

మధుపర్కంహవిస్తత్ర సర్వంభక్ష్యంనివేదయేత్
పాద్యాన్తేచతథార్ఘ్యాన్తే మధుపర్కాంతయోరపి ౨౬౫

స్నానాన్తే ప్లోతవస్త్రాన్తే ముఖప్రక్షాళనేతథా ॥
హవిరాదినివేద్యాన్తే దద్యాదాచమనంపృథక్ ౨౬౬

పరార్ధే స్థావరాదీనాం నివీక్షైచైవ సంస్పృశేత్
ప్రమాదాత్స్పర్శనే దేవం ప్రోక్షయిత్వా సమర్చయేత్ ౨౬౭

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన దీక్షితేనేవకారయేత్
★ నిత్యనైమిత్తికయోః పూర్వాపరవిచారః ★
స్నానాదిపూజపర్యన్తం పూజాప్రతివిచక్షణః ౨౬౮

ఆపోహిరణ్యపవమానైఃప్రోక్షయిత్వాసమర్చయేత్ ।
నైమిత్తికేభవేన్నిత్యం పూర్వం నిత్యం సమాచరేత్ ॥ ౨౬౯

★ దైవిక పుణ్యాహమ్ ★
పుణ్యాహం దేవకార్యేషు వాచయేత్తు విశేషతః
దేవస్య ప్రముఖేప్రోక్ష్య మణ్డలం వాత్రకారయేత్ ౨౭౦

తణ్డులైః పూరితం పాత్రం త్రిపాదస్యో పరిన్యసేత్
గంధంచాక్షత దూర్వాంశ్చ తాంబూలం తన్తుభిస్సహ ౨౭౧

కరకంకూర్చ యుక్తంతు జలపూర్ణం నిధాపయేత్
ఋత్విజోవరయే త్పృశ్చా త్పంచసప్తనవాదిషు ॥ ౨౭౨

సాక్షతం దర్భయుగ్మన్తు హస్తే హస్తే ప్రదీయతాయ్
ఆచార్యస్త్వగ్రతోవాచ్య కర్మణః పుణ్యముచ్చరన్ ॥ ౨౭౩

ప్రతివాచకముచ్చార్య కర్మణః పుణ్యముచ్చరన్
పునరాచార్య ఉచ్చార్య కర్మణే స్వస్తిచోచ్చరన్ ॥ ౨౭౪

ప్రతివాచక ఇత్యుక్త్వా స్వస్తికర్మణ ఇత్యతః
ఆచార్యః పునరిత్యుక్త్వా కర్మబుద్ధింతతోచ్చరన్ ॥ ౨౭౫

తథైవ ప్రతివాచోక్తం కర్మబుధ్యన్తముచ్చరన్
స్వయమాచార్యః పుణ్యాహం తత్కాలే కాలముచ్చరన్ ॥ ౨౭౬

వాచ్యతాంశాన్తిరస్త్వితి పుష్టిరస్త్వితిచోచ్చరన్
శివంకర్మాస్త్వితీత్యుక్త్వా ప్రియతాంతం ప్రజాపతిః ॥ ౨౭౭

హిరణ్యపవనౌచోక్త్వా విష్ణుసూక్తమతః పరమ్
కృణుష్వపాజ ఇత్యుక్త్వా అగ్నిశ్శుచింతతోచ్చరన్ ౨౭౮

అథవావాచ్య ధర్మాత్మా విశేషేణైవకారయేత్ ॥
ఉక్తవద్ఘోష యేద్విద్వా న్సర్వ దేవాదివర్జితమ్ ॥ ౨౬౯

హిరణ్యపవమానాన్తమాపోహిష్ఠామయోభువః

★ ప్రతిసరబంధనమ్ ★

స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య హేమసూత్రంసమన్త్రయేత్ ॥ ౨౭౦

తన్తునాత్రైవచాహృత్య స్వస్తిదావిశచోచ్చరన్
దేవస్య దక్షిణే హస్తే బన్ధయేద్దేశికోత్తమః ౨౭౧

శ్రియేజాతేతి మన్త్రేణ మేదినీతి సముచ్చరన్
దేవ్యోస్తు వామహస్తేచ బన్ధయేత్ప్రతిసరం క్రమాత్ ౨౭౨

అప్సరస్వితిచోచ్చార్య గంధాద్యైః పుణ్ద్రమాచరేత్,
గన్ధద్వా రేతిమన్త్రేణ తథా దేవ్యోచకారయేత్ ॥ ౨౭౩

దూర్వాక్షతం సమాదాయ దేవమూర్ధ్ని నివేశ్యచ
నిత్యపూజోక్తమార్గేణ కృత్వాతత్ర విచక్షణః ॥ ౨౭౪

దేవాగ్రేతు సమాసీనః పుణ్యాహమపివాచయేత్

★ దేవాగ్రేతిష్ఠన్నేవ కర్మకర్తవ్యమ్ ★

నతిష్ఠేద్దేవ తాగ్రేచ తైలాంగోద్వర్తనాదిషు ॥ ౨౭౫

నతిష్ఠేద్వాచ్య పుణ్యాహం దేవదేవస్యకర్మణి ॥
మయాచైవాత్రి నాప్రోక్త మధ్యాయేతంత్రసంగ్రహే ॥ ౨౭౬

గదాపద్మయుతం దేవం సర్వత్రస్థాపయే ద్ద్విజః
పూర్వముక్తం మయాచాత్ర గదాపద్మం వినాకృతమ్ ॥ ౨౭౭

తందేవం విధినాస్థాప్య అర్చయిత్వాచరేత్క్రమాత్ ॥
విపరీతంనకుర్వీత సర్వశాస్త్రశ్య నిశ్చయః ॥ ౨౭౮

సూత్రోక్తేనైవమార్గేణ పుణ్యాహమపివాచయేత్
ఫలకేవాథ పీఠేవా స్థలేవాత్రయథోచితమ్ ౨౭౯

★ ఋత్విక్ లక్షణమ్ ★

నాసాపుటాభ్యాంసంవీక్ష్య ఆసనేస్వస్తిబన్ధనే ॥
ఏకజాన్వాసనాద్విద్వాన్కారయేదితికేచన ॥ ౨౮౦

బద్ధకేశశ్శిఖీవాధశ్శా యీ దీక్షాం సమాచరేత్ ॥

★ వాసాధికార శబ్ద నిర్వచనమ్ ★

అల్పగ్రన్థంచ బహ్వార్థముక్తం సంక్షేపతోమయా ॥ ౨౯౧

వాసోవాసద్వయంప్రోక్తమాఖ్యం వాసాధికారకమ్
బహునాత్ర కిముక్తేన శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ ౨౯౨

(ఏవం సర్వం క్రమంప్రోక్తమాలోడ్యైవార్చయేత్క్రమాత్)

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
పుణ్యాహాది విధిర్నామ తృతీయోఽధ్యాయః

అధచతుర్థోఽధ్యాయః

సర్వదేవార్చనమ్

అధవక్ష్యే విశేషేణ సర్వదేవార్చనక్రమమ్
హౌత్రాన్తే సర్వదేవానాం నామాద్యేవంపృథక్పృథక్ ౧

విష్ణుం శ్రియం మహీం పూర్వం పృధఙ్నామాన్తమాహ్వయేత్
అన్యాంశ్చపురుషాందీంశ్చ సప్తత్యేకోత్తరం భవేత్ ॥ ౨

బ్రహ్మాణం శంకరంచైవ మార్కండేయంమయాసహ ॥
ఏతాన్దేవాన్సమభ్యర్చ్య మూలద్వారేతు అర్చయేత్ ॥ ౩

ధాతారఞ్చ విధాతారం భువంగంచపతంగకమ్
పతిరం వరుణంచైవ ప్రతిద్వారాధిదైవతమ్ ॥ ౪

ఇన్ద్రంచాగ్నిం యమంచైవ నిర్రుతిం వరుణంతధా
వాయుంకుబేర మీశానా మాశాన్తాది యధాక్రమమ్ ॥ ౫

గరుడం దివాకరం చన్ద్రమంగారం బుధమేవచ
వాచస్పతించ శుక్రంచ మన్దం గంగాధరం తథా ॥ ౬

స్కందంతత్పురుషంధాత్రీం, జ్యేష్ఠాంచైవ మహీధరమ్
కుమారం కుంఠినీం దుర్గాం గ్రన్థినీం కృచ్ఛిణీంతధా ॥ ౭

కుణ్ఠినీం వికారిణీంచ దదృణీంచ తథైవచ
ఇన్ద్రియస్య వికారిణీం మాంచైవచ మరీచినమ్ ॥ ౮

పులస్త్యం పులహంచైవ క్రతుమత్రిం వశిష్ఠకమ్
గవిష్ఠంసమీరణంచ ఆహురణ్యం పవిత్రకమ్ ॥ ౯

హరిణీంచ తతస్సిద్ధిం శ్రియంన్యక్షంతథైవచ
వివస్వన్మిత్రకంచైవ క్షత్తారంహవిరక్షకమ్ ॥ ౧౦

బ్రహ్మాణమనిలంచైవ గణేశంచైవ షణ్ముఖమ్
వైష్ణవీమిన్ద్రియ వికారిణీం వారాహీంకాళినీంతథా ॥ (?) ౧౧

పుష్పేశంబలిపాలించ విష్వక్సేనంతథైవచ
కపిలంతుమృగవ్యాధం శర్వంభవపినాకినౌ ॥ ౧౨

హవనం ఈశ్వరంస్థాణుం కాపాలీంనిర్ఋతింయమమ్
అజాఏకపదంచైవ అహిర్బుధ్నియుతం పునః ॥ ౧౩

ధాతారమర్యమ మిత్రం వరుణంచ భగం తథా
ఇన్ద్రంవివస్వపర్జన్యం ఆర్షేణ్యం త్వష్టారమేవచ ॥ ౧౪

విష్ణుం జఘన్యజం ధృవం ధాతారం శివమేవచ
ఆపో ఽనిలం చానలంచ ప్రత్యూషంతు తథైవచ ॥ ౧౫

ప్రసహంతు తపస్సత్యం దస్రంచమణికం తథా ॥
సన్ధ్యాంచ తాపసం సిద్ధిం కిష్కిన్ధం తీర్థమేవచ ॥ ౧౬

విష్ణ్వీశంనాగరాజంచ చక్రం శంఖందివాకరమ్ ॥
చన్ద్రం ధనపతించైవ యమరాజంగుహంతథా ౧౭

చణ్డంప్రచణ్డంశ్రీభూతం గరుడం చక్రం ధ్వజంతథా ॥
శంఖంయూథాధిపంచైవ అక్షహన్తారమేవచ ॥ ౧౮

పురుషాద్య క్షహన్తారం ప్రత్యేకం మూర్తిభేదకమ్ ॥
కాశ్యపాద్యాదినాప్రోక్తం పరిషట్కం సమాహ్వాయేత్ ॥ ౧౯

చతురః పంచ షట్సప్త నామభేదం సముచ్చరన్ ॥
చతుర్వర్గ సమృద్ధ్యర్థం చతుర్వేదసమృద్ధిదమ్
ధర్మాది మోక్షసిద్ధ్యర్థం చతురాశ్రమ సిద్ధిదమ్ ॥ ౨౦

శాన్త్యర్థం పౌష్టికార్థఞ్చ చాతుర్వర్ణసమృద్ధిదమ్
పూర్వమావాహనంకుర్యా జ్జుష్టాకారమతః పరమ్ ॥ ౨౧

స్వాహాకారంతృతీయంస్యా త్కృత్వాతద్దేశికోత్తమః
పృథగ్దేశం ప్రకల్ప్యైవ అంగిరోక్తవిధానతః ॥ ౨౨

అధవాఏకమూర్తింవా కల్పయిత్వా విచక్షణః
తస్యాలయం పృథక్చైవ మూలపాదాన్తమాయతమ్ ౨౩

అనపాయంవినాయత్ర దేవేశం నైవకారయేత్
త్రిహస్తాయత విస్తారం మణ్టపాకార ఉచ్యతే ౨౪

అధవా శిఖరం తత్ర కారయేదితికేచన
తస్యపాదసమంద్వారం కవాటంసహకల్పయేత్ ॥ ౨౫

సౌవర్ణాయుధసంయుక్తం పరిషట్కసమాయుతం
అధవా కల్పయే ద్విద్వాన్ పీఠంతత్ర ప్రకల్పయేత్ ౨౬

వృత్తం పద్మదళాకారం చతురశ్రం ద్వివేదికమ్ ॥
ఏవంపృథక్ప్రకల్ప్యైవ చార్చయేద్దేశికోత్తమః ౨౭

యస్యాందిశినిరీక్షం స్యాత్తత్రద్వారం ప్రకల్పయేత్ ॥
ద్వారస్యవామపార్శ్వేతు విష్వక్సేనం ప్రకల్పయేత్ ౧౮

భూతద్వయం తథాతార్క్ష్యం తథాచైవామితం పునః ॥
చక్రం శంఖారవిదంచ అర్యమ్ణేత్యనపాయినః ౨౮

★ ఏతైర్దశభిర గ్రైవ శాన్తమేకన్తువామతః ★
సోమేశానయోర్మధ్యే నిత్యంశాన్తం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౦

వీశంప్రతిముఖంకుర్యాద న్యత్సర్వం విపర్యయమ్
ఏతేషామన పాయినాం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ౩౧

అనపాయం వినాయత్ర దేవేశోనవసేత్పృథః ॥
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన దేవాగ్రేకల్పయేద్విద్వాన్ ౩౨

ఏవంక్రమేణ కర్తవ్యం విపరీతం నకారయేత్ ॥

ఇతిశ్రీవైఖానసేభృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే సర్వదేవార్చన పరిషద్విరాజోనామ చతుర్థో ఽధ్యాయః

పంచమో ऽధ్యాయః
భక్తజనప్రతిష్ఠా

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాంస్థాపనంపరమ్

★ ఏకసప్తతి భక్తజన స్వరూపమ్ ★

ఏకసప్తతి భక్తానాం తత్తద్రూపం విధీయతే ॥ ౧

ప్రథమావరణేవాపి ద్వితీయావరణేపివా
ప్రాకారభిత్తి పార్శ్వేతు దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్ ॥ ౨

ప్రాఙ్ముఖాంశ్చైవ సంస్థాప్య తత్తన్నామాది పూజయేత్
పూర్వోక్తేనైవమార్గేణ ప్రతిష్ఠావిధినైవహి ॥ ౩

ప్రహ్లాదోనారదశ్చైవ పుణ్డరీకః పరాశరః
వ్యాసశ్చ శౌనకశ్చైవ శుకబ్రహ్మాతథైవచ ॥ ౪

వసిష్ఠశ్చ హరిశ్చన్ద్రో మార్కండేయస్తథైవచ
ఈశానశ్చైవహనుమా న్పార్వతీనన్దికేశ్వరః ॥ ౫

సుగ్రీవశ్చాంగ దశ్చైవ జటాయుర్జాంబవాంస్తథా
రుక్మాంగదశ్చ భీష్మశ్చ త్రిజటాచ విభీషణః ౬

ధర్మభీమార్జునాశ్చాపి నకులస్సహదేవకః
ద్రౌపదీకున్తి దేవీచ వాల్మీకిశ్చమునిస్తథా ॥ ౭

సనాతనశ్చసనక స్సనకస్సనత్పుత్రస్సనన్దనః
వైఖానసోమరీచ్యత్రిః కాశ్యపాభృగురేవచ ॥ ౮

సూర్యోబృహస్పతిశ్చన్ద్ర శ్శుక్రశ్చశనిరేవచ
దిలీపశ్చ దశరథో రఘురాజస్తథైవచ ॥ ౯

వసుదేవోనన్దగోపో యశోదాదేవకీతథా
విదురో ऽనన్తగరుడౌవిష్వక్సేనో వినాయకః ॥ ౧౦

దుర్గాచషణ్ముఖశ్చైవ, జనకోభోజఏవచ విశ్వామిత్రో గుహశ్చేతి, నలరాజస్తథైవచ ॥ ౧౧
శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గ ఖడ్గాశ్చైవ మహాబలః కార్తవీర్యోజామదగ్ని రేకసప్తతికాస్తథా ॥ ౧౨

★ భక్తజన లక్షణమ్

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి భక్తానాం లక్షణంపరమ్
అసుర్యా రాక్షసా భూతా గరుడానాగకిన్నరాః ॥ ౧౩

యక్షవిద్యాధరాస్సిద్ధా ఋషయోమానవాస్తథా,
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియావైశ్యా శ్శూద్రాశ్చైవాన్త్యజాతయః ॥ ౧౪

విష్ణుభక్తిసమాయుక్తై స్తచ్ఛిహ్నై స్తత్పరాయణైః
తద్భక్తైరర్చనీయాస్స్యు రైహికాముష్మికాప్తయే ॥ ౧౫

ఆలయాభ్యన్తరేకుర్యా ద్దేవపార్శ్వేమనోరమే,
ప్రథమావరణేచైవ్వద్వితీయావరణే ౨ థవా ॥ ౧౬

మణ్డపంవాధకూటంవావిమానంవా, విశేషతః,
పూర్వోక్తేన విధానేన శిల్పినాకుశలేనతు ॥ ౧౭

★ భక్తజన ప్రమాణమ్ ★

సౌవర్ణం రాజతంతామ్రం శైలజన్తువిశేషతః,
సచిత్రంవార్ధచిత్రంవా చిత్రాభాస మథాపివా ॥ ౧౮

ఆయాదిషట్కుభంజ్ఞాత్వా యజమానశుభావహమ్
అష్టతాలేనమానేన మానుషానాన్తుకారయేత్ ॥ ౧౯

కేశబన్ధాది బన్ధంచ కేవలం కున్తలన్తువా,
సర్వాభరణసంయుక్తం మునివేష మథాపివా ॥ ౨౦

యథాసౌందర్యసంయుక్తం సర్వావయవశోభితమ్
అంజలింధ్యానమావిశ్య తత్తదాకృతిమేవవా ॥ ౨౧

ప్రభాపీఠంశిరశ్చక్రం కారయేదితికేచన,

★ భక్తబింబ ప్రతిష్ఠావిధిః ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి స్థాపనారంభముత్తమమ్ ॥ ౨౨

ఉత్తరాయణ కాలేవా దక్షిణేవాత్వరాన్వితః,
పూర్వోక్తమాసనక్షత్రే పూర్వపక్షేవిశేషతః ॥ ౨౩

స్థిరరాశిం ప్రగృహ్యైవ శుభయోగే శుభోదయే
తస్మాత్త ద్దివసాత్పూర్వమంకురానర్పయేత్క్రమాత్ ౨౪

తృతీయే దివసేకుర్యాచ్ఛిల్పినాచాక్షిమోచనమ్,
పూర్వోక్తలక్షణోపేత మాచార్యంవరయేద్బుధః ॥ ౨౫

ప్రముఖేదక్షిణేవాపి ఉత్తరేవామనోరమే ।
మణ్డపంవాథకూటంవా ప్రపాంవాపి విధానతః ॥ ౨౬

ఔపాసనాగ్నికుణ్డేతు పూర్వమాఘారమాచరేత్,
అంగహోమంచకృత్వాతు పాఞ్చభౌతికసంయుతమ్ ॥ ౨౭

నయనోన్మీలనంకృత్వా పుణ్యాహంవాచయేత్తతః,
నద్యాంవాథ తటాకేవా, పృథవాథకటాహకే ॥ ౨౮

తస్మిన్జలే ఽధివాస్యైవ బేరశుద్ధ్యర్థమేవతు,
పూర్వోక్త లక్షణైర్యుక్తాం యాగశాలాంప్రవిశ్యచ ॥ ౨౯

వితానేనసమాచ్ఛాద్య దర్భమాలాదిభిర్యుతామ్
క్రముకైఃపూర్ణ కుంభాద్యై స్సర్వాలంకారశోభితామ్ ॥ 30

తన్మధ్యేమణ్డపంకృత్వా బిమ్బస్యార్ధ ప్రమాణతః,
ప్రాచ్యామాహవనీయన్తు శ్వభ్రం పూర్వవదాచరేత్ ॥ 3౧

ఉత్తరేవాస్తుహోమంచ పూర్వోక్తేన విధానతః,
పర్యగ్నించ తతఃకృత్వా ప్రోక్షణంచ సమాచరేత్ ॥ 3౨

ఆఘారం పూర్వవత్కృత్వా వైష్ణవేన సమాయుతమ్
అధివాసగతంబేరం యాగశాలాంప్రవేశయేత్ ॥ 33

పూర్వోక్తేన విధానేన కుమ్భపూజాం సమాచరేత్
యత్తద్రూపం తథాధ్యాయేత్ కుమ్భమధ్యేవిశేషతః ॥ 3౪

వస్త్రమాల్యైరలంకృత్య అర్చయేదష్టవిగ్రహైః
పుణ్యాహంవాచయేత్తత్ర బధ్వాప్రతిసరం తతః ॥ 3౫

పఞ్చభిఃకలశైస్స్నాప్య బింబం యత్నేన శోధయేత్
పఞ్చవస్త్రైస్సమాచ్ఛాద్య స్థాపయేత్కుంభ సంయుతమ్ ॥ 3౬

శయనేశాయ యేద్దేవం యతోద్వారం తతః శిరః
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా దిక్పాలానర్చయేద్బుధః ॥ 3౭

అగ్నింతం పరిషిచ్యైవ మూలహోమంచహూయతామ్
అష్టాశీతిం తతోహుత్వా మహావ్యాహృతి సంయుతమ్ ॥ ౩౮

అష్టాక్షరేణ మన్త్రేణ శతమష్టాధికం యజేత్
తత్తన్మూర్తించహుత్వాతు రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ ౩౯

పునః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వాస్నాన విధానతః,
శయానందేవముత్థాప్య ప్రణమ్యైవానుమాన్యచ ॥ ౪౦

పుష్పమాల్యైరలంకృత్య పూజయేదష్టవిగ్రహైః
అన్తహోమం తతోహుత్వా గర్భాగారం ప్రవేశయేత్ ॥ ౪౧

పఞ్చరత్నం సువర్ణంవా పీఠేతత్ర వినిక్షిపేత్
సువర్ణంచ పశుంతేభ్యో గురవేదక్షిణాం దదేత్ ॥ ౪౨

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే యజమానయుతోగురుః
బేరంకుమ్భం సమాదాయ ఆలయంచ ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౪౩

గర్భాలయం ప్రవిశ్యైవ పీఠే సంస్థాపయేద్గురుః
ఆత్మసూక్తంచ జప్త్వైవ హృదిబీజాక్షరంన్యసేత్ ॥ ౪౪

బీజాక్షరో విశేషేణ తత్తన్నామాది రక్షరమ్
తద్బీజం ప్రణవైర్వేష్ట్య తద్రూపం మనసాస్మరేత్ ॥ ౪౫

మూలమన్త్రం సముచ్చార్య మూర్తిమన్త్రంచ యోజయేత్
అనుక్త స్సర్వమన్త్రాణి మూర్తిమన్త్రేణ కారయేత్ ॥ ౪౬

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా విష్ణుభక్త స్యస్థాపనమ్
గ్రామశాన్తికరంచాపి సస్యానామభివృద్ధిదమ్ ॥ ౪౭

ఇహలోకే సుఖంభుక్త్వా చపత్నీపుత్రసంయుతః
సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా విష్ణో స్సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥ ౪౮

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం
వాసాధికారే భక్తజన ప్రతిష్ఠా విధిర్నామ పంచమో ఽధ్యాయః ౪౯

షష్ఠో ౽ధ్యాయః
అంకురార్పణమ్

★ అంకురార్పణక్రమమ్ ★

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి కృత్వాదైవాంకురార్పణమ్
స్థాపనా దివసాత్పూర్వం పంచమేసప్తమేహ్నివా॥ ౧

చన్ద్రద్వయే ౽న్యదోషాది న్యదితత్ర విశేషతః,
యధార్హ్వంవాధసద్యస్తు చార్పయిత్వా, విచక్షణః ॥ ౨

★ పాలికా కుంభశరావ లక్షణమ్ ★

అంకురాద్యర్థమాదాయ త్రివిధంతత్రపాలికాః
శరావం కుంభకం చైవ పాలికాచత్రిధాభవేత్ ॥ ౩

లక్షణన్తుపృధగ్వక్ష్యే శృణుధ్వంతస్యవైద్విజాః,
తామ్రజం, రాజతంరౌక్మం కృత్వాచైవతు, పాలికాః ॥ ౪

తామ్రజాద్రాజతంశ్రేష్టం రాజతాద్రౌక్మముత్తమమ్
ఏవంకర్తుమశక్తో ౽పి మృణ్మయంవాపికారయేత్ ॥ ౫

మానాంగులేనమానేన దణ్డమష్టాదశాఙ్గలమ్
షడంగుళన్తుతన్నాహం గర్తయుక్తన్తుకారయేత్ ॥ ౬

పాలికాముఖవిస్తారం భ్రామయే ౽ష్టాంగులంవిదుః
తదర్ధం, పాదవిస్తారం తత్షడ్భాగైకమోష్టకమ్ ॥ ౭

అధవా, షోడశాంగుల్యం భ్రామయేత్పాలికాముఖమ్
విస్తారైక, త్రిభాగైకం వర్తితం, బిలముచ్యతే ॥ ౮

ఘటికాన్కారయేద్విద్వాన్పంచద్వారసమన్వితమ్
తస్యదణ్డోన్నతంకృత్వా పూర్వదణ్డార్ధముచ్యతే ॥ ౯

కేచిత్తస్యైవదణ్డన్తు చతురఙ్గుళమున్నతమ్
ఘటికా, ఘటక విస్తారమష్టాంగులముదాహృతమ్ ॥ ౧౦

ఏవం క్రమేణ, కర్తవ్యం ఘటికాన్కారయేద్బుధః
శరావదణ్డస్యాయామం షడఙ్గళమితిస్మృతమ్ ॥ ౧౧

అథవాష్టాంగుళంతత్ర పాదస్యోచ్ఛ్రయముచ్యతే
శరావముఖ విస్తారమష్టా ఙ్గలముదాహృతమ్ ॥ ౧౨

తదర్ధం పాదవిస్తారంయథాశోభం తథాచరేత్
పాలికాఘటికాదీని సమ్యగ్దగ్ధం మృదాకృతమ్ ॥ ౧౩

కుర్యాదేకత్ర కార్యేతు పునఃకర్మ నవిద్యతే
నాహస్యపాలికాదీనాం విస్తారార్ధేన వర్ధితమ్ ॥ ౧౪

భేదం, ఛేదంచ, దీనంచ సుషిరం, కాచహీనకమ్
వర్జయేత్తత్ప్రయత్నేన కృత్వాతచ్ఛాస్త్రపారగః ॥ ౧౫

★ అధిదేవాః ★

విరించి విష్ణురీశానం పాలికాద్యధిదైవతమ్

★ భద్రాంకురార్పణమ్ ★

అంకురం, ద్వివిధంప్రోక్తం భద్రంక్షుద్రంద్విధాభవేత్ ॥ ౧౬

ప్రతిష్ఠాచోత్సవం చైవ దేవ్యోర్వైవాహికక్రియా
ఏవమాదీని, భద్రాఖ్యం జ్ఞాత్వాచైవవిచక్షణః ॥ ౧౭

★ క్షుద్రాంకురార్పణమ్ ★

విష్ణు పఞ్చ దినేవాథ ఆయనే విషువేతథా
అన్యచ్ఛుభానికార్యాణి క్షుద్రాఖ్యంచ, భవేత్స్మృతమ్ ॥ ౧౮

పాలికాదీన్ప్రసంగృహ్య త్రిధాచైవ పృథక్పృథక్
కళాప్రద్యోతనాఖ్యంతు వసుర్వేదాఖ్యమాహరేత్ ॥ ౧౯

ఆలయాత్పముఖేచైవ ఉత్తరేవా, యథార్హకమ్
గోమయేనోపలిప్యైవ పైష్ట్యాభూమిమలంకృతమ్ ॥ ౨౦

తన్మధ్యేకల్పయేత్సూత్రం పదభాగం పృథక్చరేత్
పూర్వాన్తముత్తరాన్తేస్తు షట్సూత్రంచ, ప్రసార్యచ ॥ ౨౧

ఏవంకృత్వాతు, కోష్ఠన్తు పంచవింశతి, సంఖ్యయా
మధ్యేబ్రహ్మపదంత్వేకం పరితో౽ష్టాని, లేఖయేత్ ॥ ౨౨

పూర్వంతు దక్షిణంచైవ పశ్చిమంచోత్తరాదిశమ్
ప్రత్యేకం తద్వ్యపో హ్యైకం ద్వారార్థంతు, విచక్షణః ౨౩

తచ్ఛేషద్వాదశేకోష్ఠే అగ్నేయాది, విదిక్ష్వితమ్
షడ్ద్రోణం, వ్రీహిమాదాయ తదూర్ధ్వేచాస్తరేత్ బుధః ॥ ౨౪

★ తత్తదధిదేవతాహ్వానమ్ ★

తన్మధ్యే, బ్రహ్మణః పీఠం త్రివేది, సహితంక్రమాత్
షడఙ్గులోన్నతంవాపి యథాలాభాన్నోతన్తువా ॥ ౨౫

అథతాలోన్నతం పీఠం త్రివేది, సహితంపునః
పూర్వద్వారోత్తరే శేషం దక్షిణే వక్రతుణ్డకమ్ ॥ ౨౬

దక్షిణేద్వారపార్శ్వేతు వీశచక్రౌచవిన్యసేత్
తథాపక్షీశ, భూతేశౌ పశ్చిమద్వారపాలకౌ ॥ ౨౭

ఉత్తరద్వారపార్శ్వేతు శఙ్ఖశాన్తౌచ, కల్పయేత్
బ్రహ్మణఃపరితో ఽష్టౌచ జయాదీన్కల్పయేత్క్రమాత్ ॥ ౨౮

పశ్చిమేతాల విస్తారం త్రివేది సహితం క్రమాత్
షడఙ్గులోన్నతంపీఠం పృథక్చైవ ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౯

తద్బాహ్యేకల్పయేద్విద్వా న్ప్రాగాదీనాం, యథాక్రమం
షడఙ్గులంతు విస్తారం పీఠం ప్రతి, సమాచరేత్ ॥ ౩౦

బ్రహ్మణశ్చాకృతిం వక్ష్యే శృణుధ్వం, ద్విజసత్తమాః
రుక్మవర్ణం, సుఖాసీనం పద్మస్యోపరి సంస్థితమ్ ॥ ౩౧

చతుర్భుజం చతుర్వక్త్రం దక్షిణాథః కరాదిషు
అభయం కలశం, ధృత్వాసపద్మం, కటకాన్వితమ్ ॥ ౩౨

కిరీట, భూషణైర్యుక్తం కటకాఙ్గులి సంయుతమ్
సావిత్రీ సహితం నిత్యం పీఠోపరి సమాహితమ్ ॥ ౩౩

ఏవంధ్యాత్వా సమావాహ్య అర్చయేదష్ట విగ్రహైః
బ్రహ్మాదీని విశోకాన్త మర్చయేచ్చ క్రమేణవై ॥ ౩౪

ఊర్ధ్వే కూర్చాన్వి నిక్షిప్య ధ్యాత్వో పరిసమాహితః
బ్రహ్మజజ్ఞేతి మన్త్రేణ విరించావాహనాదికమ్ ॥ ౩౫

నివేద్యాన్తంచ సంపూజ్య తద్దైవాన్యాంశ్చ దైవతాన్
అర్చయిత్వా విశేషేణ సోదకన్తు, బలింక్షిపేత్ ॥ ౩౬

★ పాలికాదీనామలంకారమ్ ★

పాలికాదీన్సృగృహ్యైవ శుచీవోహవ్యచోచ్చరన్
ప్రక్షాళ్య. పాలికాదీని అలంకృత్య, ప్రయత్నతః ॥ ౩౭

సదూర్వాశ్వత్థముకుళై స్తంతునా పరివేష్టయేత్
ఓష్టపాద ప్రదేశాభ్యాం శ్వేతవస్త్రై రలంకృతమ్ ॥ ౩౮

తస్యచ్ఛిద్రం పిధాయైవ దర్భాద్యాదితృణేనచ
తాంమృదా పూరయేద్విద్వా న్తద్వేద్యోపరి విన్యసేత్ ॥ ౩౯

ఈశానాది క్రమేణైవ విధాయాచార్య శిష్యకౌ
ఇదం విష్ణుర్విచక్రేతి తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ ౪౦

అణోరణీయ్యానిత్యుక్త్వా ప్రోక్షయేత్సర్వపాలికాన్
★ అంకురార్పణ ధాన్యాని ★
కంకుముద్గాయవాశ్చైవ తిలసర్షపసంయుతమ్ ॥ ౪౧

మసూరచణకాదీని పూర్వోక్తే నైవచాహరేత్
మృత్పాత్రేషు వినిక్షిప్య విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ॥ ౪౨

జలేన, పరిషేకంచ యేతేశతమితిబ్రువన్
నిత్యపూజావసానేతు దేవేశం, సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౪౩

ద్రోణైర్ద్రోణార్థ కైర్వాపి యథాశక్తిని వేదయేత్
తామ్బూల సహితం తత్ర దేవేశస్య నివేదయేత్ ॥ ౪౪

పశ్చాచ్ఛేషం సమాదాయ విప్రైర్భక్త జనైరపి
దత్వాయథో చితంతత్ర పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ ౪౫

★ తత్తదధిదే వానామష్టోప చారాః । ★
మేదిన్యాది చతుర్భిశ్చఐశాన్యాది, యథాక్రమమ్
ఆవాహనాసనం చైవ అర్ఘ్యం పాద్యంత థైవచ ॥ ౪౬

పుష్పం గన్ధం తథాధూపం దీపదానాన్త మర్చయేత్
నైవేద్యం నైవకుర్వీత అన్యత్సర్వం సమాచరేత్ ॥ ౪౭

పశ్చాద్వాదకమాహూయ ప్రోక్షయిత్వా, విచక్షణః
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా తేనకర్మ, సమాచరేత్ ॥ ౪౮

శృంగాభ్యాం రుక్మశంఖాభ్యాం, కాహళాద్యాది పూర్వకమ్
ఘోషయేత్సర్వ వాద్యంతు ఆత్మసంశుద్ధ మానసః ॥ ౪౯

శ్రోత్రియాంశ్చ, సమాహూయ పుణ్యాహమపి, వాచయేత్
పశ్చాద్బీజాన్ప్రగృహ్యైవ కాంస్యపాత్రే సమాహితః ॥ ౫౦

★ అంకురారాధనమ్ ★

ఊర్ధ్వేకూర్చం వినిక్షిప్య సోమంరాజానముచ్చరన్
సోమంతత్రైవ చావాహ్య అర్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః ॥ ౫౧

★ బీజావాపనమ్ ★

ఆచార్య హస్తాదాదాయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్
పాలికోపరి సంవాప్య ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ॥ ౫౨

ఆహతైశ్చనవైర్వస్త్రైః ప్రత్యేకం తత్ర చాహరేత్
పాలికాపాదమావేష్ట్య విష్ణుస్త్వాం రక్షముచ్చరన్ ॥ ౫౩

పశ్చాత్తోయం సమాదాయ వారుణంమన్త్ర ముచ్చరన్
సర్వత్రసేచనం కృత్వా భక్తానన్యాని చాహరేత్ ॥ ౫౪

ఏకాహం ద్వ్యహంతత్ర యావదఙ్కుర సంభవమ్
తత్రార్కైరణ్డ పత్రాణి గృహీత్వోర్ధ్వే సమర్పయేత్ ॥ ౫౫

మూర్ధేష్టకాః శిలాస్తత్ర నిధాయైవ ద్విజోత్తమః
గుప్తేదేశే సమావేశ్య రక్షాంతత్రైవకారయేత్ ॥ ౫౬

ఏవం కర్తు మశక్తశ్చే దత్రిణోక్త క్రమాచ్చరేత్ ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయం సంహితాయాం వాసాధికారే
అంకురార్పణ విధిర్నామ షష్ఠో௨ధ్యాయః

అథసప్తమో ऽ ధ్యాయః

★ విష్ణు ప్రతిష్ఠాస్థాపనా భేదాః ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి విష్ణోశ్చస్థాపన క్రమమ్
ప్రతిష్టా స్థాపనంచేతి ద్వివిధం చేతి పర్యయా ॥ ౧

ప్రతిష్టాఖ్యం విశేషేణ ప్రోక్తం తత్రైవమేశృణు
సర్వకర్మ పరందేవం సకలీకృత పూర్వకమ్ ॥ ౨

★ ప్రతిష్ఠా శబ్దనిర్వచనమ్ ★

ప్రతి బుద్ధ్యా ప్రతిష్ఠాచే త్ప్రతి ష్ఠేత్యుచ్యతే బుధైః
తేనైవ ద్వివిధం ప్రోక్తం సహైవ పృథగేనవా ॥ 3

సమూర్తాన్యాలయేబిమ్బే నిత్యం విధివదర్చనమ్
ఐహికాముష్మికం చైవ దదాతీతిన సంశయః ॥ ౪

★ ఋత్విక్ లక్షణమ్ । ★

ఆరమ్భ, దివసాత్పూర్వం యజమానోముదాన్వితః
పూర్వోక్త గుణసంపన్న మాచార్యం వరేయేద్బుధః ॥ ౫

★ వర్జనీయాచార్యలక్షణమ్ ★

పత్న్య పత్యాది రహితం కాళదన్త విహీనకమ్
దుష్పృథజ్ఞం వపుర్హీనం వ్యాఘ్రాక్షన్తు తథైవచ ౬
(దుర్గన్ధాస్యయుతం తథా)

బధిరోన్మాదినం చైవ కుష్టాపస్మార కైర్యుతమ్
బిడాలాక్షం వక్రదన్తం కపిలాక్షో గ్రవీక్షణమ్ ॥ ౭

రక్తకేశీచ పుష్పాక్ష మజం చాస్తమితో మితం (?)
(కృష్ణరూపాతి వృద్ధంచ నచలాంగాంగహీనకమ్ ॥) ౮
(దంశినం విదళినం చ వక్రాంగాదియుతం తథా)

స్త్రీ లిఙ్గనామ పూర్వంతు విరజో వీక్షమాయుతం (?)
శిపివిష్టంచ షండంచ చణ్డాలంగురునిన్దకమ్ ॥ ౯

ఏవం గుణంచ, సంత్యజ్య లక్షణోక్తంతు ఆహ్వయేత్
కర్మేదమ్మే కురుష్వేతి యాచేదాచార్య మాదరాత్ ॥ ౧౦

పునస్స్నాత్వా, విధానేన దన్తధావన పూర్వకమ్
నిత్యకర్మ సమాప్యైవ సూక్తానధ్యయనం చరేత్ ॥ ౧౧

యథోక్తదివ సాత్పూర్వ మంకురం తత్రచార్పయేత్
అఙ్కురార్పణ కాదూర్ధ్వ మారమ్భదివసాదథః ॥ ౧౨

కూష్మాణ్డ హోమమబ్జాగ్నౌ కారయేద్గురురత్వరః
శుద్ధదన్త నఖశ్చైవ ధృతవస్త్రోత్తరీయకః ॥

త్రిషవణ స్నానపూర్వంతు హవిష్యా శీజితేన్ద్రియః
ఏవం క్రమాచ్చరేద్విద్వా నృత్విగ్భిస్సార్ధమాచరేత్ ॥ ౧౪

ఏవంకృత్వా విశేషజ్ఞం కాయశుధ్యర్థమాచరేత్

★ ద్రవ్య సంగ్రహణమ్ ★

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యాణాం సంగ్రహక్రమమ్ ॥ ౧౫

అరణిం స్రుక్స్రువం చైవ జుహూంచోప భృతంతథా
అష్టమఙ్గళ దర్వ్యోచ తోరణాన్చియథాక్రమమ్ ॥ ౧౬

★ తోరణాద్య లంకారాణి ★

న్యగ్రోథప్లక్ష చాశ్వత్థః పితృవృక్ష యుతంతథా
తోరణార్థం సమాహృత్య లక్షణం వక్ష్యతేమయా ॥ ౧౭

పాదాయామ సమంవాపి విస్తృతంతత్త్రి హస్తకమ్
తన్మధ్యే உరత్నిమాత్రేణ పూర్ణకుమ్భాకృతీకృతమ్ ॥ ౧౮

దర్పణాకారవచ్చైవ పద్మస్సముకుళాకృతిః
శఙ్ఖ చక్రాకృతించైవ శూలాకార మథాపివా ॥ ౧౯

తార్క్ష్యరూపాకృంతించైవ వాయుసూన్వాకృతి స్తథా
ఏవన్తుతోరణంకుర్యా త్క్రమాద్వేదస్య సంఖ్యయా ॥ ౨౦

అథవాపఞ్చ హస్తంచ త్రిహస్తం దీర్ఘమేవవా
తదర్ధం విస్తృతం చైవ తోరణానిచకారయేత్ ॥ ౨౧

అలంకారా స్తోరణాశ్చ గ్రామాదిషు విశేషతః
వేణుం వాక్రముకంవాపి సమాహృత్య ప్రయత్నతః ॥ ౨౨

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ యథాశోభస్త థాచరేత్
అన్యైశ్చక్షీర వృక్షైశ్చ తోరణా న్యేవకారయేత్ ॥ ౨౩

తోరణాద్యలంకారేచ కించిద్ధీనే నదోషభాక్
అథాష్టమఙ్గళాదీని ద్వితాలాయామమేవచ ॥

ప్రాదేశ విస్తృతం చైవ షడంగుల మథాపివా
ఘనంచ చతురంగుళ్యం ధ్వ్యంగుళం వాపికారయేత్ ॥

తస్యమధ్యే లిఖేద్విద్వా న్రూపం తస్య పృథక్పృథక్:
★ అష్టమంగళాని ★
ఆవర్తం శఙ్ఖభేర్యౌచ మత్స్యయుగ్మాంకు శంతథా ॥ ౨౬

పూర్ణకుమ్భంచ ఆదర్శం శ్రీవత్సాదీని లేఖయేత్
★ స్రుక్స్రువాది లక్షణం★
స్రువదణ్డస్య చాయామం ద్విః ప్రాదేశ సమన్వితమ్ ॥ ౨౭

నా హం ధణ్డస్య చాయామం అనుపూర్వ్య క్రమాత్కృశమ్
తదగ్రేబిల్వ ఫలకా ప్రాదేశం నాహముచ్యతే ॥ ౨౮

ద్వియంగుళం తస్యచాస్యం నిమ్నంమాషద్వయం క్రమాత్
ఏవంస్రువంచ కుర్వీత కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౯

★ జుహూ ★
జుహూదణ్డస్య చాయామం చతుర్వింశతికాఙ్గుళమ్
నాహంతదర్ధమిత్యుక్తం పద్మస్యముకుళోపమమ్ ॥ 30

షడఙ్గులంతు తస్యాగ్రం నాహంతస్య విచక్షణః
యుగాఙ్గుళాగ్ర విస్తార మష్టాంగుళమ ధాయతమ్ ॥ 3౧

శేషం త్రియ శ్రమిత్యుక్తం విస్తృతోన్నత మఙ్గుళమ్
మధ్యేగర్తాను పూర్వ్యేణ జుహ్వాశ్చైవ క్రమం విదుః ॥ 3౨

★ ఉపజుహూ ★
ఉపజుహ్వా యతం పశ్చా ద్యమ ద్వయముదాహృతమ్
తదర్ధం నాహ మిత్యుక్తం మూలాదగ్రం తదర్ధకమ్ ॥ 33

అనుపూర్వ్యా త్కృశందణ్డం గళాన్తమితి సంజ్ఞితమ్
ఊర్ధ్వం ప్రాదేశ మాయామం చతురశ్రం షడఙ్గుళమ్ ॥ 3౪

తదర్ధం విస్తృతం కుర్యా చ్ఛేషమగ్రం త్రియశ్రకమ్
ఉన్నతం చాఙ్గుళార్ధంస్యా ద్భిత్త్యుచ్ఛ్రయ మితిస్మృతమ్ ॥ 3౫

ఓష్టమేకాఙ్గుళం జ్ఞాత్వా తన్మధ్యే నిమ్నమాచరేత్
పూర్ణచన్ద్రాకృతిం కృత్వా ప్రాదేశం తస్య నాహకమ్ ॥ 3౬

నిమ్నంచతుర్యవాగాథ మగ్రాన్తంతు క్రమాద్బుధః
★ దర్వీ ! ★
అధ దర్వ్యాశ్చ చాయామం చతుర్వింశతికాఙ్గుళమ్ ॥ ౩౭
షడంగుళంస్యా ద్విస్తారం పాదంపఞ్చాఙ్గుళం భవేత్
శేషం త్రయోదశాంగుళ్యం దణ్డమిత్యుచ్యతే బుధైః ॥ ౩౮
★ దర్భమాలా । ★
దర్భరజ్జు క్రమం వక్ష్యే యుగ్మందర్భన్తు యోజయేత్
పూర్వం ప్రతి విశేషణ లంబమానం ద్వితాళకమ్ ॥ ౩౯
ఏవంతు దర్భమాలాంచ కృత్వాతద్దేశికోత్తమః
★ మంథదండమ్ । ★
శమీఖదిరబిల్వానాం సారం, సంగృహ్య, బుద్ధిమాన్ ॥ ౪౦
ద్వితాళ మాత్రమాయామం షోడశాశ్రం సమన్తతః
ఏకాంగుళ శిఖాయుక్తం మూలాదగ్రన్తు, బన్ధయేత్ ॥ ౪౧
తామ్రమాయసపట్టైర్వా బన్ధయిత్వా విచక్షణః
తన్మూలే సుషిరంకృత్వా గోళకంతత్ప్రమాణకమ్ ॥ ౪౨
ఏవన్తు, మన్థదణ్డంస్యా త్కృత్వాతచ్ఛాస్త్ర పారగః
★ అరణీ ★
శమీజాతంచఅశ్వత్థ మరణ్యార్థం ప్రగృహ్యాచ ॥ ౪౩
త్వగాదీనాంవ్యపోహ్యైవ శోషయిత్వా విచక్షణః
షడఙ్గుళన్తు విస్తారం గోళకం తద్ఘనంభవేత్ ॥ ౪౪
ఏవంతు ఫలకాంకృత్వా దీర్ఘం తస్యద్వితాలకమ్
★ ఊర్ధ్వపట్టీ ★
తథైవోపరిపట్టీంచ కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ॥ ౪౫
ఫలకాగ్రద్వయం కుర్యా త్ప్రాదేశం నాహముచ్యతే
ఏవంకృత్వాత్వరణ్యోశ్చ శిల్పినాసర్వమాచరేత్ ॥ ౪౬
హీనాధిక్యం నకుర్వీత పాత్రమేతస్యలక్షణమ్
★ వస్త్రలక్షణమ్ ★
ద్వాదశాష్టనిభైర్వస్త్రై స్యాయతముచ్యతే ॥ ౪౭

దశసప్తాయుతం కుర్యా దథవాకార యేద్బుధః
త్రిచతుః పఞ్చతాలంవా విస్తృతం వస్త్రముచ్యతే ॥ ౪౮

★ ఆజ్య లక్షణమ్ । ★

హోమార్థం గవ్యమాదాయ కపిలాద్యంగవామపి
అజస్యమాహిషంత్యక్త్వా పక్షాతీతన్తువర్జయేత్ ॥ ౪౯

అన్యదేవస్య లేఖ్యాది గవాన్తత్ర విశేషతః (?)
ప్రతిలోమాంత్య జాతిశ్చ గవ్యాద్యాదీని వర్జయేత్ ॥ ౫౦

★ సమిత్పరిధ్యాదీని శ్రీసూత్రోక్తవదితి । ★

సమిత్పరిధికూర్చంచ పరిస్తరణమేవచ
ఆజ్యస్థాల్యు పపాత్రన్తు సూత్రోక్తవిధినాహరేత్ ॥ ౫౧

★ యాగశాలాంచ లక్షణమ్ ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ యాగశాలాంచ లక్షణమ్
షోడశస్తమ్భ సంయుక్తం గుణపఙ్క్తి యుతంతథా ॥ ౫౨

విస్తృతాయామ ముద్దిష్టం సమంతత్ర ప్రకల్పయేత్
ప్రముఖే తత్రసోపానం ప్రతిద్వారం ప్రకల్పమేత్ ॥ ౫౩

ఉచ్ఛ్రయం తత్కపోతాన్తం పాలికాన్తం సముచ్యతే
ప్రాసాదాద్దణ్డమానేన దీర్ఘం నిశ్చిత్యయత్నతః ॥ ౫౪

ప్రపాంవాతత్ర కుర్వీత కూటంవావర్షవారణమ్
ఏవం సంకల్ప్య తన్మధ్యే నిమ్నోన్నత వివర్జితమ్ ॥ ౫౫

తృణశల్యాన్యపోహ్యైవ భూమింతత్ర ప్రకల్పయేత్
స్తమ్భాన్తరం ప్రకుర్వీత చతుర్హస్తాన్తరం క్రమాత్ ॥ ౫౬

ఏవం సంకల్ప్య తన్మధ్యే సూత్రస్య పదమాచరేత్
పూర్వాన్తముత్తరాన్తంచ వాయుసూత్రం ప్రసారయేత్ ॥ ౫౭

ఏవం కృతేతు తత్కోష్ఠ మేకాశీతిస్తు సంఖ్యయా
మధ్యే నవపదం విష్ణోశ్శయ్యాస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫౮

తస్యవేద్యాస్తు పరితః సర్వదేవార్చనార్థకమ్
తద్బహిః పూర్వభాగేతు సభ్యకుణ్డం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫౯

★ సభ్యాది అగ్నికుణ్డక్రమః ★
సభ్యస్య పూర్వభాగేత్వా వహనీయం ప్రకల్పయేత్
సభ్యస్య దక్షిణేభాగే పౌండరీకం, ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౦

వేద్యాస్తు దక్షిణే కుర్యాదన్వాహార్యం ప్రకల్పయేత్
నైర్ఋత్యాం దేవతాస్థానం కల్పయేత విచక్షణః ॥ ౬౧

వేద్యాస్తు పశ్చిమేభాగే గార్హపత్యం ప్రకల్పయేత్
వాయవ్యే సంచయస్థానం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౬౨

వేద్యాస్తు చోత్తరేభాగే అవసత్థ్యం ప్రకల్పయేత్
ఈశాన్యే స్నపనశ్వభ్రం కల్పయేత విచక్షణః ॥ ౬౩

ఏవమేవ క్రమేణైవ యాగశాలాది లక్షణమ్

★ కుండ లక్షణమ్ ★
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సభ్యాదీనాం పృథక్పృథక్ ॥ ౬౪

సభ్యస్య పౌణ్డరీకస్య మేఖలాత్రయముచ్యతే
అన్యత్సర్వేషుకుణ్డేషు మేఖలాద్వయముచ్యతే ॥ ౬౫

సభ్యస్యాహవనీయస్య చతురశ్రం ప్రకల్పయేత్
పద్మస్యగార్హపత్యస్య వృత్తమేతదుదాహృతమ్ ॥ ౬౬

అవసత్థ్యస్యకుండస్య త్రయశ్రంతుసముచ్యతే
ద్వితాలస్యోచ్ఛ్రయంకుర్యా చ్ఛయ్యావేదిం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౭

బింబస్యార్థ ప్రమాణేన కారయేదితికేచన
శయనాద్దక్షిణేవాథ సభ్యకుణ్డం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౬౮

వస్వంగుళం చతుఃష్టున్తు ఊర్ధ్వవేదిం చతుర్దిశమ్
వేదాఙ్గుళంతు విస్తారం ద్వ్యఙ్గుళోన్నతమేవచ ॥ ౬౯

అధోవేద్యాస్తు పరిత శ్చతురంగుళ సమ్మితమ్
తద్విస్తారోన్నతం చైవ కుణ్డమాహవనీయకమ్ ॥ ౭౦

షడఙ్గుళన్తు తన్మధ్యే నిమ్నంతస్య ప్రమాణకమ్
ఔపాసనాగ్ని కుణ్డంచ తత్క్రమేణైవ కారయేత్ ॥ ౭౧

తద్ద్వ్యఙ్గులోర్ధ్వే కర్తవ్యం యుగసంఖ్యాయవైర్యుతమ్
త్రింశదంగుళ సూత్రేణ భ్రామయిత్వా విచక్షణః ॥ ౭౨

వ్యపోహ్యైవోత్తరేతత్ర వృత్తార్ధస్య ప్రకల్పయేత్
ధనురాకృతివత్కృత్వా ద్వివేది సహితం క్రమాత్ ॥ ౭౩

యుగాఙ్గు లోన్నతం ప్రోక్తం విస్తారన్తు తథైవచ
ఏతైస్తు చాన్వాహార్యస్య కల్పయిత్వా సమాహితః ॥ ౭౪

తద్వన్నిమ్నన్తు మధ్యేచ వస్వంగుల మితిస్మృతమ్
నవద్వయాంగులం భ్రాత్వా వజ్రబీజాకృతి కృతమ్ ॥ ౭౫

గార్హపత్యస్య విజ్ఞేయం ద్విమేఖల మితిస్మృతమ్
విస్తారం చోన్నతం చైవ పురుషాదీని సంఖ్యయా ॥ ౭౬

అన్వాహార్యోక్త వన్నిమ్నం కృత్వాగ్నౌగార్హపత్యకే
వస్వంగులం రసఘ్నంతు ఏతైష్షడ్భిర్య వైర్యుతమ్ ॥ ౭౭

రుజాత్వేకం తదూర్ధ్వేతు త్రికోణా కృతిరుచ్యతే
దక్షిణాద్యుత్తరాన్తాది పూర్వాగ్రంతు ప్రకల్పయేత్ ॥ ౭౮

ద్వివేది సహితం కుర్యాదన్వాహార్యోక్త వత్కృతమ్
గార్హపత్యోక్తవన్నిమ్నం మధ్యేతస్య విచక్షణః ॥ ౭౯

ఏవం కృత్వాతు శుద్ధాత్మా ఆవసథ్యం ప్రకల్పయేత్
వేదాఙ్గులం రసఘ్నంతు ఊర్ధ్వవే దించతుర్దిశమ్ ॥ ౮౦

త్రిమేఖలస్య సభ్యస్య ద్వాదశాఙ్గులమున్నతమ్
మధ్యవేద్యాస్తు విస్తారం విష్ణ్వాదిత్యాఙ్గులం భవేత్ ॥ ౮౧

అన్యద్విమేఖలం ప్రోక్తం పురుషాదీని సంఖ్యయా
విస్తారస్యోన్నతం కుర్యా త్సభ్యమేవం, ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౨

మధ్యేగర్తం ప్రకుర్వీత ద్వాదశాఙ్గులముచ్యతే
మధ్యేపంచాఙ్గులంవేదివిస్తారా దితికేచన ॥ ౮౩

కుణ్డమధ్యే చతుర్వింశత్యంగులాం తమితి స్మృతమ్
కుణ్డం శ్రామణకం చైవ కల్పయేత్సభ్యవద్బుధః ॥ ౮౪

ఆహవనీ యోక్తవద్వేద్విమేఖల మితిస్మృతమ్
శయ్యావేద్యాస్తు చాగ్నేయాం పౌణ్డరీకం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౫

ధృత్యంగులిభి రధ్యర్థే భ్రమీకృత్య ప్రయత్నతః
సమవృత్తం తదూర్ధ్వన్తు ఏకాఙ్గులము దాహృతమ్ ॥ ౮౬

అధోవేద్యాస్తు విస్తారంషడఙ్గుళమితి స్మృతమ్
వేదాఙ్గులోన్నతం ప్రోక్తం కళాఖ్యంతద్దళైర్యుతమ్ ॥ ౫౭

మధ్యవేద్యాస్తు, విస్తార మున్నతం, యుగసంఖ్యయా
ఊర్ధ్వ వేద్యాస్తు, విస్తారం యుగాఙ్గుల మితిస్మృతమ్ ॥ ౫౮

ఉన్నతంచ, ద్విగోళంస్యాత్కారయేద్దేశికోత్తమః
మధ్యేనిమ్నంచ కర్తవ్యం సభ్యస్యైవాగ్నికుణ్డవత్ ॥ ౫౯

★ స్నానగర్తమ్ ★

శ్వభ్రం కృత్వాతథైశాన్యే ద్విమేఖల మితిస్మృతమ్
మేఖలోన్నత విస్తారం యుగాఙ్గుల మితిస్మృతమ్ ॥ ౬౦

ఉత్తరేజల మార్గంతుకారయేత్తు సమాహితః
త్రిషుహస్తస్య విస్తారం విస్తారాద్ద్వి గుణాయతమ్ ॥ ౬౧

ఏవం శ్వభ్రం ప్రకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్యచోదితమ్
శల్యభస్మతుషాంగర లోష్ఠాదీనిచవర్జయేత్ ॥ ౬౨

మృదాచవాలుకాభిర్వా పృథక్కుణ్డాన్స్ర కల్పయేత్

★ నయనోన్మీలనమ్ ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ నయనోన్మీలన క్రమమ్ ॥ ౬౩

ఉక్తక్రియావ సానేతు బేరమాదాయ చాత్వరః
గౌతమీయోక్త మార్గేణ శిల్పినాచాక్షిమోచనమ్ ॥ ౬౪

ఆలయాత్పముఖేకు ర్యాద్దక్షిణే వాగ్నికోణకే
ఈశాన్యాం వాప్రకుర్వీత కారయేద్యాగమన్దిరమ్ ॥ ౬౫

ప్రోక్ష్యోపలిప్యతత్పశ్చాత్ప్రిష్ట్యా భూమిరలంకృతమ్
దేవస్య ప్రముఖేకుర్యా ద్ధాన్యరాశ్యాదినాహరేత్ ॥ ౬౬

హైమశృంగాం రౌప్యఖురాం కాంస్యదోహనకైర్యుతామ్
సవత్సాంగాం సుసంస్థాప్య వస్త్రయుగ్మయుతాం క్రమాత్ ॥ ౬౭

★ సమన్త్రకాక్షి మోచనమ్ ★

ఆజ్యం మధుదధిక్షీరం తిలతణ్డుల మేవచ
పృథక్పాత్రేప్రపూర్యైవ గృహీత్వాత్ర నిధాయచ ॥ ౬౮

హలాళికాంతాడనీం చైవ రౌప్యేణైవ కృతాంహరేత్
హైమేనకృత సూచిభ్యాం రాజతైర్వాపి చాహరేత్ ॥ ౬౯

వాస్తుహోమాఙ్గహోమార్థం స్థణ్డిలం కల్పయేత్పృథక్
ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్యచపావకమ్॥ ౧౦౦

వాస్తుహోమం కృతం పూర్వం పర్యగ్నిం చాత్రకారయేత్
ప్రోక్ష యిత్వాతుమన్త్రజ్ఞః పునశ్చైవాక్షిమోచనమ్ ॥ ౧౦౧

దేవస్యాభిముఖే చైవ ప్రచ్ఛన్న పటమాస్తరేత్
ఉత్తరాభిముఖోభూత్వా దేవశుద్ధించ కారయేత్ ॥ ౧౦౨

శిల్పి స్పర్శ విశుద్ధ్యర్థంప్రోక్షయేద్దేశికోత్తమః
హూళికాన్తాడనీం పశ్చాద్గృహీత్వా మన్త్రపూర్వకమ్ ॥ ౧౦౩

విష్ణుస్త్వాం రక్ష ఇత్యుక్త్వా స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్
పటస్య చాంతర్దేవస్య మూర్ధ్నాదీన్స్పర్శ యేద్బుధః ॥ ౧౦౪

విష్ణుగాయత్రిముచ్చార్య తేనకర్మ సమాచరేత్
దేవీభ్యాం సహితంకుర్యా త్తత్తన్మన్త్రం జపేత్స్పృశన్ ॥ ౧౦౫

పశ్చాత్పాత్రన్తు సూచీంచ గృహీత్వాచాక్షిమోచనమ్
షణ్మణ్డలాని సంస్మృత్వా అధిదేవ పురస్సరమ్ ॥ ౧౦౬

మహాభూతం పరాత్మేతి దైవమేతత్క్రమం విదుః
పక్ష్మంచ రక్తవర్ణంచ శ్వేతం కృష్ణంచతేజసమ్ ॥ ౧౦౭

ఏతైస్తుమణ్డలంధ్యాత్వా ధృఢీకృత్వాత్వరః క్రమాత్
అర్కంచ రాహుసౌరాణాం హిత్వాతస్యోదయం బుధః ॥ ౧౦౮

ద్విలోచనే సునక్షత్రే కృత్వాచైవాక్షిమోచనమ్
ఏకాక్ష్యామంధకే చైవ నకుర్యాదితిశాసనమ్ ॥ ౧౦౯

పురుషసూక్తం జపిత్త్వైవ దక్షిణే నయనేన్యసేత్
తథైవ, వామనేత్రన్తు సూక్తమేకాక్షరం, జపేత్ ॥ ౧౧౦

హిరణ్యవర్ణా మిత్యుక్త్వా పవిత్రీం చాక్షిమోచనమ్
భూసూక్తంచ తతోజప్త్వా పౌష్ణీంచైవా క్షిమోచనమ్ ॥ ౧౧౧

దేవస్యాంగం స్పృశన్హుత్వా మౌళిమాలాది పూర్వకమ్
తథాదేవ్యోచ హుత్వాతు దద్భ్య స్వాహేతివా పృథక్ ॥ ౧౧౨

విమానంచ నవంచైవ స్తూప్యాదీనియ జేత్క్రమాత్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ ధాతాదించ సుహూయతామ్ ॥ ౧౧౩

స్విష్టాకారం తతోహుత్వా గవ్యాదీన్ప్రోక్షయేద్గురుః
గోదానసూక్ష ముచ్చార్య గవాదీనిస్పృశేత్క్రమాత్ ॥ ౧౧౪

పశ్చాత్పటం విసృజ్యైవ గవాద్యాదీ న్ప్రదర్శయేత్
గవాద్యా దీని ద్రవ్యాణి ఆచార్యాయ ప్రదీయతామ్ ॥ ౧౧౫

కృత్వాచైవాక్షిమోచంచ అధివాస త్రయాత్పరం (త్రయంపరం)
మన్త్రేణప్రోక్షయేన్నేత్రే శయనే శాయయేద్ధరిమ్ ॥ ౧౧౬

ఆవాహ్యకృతమన్త్రజ్ఞః కారయేదితికేచన
నవకౌతుకబిమ్బాది తథాన్యత్ర విశేషతః ॥ ౧౧౭

★ పీఠసఙ్ఘాతమ్ ★

పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ బేరాదీన్ప్రోక్షయేద్బుధః
పీఠంబేరంచ సంఘట్య నవరత్నాని విన్యసేత్ ॥ ౧౧౮

రత్నాని ధాతుబీజాని సువర్ణంతత్ర చార్పయేత్
పీఠమధ్యే విశేషేణ నవభాగం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౧౯

ధాన్యవేద్యో పరిస్థాప్య బ్రహ్మాదీన్సమ్య గర్చయేత్
పుష్పాన్వ్యపోహ్య తత్పశ్చా ద్భూః ప్రపద్యేతిచోచ్చరన్ ॥ ౧౨౦

★ పీఠేరత్నన్యాసాని । ★

దేవమాదాయ తత్పశ్చా త్పీఠమధ్యే నిధాయచ
విష్ణోర్నుకాది మన్త్రేణ మధ్యసూత్రే ప్రసార్య చ ॥ ౧౨౧

పూర్వాన్తముత్తరాన్తన్తు సూత్రాం సంక్రమ్య సర్వచ
తమేకనేమి మిత్యుక్త్వా గజంత త్రైవనిక్షిపేత్ ॥ ౧౨౨

శతధార మితిమన్త్రేణ తార్క్ష్యరూపం ప్రతిష్ఠితమ్
బ్రహ్మాదేవాని తీత్యుక్త్వా బ్రహ్మరత్నం సునిక్షిపేత్ ॥ ౧౨౩

ఇన్ద్రం ప్రణవన్తమిత్యుక్త్వా వజ్రరత్నంతు నిక్షిపేత్
అగ్నావగ్ని రిత్యుక్త్వా మౌక్తికం తత్రనిక్షిపేత్ ॥ ౧౨౪

యమోదాధార ఇత్యుక్త్వా వైడూర్యం తత్రనిక్షిపేత్
వసవః ప్రథమోచ్చార్య శంఖజం తత్రనిక్షిపేత్ ॥ ౧౨౫

యేతేశతేతి మన్త్రేణ స్ఫాటికం తత్ర నిక్షిపేత్
మరుతః పరమాత్మేతి పుష్యకం తత్ర చార్పయేత్ ॥ ౧౨౬

సోమగ్ం రాజానమిత్యుక్త్వా చన్ద్రకాన్తమణింక్షిపేత్
ఈశానస్సర్వ ఇత్యుక్త్వా నీలరత్నంతు నిక్షిపేత్ ॥ ౧౨౭

పునశ్చవాసు కీత్యాది క్రమాత్స్థానం ప్రకల్పయేత్
ఈశానేన్ద్రయోర్మధ్యే వాసుకింతత్ర పూజయేత్ ॥ ౧౨౮

శన్నో నిధత్తామిత్యుక్త్వా అర్పయేదమృతాశ్మకమ్
ఇన్ద్ర పావకయోర్మధ్యే సాధ్యస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౨౯

ధాతాధాతృణా మిత్యుక్త్వా లోహితాశ్మమణిం క్షిపేత్
యమపావక యోర్మధ్యే విశ్వేదేవస్యకల్పయేత్ ॥ ౧౩౦

విశ్వేదేవస్యచోచ్చార్య ఉత్పలాఖ్య మణింక్షిపేత్
యమ నైఋుతయోర్మధ్యే సిద్ధస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౩౧

అధిబ్రహ్మేతి మన్త్రేణ ప్రవాళం తత్ర నిక్షిపేత్
వరుణ నైఋుత యోర్మధ్యే గన్ధర్వేభ్యః ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౩౨

ఇమామూర్ధన్య మిత్యుక్త్వా మనశ్శిలాంతత్ర చార్పయేత్
వారుణానిల యోర్మధ్యే స్థానంతస్యాప్సరస్యతు ॥ ౧౩౩

అప్సరస్వితి మన్త్రేణ శుక్తిజంతత్ర నిక్షిపేత్
వాయవ్య సోమయోర్మధ్యే నాగస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౩౪

యంకాద్రవేతి మన్త్రేణ విమలంచమణిం న్యసేత్
సోమ ఈశాన యోర్మధ్యే భూతస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౩౫

తత్రీణ్యేషేతిమన్త్రేణ కురువిన్దమణిం క్షిపేత్
బ్రహ్మాదీశాన పర్యన్తం క్షిప్త్వాధాతూన్యథాక్రమమ్ ॥ ౧౩౬

సౌవర్ణం గైరికంచైవ హరితాళం మనశ్శిలాం
తథైవా ఞ్జనం శ్యామం కాశీసంపారదం పునః ॥ ౧౩

గోరోచనంచ సౌరాష్ట్రం ఏతేధా తూన్న్యసేత్క్రమాత్
తదూర్ధ్వే సర్వబీజాని గన్ధయుక్తంతు నిక్షిపేత్ ॥ ౧౩

షష్టి కాన్వ్రీ హీన్వైన్ద్రేతు కుళుత్థమాషౌత్వాగ్నేయే
యామ్యేచ ముద్గగోధూమౌ తిలం నైఋుత ఏవచ ॥

వారుణ్యాస్తుయ వైస్సర్వైర్వీవారైశ్చ ప్రియంగుభిః
వాయుస్థానేతు సన్యస్య ముద్గగోధూమ ధాన్యకౌ ౧౪౦

సోమస్థానేతు గోధూమాః సర్వబీజాస్త్రినేత్రకే
తథైవ సర్వబీజాంశ్చ బ్రహ్మ స్థానేతు సన్యసేత్ ॥ ౧౪౧

బ్రహ్మాదీ శానపర్యన్తం సర్వబీజాన్న్యసేత్క్రమాత్
ఏవం క్రమేణసర్వత్ర ధాతుబీజాని నిక్షిపేత్ ॥ ౧౪౨

పూర్వోక్తేనైవ మన్త్రేణ స్థానం ప్రతిసముచ్చరన్
పశ్చాత్సర్వత్ర నిర్వాప్య మన్త్రద్రవ్య మిహోచ్యతే ॥ ౧౪౩

భూయాత్మవృత్త్యాఇత్యుక్త్వా నమస్సులోమి కథ్యతే
సవికోభూదిత్యుచ్చార్య దేవస్య త్వేత్య థోచ్చరన్ ॥ ౧౪౪

అతోదేవాదిషణ్మన్త్రైః క్ష్మామేకామితిచోచ్చరన్
తన్మాయశేతి మన్త్రేణ బ్రహ్మదేవా ఇతిబ్రువన్ ॥ ౧౪౫

భూమానన్తోగ్రమన్త్రేణ తన్మాయశ ఇతిబ్రువన్
ప్రజాపతిః ప్రథమేత్యుక్త్వా విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ॥ ౧౪౬

ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా ఇదం విష్ణు రితిబ్రువన్
శ్రీవత్సం పూర్ణకుమ్భంచ భేరీమాదర్శనం తథా ॥ ౧౪౭

మత్స్య యుగ్మాఙ్కుశే చైవ శఙ్ఖమావర్త కైర్యుతమ్
గదాం శక్తిం శరంచైవ శార్ఙ్గం ఖేటకమేవచ ॥ ౧౪౮

కూర్మరూపంచ సంన్యస్య ఉక్తమన్త్రాను పూర్వకమ్
జుహూ ముపభృతం చైవ స్రుక్స్రువంతత్ర చార్పయేత్ ॥ ౧౪౯

హైమేన బ్రాహ్మణార్థాయ న్యసిత్వాదేశికోత్తమః
నృపరాష్ట్ర సమృద్ధ్యర్థం హయనాగరథ ధ్వజమ్ ॥ ౧౫౦

క్షిప్త్వాతత్రైవ మన్త్రజ్ఞో విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్
తులారూపంచ నిక్షిప్య వైశ్యానామభివృద్ధయే ॥ ౧౫౧

ఇదం విష్ణురితిప్రోచ్య తత్తద్ద్రవ్యం క్షిపేద్బుధః
యుగంహలం ప్రతోదంచ నిక్షిపే చ్ఛూద్రవృద్ధయే ॥ ౧౫౨

రొప్యేనైవ కృతం సర్వం విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్
ఏవమేవ క్రమేణైవ రత్నన్యాసక్రమం విదుః ॥ ౧౫౩

★ పీఠసంఘట్టనమ్ ★

పశ్చాద్దేవం సముధృత్య పీఠస్యోపరి విన్యసేత్
విష్ణుసూక్తం సముచార్య శిల్పినా సహకార యేత్ ॥ ౧౫౪

★ దృష్టి లక్షణమ్ తత్ఫల విచారమ్ దేవ్యాదీనాం వీక్షణమ్ ★

ఊర్ధ్వాధ శ్చైవ సంవీక్ష్య భయం తస్య ధనక్షయం
కటాక్షే మరణంచాత్ర సమదృష్టిః శుభం భవేత్ ॥ ౧౫౫

కించి దైశాన్యమాశ్రిత్య పూర్వద్వారస్య దేవతాః
దక్షిణాభిముఖేదేవీం కించిన్నైఋుతమాశ్రితే ॥ ౧౫౬

తథైవ పశ్చిమేకుర్యా త్కించిద్వాయ వ్యమీక్షితమ్
ఉత్తరాభిముఖేదేవీ కించిదైశాన్య మీక్షణమ్ ॥ ౧౫౭

ఏవం సంవీక్ష్య మతిమాన్ సన్త్రాద్యైవ, ధృఢీకృతమ్
ధృవబేరోక్త, వత్కృత్వా కౌతుకాద్యక్షిమోచనమ్ ॥ ౧౫౮

పశ్చాత్తదధి వాసాదీన్ కృత్వాతన్మన్త్ర పారగః

★ అధివాసత్రయమ్ ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ త్రిధాచైవాధి వాసనమ్ ॥ ౧౫౯

పఞ్చగవ్యంతు పూర్వం స్యాత్ క్షీరం చైవాప్యనన్తరం
జలేనాప్య ధివాసంచ త్రిధా చైవ ప్రచోదితమ్ ॥ ౧౬౦

★ పఞ్చగవ్యాధివాసమ్ ★

గోమూత్రం గోమయంక్షీరం దధిసర్పిఃజలైర్యుతమ్
శుక్రమసీతి మన్త్రేణ దధిక్రావణ్ణేత్యుచ్చరన్ ॥ ౧౬౧

ఆప్యాయ స్వేత్యథోచ్చార్య గన్ధద్వారేతి సోచ్చరన్
గాయత్రియా క్రమేణైవ గోమూత్రాదీ నియోజయేత్ ॥ ౧౬౨

జలం కుంభైః ప్రపూర్యైవ ధాన్యోపరిచ విన్యసేత్
ప్రముఖేచోత్తరే చైవ ద్రుమద్రోణీం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౬౩

బిమ్బార్ధ్యర్ధ ప్రమాణేన బింబదఘ్నావటైర్యుతమ్
గర్తం చైవాత్రకుర్వీత సంశోధ్యైవ విచక్షణః ॥ ౧౬౪

బిల్వంచ తులసీపద్మ ఉత్పలాద్యాది నిక్షిపేత్
వితానాద్యైరంలకృత్య సాధితాదీని పూరయేత్ ॥ ౧౬౫

వసోః పవిత్రముచార్య ఉక్తద్రవ్యం ప్రపూరయేత్
తస్యావటస్య రక్షార్థం నీలలోహిత మర్చయేత్ ॥ ౧౬౬

పఞ్చవస్త్రాణి చాస్తీర్య తన్మధ్యేవావటాన్తరే
అవటస్య పశ్చిమేతు స్థండిలం పరికల్పయేత్ ॥ ౧౬౭

మహానసాగ్నిమాదాయ విధినాఘారమాచరేత్
అవటస్యోత్తరేకుర్యా ద్దేవమానీయ చాత్వరః ॥ ౧౬౮

సప్తభిః కలశైస్స్నాప్య దీపాన్తం సమ్యగర్చయేత్
సూత్రోక్తేన విధానేన పుణ్యాహమ పివాచయేత్ ॥ ౧౬౯

నవవస్త్రేణ సంచ్ఛాద్య చిత్రకక్ష్యాదినాకృతమ్
పశ్చాద్దీపం సమానీయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ ౧౭౦

ప్రాక్ఛిరస్తత్రశయన మనన్త స్యోపరిస్మరేత్
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా పశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౭౧

★ అధివాసహోమమ్ ★

ప్రజ్వాల్యాగ్నిం పరిస్తీర్య వ్యాహృత్యాదీని పూర్వకమ్
విష్ణవే విశ్వేశాయ జనార్ధనాయాచలాయచ ॥ ౧౭౨

అవ్యక్తా యాచలాయాపి దేవేభ్యశ్చ సుహూయతామ్
దేవేభ్యో మహాభూతేభ్యో௨ వ్యక్తేభ్యశ్చసుహూయతామ్ ॥ ౧౭౩

నాగేభ్యో లోకపాలేభ్యో వ్యాహృత్యన్తం సుహూయతామ్
వైష్ణవం బ్రాహ్మంరౌద్రంచ ప్రాజాపత్యం సవారుణమ్ ॥ ౧౭౪

వైష్ణ్వంచ గారుడం చైవ శాన్తం దిగ్దైవతం పునః
స్విష్టాకారం తతోహుత్వా నిత్యకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౧౭౫

అగ్నిం విసృజ్యతత్కాలే బలింతత్రైవ నిక్షిపేత్
మౌద్గికాన్నం సమాదాయ చోత్సవోక్త విధానతః ॥ ౧౭౬

బలిం దద్యాత్తు మన్త్రజ్ఞో రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్
స్నాత్వాదేవం సముద్ధృత పూర్వవత్కల శోదకైః ॥ ౧౭౭

స్నాత్వాదేవ మలఙ్కృత్య దీపాన్తం తత్రచార్చయేత్
పశ్చాదస్యావటం శోధ్య అహతంవస్త్రమర్పయేత్ ॥ ౧౭౮

★ క్షీరాధివాసమ్★

శన్నో దేవీరభీత్యుక్త్వా క్షీరేణాపూర్యబుద్ధిమాన్
అథర్వాణం సమభ్యర్చ్య అధి దైవమితి స్మృతమ్ ॥ ౧౭౯

నన్ద్యావర్త ద్వయంచైవ తులసీ స్థలపఙ్కజమ్
అన్యైశ్చ పుణ్య పుష్పైశ్చ క్షీరే చైవాత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౧౮౦

క్షీరం క్షీరోదధిస్మృత్వా దేవేశంతత్ర శాయయేత్
పూర్వోక్తేన విధానేన బలిహోమాది నాచరేత్ ॥ ౧౮౧

రాత్రిం వ్యపోహ్యతత్పశ్చాద్దేవ ముద్ధృత్య పూర్వవత్
కలశై స్తత్ర సంస్నాప్య అలంకృత్యార్చయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౮౨

★ జలాధివాసమ్ ★

నదీ సరిద్ధ్రదం చైవ తటాకేవాధకారయేత్
సముద్రేవాధివాస్యైవ ఇతిపూర్వజ శాసనమ్ ॥ ౧౮౩

ప్రపాంచైవాత్రకుర్వీత వితానాద్యైరలఙ్కృతమ్
తత్తీరే దేవమానీయ పావకంతత్ర కల్పయేత్ ॥ ౧౮౪

వైష్ణవంచ తతోహుత్వా పాయసం సఘృతైర్యుతమ్
ఉదుత్యం మన్త్రముచార్య హుత్వాతద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౮౫

యోగీశ్వరాయ మన్త్రేణ శేషపర్యఙ్కశాయినే
శబ్దబ్రహ్మేతిమన్త్రేణ సముద్రేభ్యస్త దైవచ ॥ ౧౮౬

పర్వతేభ్యశ్చ దేవేభ్యో ఋషిభ్యశ్చతథైవచ
పితృభ్యశ్చైవ నాగేభ్యః సర్వభూతేభ్య ఏవచ
ఏతైర్మన్త్రైస్సముచార్య హుత్వాతచ్ఛాస్త్రపారగః ॥ ౧౮౭

ఇదమాపశ్శివేత్యుక్త్వా తజ్జలంచాభిమన్త్రయేత్
పుణ్యాహమపి సంవాచ్య బ్రహ్మఘోషణ పూర్వకమ్ ॥ ౧౮౮

పుణ్యతీర్థం శివం పుణ్యం - దేవావాసమితి స్మృతమ్
ఏతైర్మూర్తిభిరావాహ్య అర్ఘ్యాన్తం చైవచార్చయేత్ ॥ ౧౮౯

పశ్చాత్తత్పంచవస్త్రాణి చాస్తరేన్మన్త్ర పారగః
దేవేశం సమలఙ్కృత్య అర్చయిత్వా సమాహితః ॥ ౧౯౦

విష్ణు సూక్తం సముచ్చార్య వైష్ణవం సూక్తముచ్చరన్
జలేదేవం సమానీయ ప్రాక్శిరస్తత్ర శాయయేత్ ॥ ౧౯౧

దేవస్య పరితో ఽభ్యర్చ్య పురుషాదీన్యథాక్రమమ్
న్యక్షం వివస్వానభ్యర్చ్య మిత్రం చైవ మహీధరమ్ ॥ ౧౯౨

ధర్మం జ్ఞానంచ వైరాగ్యం ఐశ్వర్యం ప్రథమేన్యసేత్
తద్బహిశ్చైవచాభ్యర్చ్య చక్రం శఙ్ఖం తథైవచ ॥ ౧౯౩

గదా పద్మయుతం చైవ ఖడ్గం ముసలమేవచ
ధనుశ్చవనమాలాంచ ద్వితీయావరణేర్చయేత్ ॥ ౧౯౪

తద్బహిశ్చైవ చేన్ద్రాదీ నర్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః
దేవస్య పరితోభ్యర్చ్య శేషంతత్రైవ చార్చయేత్ ॥ ౧౯౫

విప్రైస్సర్వ జనైర్భక్తై రన్యైర్వాపి జనైరపి
తత్కాలే ఽభ్యుక్షణం యత్తత్సర్వ పాపం వ్యపోహతి ॥ ౧౯౬

ఇష్టాన్కామానవాప్నోతి సాయుజ్యం పదమశ్నుతే
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన తజ్జలేనైవ మార్జయేత్ ॥ ౧౯౭

నిత్యకర్మ సమాప్యైవ పశ్చాదగ్నిం పరిస్తరేత్
ధాతాదిపఞ్చ వారుణ్యం మూలహోమం సుహూయతామ్॥ ౧౯౮

స్విష్టాకారంచ హుత్వైవ తమగ్నిం సంవ్యపోహ్యచ
తద్రాత్రౌచ సమాసాద్య బలిం సర్వత్రచార్చయేత్ ॥ ౧౯౯

ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ రాజవీధ్యాదినాచరేత్
మహావీధీషు వీధీషు నాచరేత్తత్ర నిర్గమే ॥ ౨౦౦

★ ప్రభూత బలిక్రమవిధిః ★

చైత్యస్థానే ప్రపాయాంచ సర్వదేవాలయాగ్రతః
గోవాసేచ, సభాస్థానే ప్రాజ్ఞస్యాథ గృహం ప్రతి ॥ ౨౦౧

ఏవం స్థానబలిం దత్వా రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్
★ నవవిధాధి వాసక్రమః ★
ప్రత్యేకమదివాస్యైవ త్ర్యహం చోత్తమోత్తమమ్ ॥ ౨౦౨

ద్వియహం చైవాధివాస్య ఉత్తమేమధ్యమం భవేత్
ఏకాహంచాధివాస్యైవ ఉత్తమాధమ మీరితమ్ ॥ ౨౦౩

ద్వియహంచాధి వాస్యైవ మధ్యమస్యోత్తమం భవేత్
ఏకాహమధివాస్యైవ మధ్యమే మధ్యమం భవేత్ ॥ ౨౦౪

దినార్ధంచాధి వాస్యైవ మధ్యమోత్తమ ముచ్యతే
తదర్ధంచాధి వాస్యైవ మధ్యమేమధ్యమం భవేత్ ॥ ౨౦౫

తదర్ధం చాధివాస్యైవ జ్ఞాత్వాచేన్మధ్యమాధమమ్
దశనాడ్యధి వాసంచ అధమోత్తమ మీరితమ్ ॥ ౨౦౬

తదర్ధం చాధివాస్యైవ అధమేమధ్యమం భవేత్
త్రినాడికాధివాసంచ అధమాధమ సంజ్ఞితమ్ ॥ ౨౦౭

ఏవంతునవధా ప్రోక్తం సర్వశాస్త్రక్రమం విదుః
★ అధివాస కాలనిర్ణయః ★
ముహూర్తంచాధి వాస్యైవ ఇతికాలస్య నిశ్చయః ॥ ౨౦౮

అధవాకారయే ద్విద్వాన్మన్త్ర వచ్చాక్షిమోచనమ్
జలాధివాసనాత్పశ్చా త్కారయేత్తద్విచక్షణః ॥ ౨౦౯

★ మహాబేర విషయమ్ ★
మహాబేరం యదిస్యాత్తు విశేషం చాత్రవక్ష్యతే
గర్భాగారం ప్రవిశ్యాథ సూత్రస్యపద మాచరేత్ ॥ ౨౧౦

పూర్వాన్తముత్తరాన్తంచ పఞ్చసూత్రం ప్రసార్యచ
షోడశంతు పదం కల్ప్య విపరీతం నకారయేత్ ॥ ౨౧౧

మధ్యే చతుష్పదంగ్రాహ్య మూర్ధ్వపీఠం ప్రకల్పయేత్
ఉక్త రత్నాని సన్న్యస్య బేరమాదాయ చాత్వరః ॥ ౨౧౨

స్వస్తి సూక్తం సముచ్చార్య సర్వవాద్యాని ఘోషయేత్
యన్త్రేదేవం సమారోప్యశ నైర్ణీత్వా సమాహితః ॥ ౨౧౩

పీఠమధ్యే సుసంస్థాప్య భూరసీత్యాది ముచ్చరన్
సుస్థితం వాపిదేవేశం శిల్పిభిస్సార్ధమాచరేత్ ॥ ౨౦౪

శిల్పశాస్త్రోక్త మార్గేణచాష్టబన్ధం, ప్రకల్పయేత్

★ నయనోన్మీలనమ్ ★

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ కృత్వాచైవాక్షిమోచనమ్ ॥ ౨౦౫

సువర్ణసూచీమాదాయ దృఢీకృత్వా పరంక్రమాత్
గవాద్యాదీని దృష్ట్యైవ దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ ౨౦౬

★ అధివాసశ్చ । ★

పఞ్చగవ్యం ప్రగృహ్యైవ ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః
వసోః పవిత్రమిత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ ౨౦౭

పశ్చాత్క్షీరం సమాదాయ ప్రోక్షయిత్వా సమాహితః
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౨౦౮

అథాదర్శం ప్రగృహ్యైవ దేవస్యాగ్రే నిధాయ చ
దేవస్య త్వేతిమన్త్రేణ, తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ ౨౦౯

తద్దర్పణం సమారాధ్య ప్రోక్ష్యశేషాభిషేచనమ్
దిపాన్తమర్చయే ద్విద్వాన్ జలేవాప్యధివాసయేత్ ॥ ౨౧౦

★ వర్ణయుక్త బేరంచే ద్విశేషః ★

వర్ణయుక్తం ధృవంబేరం వర్ణహీన మథాపివా
దర్పణం దర్శయిత్వైవ విధినాచాధి వాసయేత్ ॥ ౨౧౧

విష్ణ్వాది పఞ్చమూర్తీనాం దేవ్యోచ సహితం పునః
బలిబేరోత్సవౌ చైవ స్నాపనంచ త్రిథాభవేత్ ॥ ౨౧౨

సహైవ దేవ్యాస్సంస్థాప్య విధినాచాక్షిమోచనమ్
పీఠం సప్షుట్యమతిమాన్ ప్రత్యేకం తత్రకారయేత్ ॥ ౨౧౩

గవ్యాది దర్శనం తత్ర ద్రవ్యం తత్ర విశేషతః
పఞ్చగవ్యాధివాసంచ క్షీరంతస్యాధి వాసనమ్ ॥ ౨౧౪

ఏతద్ద్వయం, వినాతత్ర జలేనాప్యధి వాసయేత్
రామంచ, లక్ష్మణం చైవ వాయుసూనుంత థైవచ ॥ ౨౧౫

సీతాయుక్తం యదిస్యాచ్చే త్పూర్వోక్తే నైవకారయేత్
కృష్ణంచ రుక్మిణీం చైవ సత్యభామాంఖగాధిపమ్ ॥ ౨౨౬

అధివాసాక్షిమోచంచ బలిబేరోక్త వచ్చరేత్
పృథక్ప్రతిష్ఠా కర్తవ్యం సర్వంతత్ర పృథగ్భవేత్ ॥ ౨౨౭

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
రత్నన్యాసాక్షిమోచనాధివాస విధిర్నామ సప్తమో ఽధ్యాయః

అష్టమో ఽధ్యాయః
క్రియాక్రమమ్

అథవక్ష్యే విశేషేణ సర్వమన్త్ర క్రియాక్రమమ్
హోమందివా నకుర్వీత స్థాపనంనచరాత్రిషు ॥ ౧

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన రాత్రౌహోమం సమాచరేత్
★ స్థాపనం దివైవ కర్తవ్యమ్ ★
దివైవస్థాపనంతత్ర కారయేద్గురురత్వరః ॥ ౨

విపరీతంచరేద్విద్వాన్ తద్గ్రామ యజమానయోః
రాజారాష్ట్రాదికం సర్వం వినశ్యతినసంశయః ॥ ౩

★ యజనం ద్వివిధమ్ ★
ద్వివిధం యజనంప్రోక్తం దేవస్యైవ నృణామపి
జ్యోతిష్టోమం కృతం యత్ర స్వర్గకామఫలప్రదమ్ ॥ ౪

యజమానస్యపత్నీభ్యాం వియోగే స్వయమేవవా
యజ్ఞేష్వేతేషు సర్వత్ర దేవయాగోవిశిష్యతే ॥ ౫

యజమానస్యాభావేపి శాశ్వతంభువితిష్ఠతి
సర్వకామ్యప్రదంచైవ సర్వాశుభవినాశనమ్ ॥ ౬

భుక్తిముక్తిప్రదం చైవ సర్వసంపత్కరాన్వితమ్
చాతుర్వర్ణ్య సమృద్ధ్యర్థం చతుర్వేదస్యబృంహణమ్ ॥ ౭

అనాహితాగ్నివిప్రాణామగ్నిహోత్రఫలప్రదమ్
ఆహితాగ్నిక విప్రాణాం ప్రాయశ్చిత్తార్థహేతుకమ్ ॥ ౮

★ పంచాగ్నీనాం పంచ బేర కల్పనమ్ ★

గార్హపత్యంధ్రువంబేరం అన్వాహార్యోత్సవంస్మృతమ్
జ్ఞాత్వాచాహవనీయస్య బలిబేరంప్రచక్షతే ॥ ౯

అథవాధ్రువబేరస్యకౌతుకస్యోత్సవంత్రిధా
గార్హపత్యాహవనీయం స్యాదన్వా హార్యంతథోచ్యతే ॥ ౧౦

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ప్రతిష్ఠాప్యాలయార్చనమ్
మయాంగి రాత్రిణాచైవ కాశ్యపేనచతుర్విధమ్ ॥ ౧౧

కర్షణాది ప్రతిష్ఠాన్త మన్యోన్యం నైవకారయేత్
సూత్రస్యైవ ప్రకారేణ నిషేకాద్యాది సంస్కృతమ్ ౧౨

శ్రౌతస్మార్తేషు చాన్యేషు సూత్రోక్తేనైవ కారయేత్
తథాదేవస్య యజనే ప్రతిష్ఠాయాంన సంకరమ్ ॥ ౧౩

అన్యథాపికృతంచేత్తు సాంకర్యమితినిశ్చయమ్

★ శ్రీవైఖాన శాస్త్రస్య తంత్రదోష రాహిత్యమ్ ★

అత్రిరప్యేవముక్త్వాతు మయాచైవాత్రచోదితమ్ ॥ ౧౪

ఏతేషు ద్వివిధంప్రోక్తం నాచరేత్తత్ర సంకరమ్
అథవాసంకరం ప్రోక్తం కశ్చిచ్చైవ ముదాహృతమ్ ॥ ౧౫

కర్షణాద్యాది శయ్యాన్త మన్యోన్యం సంకరం యది
దోషంనైవాత్రకుర్వీత జ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః ॥ ౧౬

అంగిరాకాశ్యపీయాభ్యాం ప్రోక్తమేవ ముదాహృతమ్

★ అగ్నిమథనమ్ ★

యాగశాలామలంకృత్య పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ ౧౭

గోమయే నోపలిప్యైవ పైష్ట్యాభూమిమలంకృతమ్
అరణిమాదాయతత్కాలే ధాన్యస్యోపరివిన్యసేత్ ॥ ౧౮

విష్ణుంచ పావకంచైవ ధరిత్రీంచార్చయేత్క్రమాత్
దణ్డాగ్రమూలేసంయోజ్య పట్టికాభ్యాం విశేషతః ॥ ౧౯

రజ్జుందణ్డేచ సంయోజ్య సప్తపంచత్రయఃక్రమాత్
వాసుకింతత్రచాభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రముదీరయన్ ॥ ౨౦

దణ్డమూలస్య పరితః పట్టికోపరివిన్యసేత్
శరేణనానిసంయోజ్య తుషాతూలాదివర్జితమ్ ॥ ౨౧

యావదగ్ని సముత్పన్నం తావజ్జప్త్వాసమాహితః
వైశ్వానరంచసూక్తంచ శనైర్జప్త్వాసమాహితః ॥ ౨౨

మథితాగ్నిం సమాదాయ శరావేతత్రనిక్షిపేత్
ఘృతప్రతీక ఇత్యుక్త్వా ప్రజ్వాల్యాగ్నిం ప్రణమ్యచ ॥ ౨౩

★ కుండస్యోత్తరే సంభారాహరణమ్ ★

సమిత్పరిధికూర్చంచ పాత్రపుష్పాక్షతైర్యుతమ్
సృక్స్రువాద్యాదినాయుక్తం చరుణాజ్యాదినాసహ ॥ ౨౪

కుణ్డం ప్రతివిశేషేణ తస్యైవోత్తరతఃస్థితః

★ పంచపాత్రవిశేషః ★

జుష్టాకారద్వయంపాత్రం బ్రహ్మాసోమౌతదైవచ ॥ ౨౫

ఆజ్యార్థంచైవ ముద్దిష్టం పంచపాత్రంపృథక్చరేత్

★ జలాహరణమ్ ★

కుమ్భంచకరకంచైవ కలశాదీన్విశోధయేత్ ॥ ౨౬

శుద్ధతోయం సమాదాయ శుచీవోహవ్యముచ్చరన్

★ తన్తువేష్టనమ్ ★

త్రిగుణీకృతసూత్రాణి ఏకంవాతత్రవేష్టయేత్ ॥ ౨౭

అఙ్గుళ్యంతర మావేష్ట్య యవాన్తరమథాపివా
మాషాన్తరన్తు సంవేష్ట్య కేచిత్తత్రాపివేష్టయేత్ ॥ ౨౮

★ పరిస్తరణకూర్చాది దర్భసంఖ్యా ★

పరిస్తరణకూర్చాదీన్దర్భైః, పఞ్చదశైఃక్రమాత్
కుమ్భస్యకలశార్థంచ సప్తపఞ్చదశ క్రమాత్ ॥ ౨౯

★ కుంభవిక్షేపణ దర్భనిర్ణయః ★

కుమ్భస్యకలశార్థంచ సప్తపఞ్చ త్రయస్తథా
దర్భద్వయంవాకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౩౦

మణ్డపం మణ్డలంకుర్యా ల్లాజైరశ్వత్థపత్రకైః
దైత్యప్రేత పిశాచాది నివృత్త్యర్థం సమాస్తరేత్ ॥ ౩౧

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే క్రియాక్రమాగ్ని మథనక్రమంనామఅష్టమో ఽధ్యాయః

నవమో ऽధ్యాయః

★ జలాధివాసస్థిత దేవోద్ధరణమ్ ★

అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి నిశికర్మక్రమంబుధాః
ప్రదోషకాలేధర్మాత్మా జలస్థం దేవముద్ధరేత్ ॥ ౧

స్నానద్రవ్యాణిచాహృత్య దేవాన్సంశోధ్యమన్త్రవిత్
క్షౌమపట్టాది నాచ్ఛాద్య మణిముక్తాదిహేమకైః ॥ ౨

కుణ్డలాఙ్గద హారాదీన్యధార్హం బన్ధయేత్క్రమాత్
వివిధైఃపుష్పమాలాద్యైః దర్శనీయమలంకృతమ్ ౩

యానమారోప్యతత్కాలే గ్రామాదేశ్చప్రదక్షిణమ్
స్వస్తిసూక్తంసముచ్చార్య తోయధారాపురస్సరమ్ ॥ ౪

శ్వభ్రస్యపశ్చిమేదేవా న్స్థాపయేద్దేశికోత్తమః
శ్వభ్రస్య పూర్వభాగేతు దణ్డవత్పంక్తిమాస్తరేత్ ॥ ౫

చతుర్దశైశ్చకలశై స్స్యపయిత్వార్చయేత్క్రమాత్
దేవాస్సర్వత్రసంస్నాప్య దీపాన్తంచ సమర్చయేత్ ॥ ౬

సర్వదేవాయదిస్యాచ్ఛే చ్ఛ్వభ్రస్యపరితఃక్రమాత్
ఏకోత్తర శతంస్థాప్య శుద్ధతోయేనమన్త్రవిత్ ॥ ౭

ద్వాదశైఃపఞ్చగవ్యాది శ్చాచరేదితిశాసనమ్
నైర్ఋతే విష్టరంన్యస్య నయేద్దేవంసమాహితః ॥ ౮

స్వస్తిసూక్తంసముచ్చార్య స్థాపయేదత్వరంబుధః
పాద్యమాచమనందత్వా దేవదేవంప్రణమ్యచ ॥ ౯

★ కౌతుకబన్ధనమ్ ★

తణ్డులైఃపూర్ణపాత్రేచ గృహీత్వాత్రవిశేషతః
సౌవర్ణం రాజతంవాపి కృతంసూత్రన్తునిక్షిపేత్ ॥ ౧౦

అథవాతన్తుమాహృత్య న్యసిత్వాదేశికోత్తమః
తామ్బూలసహితంపాత్రం దేవస్యాగ్రేప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౧

★ దీక్షాకరణమ్ ★

ఋత్విజోవరయేత్పశ్చా త్సూత్రోక్తేనవిధానతః
పుణ్యాహంవాచ్యతత్కాలే స్వస్తిసూక్తంసముచ్చరన్ ॥ ౧౨

దేవస్యదక్షిణేహస్తే సూత్రమాదాయబన్ధయేత్
స్వస్తిదాఇతిమన్త్రేణ తత్రకార్యంసమాచరేత్ ॥ ౧౩

దేవ్యోశ్చతత్తన్మన్త్రేణ వామహస్తేచబన్ధయేత్
చన్దనాదిసుగన్ధైశ్చ లలాటేచోర్ధ్వపుణ్డ్రకమ్ ॥ ౧౪

తద్విప్రాసేతిమన్త్రేణ తత్రకార్యంసమాచరేత్
అథవాకారమేద్విద్వా న్భస్మనాపుణ్డ్రమాచరేత్ ॥ ౧౫

త్రయాయుషేతిమన్త్రేణ తత్రకార్యంసమాచరేత్
మథితాగ్నిం సమాదాయ గార్హపత్యేప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౬

ఆఘారం విధవత్కృత్వా వైష్ణవాన్తంసమాచరేత్

★ పంచాగ్ని ప్రణయనమ్ ★

ఏషోగ్నిస్సర్వహోమానాం నిధాయాఘారపూర్వకమ్ ॥ ౧౭

తతశ్చా హవనీయార్థం ప్రగృహ్యాగ్నింనిధాయచ
తతోన్వాహార్యకుణ్డేతు అగ్నిమాదాయమన్త్రవిత్ ॥ ౧౮

పశ్చాత్సభ్యేతు సంస్థాప్య అవసథ్యేతతఃపరమ్
పద్మకుణ్డేతుసంస్థాప్య పూర్వవద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౯

సూత్రోక్తేన విధానేన సర్వమాఘారమాచరేత్
గార్హపత్యాది కుణ్డేషు దేవానావాహయేత్క్రమాత్ ॥ ౨౦

★ కుండేషుదేవతాహ్వానమ్ ★

విశేషమత్రవక్ష్యామి శృణుధ్వమృషిసత్తమాః
గార్హపత్యస్యయజ్ఞస్య యజ్ఞదైవతముచ్చరేత్ ॥ ౨౧

ఓం భూః పురుష మిత్యుక్త్వా అచ్యుతంతస్యచాహ్వయేత్
ఏతైస్తు గార్హపత్యస్య దేవమావాహనక్రమమ్ ౨౨

తతోన్వాహార్య మిత్యుక్త్వా యజ్ఞదైవతముచ్చరన్
ఓంభువః పురుష ముచ్చార్య సత్యమావాహయేత్క్రమాత్ ౨౩

ఏతత్తుచాన్వాహార్యస్య దేవమావాహనక్రమమ్
ఆహవనీయమావాహ్య యజ్ఞదైవతమిత్యపి ॥ ౨౪

ఓంసువఃపురుషమిత్యుక్త్వా పురుషమావాహయేత్క్రమాత్
ఏవంక్రమేణకర్తవ్యం కుణ్డమావహనీయకే ॥ ౨౫

ఆవసత్థ్యాహ్వాయేత్పశ్చాద్యజ్ఞదైవంతతః పరమ్
ఓం మహః పురుషమిత్యుక్త్వా నిరుద్ధాన్తమాహ్వాయేత్ ౨౬

ఏవంక్రమేణ చావాహ్య అవసథ్యస్యకుణ్డకే
సభ్యకుణ్డం విశేషేణ తన్నామాద్యాదిపూర్వకమ్ ॥ ౨౭

యజ్ఞదైవత మిత్యుక్త్వా జనః పురషమావహేత్
విష్ణుదేవం సమావాహ్య సభ్యకుణ్డక్రమం విదుః ॥ ౨౮

పౌణ్డరీకే విశేషేణ తస్యనామాదిచాహ్వాయేత్
యజ్ఞదైవతముచ్చార్య ఓంతపఃపురుషాయచ ॥ ౨౯

వాసుదేవం తమావాహ్య పౌణ్డరీకే విశేషతః
ఓం సత్యం పురుషంచేతి నారాయణమధోత్తరే ॥ ౩౦

ఔపాసన యజ్ఞస్యతు యజ్ఞదైవతమిత్యపి
శ్రావణకం తథావాహ్య యజ్ఞదేవాన్తమాహ్వాయేత్ ॥ ౩౧

ఏవమేవ క్రమేణైవ జుష్టాకారం పృథక్చరేత్
స్వాహాకారంతతఃకుర్యాత్సర్వకుణ్డంపృథక్పృథక్ ॥ ౩౨

ఏవమేవ క్రమంప్రోక్తం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే సర్వహోమానామాఘార విశేషోనామ నవమో ఽధ్యాయః

దశమో ఽధ్యాయః

★ శయనాస్తరణమ్ ★

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శయనాస్తరణక్రమమ్
వేదింసంప్రోక్ష్యమన్త్రజ్ఞః ఆశాస్వితిసముచ్చరన్ ॥ ౧

పఞ్చవర్ణైరలంకృత్య అణ్డజాదీనిచాస్తరేత్
అణ్డజంముణ్డజంచైవ రోమజంవామజన్తథా ॥ ౨

చర్మజం చాత్రపంచైతే పృథగ్వక్ష్యేమయాశృణు
అణ్డజం పక్షిపింఛఞ్చ కార్పాసంముణ్డజంభవేత్ ॥ ౩

అవికాద్యాదిరోమశ్చ కృతంకమ్బళమేవచ
కౌశేయాదికృతంసర్వం వామజంపరికీర్తితమ్ ॥ ౪

కృష్ణవ్యాఘ్రాదిచర్మేణ కృతంచర్మజముచ్యతే ॥

ఏవంద్రవ్యంతు సంగ్రాహ్య ఉపర్యుపరిచాస్తరేత్ ॥ ౫

ఏవంకర్తుమశక్తశ్చే త్పఞ్చవస్త్రాణిచాస్తరేత్
తస్యాధస్తాశ్చకర్తవ్యం వ్రీహీనాస్తరణం చరేత్ ॥ ౬

షడ్ద్రోణంచ తదర్ధంవా చాస్తరేద్దేశికోత్తమః
శిరోపధానం కర్తవ్యం మూర్ధాన్తం చసమర్చయేత్ ॥ ౭

దేవదేవ్యౌ సమానీయ దిగ్ద్వారన్తుతతశ్శిరః
శయనేశాయయేద్విద్యాన్యద్వైష్ణవమితిబ్రువన్ ॥ ౮

దేవ్యాదిభ్యస్తథాకుర్యా తత్తత్సూక్తం జపేత్క్రమాత్
ఉత్తరాచ్ఛాదనంకుర్యా ద్గళాన్తంతత్రనిక్షిపేత్ ॥ ౯

జలాధివాసమార్గేణ దేవస్యపరితో ఽర్చయేత్

★ కుంభపూజాక్రమః ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి కుమ్భపూజాక్రమంబుధాః ౧౦

అశర్కస్యఫలాకారం సమ్యగ్ధగ్ధం మృదాకృతమ్
ఖణ్డ స్ఫుటితకాళాదీ న్వర్జయిత్వావిచక్షణః ॥ ౧౧

ద్వాత్రింశత్ప్రస్థ సంపూర్ణం ఘటమాదాయచాదరాత్
ఇన్ద్రం నరోన ఇత్యుక్త్వా స్వస్తిదావిశోచ్చరన్ ॥ ౧౨

తన్తునాపరిసంవేష్ట్య యవాన్తరమనుక్రమాత్
ప్రాదక్షిణ్యక్రమేణైవ తత్రకార్యంసమాచరేత్ ॥ ౧౩

శుచీవోహవ్యఇత్యుక్త్వా కుమ్భప్రక్షాళనంచరేత్
సౌవర్ణం రాజతంవాపి తామ్రేణాథకృతంఘటమ్ ॥ ౧౪

ఆచరేత్సర్వశాస్త్రోక్తం పూర్వమేవప్రచోదితమ్
తస్మాన్మృద్ఘటమాదాయ ధూపయిత్వావిచక్షణః ౧౫

గుగ్గులుం శ్వేతసామ్రాణి కర్పూరంచన్దనంఘృతమ్
భస్మమేకం యుగంలోహం యమంషట్సప్తవాసరమ్ ॥ ౧౬

ఏత్త్రైర్ద్రవ్యైశ్చ సంధూప్య ఇమేధూపేతిచబ్రువన్
నద్యాంతోయం సమాదాయ ఉత్పూతే నైవకారయేత్ ॥ ౧౭

ధారాసుసప్త ఇత్యుక్త్వా తత్రకార్యంసమాచరేత్
తస్యకణ్ఠంసమావేష్ట్య వస్త్రయుగ్మేనవేష్టయేత్ ॥ ౧౮

తేజోవత్స్వేవ ఇత్యుక్త్వా తేనకర్మసమాచరేత్
ఏలాతక్కోల కర్పూరైరుశీరం, గన్ధసాక్షతమ్ ॥ ౧౯

అన్యద్గన్ధయుతంపుష్పం వాసయిత్వాసమాహితః
సువర్ణరత్నధాతూనాం న్యసిత్వామన్త్రవిత్తమః ॥ ౨౦

విష్ణుగాయత్రిముచ్చార్య ప్రతిద్రవ్యంచనిక్షిపేత్
గోవాలంచకుశందర్భ కృతంకూర్చన్నిధాయచ ॥ ౨౧

అథవా కేవలందర్భ కృతంకూర్చం వినిక్షిపేత్
ఇదమాపశ్శివేత్యుక్త్వా తజ్జలంచాభిమన్త్రయేత్ ॥ ౨౨

దేవస్య దక్షిణేపార్శ్వే కుమ్భంతత్రనివేశయేత్
ఆచార్యం సమలంకృత్య వస్త్రాభరణకుణ్డలైః ॥ ౨౩

గన్ధస్రగ్వేష్టనంచైవ ముఖస్యోష్ణీషబన్ధనమ్
వస్త్రోత్తరీయ్యాఙ్గన్ధాదీనథవా, ధారయేద్ద్విజః ॥ ౨౪

కుమ్భస్యదక్షిణేపార్శ్వే ప్రాఙ్ముఖో ఉదఙ్ముఖోపివా
స్వస్తికాసనవ మాస్థాయ ఋజుకాయస్సమాహితః ॥ ౨౫

లలాటాదిద్వాదశస్థానే కేశవాదీన్ప్రణమ్యచ
అకారాద్యక్షరం సర్వం న్యసిత్వా సర్వసన్ధిషు ॥ ౨౬

అంగుష్ఠాది కనిష్ఠాన్తం కరన్యాసం సమాచరేత్
బాహుమూలేతుసన్న్యస్య శఙ్ఖచక్రౌన్యసేద్బుధః ॥ ౨౭

సూర్యసోమౌన్యసేన్నేత్రే హృదిబీజాక్షరంన్యసేత్
హృచ్ఛిరసి శిఖాచైవ కవచాస్త్రాదిపఞ్చకమ్ ॥ ౨౮

ఏతన్న్యాసక్రమంచైవ నిత్యపూజోక్తవచ్చరేత్
పశ్చాత్కుంభన్తుసంస్పృశ్యక్రమాత్సూక్తాదికంజపేత్ ౨౯

శ్రీభూసూక్తం తతోజప్త్వా సహస్రం శీర్షముచ్చరన్
వైష్ణవంతుతతోజప్త్వా ధ్యాయేత్సమ్యక్సమాహితః ॥ ౩౦

వాయుధారణ మావిశ్య నిశ్చలం సమ్యగాచరేత్
ప్రాణాయామంతతఃకృత్వా రేచపూరకకు మ్భకైః ॥ ౩౧

★ వాయుధారణక్రమ విశేషః ★

ఏతత్ఫల క్రమం వక్ష్యే త్రిధాచైవపృథగ్విధమ్
తత్రైవరేచకంపూర్వం సర్వపాపస్యదాహయేత్ ॥ ౩౨

పశ్చాత్తుపూరకంకృత్వా అమృతాప్యాయకంక్రమాత్
తృతీయ కుమ్భకంవిన్ద్యా దమృతత్త్వంచసంస్మరేత్ ॥ ౩౩

తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన రేచకాద్యాదికారయేత్
దివాసోమస్యనాథాద్యై ధ్యాయేత్సమ్యక్సమాహితః ॥ ౩౪

తత్కుంభస్య జలేస్మృత్వా వారుణంమణ్డలంబుధః
అర్ధచన్ద్రాకృతింస్మృత్వా తత్రబీజాక్షరంన్యసేత్ ॥ ౩౫

తమోంకారేణ సంవేష్ట్య బిందుయుక్తం సునిశ్చలమ్
ఆదిత్యమణ్డలాన్తస్థం దేవంతత్రైవచాహ్వయేత్ ॥ ౩౬

నిత్యపూజోక్తమార్గేణ సకలంతత్రసంస్మరేత్
ఆదిబీజం సువర్ణాభం ప్రణవేనైవవేష్టయేత్ ॥ ౩౭

పశ్చాద్దేవం సమభ్యర్చ్య అర్ఘ్యాన్తం చైవపూజయేత్
విశేషమత్ర వక్ష్యామి వాయుధారణమేవచ॥ ౩౮

అత్రైవాద్యమయాప్రోక్తం విజ్ఞాప్యైవ విచక్షణః
దేవస్యపురఆసీనో రేచపూరకకుమ్భకైః ॥ ౩౯

ప్రాణాయామై ర్వ్యపోహ్యైవం ఆత్మానం శోధయేత్పునః
అథవాఘ్నన్తిమునయః ప్రాణాయామన్తుధారయేత్ ॥ ౪౦

అహోరాత్ర కృతంపాపం తత్క్షణాదేవనశ్యతి
కర్మణా మనసావాచా రాత్రౌచకృతమేవచ ॥ ౪౧

★ ప్రాణాయామఫలమ్ ★

తిష్ఠ న్వై పూర్వసన్ధ్యాయాం ప్రాణాయామైర్వ్యపోహ్యతు
కర్మణా మనసా వాచా యదహఃకృతమేనసః ॥ ౪౨

ఆసీనః పశ్చిమాసన్ధ్యాం ప్రాణాయామైర్వ్యపోహ్యతు
ప్రాణాయామైర్వ్యపోహన్తి ఆత్మానంశోధయేత్పునః ॥ ౪౩

జ్ఞానాజ్ఞాన కృతం పాపం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి
పావమానైశ్చసుస్నానంయః కుర్యాదఘమర్షణమ్ ॥ ౪౪

అధాశ్వమేధక్రతుభి స్సర్వపాపప్రణోదనః
హవిష్యభుక్కృతాసమ్యక్ప్రాణాయామాస్తు షోడశ ॥ ౪౫

భ్రూణహాపాపకర్మాణః పునస్త్యహరహః కృతాః
నచతీవ్రేణతపసా నస్వాధ్యాయేనచేజ్యయా ॥ ౪౬

"అపక్రమఫలంసమ్యక్ప్రాణాయామైర్యధాభవేత్
తస్మాత్పాపకర్షణంరేచపూరక కుమ్భకైః ౪౭

★ రేచకపూరక కుంభకాది క్రమేణ ప్రాణాయామప్రయోగః ★

క్రియతేయత్తద్ద్వ్యాణా మశుచిత్వాపనోదనాత్ అగ్నిఃకల్పితః తథాప్రాణాయామాః, పాప కర్షకాః, తత్రరేచకాత్పాపస్య దాహః క్రియతే. పూరకాత్తదా ఽమృతాప్యాయకమ్, కుమ్భకాదమృతత్వం మయాస్మృతమ్, తస్మాత్పూర్వంరేచయేత్, పశ్చాత్పూరక కుమ్భకౌ, తత్రశరీరస్థస్యవాయోః పాపయుక్తస్యరేచకాత్, పాపకర్షణాతస్మాద్భవేత్, తస్మాదనంతర మతశ్శరీరపాపస్థమ్, వాయుంపాప సమన్వితం ఏవంధ్యాత్వా విష్పాపేనసహ, వాయు సమన్వితమ్, ఇడయా పింగళయానాడ్యా, బహిర్నిష్కా మసూర్యమణ్డలమ్, పింగళయోనిం ప్రశమయ్య సూర్యసోమోష్మణాపిచదేహస్థం, సర్వకల్మషందహేత్, పూరకకాలేప్య మృత ప్లావనం చిన్తయేత్, చన్ద్రమణ్డ లాదమృతం వాయునాసహ, ఇడాఖ్యానాడ్యాన్తఃపూరయేత్, తతో ఽమృత వాసితత్వమ్, శరీరస్యకుమ్భక కాలే చిన్తయేత్, ద్విజశ్చేత్కుంభకకాలే గాయత్రీమ్ ప్రణవాన్వితామ్ సవ్యాహృతికామ్ సశిరస్కామ్ త్రిఃకృత్వాపఠేత్

శ్లో॥ మూలమన్త్రం జపేత్తత్ర తస్మాదేవం ప్రజాపతేః
ప్రాణాయామే న ఆత్మానం దేవంబిమ్బంచశోధయేత్ ॥

★ నాడీచక్ర లక్షణమ్ ★

దేవమావాహయేత్తత్ర, పూర్వనాడి చక్రస్యమధ్యే ధ్యాయేత్, ప్రణవం సప్రాణానాం, నాభికన్దం భవేద్యధా, కుముదోత్పలయోర్మూల, నాళకందమాశ్రమం తథైవచ, నాభిఃనాళాశ్రయస్థానమ్, తస్మాన్నాభే రేవతస్యాః, తదానాడయస్థానమిత్యుక్తమ్.

శ్లో॥ ద్విసప్తతి సహస్రంచ నాడయః పరికీర్తితాః,
తిర్యగూర్ధ్వ మధశ్చాపి దేహంసంవ్యాప్యతిష్ఠతి ॥

ఆగ్నేయాశ్చసౌమ్యాశ్చ, సౌమ్యాగ్నేయా ఇతి త్రిధా నాభేః ఊర్ధ్వముఖాస్సర్వే ఆగ్నేయా అధోముఖాః సౌమ్యాస్తిర్యగ్గతాః, సౌమ్యాగ్నేయా ఇతిస్మృతా । అథవా, మూలమన్త్రం వా సర్వంజపేయుః, తస్మాదేవంభూతః, ప్రాణాయామైరాత్మానమ్, దేహం బింబంచ శోధయిత్వైవ,

దేవ మావాహయేత్, తత్రపూర్వ నాడీచక్రం ధ్యాయేత్ 'సప్రణవః। నాడీవానాడ్యాధికంభవేత్। యథాకుముదోత్పలయోః మూలనాళకన్దమా శ్రయన్తి ' తద్దైవ నాభిమ్। నాడీభిర్నాడినామాశ్చ, యోతఃస్థానం తస్మాన్నాభిరేవచ ' తస్యస్థానాద యఃత్యుత్తరమ్ । సప్తతి సహస్రధారయః పరికీర్తితాః । తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చ దేహేవ్యవస్థితాః । ఆగ్నేయాః సౌమ్యాః ఆగ్నేయ సౌమ్యాః, ఇతిత్రిథా। భిన్నా ఊర్ధ్వముఖాస్సర్వా ఆగ్నేయాః అధోముఖాసౌమ్యాః '। తిర్యగూర్ధ్వగతా సౌమ్యాగ్నేయాః । శతద్వయ మష్టోత్తరమ్ । షష్టి శ్చప్రతిదిశం స్థితాశః । నాసాన్తాదశనాడయః। ప్రధానాః!స్థాననామాని । నామవక్ష్యన్తే । ఇడాపింగళా సుషుమ్నా । గాన్ధారి హస్తి జిహ్వా । సుయశాపూషా స్త్వలంబుసా । కుహూ శఙ్ఖి నీ చేతి । ఇడా సుషుమ్నే పిఙ్గళయా సహోర్ధ్వముఖే నాసాపుటే స్థితే । వర్ణం శుక్లరక్తౌ । గాన్ధారి హస్తిజిహ్వా పూషాసహితే । అధోముఖే వస్తిదేశం సమాశ్రిత్యస్థితే। వర్ణతః పీతకృష్ణే । అలంబుసాసుయశే స్థితే । దక్షిణతః వర్ణతోబభ్రు శ్యామె ।। శంఖినీ కుహూశ్చ వామపార్శ్వే । సమాశ్రితేంజనారుణే । ఏవంస్వదేహే నాడీచక్రం ధ్యాత్వా॥ ప్రాణాదీంశ్చింత యేత్, వాయుతశ్చ దశప్రోక్తా। యధాసంఖ్యా క్రమేణ। ప్రాణా పానవ్యానోదాన సమాన నాగకూర్మ కృకర దేవదత్త ధనంజయ ఇతి । ప్రాణాదశ । తత్రప్రాణాపానౌ రాజమణి ప్రభౌ। అపానకూర్మౌ విన్ద్రగోప ప్రభౌ। సమానకృకరౌ శ్యామవర్ణౌ। వ్యాసధనంజయా ఫేనవర్ణౌ। ఉదాన దేవదత్తౌ కింజల్క సదృశప్రభౌ । తాన్దశవాయునాడ్యోవహన్తి తత్రక్రమేణ వక్ష్యతే । ఇడాప్రాణం వహతి । తథా ఽపానంగాంధారీ । సమానమలంబు సా । కుహూవ్యానమ్.। సుషుమ్నో దానమ్ । పింగళానాగమ్ । హస్తిజిహ్వాదేవదత్తం పూషాకూర్మం సుయశా కృకరం శంఖినీ ధనంజయ మితి । క్రమేణ నాడ్యోవాయూన్వహన్తి । ఏతేషాం దశానాం మధ్యే హృత్పద్మం తిష్ఠతి । తత్రేడాసుషుమ్నయోః క్రమేణ చరతి । ఇడా చాన్ద్రమసీనాడీ । పింగళా సూర్యనాడీ । ఇడానామ నాసాపుటే స్థితా పింగళా దక్షిణనాసాపు టేస్థితా । అయనేద్వే సంక్రాంతీ విషువే చాత్ర భవన్తి । ప్రాణీడాయాంవర్తతే । తదాదక్షిణాయనంభవేత్ పింగళాయాన్తథోత్తరాయణమ్ !తస్మాన్నా సాపుట్యాం హరన్। యథావాయుః ప్రయాంత్యకాలే। సకాలం సంక్రాన్తి యుక్తమ్ యస్మిన్నుభాభ్యాం పుటాభ్యాం సమంయాతి। కాలం విషువం వదన్తి। అయనే దక్షిణే స్నానాది జలకర్మకుర్యాత్ । సంక్రాత్యాం దానకర్మాణియేనకుర్యాత్। విషువే యజ్ఞకర్మాణి యేన కుర్యాత్ । ఏవం నాడీకాల ఉక్తః । కంద మధ్యోక్త మిడాయాస్త్రి విధః । తేప్రత్యే కంత్రి విధా భిన్నా । తత్రషడంసాత్రి కర్మందమ్ । మన్దా ద్విగుణమ్ । మధ్యమా ద్విగుణముక్తమ్ । తత్రరేచకపూరక కుమ్భకాన్ కుర్యాత్ । ఇడాయాంవాయుః పూర్యతే । పింగళాయాం కుమ్భతే । సుషుమ్నాయాంరేచతే । వామేనాంగుష్టేన దక్షిణనాసాపుటం పిధాయ । వామనాసాపుటేన పూరయేత్ । కుమ్భకం కేవలం కుర్యాత్ । తతోనాసాపుటమ్ । వామదక్షిణేనాంగుష్ఠేన పిధాయ। దక్షిణపుటేన - రేచయేత్ । మాత్రావశేన మాత్రాతిక్రమేణ । మరుద్విషమత్వం కురుతే । యధాక్రమం విపర్యాసేచ । విషమం కురుతే। తస్మాన్మాత్రాజ్ఞాతవ్యా।

తస్యాలక్షణ ముచ్యతే । : నద్రుతం నవిళంబంచ జానుంకృత్వా ప్రదక్షిణమ్ అంగుళస్ఫోటనం కుర్యాన్మాత్రా తత్త్రి మాత్రయా ॥

పూర్వమిడ యా పూర్యతే । ద్వితీయ్యాతృతీయ్యాభ్యామ్ । పింగళయాపూర్యతే । చతుర్థయా సుషుమ్నా పూర్యతే । పఞ్చమ్యా గాన్ధారీ పూర్యతే । షష్ఠిసప్తమీభ్యాం పూషాపూర్యతే । అష్టమ్యాహస్తజిహ్వా । నవమ్యాలంబుసా । దశమ్యా సుయశా । ఏకాదశ్యా శంఖినీ । ద్వాదశ్యా కుహూరితి । క్రమేణపూర్యతే । కుమ్భకేనకర్మణాస్తంభితా । ఏతేవాయవః । క్రమాద్ద్విగుణ మాత్రా । చక్రం సర్వత్ర భ్రమతి । చక్రభ్రమణవేగేన నాభిదేశే । హుతాశనోద్ధితో నిర్దహేత్ । దోషాన్సర్వాన్శరీరగాన్ । తత్రవహ్నిమారుతైః । శోధయిత్వానాడ్య శ్శుద్ధిమాయాన్తి । కుమ్భకమాత్రా మతీత్య రేచకం కుర్యాత్ । తత్రద్వాభ్యాంమాత్రాభ్యాం । కుహూర్వాయునాముచ్యతే । తృతీయ్యచతుర్థాభ్యాంచ । సినీవాలీముచ్యతే । పఞ్చమీ షష్ఠాభ్యాంతు సుయశ్చా । సప్తమా உష్టమీభ్యామలంబుసా । నవమీదశమీభ్యాం హస్తిజిహ్వా । ఏకాదశీ ద్వాదశీత్రయోదశీ తచర్దశీ మాత్రాభిః పూషాముచ్యతే । పంచదశ్యా ఇళాముచ్యతే । ఏవంక్రమేణోత్తరాభిర్మాత్రాభిః పింగళాముచ్యతే । శేషాభ్యాం సుషుమ్నాముచ్యతే । నాడ్యఃనాభిస్థితాః । ప్రాణాదయోవాయవః । పూరకే క్షోభమాయాన్తి । కుమ్భకేభ్రమన్తి । రేచకేతుభ్రూలయా ఉచ్యన్తే నాగకూర్మ కృకరదేవదత్త ధనంజయాః పఞ్చవాయవః । పూరకకాలేజితాః । క్రమేణ ప్రాణాదిషు లయం యాన్తి । కుమ్భకకాలే అపాన పూర్వకాశ్చత్వారోవాయవః । ప్రాణఏవలయంయాన్తి । తత్రాన్తఃకరణ చతుష్టయేన్ద్రి యాణ్యపి । ప్రాణయేవ సమాయాన్తి । తత్రపూరకే సర్వాసుసన్ధిషు । వాయునాపూరితాసు । హృత్పద్మమష్టదళ మూర్ధ్వనాళమదోముఖం । వికాసముపయాస్యత్ర । కుంభకకాలే । హృదయపద్మం వికాస్యోర్ధ్వముఖంభవేత్ । తస్మిన్ హృదయపద్మే । వికసితేష్ట పత్రకర్ణికేస్థితే । కర్ణికాద్యు పర్యష్టకాఖ్యమ్ । పింగళంతిష్ఠతి దేవంధ్యాయేత్ । తన్మధ్యే తద్ధ్యాన ప్రకృతిశ్చ । ప్రాణాన్తః కరణ చతుష్టయశ్శక్తయో భూషణాశ్చ, ప్రకృత్యాశ్రమ క్రమేణ బహిస్తిష్ఠన్తి । ప్రకృతిరేతేషామాశ్రయ భూతాభవతి । ప్రకృతిమధిష్ఠాయ పురుషస్తిష్ఠతి । పురుషాధ పురుషస్సదా విష్ణు శ్శాశ్వతోనారాయణః । సదాత్మానం సంకోచ యాన్నాస్తే । అణోరణీయాన త్యంత శాలిశూకాగ్రస్య పింజరస్తస్యేశ్వర స్యైశ్వర్యావే తచ్చక్రం ప్రవర్తతే । సఏతైస్త క్షేత్రం వహతి పూజయతి । ఏవంధ్యాయేత్ । ఏవంరేచక కుమ్భక పూరకైః । ప్రాణాయామైరాత్మానం విశోధ్య । మన్త్రన్యాసంకారయేత్ ।

న్యాసత్రయక్రమమ్

పశ్చాదక్షరన్యాసమ్ । తస్యాదిమన్త్రేచ బింబేచ । బిమ్బవశాదేవ న్యాసంకుర్యాత్ । తత్రాయంక్రమః । స్థితేస్థితిన్యాసం కుర్యాత్ । ఆసీనే సృష్టిన్యాసనమ్ । శయనే సంహృతిన్యాసమ్ । అధవాప్రాతస్సృష్టిన్యాసమ్ । మాధ్యాహ్నే స్థితిన్యాసమ్ । అపరేసంహృతిన్యాసమ్ । ఇతికేచిత్ । అన్యత్సర్వత్ర స్థానకాసన, శయానకే తృతీయానామ్ స్థితిన్యాసం కుర్యాదితిశేషః ।

ఏవంక్రమేణాత్మనో వాయూన్విచిన్తయేత్। తత్ర పూరకాది త్రయమాత్మనికుర్యాత్।ఏవంపూరక కుమ్భకకాలేకుర్యాత్। పూర్వవత్పూరక కుమ్భకౌకృతౌ। హృత్పద్మంధ్యాత్వా పర్యష్టకాఖ్యం విచింత్య। మన్త్రన్యాసంకృత్వా। ప్రతిమారూపం ధ్యాత్వా। తత్రరక్షాం విధాయ। బహిర్నిధాయ। మూలస్థానం ప్రవిశ్య విశ్వదేవమావాహయేత్॥

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
కుమ్భధ్యాన వాయుధారణ న్యాసత్రయక్రమ భేదోనామ దశమో ఽధ్యాయః

ఏకాదశో ఽధ్యాయః
★ హౌత్రమ్ ★

అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి హౌత్రకల్పమతః పరమ్
పూర్వోక్తగుణసంపన్నం హోతారంతత్రచాహ్వయేత్ ॥ ౧

పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్య కూర్చయుక్తం సమాహితః
సంభూష్య పుష్పగన్ధాద్యైః కుణ్డలాద్యఙ్గుళీయకైః ॥ ౨

సభ్యస్యపూర్వ భాగేతు పశ్చిమాభిముఖస్థితః
సభ్యాధ్వర్యుం సమీక్ష్యైన ప్రణవంపూర్వముచ్చరన్ ॥ ౩

హోతరేహివదేత్యుక్త్వా తూర్ధ్వేహోతారముచ్చరన్
అధ్వర్యోదేవతేత్యుక్త్వా పాదౌప్రక్షాళ్యచాచమేత్ ॥ ౪

పూర్వవత్తత్ర సంస్మృత్వా ఓంనమఃప్రవక్త్రే బ్రువన్
హోతశ్చనామ శర్మాణం సంయోజ్యైవ సముచ్చరన్ ॥ ౫

భూతేభవిష్యతీత్యుక్త్వా హుంకారస్యతుపూర్వకమ్
భూర్భువస్సువరిత్యుక్త్వా ప్రాఙ్ముఖశ్చ ప్రదక్షిణమ్ ॥

తతోధ్వర్యస్తదోంకారం ధృవాగ్నౌసమిధంక్షిపేత్
హోతాగ్నయేసమిధ్యన్తే యజమాన ప్రవరంస్మృతమ్ ॥ ౭

తస్యైవ ప్రవరం పత్య విపరీతంనకారయేత్
రాజావారాజ పత్నీవా అమాత్యస్యాన్యజాతిషు ॥ ౮

తస్యైవ ప్రవరం తత్ర కాశ్యపప్రవరంవదేత్
గ్రామస్తు యజమానశ్చే ద్వశిష్ట ప్రవరం వదేత్ ॥ ౯

అథవా కాశ్యపంతత్ర ప్రవరన్తు సముచ్చరేత్
వైశ్యాదన్యత్ర జాతించ యజమానో భవేద్యది ౧౦

తస్యైవప్రవరం బ్రూయా ద్గౌతమ ప్రవరం వదేత్
బ్రాహ్మణో యజమానశ్చ తస్యైవప్రవరందేత్ ॥ ౧౧

అథవాకారయేద్విద్వా నథాతో త్రైవకాశ్యపమ్
ఏతైస్త్రిప్రవరంయోజ్య మితిసర్వత్ర నిశ్చితః ॥ ౧౨

అయాతుభగవానన్తం పశ్చిమాభిముఖస్థితః

★ మూర్త్యావాహనమ్ ★

విష్ణ్వాద్యని రుద్ధాన్తంచ సర్వమూర్తీన్సమాహ్వయేత్ ॥ ౧౩

దేవాదిమునిశర్వ్యాన్తం దక్షిణప్రణిధౌజలే
ధాత్రాదిభూతపర్యన్తం ఉత్తరప్రణిధౌజలే ౧౪

ఆవాహనక్రమేణైవ జుష్టాకారక్రమంవిదుః
జుష్టాకారక్రమేణైవ అవసత్థ్యేజుహోతివై ॥ ౧౫

ఏవమేవక్రమేణైవ హౌత్రం సర్వత్రకారయేత్
తరుణాలయబిమ్బస్య వినియోగక్రమంశృణు ॥ ౧౬

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే హౌత్రకల్పవిశేషోనామ ఏకాదశోఽధ్యాయః

ద్వాదశోఽధ్యాయః

★ బాలాలయస్థిత దారు బేర పరిత్యాగః ★

బాలాలయస్య బింబంచ దారుణాదిక్రమంయది ॥ ౧

తస్యబేరం సమాదాయ అగ్నినాదాహయేద్బుధః
అథవాఖానయేద్విద్వా న్జలేచైవవిశేషతః ॥ ౨

కైశ్చిదుక్తం విశేషేణ జలేనైవ వినిక్షిపేత్
సౌవర్ణ మణిరత్నంచ రాజతం తామ్రమేవవా ॥ ౩

ఏతద్ద్రవ్య కృతం బేరం యదితత్రవిశేషతః
తస్యశక్తింసమాదాయ ఉక్తకుమ్భేషుసన్యసేత్ ॥ ౪

తద్బేరం చ సమాదాయ లక్షణంతత్సమీక్ష్యతే
★ శయ్యావేదిస్థిత సర్వదేవతారాధనమ్ ★
కౌతుకాద్యాదినాకల్ప్య విధినాస్థాప్యచార్చయేత్ ॥ ౫

శయ్యావేద్యాస్తుపరితః సర్వదేవాన్సమర్చయేత్
ఐశాన్యాదిక్రమేణైవ బల్యన్తమితిపూజయేత్ ॥ ౬

అధవాకారయేద్విద్వానర్ఘ్యాన్తంచసమర్చయేత్
శఙ్కరం బలిరక్షంచ రవిశ్శుక్రస్సరస్వతీ ॥ ౭

పవిత్రీం శౌలూషికంచ పావకం పశ్చిమాముఖాన్
భౌమంగుహంచదుర్గాంచ యమంమన్దంచవైతతః ॥ ౮

రోహిణ్యస్సప్తభిర్యుక్తం సప్తమాతౄస్సమర్చయేత్
ఉత్తరాభిముఖాన్యర్చ్య ఆగ్నేయాదీనికారయేత్ ॥ ౯

పశ్చిమేనైరుతాద్యాది మహాకాళ్యాదినార్చయేత్
విష్ణుంచ వరుణంచైవ బుధంజ్యేష్ఠాంతథైవచ ॥ ౧౦

పుష్పరక్షక వాయూచ ప్రాఙ్ముఖాంశ్చ సమర్చయేత్
వాయవ్యాదీశ పర్యన్తం దక్షిణాభిముఖాన్క్రమాత్ ॥ ౧౧

శుక్రంచభార్గవాదీంశ్చ సప్తచఋషయస్తధా
భాగీరధీం కుబేరంచ ఇన్దుభూతాన్సమర్చయేత్ ॥ ౧౨

ద్వారేద్వారాధిదైవత్యం ధాత్రాదీన్సమ్యగర్చయేత్
విమానం పరితోభ్యర్చ్య న్యక్షాదీనర్చయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౩

అనపాయినమభ్యర్చ్య దేవస్యాగ్రేనిధాయచ
భూతద్వయంతధాతార్క్ష్యం తధాచైవామితంపునః ॥ ౧౪

చక్రం, శఙ్ఖారవిన్దేచ అర్ఘ్యాన్తంచ సమర్చయేత్
ఏవంక్రమేణ చాభ్యర్చ్య సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః ॥ ౧౫

అథవక్ష్యే విశేషేణ సభ్యాదీంశ్చాపిహూయతే
సహస్రాహుతి పూర్వంస్యా త్పద్మాగ్న్యన్తం పృథక్ఛృణు ॥ ౧౬

★ సభ్యేప్రధాన హోమః ★

సభ్యాగ్నించ పరిస్తీర్య ప్రాణాయామాదిపూర్వకమ్

★ సహస్రాహుతిహోమః ★

స్వస్తిచైవేతిహుత్వాతు తథాచైవప్రజాపతేః ॥ ౧౭

అగ్నిర్ధీమతయేత్యుక్త్వా అదిత్యేభ్యస్తథైవచ
విశ్వేదేవేభ్యహుత్వాతు మరుద్గణేభ్యవేఏవచ ॥ ౧౮

భూరగ్నయే భువోవాయు స్సువరాదిత్యభూర్భువః
దశకైశ్శతశోహుత్వా సహస్రాహుతిరుచ్యతే ॥ ౧౯

★ వ్యాహృతిత్రయన్యాసః ★

ఏవంహుత్వా పఠేద్విద్వాన్సువర్భువర్భూరితిచ
బింబస్య మూర్ధ్నిపాదాన్తం న్యసిత్వాదేశికోత్తమః ॥ ౨౦

అకారాదిక్షకారాన్తం న్యసిత్వాసర్వసన్ధిషు
లలాటాదిషు సర్వేషు వృషణాన్తన్తు విన్యసేత్ ॥ ౨౧

న్యసిత్వైవం క్రమేణైవ విశేషమితికథ్యతే

★ సర్వదైవత్యమ్ ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ సర్వదేవ క్రమంపరమ్ ॥ ౨౨

దేవదేవం ప్రణమ్యైవ సభ్యాగ్నేస్తు పరిస్తరేత్
సర్వదైవత్య మన్త్రాంస్తు హుత్వాతద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౩

చిరాయుషం యమిత్యుక్త్వా పుణ్యోఘేతిసముచ్చరన్
ద్వౌమన్త్రౌమార్కండేయాయపద్మాపిత్రేభృగవేచ ౨౪

ఇమౌద్వౌమన్త్రౌభృగవే ధ్యాత్వాచైవసుహూయతామ్
బ్రహ్మాజంహిరణ్యగర్భౌ బ్రాహ్మంచేతిద్వయంస్మృతమ్ ॥ ౨౫

రుద్రమన్యంత్ర్యంబకౌద్వౌత్ర్యంబకాయేతిచోచ్చరన్
ద్వావాపృథివీస్వాహేతి ధాత్రాధిద్వారదైవతమ్ ॥ ౨౬

యస్యాస్త్రియోవా ఇత్యుక్త్వా విధాత్రేద్వారదైవతమ్
తస్యషోధృత్యమన్త్రన్తు భువంగం తత్రహూయతే ॥ ౨౭

యఏషభిర్భేత్యుచ్చార్య పతంగంతత్రహూయతే
వితత్యవిశ్వమిత్త్యుక్త్వా పతిరెంచైవహూయతే ॥ ౨౮

యోనో భిరక్ష ఇత్యుక్త్వా వరుణంతత్రహూయతే
మణికాయమునీన్ద్రేతి సన్ధ్యాయైఇతిచబ్రువన్ ॥ ౨౯

సన్ధ్యాంచ తాపసా యేతి తాపసం విఖనసంచ (?)
వైఖానసాయాచ్యుతేతి కిష్కిన్ధాయేతి చక్రమాత్ ॥ ౩౦

తీర్థాయచేతితీర్థాయ ద్వారపాలాన్ హునేత్క్రమాత్
త్రాతారమిన్ద్రమిత్యాద్యై మన్త్రైరింద్రంయ జేత్క్రమాత్ ౩౧

అగ్నిర్మూర్ధేతిమన్త్రేణ అయమగ్నిరితిబ్రువన్
ఏవం మన్త్ర ద్వయం హుత్వా పావకం పరిపఠ్యతే ॥ ౩౨

యమోదాధారఇత్యాది యామ్యంతత్రైవహూయతామ్
వసవః ప్రథమేత్యుక్త్వా సహస్రాక్ష ఇతిబ్రువన్ ॥ ౩౩

ద్వయోర్నిఋతి దైవత్యం హుత్వాతత్రసమాహితః
యేతేశత మిత్యాదివారుణం చైవతుహూయతామ్ ॥ ౩౪

మరుతః పరమాత్మేతి మరుతోగణఇత్యపి
ఏవంమన్త్రద్వయంహుత్వా వాయుదైవత్యముచ్యతే ॥ ౩౫

మిశ్రవాససఃకౌబేరం కుబేరంచాత్రహూయతామ్
ఈశానస్సర్వలోకానా మీశఈశేతిచోచ్చరన్ ॥ ౩౬

ఏవమీశానదైవత్యం యజనంతత్రకారయేత్
ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా భాస్కరస్య విశేషతః ॥ ౩౭

అన్యైరనేకమన్త్రేణ అనువాకేనచోచ్చరన్
మమాగ్నేవర్చమన్త్రేణ అహమగ్నే ఽగ్నిమన్త్రవిత్ ॥ ౩౮

అగ్నఆయాహి వీతేతి భౌమస్యైవత్రయోయజేత్
ప్రభుర్దేవేతి మన్త్రేణ గ్రహాధిపతిముచ్చరన్ ॥ ౩౯

అసితం చైవ హుత్వాతు కారయేద్దేశికోత్తమః
బృహస్పతేత్యాదిహుత్వా బార్హస్పత్యంప్రచక్షతే ॥ ౪౦

శ్రవిష్ఠజోయ ఉచ్చార్య తద్విష్ణోః పరమంపదమ్
తద్విప్రాస ఇతిప్రోచ్య బుధస్యైవచహోమయేత్ ॥ ౪౧

ప్రజాపతేనత్వదుచ్చార్య సుభూః స్వయమితిబ్రువన్
శుక్రస్యైవ యజేత్పశ్చా భూభామినీతిఉచ్యతే ॥ ४२

ఇష్టగామినీత్యుచ్చార్య గంగాయైవ జుహోతివై
సోమయాస్తేతిమన్త్రేణ యాతేధామానిచోచ్చరన్ ॥ ४३

ఏతదిందుద్వ యంహుత్వారుద్రమన్యంత్ర్యంబకమ్

★ రౌద్రమన్త్రహోమేహస్త ప్రక్షాళన పూర్వకమాచమనమ్ ★

త్రిణేత్రంచైవ హుత్వాతు హస్తం ప్రక్షాళ్య చాచమేత్ ॥ ४४

జగద్భువం యజేచ్చైవ జగద్భువఇతీరయన్
సుబ్రహ్మణ్యో బృహస్పృతే సుబ్రహ్మణ్యోరుద్రభువః ॥ ४५

జగద్భువస్సుబ్రహ్మణ్యో జగద్భువోయోయజచ్చ
ఏతానిరససంఖ్యాని షణ్ముఖస్యైవహూయతామ్ ॥ ४६

అతోదేవాదిమన్త్రేణ ఇదంవిష్ణురితిబ్రువన్
ఏవంమన్త్రద్వ యంహుత్వా పురుషస్యాధిదైవతమ్ ॥ ४७

యాబ్రహ్మచారిణ్యుచ్చార్య సాచారుజన్మముచ్చరన్
మహాకాళ్యైవహుత్వాతు తేనైవాత్రయజేత్క్రమాత్ ॥ ४८

ఏషామరాణాం యామ్యేతి జ్యేష్ఠాంచైవయజేత్క్రమాత్
షడ్భిశ్చ జాతవేదేతి దౌర్గమన్త్రం యజేత్క్రమాత్ ॥ ४९

నన్దిన్యాఋమూలఇత్యుక్త్వా ఆపోవివేశచోచ్చరన్
శాఖిన్యైవం యజేచ్చైవ తేనమన్త్రముదీరయన్ ॥ ५०

శాఖాభూతేతిమన్త్రేణ, దేవీప్రవాహినీతథా
వేగిన్యైవతతో హుత్వా తత్రమన్త్రం సమీరయేత్ ॥ ५१

బిసినీ భూతమన్త్రేణ విద్యుతా యేతిచోచ్చరన్
శాఖిన్యైవంయజేత్తత్ర జపిత్వామన్త్రవిత్తమః ॥ ५२

గఙ్గావాణీతి మన్త్రేణ విద్వాన్నేతిసముచ్చరన్
జాఞ్జ్యైవ యజేత్పశ్చా దుక్తమన్త్రేణకారయేత్ ॥ ५३

మాతాహ్యమేయ మన్త్రేణ ఆయామహంచేత్యుచ్చరన్
దా మిన్యాశ్చైవ దైవత్యం జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ ५४

యయాసత ప్రసవ్యేతి దద్భ్యాం పరికీర్తితౌ ॥
యాభ్యోహితప్తముచ్చార్య యామానసామిత్యుచ్చరన్ ॥ ౫౫

ఏవంచైవతు హుత్వాతు రోహిణీగణముచ్యతే
యతస్త్వమాసీదస్మాఇత్యేతౌమన్త్రైర్భృగోరపి ॥ ౫౬

కస్యాంగిరావిస్మాపయతి మన్త్ర ద్వయంచాంగిరాః
వ్యావర్ధతే సస్మారేతి పులహాయసుహూయతామ్ ॥ ౫౭

యఏషోదాన ఆనన్దః పులస్త్యాయజుహోతిచ
ప్రప్రాయశోయే నిష్యంత క్రతవేతుతథాయజేత్ ॥ ౫౮

యోనోవశిష్ట ఇత్యుక్త్వా తథాసప్తోత్తమాయవై
వసిష్టస్య యజేత్తత్ర యఅనసూయేతిబ్రువన్ ॥ ౫౯

యఏషదిగ్భ్య ఇత్యుక్త్వా అత్రించైవ సుహూయతామ్
సఏకోభూవిత్త్యుక్త్వా యస్త్రైష్టుభమితిబ్రువన్ ॥ ౬౦

ఏతాన్యాకాశదైవత్యం జ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః
ప్రక్రమ్యాయోమాతరిశ్వా వాయోశ్చైవజుహోతిచ ॥ ౬౧

వృషాకపేఓజోభిమానీ పావకస్యచహూయతే
ఆపోవిశ్వేతి చాతుర్యం జలంతస్యాధిదైవతమ్ ॥ ౬౨

తయాదిత్యా తత్రీణ్యేషా పృథివ్యాశ్చజుహోతివై
పావకాన మహో అర్ణ ఇతిసారస్వతంయజేత్ ॥ ౬౩

శగ్ంసానియచ్ఛ, ద్భ్యాయేతిపవిత్రీంచసుహూయతామ్
యఉత్తమోగ్నేః పథేతి జుహుయాన్న్యక్షదైవతమ్ ॥ ౬౪

యమర్పయన్తియస్సంహ వివస్వతేచ హూయతామ్
ఋచామధీనీతాం ధృతిమిత్ర స్యైవజుహోతివై ॥ ౬౫

యేనేష్టేచ సమూహ్యేతి మహీధరం తుహూయతామ్
చరుంపచేద్య చ్ఛల్యాంచహవిరక్షకముచ్యతే ॥ ౬౬

చతుర్ముఖీయాలోకేత బ్రాహ్మాణ్యైచయథాక్రమమ్
తథాత్రిణేత్రీ చిహ్నేతి గణేశ్వర్యై జుహోతివై ॥ (రుద్రాణ్యై) ౬౭

జ్వాలామాలాబాలాన్తరీ షణ్ముఖ్యైవసుహూయతామ్
యుగే యుగే సర్వంరమా వైష్ణవ్యైచ జుహోతివై ॥ ౬౮

కల్పేష్వంతే ష్వితీత్త్యుక్త్వా వారాహ్యైవ జుహోతివై
సాసర్యమాలాధరీతి ఇంద్రాణ్యైవ జుహోతివై ॥ ౧౯

చణ్డీహరీ మోహీతిచ ఏవం కాళ్యైజుహోతివై
ధాతాస్యవిశ్వం, ఫుల్లేతి జుహుయాత్పుష్పరక్షకమ్ ॥ ౨౦

విశ్వాన్బలీతి సార్యేతి బలిరక్షకహూయతామ్
అగ్నేయో౽ప్రైషామఇతి విష్వక్సేనం యజేద్బుధః ॥ ౨౧

శతధారం కదాపీతి జుహుయాత్తార్క్ష్యదైవతమ్
ధర్మోఖమా యోగన్ధరంజుహూయాద్వైఘ్నదైవతమ్ ॥ ౨౨

యమర్పయన్తి శన్నోని శేషదైవం జుహోతివై
భూమానన్తోన్ద్యనేతి జుహుయాత్త్రతనేమినే ॥ ౨౩

ఆసాగ్ర ఓజ ఇత్యాది ధ్వజంతత్రైవహూయతామ్
తన్మాయశోస్మాదుపాస్యేతిశఖాయయజేద్బుధః ॥ ౨౪

భూతానాం భూతభూతేతి మహాభూతం యజేద్బుధః
అక్షహన్తేయే భూతేతి పావకోర్జునం చయజేత్ ॥ ౨౫

ఏతాన్సర్వాంశ్చ దేవానాం మన్త్రైహుత్వాయథాక్రమమ్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ తథామిన్ద్రాహుతీహుతమ్ ॥ ౨౬

అశ్రావితాదీనన్తేషు త్రిరావృత్యక్రమాద్యజేత్
ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం వాసాధికారే

సర్వదైవత్యంనామ ద్వాదశో౽ధ్యాయః

త్రయోదశో౽ధ్యాయః

★ ఆహవనీయే ప్రధానహోమః ★

అత ఊర్ధ్వం, ప్రవక్ష్యామ్యా హవనీయాదిషుక్రమమ్
యజేత్పురుషసూక్తన్తు, షోడశావర్త్య కారయేత్ ॥ ౧

సకృజ్జయాదీన్హుత్వాతు కేచిదాహవనీయకే

★ అన్వాహార్యే ★

అన్వాహార్యస్య, కుణ్డేతు విష్ణుసూక్తం, సుహూయతామ్ ॥ ౨

బ్రాహ్మన్తువ్యాహతీశ్చైవ,జయాదీన్జుహుయాత్క్రమాత్

★ గార్హపత్యే ★

వైష్ణవాంశ్చ జయాదీంశ్చ జుహుయుద్గార్హపత్యకే ॥ ౩

అధవాష్టాక్షరంమన్త్రం ద్వాదశాక్షరసంయుతమ్
వైష్ణవం, విష్ణుగాయత్రీం జుహుయాదితి, కేచన ॥ ౪

★ ఆవసథ్యే ★

ఆవసథ్యే విశేషేణ వైష్ణవంరుద్రసంయుతమ్
అథవా, కారయేద్విద్వా న్సూక్తమేకాక్షరాదికమ్ ॥ ౫

విష్ణ్వాదిచాక్షహన్తాస్తు సర్వమూర్తీ స్సుహూతామ్
ఆహవనీయోక్త మంత్ర సంఖ్యామావర్త్యహూయతామ్ ॥ ౬

విపరీతంచరేద్విద్వా న్వినశ్యతి నసంశయః

★ యథోక్తద్రవ్యహీనే ★

యథోక్త ద్రవ్యహీనేతు గ్రామస్యయజమానయోః ॥ ౭

ద్రవ్యహీనేతతోద్దిశ్య క్రియాహీనే, విశేషతః

★ మన్త్రహీనే ★

తత్రైవ పుణ్యహానిస్యా న్మన్త్రహీనేవిశేషతః ॥ ౮

ఋత్విక్చైవ గురుశ్చైవ యజమానోనృపస్తథా
ఏతానాయుఃక్షయంజ్ఞాత్వా తస్మాత్సంపూర్ణమాచరేత్ ॥ ౯

అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా మోహాద్వావైరికారణాత్
అర్థతేజో, వినాశంచ అల్పాయుశ్చ, భవేన్నరః ॥ ౧౦

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన యథోక్త విధినాచరేత్

★పౌండరీక ప్రధానహోమః★

అథవక్ష్యే, విశేషేణ పౌణ్డరీకాగ్ని కుణ్డకే ॥ ౧౧

మన్త్రద్రవ్య క్రియాదీనాం సర్వంకృత్వా విచక్షణః
సితం రక్తంవా పద్మంచ లబ్ధమానీయచాదరాత్ ॥ ౧౨

కాపిలేన ఘృతాప్లుత్యసితం రక్తమథాపివా
అబ్జాగ్నిన్తు పరిస్తీర్య ప్రజ్వాల్యైవ విచక్షణః ॥ ౧౩

అధవాచరుణాజ్యేన పౌరుషేన సమన్వితమ్

★ మహాశాన్తి హోమః ★

రుద్రసూక్తం తతోహుత్వా సూక్తం గోదానకైర్యుతమ్
ఆత్మసూక్తం యజేచ్చైవ వైష్ణవం సూక్త మేవచ॥ ౧౫

ఏవంసూక్తం సకృద్ధుత్వా మహాశాన్తి రిహోచ్యతే
అధవాచేద్విశేషేణ హోతవ్యం మన్త్రపారగాః ॥ ౧౬

అపూపసక్తులాజైశ్చ తిలచూర్ణైస్సహైవతు
ఆజ్యేనాప్లుత్య మన్త్రజ్ఞః ప్రత్యగ్నించజుహోతివై ॥ ౧౭

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పౌరుషేన సమన్వితమ్
మహాశాన్తి రితీత్యుక్త్వా సమస్త దురితాపహమ్ ॥ ౧౮

పారమాత్మిక మబ్జాగ్నౌ జుహుయాత్తదనుక్రమాత్
కాపిలేన ఘృతాప్లుత్య శ్వేతపద్మ యుతంక్రమాత్ ॥ ౧౯

ప్రత్యేకం విష్ణుగాయత్ర్యా అష్టోత్తర శతంయజేత్

★ పారమాత్మికమ్ ★

అధవాజుహుయాత్తత్ర బిల్వపత్రం ఘృతాప్లుతమ్ ॥ ౨౦

విష్ణుస్సర్వేషాముచ్చార్య సుసూక్ష్మ జ్యోతిముచ్చరన్
ఈశోయస్మేతి చోచ్చార్య రాయామీశం తతఃపరమ్ ॥ ౨౧

యోబ్రహ్మ శబ్ద ముచ్చార్య యోవాత్రిమూర్తిరుచ్చరన్
యద్వ్యాకృతం సముచ్చార్య కఃకోశంతు తతఃపరమ్ ॥ ౨౨

యంయజ్ఞేతి మన్త్రేణ యోవాగ విష్ణఉచ్చరన్
యోవావాయురితీత్యుక్త్వా త్వమగ్నేత్రిగుణోవరః ॥ ౨౩

త్వంజీవస్త్వమన్త్రేణ భూమేర్విత్వన్నుచ్చరన్
మనస్త్వంభూత్వాత్వంబుద్ధిర్యస్సూక్ష్మాన్యస్యవాభయాత్ ॥ ౨౪

యంత్వాం సర్వపాలనేతి యస్త్వం కామోసముచ్చరన్
అజ్ఞాదజ్ఞాత్సమన్త్రేణ యోమోహయ సమాపయేత్ ॥ ౨౫

యోద్వాదశాత్మా ఇత్యుక్త్వా యోబ్రహ్మా బ్రహ్మావిదేతి
సారస్వతోవామన్త్రేణ యోవాపరం సముచ్చరన్ ॥ ౨౬

యోదోషశ్చతురశ్చేతి యస్యైతావాయధాక్రమమ్
వాకోవా అనుద్వావేతౌ యోవాఆయుర్యజేత్క్రమాత్ ॥ ౨౭

యోవాతేజేతిమన్త్రేణ సహసంపాసముచ్చరన్
యోవాసహస్రం స్వాత్మిగాసత్వం సత్యోసముచ్చరన్ ॥ ౨౮

సత్యస్సత్వం పుణ్యమితి సత్యోజ్యోతిరితీరయన్
కామీముమాచ ఉచ్చార్య ఆరిణీవాతతః పరమ్ ॥ ౨౯

తత్సత్యోవేమన్త్రేణ యజేద్విష్ణుంసమన్త్రతః
తద్భూర్భూష్ఠంభూమన్త్రేణ ఆపోవాఆప ఉచ్చరన్ ॥ ౩౦

త్రయీవాకామ మిత్యుక్త్వా ద్వౌవాముఖ్యఇతిబ్రువన్
సఏకైకస్స ఇత్యుక్త్వా స్వయమాదిరితిబ్రువన్ ॥ ౩౧

యస్స్వయంసృష్ట మిత్యుక్త్వా స్వాజసాసర్వముచ్చరన్
క్షామేకామితి మన్త్రేణ యఃకున్ధేతి సముచ్చరన్ ॥ ౩౨

యోవాపృథాంచ మన్త్రేణ యాంగాముశన్తిముచ్చరన్
ప్రజాపతేనత్వే త్యుక్త్వా యోధూర్ధరమితీరయన్ ౩౩

యోవావ్య హింసీత్యుచ్చార్య తపోనిధిమితీరయన్
యోవానృసింహ ఇత్యుక్త్వా రయిఃకకుత్సన్సముచ్చరేత్ ॥ ౩౪

రాకామహేతిమన్త్రేణ వేదాహమితిచోచ్చరన్
దిగ్ఘోషాయస్యఉచ్చార్య పద్మాస్యేతి సముచ్చరన్ ॥ ౩౫

యఃపుణ్డరీక ఇత్యుక్త్వా రయీణాం పతిముచ్చరన్
రాయాం పతత్ర ఇత్యుక్త్వా యత్సారభూతమిత్యుత ౩౬

ఫలోవాఏష ఉచ్చార్యధూర్త్వోవహసమాహితః
విశ్వం బిభర్షీ త్యుక్త్వాతు సోవాస్వరూపముచ్చరన్ ॥ ౩౭

భూర్భువంవేతి మన్త్రేణ దాక్షాయణ్యాం యజేద్బుధః
ఆశాస్సమస్తా ఇత్యుక్త్వా యోజఘమమితీరయన్ ॥ ౩౮

యోవాదశానాం హుత్వాతు చత్వారోదోషముచ్చరన్
ఉచ్చార్యాణోరణీయానితి బ్రువన్ ॥ ౩౯

ష ఇత్యుక్త్వా బ్జోజుషంతం సముచ్చరన్
క్మగుప్తాం హుత్వాతు యంచింతంచ సుహూయతామ్ ౪౦

పుణ్యాంచ పుణ్య ఇత్యుక్త్వా సోనోభూతో సముచ్చరన్
సత్యేవ నిత్యమిత్యుక్త్వా యాగావాయుస్తథైవచ ॥ ౪౧

సర్వోత్తమర్జోతిరితి సత్వానిర్భిణ్ణమేవచ
యస్యేచ్ఛాలోకేవేతిచ యోవేదాదిస్సమాహితః ॥ ౪౨

యోవావ్యక్తమితీత్యుక్త్వా యోవాభూతే సముచ్చరన్
సత్యస్సత్యష్ఠ ఇత్యుక్త్వా ఋతంసత్యం సమాచరేత్ ॥ ౪౩

అంరాజిమన్తమిత్యుక్త్వా మామాత్మేతి సముచ్చరన్
ఏవం క్రమేణ, జుహుయాద్దేవ దేవమనుస్మరన్ ॥ ౪౪

పారమిత్మిక మిత్యుక్తం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః
అపరేవక్ష్యతే విద్వానష్టాశీతిక్రమం విదుః ॥ ౪౫

★ అష్టాశీతి ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ అష్టాశీతి క్రమం త్వహమ్
ఆద్యన్తం ప్రతి మన్త్రేణ స్మృత్వా దేవం ద్విజోత్తమాః ॥ ౪౬

ఆదావన్తే సకృద్ధుత్వా వ్యాహృతీరితి కేచన
విష్ణవే, విష్ణవేస్వస్తిదాయ, విష్ణవే సర్వన్థరాయచ ౪౭

విష్ణవే సర్వగో ప్త్రేచ, విష్ణవే సర్వాత్మనేపిచ,
విష్ణవే సర్వదేవాత్మనే విష్ణవే సర్వవేదాత్మనే ॥ ౪౮

విష్ణవే సర్వమునీనామాత్మనే విష్ణవేయోగసన్ధారణాయ, విష్ణవే సర్వప్రతిష్ఠాయచ, ఏతైశ్చదశభిర్హుత్వా దేవదేవ మనుస్మరన్, నారాయణాయ నారాయణాత్మనే, నారాయణాయ సర్వదేవాత్మనే, నారాయణాయేన్ద్రరూపాయ, నారాయణాయ సంయమనాధిపతయే, నారాయణాయ సమ్భోగపతయే, నారాయణాయ సర్వతృప్తిప్రదాయ, నారాయణాయానన్తాత్మనే, నారాయణాయ బ్రహ్మేశాత్మనే, నారాయణాయ ప్రజాపతయే, నారాయణాయానన్తశయనాయ, ఏవమేకాదశైర్హుత్వా దేవమానమ్య మన్త్రవిత్, పుణ్యనారాయణాయ, పుణ్యనారాయణాయ త్రిదశాధి పతయే, పుణ్యనారాయణాయ వటాక్షవాసినే ॥ పుణ్యనారాయణాయ పాదార్చిషే, పుణ్యనారాయ ణాయ బాలరూపిణే, పుణ్యనారాయణాయ మాయారూపిణే, పుణ్యనారాయణాయ ప్రబోధినే, పుణ్యనారాయణాయ సర్వాధిష్ఠానాయ, పుణ్యనారాయ ణాయ సర్వప్రహరణాయ, పుణ్యనారాయణాయ మూర్ధ్నిస్థానాయ, ఏవం దశభిర్మన్త్రైర్హుత్వా॥ సమ్యగ్ధ్యాన పరాయణః, బాలాయ, బాలాయవటపత్రశాయినే "ఏవం మన్త్రద్వయం హుత్వా, కేశవం మనసాస్మరన్ సత్యాయసత్యనిష్ఠాయ, సత్యాత్మనేసత్య

నిత్యాయ, సర్వేత్వగ్ంహి సత్యేసత్యం ప్రతిష్ఠాయ, సత్యాయ సర్వలోక ప్రవర్తినే, సత్యాత్మ దేవాయ, సత్యమోదాయ, సత్యసోపానకాయ, త్వంహి సత్యాత్మన్స్తుత్య నిష్ఠోద్భవాయ, ఏతైశ్చదశభిర్హు త్వాస్తుత్వా దేవం జనార్దనమ్, పురుషాయ, పురుషసంస్తుతాయ, పురుషసమధీతాయ, పురుషనిష్ఠాయ, పురుషాత్మనే, పురుష పురుషాయ, పురుషాయ జగన్మిత్రాయ, పురుషాయ జగదాధారాయ, పురుషాయ జగత్ప్రవర్తినే, పురుషాయ జగద్ధేతవే, ఏవంహుత్వా దశభిశ్చైవ స్తుత్వాదేవం జగద్గురుమ్॥ విష్ణు క్రీడాత్మనే, భూమిసంక్రీడాత్మనే, జగన్మోదాయ, జగద్ధితాయ, నిఖుర్యపాయ, కాయ, కస్మై, కతమస్మై, సర్వస్మై, విష్ణవే, విష్ణవే మన్త్ర సంద్బృహణాయ, ధృవరూపిణే, సంవృతాత్మనే, సంప్రీతికరాయ, సర్వశుభప్రదాయ, అశుభనాశాయ, శుభసంబర్హణాయ "ఏవంసప్త దశైర్మ న్త్రై రచ్యుతం మనసాస్మరేత్;" పుణ్యాయ, పుణ్యాయ బలోర్జితాయ, పుణ్యాయ జయ సమృద్ధాయ, పుణ్యాయ కామానన్ద జననాయ పుణ్యాయ సర్వానన్దాయ, పుణ్యాయ సమృద్ధాయ, పుణ్యాయ శ్రీనిధానాయ, పుణ్యాయ బ్రహ్మసన్బృహణాయ, పుణ్యాయ వరస్థానాయ, పుణ్యాయ లోకసమ్భావనాయ, పుణ్యాయయాద్భుతాయ, పుణ్యాయయానాదినిధనాయ, పుణ్యాయయామితమహిమ్నే, పుణ్యాయయాత్యన్తహితాయ, పుణ్యాయ సర్వప్రతిష్ఠాయ, పుణ్యాయ సర్వలోక ప్రతిష్ఠాయ, పుణ్యాయ సర్వలోక శుభావహాయ, పుణ్యాయ సర్వాత్మనే
ఏవమష్టాదశైర్మన్త్రైర్జుహు యాద్దేశికోత్తమః ॥ ౯౯

ఉక్తం విఖనసా ఏవమష్టాశీతిక్రమం స్మృతమ్

★ గార్హపత్యాదిమస్విష్టకృత్ ★

గార్హపత్యావసత్థ్యాశ్చాహవనీయాది ఏవచ ॥ ౧౦౦

అన్వాహార్యాగ్ని కుణ్డేచ స్విష్టాకారంపృథగ్యజేత్ ॥
సభ్యంశ్చ పౌణ్డరీకంచ స్విష్టాకారంవినాచరేత్ ॥ ౧౦౧

★ చతురిక్షువేదాధ్యయనమ్ ★

ఋగ్వేదం పూర్వభాగేతు దక్షిణేతు యజుస్తథా
సామన్తు పశ్చిమేభాగే అధర్వన్త్వుత్తరే క్రమాత్ ॥ ౧౦౨

ఏవమధ్యయనం ప్రోక్తం ఋచాంప్రాచీరితి శృతిః
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఋగ్వేదాదిక్రమంచరేత్ ॥ ౧౦౩

విపరీతంచరేచ్చైవ నిష్ఫలం తదుదాహృతమ్ ॥
ఏవమధ్యయనం కుర్యాత్సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే పారమాత్మికం అష్టాశీతిక్రమోనామ త్రయోదశో ऽధ్యాయః

చతుర్దశో ఽధ్యాయః

★ సభ్యప్రధానపూర్వకవసోర్ధారాహోమమ్ ★

పశ్చాత్సభ్యం పరిస్తీర్య వసోర్ధారాంసమాచరేత్
సృవంగృహీత్వా హస్తేన పూర్వోక్తాజ్యం ప్రగృహ్యాచ ॥ ౧

సృవేణస్రావయే ద్విద్వానవిచ్ఛిన్నం సమాచరేత్
విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య పురుషసూక్త మతఃపరమ్ ॥ ౨

శ్రీసూక్తం భూమిదైవత్యం అతోదేవాది వైష్ణవమ్
ఏకాక్షరాది సూక్తంచ విష్ణుగాయత్రియాయుతమ్ ॥ ౩

ఏతైశ్చ సప్తభి స్సూక్తైశ్చతురావర్త్య హూయతామ్
ఏవంకర్తు మశక్తశ్చే త్సకృద్వా తత్రకారయేత్ ॥ ౪

ఏవమేవ క్రమేణైవ రాత్రిశేషం వ్యపోహ్యాచ

★ శయనాధివాస స్థిత దేవప్రబోధమ్ ★

తతఃప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నాత్వాసూత్రోక్తవత్క్రమాత్ ॥ ౫

నిత్యకర్మసమాప్యైవ వ్రజేద్దేవస్య మన్దిరమ్
పాదౌప్రక్షాళ్యచాచమ్య దేవముత్థాప్యమన్త్రవిత్ ॥ ౬

పూర్వ వస్త్రం విసృజ్యైవ పునరన్యం సమాచరేత్ ।
ఉత్సవోక్తేన మార్గేణ సర్వాలంకారమాచరేత్ ॥ ౭

★ గర్భాగారేపీఠకల్పనమ్ ★

పశ్చాదాలయమావిశ్య సూత్రేణపదమాచరేత్
పూర్వాన్తముత్తరాన్తంచ షట్సూత్రంచ ప్రసార్యచ ॥ ౮

మధ్యపదే విశేషేణ పీఠం సమ్యక్ప్రకల్పయేత్
ఉక్తబీజం స్థలేన్యస్య బిన్దుం ప్రణవసంపుటమ్ ॥ ౯

ఊర్ధ్వేపీఠం ప్రకల్ప్యైవ శిల్ప శాస్త్రోక్తమార్గతః
వృత్తంవా చతురశ్రంవా పద్మాకారమధాపివా ॥ ౧౦

అన్యద్భద్రాకృతించైవ వైనతేయయుతంపునః
తదూర్ధ్వేకల్పయేద్విద్వాన్నవ భాగం విభాగశః ॥ ౧౧

★ రత్నన్యాసావటేదుకూలాచ్ఛాదనమ్ ★

పూర్వోక్తేనక్రమేణైవ రత్నం సమ్యక్ప్రకల్పయేత్
సుధయా పరిపూర్యైవ క్షౌమేణాచ్ఛాదయేత్పునః ॥ ౧౨

తత్కాలే యజమానో ఽపి ఆచార్యాదీన్ప్రణమ్యచ

★ ఆచార్యాదీనాం దక్షిణాదానమ్ ★

వస్త్రోత్తరీయా భరణైరలం కృత్య ప్రయత్నతః ॥ ౧౩

సోదకం దక్షిణాం దద్యాద్విపరీతం నకారయేత్
ఏకవింశతి నిష్కన్తుగురవే దక్షిణాం దదేత్ ॥ ౧౪

ప్రత్యేకం స్థాపకాదీనాం నిష్కమేకాదశందదేత్
సభ్యాధ్వర్యోర్విశేషేణ తథాహోతృసమాయుతమ్ ॥ ౧౫

పౌణ్డరీకస్యచాధ్వర్యోః ప్రత్యేకం పఞ్చనిష్కకమ్
అన్యదాహవనీయాద్యధ్వర్యూణాంచ చతుష్టయమ్ ॥ ౧౬

ప్రత్యేకం రుద్రనేత్రాఖ్యం నిష్కందత్వా సమాహితః
పరిషద్ధోమే చాధ్వర్యో రన్యేషాన్తు పృథక్చరేత్ ॥ ౧౭

నిష్కంపాదాధికం దత్వా సంపూర్ణమితిపద్యతే
యజనం దక్షిణాహీనం నిష్ఫలందే శికోత్తమః ॥ ౧౮

ఉక్త్వాధ్వర్యుస్త్వలాభేతు ఏకాధ్వర్యైవకారయేత్

★ దేవ్యాదినాసహదేవ మాలయ ప్రవేశమ్ ★

ముహూర్తే సమనుప్రాప్తే వాదకాద్యాదినాహ్వయేత్ ॥ ౧౯

యాత్రాసనోక్త మార్గేణ సర్వాలంకార సంయుతమ్
తోయధారాసమాయుక్తం స్వస్తి సూక్తం సముచ్చరన్ ॥ ౨౦

కుమ్భమాదాయచాచార్యో వ్రజేయుస్తదనుక్రమాత్
పశ్చాత్థాపకాదిర్దేవం దేవ్యోచసన్నయేత్ బుధః ॥ ౨౧

ప్రదక్షిణం శనైర్గత్వా దేవాగారం ప్రవిశ్యచ
దేవస్య దక్షిణేపార్శ్వే ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౨

★ స్థాపనమ్ ★

పూర్వోక్త క్రమేణైవ స్థాపయిత్వా సురక్షయేత్
తస్యదక్షిణ పార్శ్వేతు శ్రీదేవీంస్థాపయేద్బుధః ॥ ౨౩

తస్యైవవామపార్శ్వేతు మహీంచ ప్రతిష్ఠాపయేత్
పవిత్రీ హరిణీభ్యాన్తు సహైవాదాయచాదరాత్ ॥ ౨౪

అథవా లబ్ధరూపాస్తు స్థాపయిత్వాసమర్చయేత్

★ ఉత్సవాదిబేరాణాం స్థాన నిర్ణయః ★

దేవస్య దక్షిణేభాగే హ్యౌత్సవన్తు సమాస్తరేత్ ॥ ౨౫

అథవా వామపార్శ్వేతు స్థాపయిత్వా విచక్షణః
స్నాపనం బలిబేరంచ దక్షిణే చోత్తరే తథా ॥ ౨౬

ఏవంస్థానం సమీక్ష్యైవ సౌకర్యార్థంసమాచరేత్
ఆసీనంవా శయానంవా స్థాపనంయది సంభవేత్ ॥ ౨౭

అంగిరేణోక్త మార్గేణ కల్పయేద్దేశికోత్తమః
తత్తన్మన్త్రేణ సంస్థాప్య సూక్తం స్పృష్ట్వా జపేద్గురుః ॥ ౨౮

తత్తత్పాదం స్పృశోభూత్వా సమ్యగ్ధ్యానపరాయణః

★ సూక్తాదిపఠనమ్ ★

విష్ణుసూక్తంతు జప్త్వైవ పురుషసూక్తం చోచ్చరేత్ ౨౯

ధ్రువంచ వైష్ణవం జప్త్వా దేవీభ్యాన్తు తథాపృథక్
పూరకం కుమ్భకంచైవ రేచకశ్చ శరీరిణామ్ ॥ ౩౦

క్రమాదారోహణంచైవ స్తమ్భనంచావరోహణమ్
పూరకాద్యాస్త్రయఃకాలం సృష్టిస్థితి లయాత్మకమ్ ॥ ౩౧

సూతకం ప్రేతకంచైవ పూతకంచ త్రికాలికా
నార్చయేదహ్ని రాత్రౌచ బాహ్యాభ్యన్తరయోర్హరిమ్ ॥ ౩౨

సంధ్యాయామర్చయేత్ప్రాజ్ఞ స్సూతకంప్రేతకం వినా
సూతకేప్రేతకే కాలే పూజాభవతినిష్ఫలా ॥ ౩౩

సూతకే ప్రేతకంయాతి ప్రేతకే సూతకం వ్రజేత్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పూతకేహరిమర్చయేత్ ॥ ౩౪

ఏవందేవార్చనాకాలం జ్ఞాత్వాసర్వం సమాచరేత్ ౩౫

★ బేరన్యాసః ★

బేరన్యాసం ప్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ।
మూర్ధాది పాదపర్యన్తం న్యాసంకృత్వా విచక్షణః ౩౬

★ వ్యాహృతి త్రయన్యాస క్రమః ★

ఆచార్యస్సకలం ధ్యాత్వా సుదృఢం విన్యసేద్బుధః ॥
సువర్భు వర్భూరిత్యాది చాక్షరాణాం విశేషతః ౩౭

ఋషిచ్ఛన్దోధి దేవాంశ్చ క్రమాద్వక్ష్యే విశేషతః ॥
సువరితి సువర్లోకం భువర్లోకం భువస్తథా ౩౮

భూలోకం భూరితిప్రోక్తం తస్మాల్లోకత్రయాత్మకాః ॥
బిమ్బస్య హృదయే సమ్యఙ్న్యసేద్బీజాక్షరం పరమ్ ॥ ౩౯

★ అక్షరత్రయన్యాసః ★

తదక్షరన్తు శుద్ధాత్మా ప్రణవైర్వేష్ట్య మన్త్రవిత్
అకారస్య ఋషిః బ్రహ్మా గాయత్రీఛన్దఉచ్యతే ॥ ౪౦

పరబ్రహ్మాచ తద్దేవః పరమాత్మేతికథ్యతే
రుక్మాభం పరమంబీజం సర్వకారణ కారణమ్ ॥ ౪౧

తరుణార్క సహస్రాభం బ్రహ్మేశాభ్యాం నమస్కృతమ్
పద్మాసనస్థం దీర్ఘాక్షం శ్రీవత్సాలంకృతోరసమ్ ॥ ౪౨

శఙ్ఖచక్రధరం సౌమ్యం సర్వాభరణ భూషితమ్

★ ప్రణవాక్షర ప్రాధాన్యమ్ ★

ఓం మిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ ప్రణవం పరిపఠ్యతే ॥ ౪౩

దేవాస్సప్రణవంయాన్తి తస్మాత్ప్రణవ ఉచ్యతే
ఓంకారాదుద్భవోబ్రహ్మ అన్తర్యామీ జగత్ప్రభుః ॥ ౪౪

ప్రణవస్య ఋషిర్బ్రహ్మా ఛన్దోగాయత్రిరుచ్యతే
పరమాత్మా చతుర్వేదో గోత్రమాథర్వణం చయత్ ॥ ౪౫

భూరగ్న్యాత్మక ఇత్యుక్త్వా భువః ప్రాణాత్మనే త్యపి
సువస్సూర్యాత్మనేత్యుక్త్వా బ్రహ్మేత్మాభూర్భు వస్సువః । ౪౬

సత్యాత్మనే ఽన్యస్తాయతథా పఞ్చాంగానిచభద్రతః
అక్షరాణాన్తు వక్ష్యామి దేవవర్ణాన్యనేకశః ॥ ౪౭

★ ప్రణవాక్షర విచారః ★

అకారం పృథివీ జ్ఞేయం పీతవర్ణేన సంయుతమ్
అన్తరిక్షముకారన్తు విద్యుద్వర్ణ మిహోచ్యతే ॥ ౪౮

మకారస్సువరితి ఖ్యాతా శుక్లవర్ణేన వర్ణకమ్
తస్యప్రకృతి లీనస్య యః పరస్సమహేశ్వరః ॥ ౪౯

అకారస్య మకారస్య బ్రహ్మణః పరికల్పితమ్
బీజమోంకార వృక్షస్య వటస్యమణి కాయకా ॥ ౫౦

శక్తిరన్య త్సమాఖ్యాతా అకారద్విత యాన్వితా
గాయత్రీచ తథానుష్టుబ్జగతీచ యథాక్రమమ్ ॥ ౫౧

స్వరస్యోంకార వృక్షస్య త్రిష్టుబ్గాయ త్రిరుచ్యతే
అనాది బీజమవ్యక్తం అనన్తాక్షర మచ్యుతః॥ ౫౨

అమృతశ్చావ్య యస్తస్మాదకారో విష్ణురుచ్యతే
ఉత్తమోత్తమ మూర్ధ్వస్థ ముభయోశ్చ తతః పరమ్ ॥ ౫౩

జగతశ్చ్యుతత స్తస్మాదుకారో విధిరుచ్యతే
మిధ్యే సర్వస్య జగతో జగన్మధ్యేచ యస్సదా ॥ ౫౪

మహతః పరమోమార్గో మకారః పరమేశ్వరః
ఏతానర్థాన్సమాహృత్య మునిభిః పరదర్శిభిః ॥ ౫౫

ప్రణవస్తస్య ఋషిభిః ప్రజాపతి రిహోచ్యతే
దేవం బ్రహ్మాధిపం పీతం గోత్రంచాథార్వణం హియత్ ॥ ౫౬

ఛన్దశ్చ దేవీగాయత్రి రిత్యేవం మనసాస్మరన్
ఏత న్న్యాసమిదం శృత్వా మయా చైవ శృణుష్వవై ॥ ౫౭

★ శ్రీకారలకార న్యాసక్రమః (శ్రీ మహీదేవ్యాః న్యాసక్రమః) ★

శ్రికారం రుక్మవర్ణన్తు మంకణో ఋషిరుచ్యతే
ఛన్దో గాయత్రి రుద్దిష్టా దేవతా శ్రీరుదాహృతా ॥ ౫౮

ఈకారం బీజమిత్యుక్తం శక్తిర్బిన్దురితి స్మృతమ్
ళకారం శుక్లవర్ణంతు విశ్వామిత్ర ఋషిస్స్మృతః ॥ ౫౯

ఛన్ద శ్చానుష్టుబిత్యుక్తో దేవతా హరిణీ స్మృతా
పఠేత్త్వేకార బీజన్తు నాదంశక్తి రుదాహృతమ్ ॥ ౬౦

★ పరివార దేవతానాం తత్తద్బీజాక్షర న్యాసః ★
పర్వేషాం పరివారాణాం హృదయేత్వక్షరం న్యసేత్
ఉక్తబీజాక్షరం వాథ తన్నామాద్యక్షరన్తువా ॥ ౬౧

మార్కణ్డేయం మకారంచ భృకారంచ భృగోస్తథా
మకారం బ్రహ్మణో స్తద్వదుకారం శంకరస్యతు ॥ ౬౨

ఇన్ద్ర స్యతు హకారంవా రకారం పావకస్యతు
యకారం యమదైవత్యం పకారం నైర్ఋతేస్తథా ॥ ౬౩

వకారం వా యకారాంవా వరుణస్య తథైవచ
వాయోర్యకారం రాకారం కుబేరేస్య తథైవచ ॥ ౬౪

వికారం విష్వక్సేనస్య శకారం శఙ్కరస్యతు
రూకారం వా ఖకారంవా భాస్కరస్య విశేషతః ॥ ౬౫

గకారం గరుడస్యాథ చకారం చక్రదైవతమ్
ఛకారంచ ధ్వజస్యోక్తం శకారం శఙ్ఖ దైవతమ్ ॥ ౬౬

భూకారం భూతదైవత్యం స్మృత్వా బీజాక్షరం న్యసేత్
బీజాక్షరో విశేషేణ యస్యదేవస్యనోచ్యతే ॥ ౬౭

తస్య బీజాక్షరం ప్రోక్తం తస్యనామాది చాక్షరమ్
యద్దేవస్యచ యద్వర్ణం తద్వర్ణం తస్యచాక్షరమ్ ॥ ౬౮

ఏవం క్రమేణ సంప్రోక్తం శృణుధ్వమృషి సత్తమాః

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే స్థాపన విధాన స్వరబీజాక్షర న్యాసంనామ చతుర్దశో ऽధ్యాయః

అథ పంచదశో ऽధ్యాయః

★ కుమ్భస్పర్శనే ఏకాక్షర సూక్తజపమ్ । ★
అథవక్ష్యే విశేషేణ దేవతావాహన క్రమమ్
ఏకాక్షరాదినా జప్త్వా శక్తికుమ్భం స్పృశన్జపేత్ ॥ ౧

★ అక్షరన్యాసమ్ । ★
బింబస్యాఙ్గస్య కృత్స్నేతు న్యసిత్వా మన్త్రవిత్తమః
అకారాదిక్షకారాన్తం న్యసిత్వా సర్వసన్ధిషు ॥ ౨

కూర్చేనాదాయ తద్భక్త్యా ధ్యానయుక్తం సునిశ్చలమ్
ఇదం విష్ణురితీ త్యుక్త్వా ఆయాతు భగవానితి ॥ ౩

★ బింబేష్వా వాహనమ్ । ★

కూర్చేనాదాయ తచ్ఛక్తిం ధ్రువబేర స్యమూర్ధని
అవాహయేత్తు తచ్ఛక్తిం పఞ్చమూర్తి క్రమేణవై ॥ ౪

అథవా ఽచార్య హస్తేన తోయపుష్పాదినా హ్వయేత్
అచలే దేవదేవేశం తద్వ్యాప్తం తిష్ఠతి శ్రుతిః॥ ౫

★ దేవ్యాదీనా మావాహనమ్ । ★

సబ్రహ్మ సశివశ్చేతి ప్రణమ్యై వానుమన్యతే
పశ్చాద్దేవ్యౌ సమావాహ్య సమస్కుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ ౬

శ్రియేజాతేతి మన్త్రేణ శ్రియమావాహయేద్బుధః
మేదినీతిచ మన్త్రేణ హరిణీం సమ్యగాహ్వయేత్ ॥ ౭

★ కౌతుకాది బేరేష్వా వాహనమ్ । ★

కౌతుకం చోత్సవం చైవ స్నపనంచ తథైవచ
ధ్రువబేరా త్సమావాహ్య దీపాద్దీపమివ క్రమాత్ ॥ ౮

ప్రణిధి ముద్ధృత్య తత్కాలే కూర్చేనావాహయేద్బుధః
కౌతుకస్యచ దేవ్యాదీ నుత్సవస్య విశేషతః ॥ ౯

సమ్యక్పూర్వవదాహృత్య చోక్తమన్త్రం సముచ్చరేత్
యథాగార్హ పత్య స్యాదాహవ నీయాదిషుక్రమాత్ ॥ ౧౦

అగ్నిం ప్రణీయ హుత్వాతు తథాచైవ ధ్రువస్యతు
కౌతుకాదీ న్సమావాహ్య విధినా సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౧౧

ద్విధాచావాహనం ప్రోక్తం అచలేత తథాచలే
అచలే నిష్కళం ప్రోక్తం చలంతస్య ధ్రువాదిషు ॥ ౧౨

పూర్వంతు నిష్కళం ధ్యాత్వా ధ్రువేచా వాహయేత్తతః
అథవాచే ద్విశేషేణ ఆహూ యాత్ర విధింస్మృతమ్ ॥ ౧౩

అచలం ధ్రువబేరంచ చలంత త్రైవజంగమమ్
పూర్వం ధ్రువాదావాహ్య తస్మాదావాహయేచ్చలే ॥ ౧౪

నవధామార్గ మాలక్ష్య యథేచ్ఛం కర్తురిచ్ఛయా
నిత్యం విధివదభ్యర్చ్య యథారూపం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౫

★ అర్చకాదీనాం భూమిభోగ క్రమః । ★

భూమి భోగక్రమం చైవ తథావై చార్చకాదిషు
వాదకాన్ దేవదాస్యాదీన్ నృత్తగేయాన్ వినిర్దిశేత్ ॥ ౧౬

సర్వమాచార్య హస్తేతు దత్తమేకం నసంశయః
ఏవం క్రమేణ తత్సర్వం సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః॥ ౧౭

★ లోహశిలాదిషు దాన శాసనమ్ । ★

శిలాయాం లేఖయేచ్చైవ తామ్రపత్రేతు లేఖయేత్
విపరీతం నకుర్వీత విధినా పరికల్పయేత్ ॥ ౧౮

★ యాగద్రవ్యం ఆచార్య ప్రతిగ్రహమ్ । ★

యాగోపయుక్త ద్రవ్యాణి సర్వమాదాయ బుద్ధిమాన్
ఆచార్యాయ ప్రదాతవ్యం దత్వోదక పురస్సరమ్ ॥ ౧౯

అన్యథా యజమానస్య నిష్ఫలంత్వితి శాసనమ్
అథవా యజమానస్య కారయేద త్రిణోక్తవత్ ॥ ౨౦

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఐహికాముష్మిక ప్రదమ్
స్వపుత్ర దారకక్షేత్రం మిత్రంచ కులమేవచ ॥ ౨౧

పశుపుత్ర వాహనాది వృద్ధ్యర్థన్తు విశేషతః
సువర్ణరత్న ధాన్యాది సర్వస్యైవ ప్రవృద్ధయే ॥ ౨౨

సర్వాశుభ వినాశంచ సర్వాభీష్ట ప్రవృద్ధిదమ్
అన్తే విమాన మారుహ్య తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
ఆవాహన క్రమం నామ పంచవశో౽ధ్యాయః

షోడశో ఽధ్యాయః

★ శ్రీ భూమ్యోః పృథక్ప్ర తిష్ఠాక్రమః । ★

అథ ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి శ్రీభూమ్యోః స్థాపనక్రమమ్
దేవ్యోర్మానంచ భేదంచ మధూచ్ఛిష్టక్రమం తథా ॥ ౧

లోహస్రావాదికం కర్మ రత్నన్యాస క్రమం తథా
పీఠ సంఘట్టనం చైవ నయనోన్మీలన క్రమమ్ ॥ ౨

పఞ్చగవ్యాధి వాసాదీన్ శయనే ఽప్యధి వాసనమ్
కుణ్డస్య లక్షణంచైవ తథా ద్రవ్యస్య సంగ్రహమ్ ॥ ౩

ఏవమాదీని సర్వస్య పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్
విశేషమత్ర వక్ష్యామి శ్రుణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ ౪

శయనాత్పూర్వ భాగేతు సభ్యమేకం ప్రకల్పయేత్
ఆ ఘారం విధివత్కృత్వా హౌత్రం తత్రైవ శంసయేత్ ॥ ౫

దేవీభ్యాంమూర్తి రావాహ్య మునిభ్యాంచ జయాదిషు
జుష్టాకారం జుహుయాత్కారయే ద్దేశికోత్తమః ॥ ౬

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కుమ్భమేకం ప్రపూరయేత్
అథవా తత్పృ థక్కుమ్భం పూజయిత్వా సమాహితః ॥ ౭

ధ్రువ దేవం యది స్యాత్తు కుమ్భం తత్రైవ పూజయేత్
సూర్యమణ్డల మధ్యస్థం దేవమావాహయేద్ద్విజః ॥ ౮

అథవా ఘటద్వయం గ్రాహ్యం పూజయేచ్ఛాస్త్ర నిశ్చయః
దుర్గా సారస్వతం సూక్తం శ్రీసూక్త సహితం క్రమాత్ ॥ ౯

ద్వాదశావర్త్య హుత్వాతు పవిత్రీం చైవ కారయేత్
సారస్వతంచ శ్రీసూక్తం భూసూక్త సహితం క్రమాత్ ॥ ౧౦

ఏవమష్టభి రాహృత్య హరిణ్యా శ్చాత్రహూయతే
రాత్రిశేషం వ్యపోహ్యైవ స్నానాద్యాదీని కారయేత్ ॥ ౧౧

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కుమ్భం దేవ్యోశ్చ సన్నయేత్
ఉక్తస్థానే నివేశ్యైవ తత్తన్మన్త్ర ముదీరయన్ ॥ ౧౨

తత్తత్పాదం పృథక్స్పృశ్య తత్తత్సూక్తం జపేద్బుధః
ముహూర్తే సమను ప్రాప్తే ఉక్తన్యాస క్రమంచరేత్ ॥ ౧౩

పశ్చాదావాహనం కృత్వా విధినాసమ్య గర్చయేత్
అథవక్ష్యే విశేషేణ దేవ్యో ర్వైవాహిక క్రమమ్ ॥ ౧౪

★ దేవ్యోర్వివాహ క్రమమ్ । ★

దేవం దేవ్యౌ సహస్థాప్య వివాహం నైవకారయేత్
వివాహం తత్రకర్తవ్యం కారయేదితి కేచన ॥ ౧౫

పూర్వేచ దేవ దేవేశం సంస్థాప్య విధినా బుధః
పశ్చాద్దేవ్యౌ సహస్థాప్య క్రమాద్వైవాహికం చరేత్ ॥ ౧౬

యాగశాలా మలంకృత్య పూర్వోక్తేన విధానతః
కుణ్డమౌపాసనం కృత్వా తయోర్మధ్యేతు కారయేత్ ॥ ౧౭

శుద్ధస్నానోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేద్బుధః
ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ దేవేశం సమలం కృతమ్ ॥ ౧౮

దేవీభ్యాం సమలకృత్య ఆస్థానే విష్టరే న్యసేత్
ఊర్ధ్వేవస్త్రం సమాస్తీర్య దేవం దేవ్యౌసమానయేత్ ॥ ౧౯

విష్టరోపరి సన్న్యస్య విధినా సమ్యగర్చయేత్
అఘారం విధివత్కృత్వా సర్వవాద్యాది ఘోషయేత్ ॥ ౨౦

ఆచార్యం సమలం కృత్య యజమానో ముదాన్వితః
గ్రామస్య యజమానస్య కల్పయేద్యాగ మన్దిరమ్ ॥ ౨౧

అగ్నేః పశ్చిమతః కల్ప్య తల్ప మత్రైవ కల్పయేత్
దేవ దేవ్యౌ సమానీయ తల్పస్యోపరి విన్యసేత్ ॥ ౨౨

దేవీద్వయ యుతం కల్ప్య ఏకంవాపిచ కారయేత్
పాద్య మాచమనం దత్వా పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ ౨౩

అథవా వస్త్రద్వయం ఛన్నం విష్టరం తత్రవిన్యసేత్
నృపవత్పూజ యిత్వైవ ఉక్తభోగం దదేద్బుధః ॥ ౨౪

★ మధుపర్కదానమ్ । ★

ప్రాఙ్ముఖన్త్వేవ మాసాద్య తస్య దక్షిణ పార్శ్వతః
ఉత్తరాభి ముఖస్తిష్ఠన్ మధుపర్కం ప్రదాపయేత్ ॥ ౨౫

యన్మధునో మధవ్యేతి దద్యాదాచమనం పునః
ఆత్మసూక్తం తతోజప్త్వా సూక్తమేకాక్షరం బుధః ॥ ౨౬

దేవ దేవం ప్రణమ్యైవ స్వాగతం చ సమాచరేత్
సూత్రోక్తే నైవ మార్గేణ కృత్వా వైవాహిక క్రమమ్ ॥ ౨౭

దేవం దేవ్యోచ సంవీక్ష్య ప్రసుగ్మన్త్రేతి చోచ్చరన్
అభ్రాతృఘ్నీతి మన్త్రేణ దేవం దేవ్యా పరస్పరమ్ ॥ ౨౮

పశ్చాత్తద్యజ మానస్తు దేవ్యాదత్వాతు సోదకమ్
దేవ్యా ప్రదాతా తత్కాలే నామగోత్ర పురస్సరమ్ ॥ ౨౯

పావ(ర్వ)కం సంపరి త్యైవ త్రయోవాథ సకృత్క్రమాత్
★ గోత్ర ప్రవర నిర్ణయమ్ । ★
అత్రిగోత్రాశ్చ మహ్యాశ్చ గోత్రం ప్రవదేచ్ఛ్రియమ్ ॥ ౩౦

సదేవం భరద్వాజేన ప్రోక్తోదశ పురస్సరమ్
శ్రియః ప్రదాన కాలేతు భృగుంవా భ్గింవాచిన్తయేత్ ॥ ౩౧

మహ్యాః ప్రదానే సంస్మృత్వా దాతాచైవ ప్రజాపతిమ్
సంచిన్త్య దత్వా తన్నామ్నా దేవదక్షిణ హస్తకే ॥ ౩౨

ప్రధానామాహుతిం పశ్చాల్లాజ హోమం యజేత్క్రమాత్
దేవం దేవ్యోస్సహాదాయ పరీత్వాగ్నిం విధానతః ॥ ౩౩

స్పృశన్నశ్మన్తు తత్రైవ దేవం దేవ్యోచ కారయేత్
తథా సప్తపదాక్రాన్తం దేవదేవ్యోచ కారయేత్ ॥ ౩౪

అథైవాగ్నిం పరీత్యాశు పదాక్రాన్తన్తు సప్తకమ్
అశ్మ స్పర్శనం చైవ ఆచార్యేణైవ కారయేత్ ॥ ౩౫

స్తోమానారోపయే త్పశ్చా ద్విధినా సమ్యగాచరేత్
ధృవ సందర్శనాద్యాది నాచరేదితి శాసనమ్ ॥ ౩౬

అన్యత్సర్వం సమంకుర్యా త్సూత్రోక్త విధినాచరేత్
అథవాకారయే ద్విద్వా న్యజమాన గృహేకృతే ॥ ౩౭

★ దేవ దేవ్యోర్వివాహే యజమాన గృహేకృతే సతి । ★
వివాహం కురుతేతత్ర పక్వాదీని నివేదయేత్
హవిరత్ర నివేద్యంచ నకుర్యాద్దేశికోత్తమః ॥ ౩౮

యానమారోప్య తత్పశ్చాదుత్సవోక్త విధానతః
గ్రామం ప్రదక్షిణీ కృత్య అస్థానే స్థాపయేద్బుధః ॥ ౩౯

శుద్ధస్నానోక్త మార్గేణ దేవదేవ్యౌ సహాసనే
స్నానాసనోక్త మార్గేణ స్నాపయిత్వా విచక్షణః ॥ ४౦

నిత్యపూజోక్త మార్గేణ ముఖవాసాన్త మర్చయేత్
ఉపలాల్యచ భక్తానాం సన్మానం చాను పూర్వకమ్ ॥ ४౧

దేవ దేవ్యౌ సహాదాయ జీవస్థానే నివేశయేత్
పాదౌ పుష్పాంజలిం దత్త్వా స్తుత్వాదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ४౨

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా ఐహికాముత్ర సిద్ధయే
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం విపరీతం నకారయేత్ ॥ ४3

శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే శ్రీభూమ్యోః ప్రతిష్ఠా వివాహ విధిర్నామ షోడశోఽధ్యాయః

సప్తదశోఽధ్యాయః

★ అవతార ప్రతిష్ఠా ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ మత్స్యాదీనాం యథాక్రమమ్
రూపం స్థానం ప్రతిష్ఠాచ రూపేణైవ యథాక్రమమ్ ॥ ౧

అల్పగ్రన్థంచ బహ్వర్థం శృణుధ్వం, మునిసత్తమాః
పూర్వోక్త గుణసంపన్నం శిల్పినంచ సమాహ్వయేత్ ॥ ౨

ఆయాదీని శుభం వీక్ష్య అనుకూల్య దినేకృతమ్
దారుకేష్ట శిలావాథ గృహీత్వాభాస సార్థకమ్ ॥ 3

రూపంకృత్వా యథాన్యాయం మత్స్యాదీని యథాక్రమాత్
మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహోఽథవామనః ॥ ४

రామోరామశ్చ రామశ్చ కృష్ణః కల్కీతితే దశ
అథవా బుద్ధయుక్తంవా కృష్ణేన సహకారయేత్ ॥ ౫

శ్రీ మత్స్యస్య రూపమ్ ।
దేవస్య మత్స్యరూపస్య లక్షణం వక్ష్యతే మయా
గ్రామ్యాదీనిచ సర్వత్ర మధ్యమే పశ్చమేపివా ॥ ౬

దీర్ఘశాలాం త్రికూటంవా సర్వయత్నేన కారయేత్
హస్తిపృష్ఠ విమానంతు కుమ్భాకార మథాపివా ॥ ౭

ఏవం విమానం సంకల్ప్య దక్షిణే ఇష్టకైర్యుతమ్
ఉక్తధ్రువస్య మానస్య ధ్రువబేరన్తు మత్స్యకమ్ ॥ ౮

ద్వితాలోన్న తమం కుర్యాన్మానమేవ ముదాహృతమ్
నాసాగ్ర పుచ్ఛపర్యన్తం అష్టావింశతి మాత్రకమ్ ॥ ౯

నాసామా త్రాన్తరం మాత్రశ్చతుస్కన్ధో ద్విమాత్రకమ్
తస్మాత్పుచ్ఛ మూలాన్తం చతుష్కం హస్తికూటవత్ ॥ ౧౦

షణ్మాత్రం శీర్షకే తారా ముదరం నవమాత్రకమ్ ॥ ౧౧

పుచ్ఛమూలం చతుర్మాత్రం పుచ్ఛంతత్రైవ యోజయేత్
పుచ్ఛార్ధన్తు ద్వితాలం స్యాద్విమాత్రా ద్యర్ధమాత్రకమ్ ॥ ౧౨

పక్ష స్యాయామ విస్తారం కుర్యాత్తద్వత్త్రికో బుధః
ఏవం మత్స్యం ధ్రువంబేరం కారయిత్వాపరం క్రమాత్ ॥ ౧౩

అవతారాణాంచ సర్వేషాం కౌతుకన్తు చతుర్భుజమ్
పూర్వోక్త విధినాలక్ష్య కౌతుకం తత్రకారయేత్ ॥ ౧౪

★ తత్ప్రతిష్ఠా । ★

విశేషమత్ర వక్ష్యామి అబ్జకుణ్డం ప్రధానకమ్
హౌత్రమన్త్రాన్ ప్రశంస్యైవ విశేషోదేవ మాహ్వయే ॥ ౧౫

మత్స్యంచ జలజం చైవ భద్రం క్రీడా త్మకం త్వితి
ఏవమాదీని సర్వంచ అన్యత్పూర్వ వదాచరేత్ ॥ ౧౬

జుష్టాకారం తతః కృత్వా మన్త్రమత్ర విశేషతః
యస్స్వయం స్పష్ట మిత్యుక్త్వా అష్టోత్తర శతంయజేత్ ॥ ౧౭

పూర్వోక్తే నైవ మార్గేణ సంస్థాప్య విధినార్చయేత్
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా సర్వకామార్థ సిద్ధమే ॥ ౧౮

సుఖానిహ బహూన్భుక్త్వా అన్తే సాయుజ్యమాప్నుయాత్

★ శ్రీకూర్మరూపమ్ । ★

కూర్మరూపం మయావక్ష్య లక్షణాదీని కారయేత్ ॥ ౧౯

గ్రామాది వాస్తుమధ్యేతు పర్వతాగ్రే విశేషతః
నదీతీరే ఽ బ్ధివేలాయాం ఇన్ద్రాద్యా అష్ట దిక్షుచ ॥ ౨౦

నంద్యావర్తేచ వృత్తాయాం కుమ్భాకారే తథైవచ
ఫేలాకారంచ సంకల్ప్య విమానం తత్రకారయేత్ ॥ ౨౧

ద్వారాభిముఖ మాసీనం కూర్మరూపంతు కారయేత్
కృత్వా సర్వంచ పూర్వోక్తం మానం రూపంచ కల్పయేత్ ॥ ౨౨

ఉత్తమం చైక తాలేన మానమేవం విధీయతే
శిరోమానం ద్విమాత్రన్తు కంఠస్యైకాఙ్గుళం భవేత్ ॥ ౨౩

హృదయం తత్త్రిమాత్రం స్యాత్తత్త్సం జాతి మధ్యమమ్
షష్ఠం త్రిమాత్రముక్తంవై కోష్టబాహుతలం తథా ॥ ౨౪

ఏకైక మఙ్గులం ప్రోక్తం పాదమానం తథైవచ
తద్విస్తార సమాయామం శేషరూపం విశేషతః ॥ ౨౫

ఏవమేవం ధ్రువంకృత్వా కౌతుకఞ్చ చతుర్భుజమ్
కృత్వా విధానమేవన్తు పూర్వవత్స్థాప యేద్గురు ః ॥ ౨౬

★ తత్రప్రతిష్ఠా । ★

విశేషంచాత్ర వక్ష్యామి గార్హపత్యే విశేషతః
హౌత్రమత్ర ప్రశంసన్తి విశేషం మూర్తిరుచ్యతే ॥ ౨౭

అకూబరం జలంచేతి కూర్మం కచ్ఛప మిత్యపి
సర్వమావాహ్య పూర్వోక్తం నిరూప్యాజ్యాహు తిర్యజేత్ ॥ ౨౮

రాయామీశేతి మన్త్రేణ అష్టాధిక శతం యజేత్
సర్వాగ్నిషుచ హుత్వాన్య త్పూర్వోక్తే నైవకారయేత్ ॥ ౨౯

ఉక్తవత్స్థాపయే ద్విద్వాన్విధినా సమ్యగర్చయేత్
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా జ్ఞానైశ్వర్యం లభేన్నరః ॥ 30

ఇష్టాన్సర్వా నవాప్నోతి విష్ణులోకం సగచ్ఛతి -

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే మత్స్య కూర్మ ప్రతిష్ఠా విధిర్నామ సప్తదశో ఽధ్యాయః

అష్టాదశో ऽధ్యాయః

★ శ్రీ వరాహ స్వరూపమ్ ★

అత ఊర్ధ్వం వరాహస్య లక్షణం స్థాపనాక్రమమ్
సర్వతో భద్రకం చైవ చతుష్కూట విమానకే ॥ ౧

పర్వతాకృతికే వాపి విమానం చాత్రకల్పయేత్
ఉక్తమానం ధృవంబేరం వారాహం తత్రకల్పయేత్ ॥ ౨

మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానన్తు కారయేత్
అర్ఘ్యర్ధాయత, ముద్దిష్ట మానాసాముఖ మస్యవై॥ ౩

దంష్ట్రమేకన్తు తత్రైవ దక్షిణే సముదాహృతమ్
ఫకర్ణా శఙ్ఖసంయుక్తా వీరమఝ్కార పూరితమ్ ॥ ౪

ఉక్తాదన్యంతు తత్సర్వం పూర్వోక్తేన విధానతః
ముఖమానంన ముద్దిష్టం షోడశాఙ్గుళ మానతః ॥ ౫

మధ్యం నాసాసమం కుర్యాదూర్ధ్వా ధశ్చ సమంచతత్
ముఖంనాభ్యాశ్చ పార్శ్వేతు దేవీప్రేక్ష్యం సమాచరేత్ ॥ ౬

దక్షిణే చారుపార్ష్ణించ తామాహృత్యాభిలాషికమ్
సంప్రేక్షమాణే దేవేశే దేవీముద మవాప్నుయాత్ ॥ ౭

మహావిష్ణోర్వరాహస్య గరుడో భుజవాహనః
శత్యాన పాయినం చైవ నిర్మాల్యాభరణోచ్యతే ॥ ? ౮

★ ఋగాది వేదపురుష స్వరూపమ్ ॥ ★

ఋషేస్యః వాహనాన్యత్ర చత్వారః పరికీర్తితాః
శ్వేతవర్ణన్తు ఋగ్వేదం యజుర్వేదన్తు పీతకమ్ ॥ ౯

బాలార్కస్య నిభం సామం రక్తవర్ణం త్వధర్వణమ్
ద్విభుజో ఋగ్యజుశ్చైవ మౌళీ పీతామ్బ రైర్యుతమ్ ॥ ౧౦

చతుర్భుజంచ సామస్యాద్ధ్యాత్వా తద్దేశికోత్తమః
ద్విభుజం చాప్య ధర్వాణం దక్షిణాద్యుత్తరాంతకమ్ ॥ ౧౧

యథాక్రమేణ సంస్థాప్య చతుర్వేద విధింక్రమాత్
నిర్మాల్యాభరణ యుక్తం పుళిన్దం చైవ కారయేత్ ॥ ౧౨

మకుటాభరణ సంయుక్తం తప్తకాఞ్చన సన్నిభమ్
విధినా కారయేత్సమ్యక్కౌతుకం తత్రకారయేత్ ॥ ౧౩

యథోక్తం విధినాస్థాప్య విశేషం చాత్ర వక్ష్యతే
సభ్యే హౌత్రం ప్రశంస్యైవ మూర్తీరావాహ యేత్క్రమాత్ ॥ ౧౪

★ తత్ప్రతిష్ఠా । ★

వారాహం వరదం చైవ భూమిసన్ధారణం త్వితి
వజ్రదంష్ట్రిణమిత్యుక్త్వా పరివారంచ పూర్వవత్ ॥ ౧౫

ఋగ్వేదంచ యజుర్వేదం సామాధర్వణ మేవచ
ఏతద్వైతార్క్ష్య మావాహ్య పుళిందంసు ప్రసన్నకమ్ ॥ ౧౬

తపోముఖ్యంచ పుణ్యంచ నిర్వాప్యగ్నిం సమాచరేత్
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా యజమానో ముదాన్వితః ॥ ౧౭

జ్ఞానైశ్వర్యంచ సంప్రాప్య విష్ణులోక మవాప్నుయాత్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
వరాహమూర్తి స్థాపనం నామ అష్టాదశో௨ధ్యాయః

ఏకోన వింశో௨ధ్యాయః

★ నారసింహ స్వరూపమ్ । ★

అధవక్ష్యే విశేషేణ నారసింహ విధిక్రమమ్
త్రికూటే మణ్టపేవాపి హర్మ్యకే పర్వతాకృతౌ ॥ ౧

నృసింహ ధృవబేరస్య ధృవబేరోక్త వచ్చరేత్
మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానాదికం భవేత్ ॥ ౨

శిరోమానం త్రిమాత్రన్తు నేత్రాన్తం రసమాత్రకమ్
అనుక్తం చైవ యత్సర్వం శిల్పశాస్త్రోక్త వచ్చరేత్ ॥ ౩

★ తత్ప్రతిష్ఠా । ★

అత్రైవ కౌతుకం కుర్యాచ్చతుర్భుజ మధాపివా
విశేషమత్ర వక్ష్యామి ప్రధానం పద్మకుణ్డకే ॥ ౪

పూర్వవద్విత్ర ముచ్చార్యమూర్తిమన్త్రైరే వాహ్వాయేత్
నారసింహం తపోనాథం మహావిష్ణుం మహాబలమ్ ॥ ౫

అనన్త బలమిత్యుక్త్వా అన్యత్పూర్వ వదాచరేత్
నిర్వాపంచతు కర్తవ్యం స్వాహాకారన్తు కారయేత్ ॥ ౬

యోవాన్నృసింహ ఇత్యుక్త్వా యజేదష్ట శతాధికమ్
స్థాపనాద్యర్చనం సర్వం పూర్వోక్తే నైవ కారయేత్ ॥ ౭

★ వామన స్వరూపమ్ ★

అతః పరమిదం వక్ష్యే వామనస్య హరేర్విధమ్
సోమం ఛన్దం త్రికూటంవా విమానం దీర్ఘశాలకమ్ ॥ ౮

రాజధాన్యాం నగర్యాంవా గ్రామే చైవాగ్రహారకే
విమానే దక్షిణే పార్శ్వే కల్పయేద్వామనా కృతిమ్ ॥ ౯

నవతాలేన మానేన కారయిత్వా సలక్షణమ్
ఊర్ధ్వాధశ్చ సమంకుర్యాదాయామం ముఖముచ్యతే ॥ ౧౦

గోళకం గళమానం స్యాదానాభే స్సమ్మితం ముఖమ్
మేఢ్రాన్మూలాంగులం పఞ్చఊరుం తంముఖ సమ్మితమ్ ॥ ౧౧

జానుప్రదేశే కర్తవ్యం గోళకం చాంగుళార్ధకమ్
ముఖాయామంచ జంఘేతు తారాన్తశ్చరణం భవేత్ ॥ ? ౧౨

పాదం త్ర్యంగుళం తత్ర అత్యర్థం గుల్ఫమఙ్గుళమ్
ఉష్ణీషోర్ధాంగుళం విద్యాత్పంచ తాళన్తు వామనమ్ ॥ ౧౩

★ చిత్రవామనః ★

ద్వియంగులాధికం ప్రోక్తం వామనం చిత్రవామనమ్
ముఖాయామం తదర్ధస్స్యాత్ బాహూద్వామణిబన్ధయోః ॥ ౧౪

తదూర్ధ్వే ముఖబన్ధేచ సద్వియంగుళ ముచ్యతే
దశాఙ్గుళేన మానేన కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౫

నాహం తదుక్తవత్కృత్వా స్కృత్వా సర్వాంగుళం భవేత్
బ్రహ్మవేష సమాయుక్తం జటినం బ్రహ్మచారిణమ్ ॥ ౧౬

కృష్ణాజినధరం శాన్తమూర్తిం సర్వవిభూషితమ్
వేదాధ్యయన శీలంచ హస్తే పుస్తకధారిణమ్ ॥ ౧౭

ధారిణం ఛత్రహస్తంచ తిష్ఠన్తం మానుషం పదమ్
★ త్రివిక్రమ :। ★
స్థాపయేత్తత్ర లోకేశం త్రివిక్రమంచ దైవికే ॥ ౧౮

ఉక్తమానం ధ్రువేచైవ ధ్రువబేరం త్రివిక్రమమ్
మానోన్మాన ప్రమాణాది ఉత్తమం దశతాళకమ్ ॥ ౧౯

★ అష్టభుజ :। ★
చతుర్భుజం ద్విభుజం వా తతశ్చాష్ట భుజేనవా
హస్తే దక్షిణపార్శ్వేతు గదాచక్రాసి శక్తిధృత్ ॥ ౨౦

తధైవ వామపార్శ్వేతు శఙ్ఖంశార్ఙ్గం శరంపునః
ఖేటకం చాయుధాష్టౌతు సవ్యహస్తే విచక్షణః ॥ ౨౧

వామేనోద్ధృత పాదేన దక్షిణాధః ప్రసారితమ్
ఉక్తం సూచీ తథాకుర్యాద్ధస్తం పూర్వవిధానతః ॥ ౨౨

ఉద్ధృత్య వామపాదస్తు సుస్థి తేనచ దక్షిణమ్
అతివేగ సమాయుక్తం భూషితం సర్వభూషణైః ॥ ౨౩

★ చతుర్భుజః। ★
ఏవం భుజాష్టకం ప్రోక్తం చతుర్భుజ మథోచ్యతే
దక్షిణంహి జలాదానం పూర్వవదితరం భవేత్ ॥ ౨౪

కరాభ్యాంచ తుద్వాభ్యాంచ శఙ్ఖచక్రధరావపి
ద్విభుజం చాత్ర వక్ష్యేత శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ ౨౫

★ ద్విభుజః। ★
భుజన్తు దక్షిణం చైవ పాదం జలపరం భవేత్
వామేనోద్ధృత పాదేన ప్రసారితేతరం భవేత్ ॥ ౨౬

ద్విభుజం భూతికామీస్యాద్రాజ్య కామీ చతుర్భుజమ్
భుజమష్టన్తు విజయీ సర్వకామం సుఖీలభేత్ ॥ ౨౭

పమతిత్రయ లోకస్య ఉద్ధృతశ్చైవ పాదయోః ?
బ్రహ్మలోకం సమాసాద్య బ్రహ్మణః పురతోధృతమ్ ॥ ౨౮

★ త్రివిక్రమ పరివారమ్। ★
పాదప్రక్షాళన పరం విధాత్రా పరమేష్ఠినా
ప్రక్షాళనా త్పరిభ్రష్టా గంగాద్యైః శ్రోతరూపిణీ ॥ ౨౯

దైత్యే భ్రమమానేనస ముచితం శ్యామరూపిణమ్
జామ్బవం భ్రమమాణన్తు వల్లరీతాడనం చరేత్ ॥ ౩౦

లోకపాలాంశ్చ కర్తవ్యం ప్రాంజలీ కృతమాచరేత్
ముష్టి ప్రహరణం వామేశుక్రం దానం విచోదితమ్ ॥ ౩౧

ప్రహరన్తం గరుత్మన్తం కరేణైవతు దక్షిణే
దక్షిణేవా మనస్యైవ జలదానపరం బలిమ్ ॥ ౩౨

హేమవర్ణం ప్రకల్ప్యైవ సర్వభూషణ కైర్యుతమ్
ప్రవాళాభాన్తు దేవీంచ దక్షిణేచ సులోచనామ్ ॥ ౩౩

మహాహర్ష సమాయుక్తం మహాబలి కరేణచ
కరముద్ధృత్య పాణిభ్యాం ధారయా దానతత్పరః ॥ ౩౪

కనకాభం పూజకం కృత్వా శఙ్ఖాభం శఙ్కరం భవేత్
భృగుంచ మార్కండేయంచ విధినా కారయేద్బుధః ॥ ౩౫

★ తత్ప్రతిష్ఠా క్రమః । ★

కౌతుకస్యోక్త మార్గేణ కృత్వా చైవ చతుర్భుజమ్
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ సర్వం కృత్వా సమాచరేత్ ॥ ౩౬

విశేషమన్త్రం వక్ష్యామి శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
అన్వాహార్య ప్రథానాగ్నౌ హౌత్రం తత్ర ప్రశంసయేత్ ॥ ౩౭

త్రివిక్రమం త్రిలోకేశం లోకాధార మితిబ్రువన్
వైకుణ్ఠమితి చావాహ్య వామనన్తు తథాహ్వాయేత్ ॥ ౩౮

వామనం వరదం చైవ కాశ్యపాత్మజ మిత్యపి
అదితిప్రియ మిత్యేవ మావాహన మథాచరేత్ ॥ ౩౯

కనకాభం మునిముఖ్యం వసపంచ దయాపరమ్
శఙ్ఖలంచ మునించేతి సత్యధర్మం తపోనిధిమ్ ॥ ౪౦

పుణ్యంచ జాంబవం చైవ సుఖదం వైవిరోచనమ్
త్రిలోకాలోక నీలాభం విరజం జామ్బవన్త్వితి॥ ౪౧

అన్యత్సార్వదం సర్వం జుష్టాకారాదినా చరేత్
యోవాత్రిమూర్తి ముచ్చార్య అష్టోత్తరశతం యజేత్ ॥ ౪౨

పూర్వవత్స్థాప యిత్వాతు నిత్యం విధివదర్చయేత్
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా ఐహికాముత్ర సిద్ధయే ॥ ४३

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే వామన త్రివిక్రమ స్థాపన విధిర్నామ ఏకోన వింశో ౭ధ్యాయః

వింశో ౭ధ్యాయః

★ పరశురామస్య స్వరూపమ్ । ★

అథః పరశురామస్య లక్షణం స్థాపనా క్రమమ్
గ్రామాద్బాహ్యే వివిక్తేవా మహాదిక్ష్వష్ట కేపివా ॥ ०

నదీతీరే ౭బ్ధి పార్శ్వేవా పుణ్యక్షేత్రే మనోరమే
శ్రీ ప్రతిష్టిత కేచైవ అంగనాకార కే ౭థవా ॥ ౨

మధ్యమం దశతాలేన సవింశతి శతాఙ్గుళమ్
ద్విభుజం రక్తవర్ణంచ శ్వేతామ్బర యుతం పునః ॥ 3

పరశుం దక్షిణే హస్తే ధృత్వాచైవ విచక్షణః
వామముద్దిస్య హస్తేన జటామకుట శోభితమ్ ॥ ४

ఉపవీతా భరణైర్యుక్తం స్థానకం తత్రకారయేత్
తద్రూపం కౌతుకం విన్ద్యాదధ వాచేచ్చతుర్భుజమ్ ॥ ౫

★ తత్ప్రతిష్ఠా । ★

విశేష మత్ర వక్ష్యామి అన్వాహార్యే విశేషతః
హౌత్రం చోక్త వద్ధ్యేష్యం మూర్తిం తత్రైవ చాహ్వాయేత్ ॥ ౬

రామం ఋషిసుతం విష్ణుం పరశుపాణిం సమాహ్వాయేత్
అన్యత్సర్వం సమానేతి నిర్వాపం తత్రకారయేత్ ॥ ౭

విష్ణుర్వరిష్ఠే త్యుచ్చార్య శతమష్టాధికం యజేత్
ఉక్తవత్స్నాపనం చైవ విధినా సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౮

ఉత్సవాదీని సర్వంచ విష్ణోరివ సమాచరేత్

★ శ్రీరామం తత్ప్రమాణమ్ । ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ రామం దాశరథిం ప్రతి ॥ ౯

స్థాపనా లక్షణం చైవ శృణుధ్వమృషి సత్తమాః
పుణ్యార్థీ విజయార్థీచ వీర్యార్థీచ విశేషతః ॥ ౧౦

కూటాకారాంగనాకారం ఫేళాకారం చతుస్ఫుటమ్
స్వస్తికన్తు విమానంచ కృత్వాచైవ విచక్షణః ॥ ౧౧

పట్టణే ఖర్వటేవాపి గ్రామేవా నగరేపివా
సేనానివేశనం చైవ పశ్చిమేతు ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౨

గ్రామబాహ్యేచ నైర్‌రుత్యాం వాయవ్యాదిషు చక్రమాత్
అన్యన్మనోరమే చైవ నదీతీరే ఽబ్ధి పార్శ్వతః ॥ ౧౩

పుణ్యక్షేత్రేచ కర్తవ్యం రాఘవస్య మహాత్మనః
పూర్వోక్తేన విధానేన ధృవకౌతుక సంయుతమ్ ॥ ౧౪

రామం తద్ధ్రువబేరన్తు సీతాలక్ష్మణ సంయుతమ్
ధృవబేరోక్త మార్గేణ ధృవంతత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౫

సమంవా పాదహీనంవా గర్భాగారస్య విస్తృతమ్
తస్యార్ధంవా ప్రకర్తవ్యం హర్మ్యం భానూచ్ఛ్రయస్తథా ॥ ౧౬

ద్వారస్యో శుద్ధ శ్చాధ్యర్థం పాదహీనం సమన్తువా
ఏకపంచ దశాధిక్యం మానం మానాఙ్గుళం భవేత్ ॥ ౧౭

సప్తాష్టాఙ్గుళ మానేన ద్విద్వ్యఙ్గుళ వర్ధనాత్
మానేన యజమానస్య హస్తకేనైవ కారయేత్ ॥ ౧౮

★ యజమాన హస్తేన బింబనిర్మాణమ్ । ★

యజమాన సమంవాపి కారయేల్లక్షణా న్వితమ్
మానోన్మాన ప్రమాణంతు మధ్యమం దశతాళకమ్ ॥ ౧౯

★ సీతాలక్ష్మణ హనుమద్భరత శత్రుఘ్నాః । ★

రామస్య దక్షిణేపార్శ్వే సీతా హనుహత్సమాయుతమ్
కక్షబాహు సమంవాపి నవతాలేన మానతః ॥ ౨౦

లక్ష్మణంతు తథావామే మౌళికర్ణ సమాయుతమ్
హన్వన్తం వాస్య సీమాన్తం దశతాలాధ మేనచ ॥ ౨౧

శత్రుఘ్నం భరతం చాపి కారయేచ్చాపి తత్సమమ్
అన్యాంశ్చ దేవగన్ధర్వాన్ కారయేదుక్త మార్గతః ॥ ౨౨

★ శ్రీరామ స్వరూపమ్ ★

భూషితాభరణం సర్వం రాఘవం స్థానకం చరేత్
మౌళించ మకుటం వింద్యా త్పత్రం మకర భూషితమ్ ॥ ౨౩

హారం శ్రీవత్సకం కృత్వా కిరీటం వాధకారయేత్
బ్రహ్మసూత్రన్తు శ్రీవత్సం కౌస్తుభస్తు సమాచరేత్ ॥ ౨౪

నానావస్త్రం సమాచ్ఛాద్యం శ్యామం దూర్వానిభం భవేత్

★ త్రిభంగ స్థానాని । ★

త్రిభంగ్యాంగ యుతం భర్తుస్థాన కంయుక్త మార్గతః ॥ ౨౫

వామపాదం సమాకుఞ్చ్య దక్షిణం సుస్థితం భవేత్
కనిష్ఠ కాఙ్కిత స్థానే చాంగుష్ఠ స్థితమాచరేత్ ॥ ౨౬

గాత్రం చైవ తథావక్త్రే కటియన్త్రి దశాభవేత్
భంగత్వాత్త్రిషు చస్థానే త్రిభంగిత్వ విధానతః ॥ ౨౭

వక్రన్తు దక్షిణే భాగే మధ్యభాగంతు వామతః
కంఠం దక్షిణతో భాగే త్రిభంగం తదుదాహృతమ్ ॥ ౨౮

త్రివిధం త్రిభఙ్గ మితి స్థానకాసన లోహితమ్
సమభఙ్గం త్రిభఙ్గంచ ఆభఙ్గంచ తథోచ్యతే ॥ ౨౯

★ గుణత్రయేన త్రిభంగిత్వమ్ ★

తామసం సాత్వికం చైవ రాజసంతు త్రిధాభవేత్
తామసం వైశ్యశూద్రాణాం రాజ్ఞాం రాజసముచ్యతే ॥ 30

బ్రాహ్మణం సాత్వికం చైవ ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః
ఏతత్త్రి భాఙ్గాన్మాత్రాస్యు స్త్రిచతుః పఞ్చమాత్రకమ్ ॥ 3౧
పాదాఙ్గుష్ఠాన్తరం ప్రోక్తం పఙ్క్తిరుద్రార్క మాత్రకైః
తత్తద్గుణాంశకాం శన్తు పార్ష్ణ్యో రంతర మీరితమ్ ॥ 3౨

వామే ధనుర్ధరం చైవ దక్షిణే సాయకోత్తమమ్
సూత్రమేఢ్ర సమం బాణం కటకం హస్తమాచరేత్ ॥ 33

అఙ్గులార్కాంతరం ప్రోక్తం ఊరుమూలం తథాగ్రయోః
తథైవోక్తం పురస్తాచ్చ కటిసూత్ర సమన్తువా ॥ 3౪

సమం వా నాభి సూత్రన్తు తాలాగ్రం తద్విధానతః
ఉదరే బాహుమధ్యేవా చోదరం పఞ్చ సూత్రకమ్ ॥ ౩౫

నీ వృత్త కూర్పయోశ్శ్రోణి త్రిమాత్రం సముదాహృతమ్
సకర్ణ ముఖ హస్తేన శ్రోత్రాగ్రం సమముచ్యతే ॥ ౩౬

జగత్యంగుళ నిర్వృత్తం తాలాగ్రం కర్ణయోజయేత్
పురస్తాత్కర్ణ యోర్హస్తం ద్వాదశాఙ్గుళ సూత్రయోః ॥ ౩౭

మధ్యేభోష్ఠేష చోచ్చంవామూర్ధాన్తం వా విధానతః
మధ్యే మౌళిస్తు చోద్ధారేనివృత్తేషు ముఖద్వయోః ॥ ౩౮

పాదసూత్ర క్రమం వక్ష్యే స్థానకస్య త్రిభఙ్గికా
వామపార్శ్వే లలాటేవా భూపార్శ్వే ఽక్షి శితాన్తరే ॥ ౩౯

నాసావామ పుటేచైవ వామపాదగతః తథా
వామపార్శ్వేచ హృదయే నాభివామే తథైవచ ॥ ౪౦

పార్శ్వేవామాంఘ్రివామోరు గుల్ఫ పార్శ్వే ప్రలమ్బయేత్
వామపార్శ్వం కకుత్పార్శ్వం కటిశ్చా శీర్ష పార్శ్వయోః ॥ ౪౧

కటివామం తథా చోరుపార్శ్వే దక్షిణ జంఘయోః
పార్శ్వ సూత్రన్తు సంప్రోక్తం పృష్ఠసూత్రం ప్రవక్ష్యతే ॥ ౪౨

స్కన్ధ చూచుక మధ్యేతు దక్షిణే కర్ణ పార్శ్వతః
ఊరుమధ్యే ప్రదేశిన్యా లంబయేద్ధే శికోత్తమః ॥ ౪౩

వామకర్ణస్య పార్శ్వేతు కక్ష కట్యూరు బాహుకే
గుణాఙ్గులంతుకటకాం పాదయోశ్చ కనిష్టికా ॥ ౪౪

అభఙ్గ సూత్ర మిత్యుక్తం సమభఙ్గంతు చోచ్యతే
వామే లలాటె మూర్ధ్ని వావామేవావామ నేత్రకే ॥ ౪౫

వామనాసా పుటేచైవ సమీక్ష్యాచచవీక్షణః
హనౌ దదాశ్చపార్శ్వేతు వామేచస్తన పీఠకే ॥ ౪౬

అవక్ర సూత్రం సంచ్ఛాద్య వామే నాభిస్త థైవచ
వామోరు మధ్యమూలేతు లమ్బయేత్పార్ష్ణి పార్శ్వతః ॥ ౪౭

పూర్వవత్పార్శ్వ సూత్రం స్యాదభఙ్గ మితిచోచ్యతే
ఉద్దిష్ట మిహపూర్వం స్యాత్‌న పీఠస్య వామకే ॥ ౪౮

ఊరునాభి తథావామే మధ్య పౌర్ణ్వ్య న్తకే తథా
ఉద్దిష్ట మధ్య సూత్రం తుపార్శ్వ సూత్ర మథోచ్యతే ॥ ౪౯

కణ్ఠే దక్షిణ పార్శ్వేతు కక్షకట్యూరు బాహ్యకే
త్రియఙ్గుల నాళికాద్బాహ్యం పాదయోశ్చ కనిష్ఠికే ॥ ౫౦

కర్ణయోఃపార్శ్వకౌ వామే స్కన్ధే చైవతు వర్ధయేత్
చూచుకాగ్రే తథాజాను ప్రాదేశం పాదపార్శ్వతః ॥ ౫౧

★ సీతా ★

జానకీం సమభఙ్గేన పార్శ్వక్రాన్త వరస్థితాం
ప్రసారితే దక్షహస్తే సపుష్పం వామహస్తకే ॥ ౫౨

ప్రకుప్తబంధురాం వాథ దేవ్యశ్రీ మణ్డనోపమామ్
చిత్రాఙ్గీం రుక్మవర్ణాంతు శ్యామవస్త్రోప శోభితామ్ ॥ ౫౩

★ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నాః ★

లక్ష్మణం సమభఙ్గేన తప్తకాఞ్చన సన్నిభమ్
సవ్యహస్తే ధరన్ చాపంబాణ మన్య త్కరే భవేత్ ॥ ౫౪

భరతం శ్యామవర్ణేన శత్రుఘ్నుస్స్వర్ణ వర్ణకమ్
లక్ష్మణస్యా థవామేతు స్థితౌబాణధనుర్ధరౌ ॥ ౫౫

ముక్త యజ్ఞోపవీతస్సన్కే శబన్ధ యుతౌతువా

★ హనుమన్తమ్ ★

హనుమాన్ప్రి ఙ్ఞళాభన్తం వార్తా విజ్ఞాపనే పరమ్ ॥ ౫౬

కరేణ దక్షిణేనాస్యం పుచ్ఛంచాన్యేన వాసనమ్
సీతాదేవ్యాశ్చ వామేచ దీనమూర్ధ్వాననం స్థితమ్ ॥ ౫౭

★ సుగ్రీవాదయః ★

సుగ్రీవాది హరీన్సర్వా న్కృత్వా ప్రాఞ్జలి సుస్థితాన్
ఏవం సాయుధ మార్గన్తు వక్ష్యే తత్ర నిరాయుధమ్ ॥ ౫౮

★ నిరాయుధం శ్రీరామమ్ ★

రామం దేవీ సమాయుక్తం మృగేన్ద్రాసన సంస్థితమ్ః
ప్రసార్య దక్షిణం పాద మితరం చైవ కుఞ్చితమ్ ॥ ౫౯

దక్షిణాభయ హస్తంతం వామం కటక ముచ్యతే
దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే దేవీం ప్రహసితాననామ్ ॥ ౬౦

దక్షిణం చోరు మాశ్రిత్య సుపుష్పం వామకే తథా
వామపాదం సమాకుఞ్చ్య దక్షిణన్తు ప్రసారితమ్ ॥ ౬౧

సింహాసనా దధోవామే సుస్థితం ప్రాఞ్జలీకృతమ్
భరతం లక్ష్మణం చైవ శతృఘ్నన్తు తథైవచ ॥ ౬౨

సింహాసనా దధస్తాత్తు సమాసీన మథాపివా
హనుమాన్ప్రాంజలి శ్చైవ స్థితానేవతు కారయేత్ ॥ ౬౩

కౌతుకన్తు స్థితంకుర్యా దాసీనంవాథకారయేత్
సాయుధే సాయుధం తద్వచ్చతుర్భుజ మథాపివా ॥ ౬౪

★ తత్ప్రతిష్ఠా ★

ఉక్తమార్గేణ కర్తవ్యం కౌతుకం తత్రకారయేత్
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ స్థాపయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౬౫

విశేషం చాత్ర వక్ష్యామి శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్
కుమ్భమేకం ప్రపూజ్యైవ తస్మిన్ధ్యాన త్రయంచరేత్ ॥ ౬౬

తల్పమేకం పరిస్తీర్య దేవం దేవీంచ శాయయేత్
తద్వేద్యాం లక్ష్మణస్యాపి పృథక్త్వైవాధివాసయేత్ ॥ ౬౭

శత్రుఘ్నం భరతం చైవ శయనంచ పృథక్చరేత్
వేద్యామన్య త్తథాకృత్వా వాయుసూనుంచ తల్పయేత్ ॥ ౬౮

దక్షిణాగ్నౌ ప్రధానస్య హౌత్రం తత్ర ప్రశంసతి
రామం దాశరథిం వీరం కాకుత్థ్సమితి చాహ్వాయేత్ ॥ ౬౯

సీతామయోనిజాం లక్ష్మీం వైదేహీమితి చక్రమాత్
రామానుజంచ సౌమిత్రిం లక్ష్మణం లక్ష్మీవర్ధనమ్ ॥ ౭౦

భరతం రామప్రియం చేతి కైకేయీ సుతమేవచ
సువృత్తమితిచావాహ్య భరతస్య విశేషతః ॥ ౭౧

శత్రుఘ్నం సుమనస్కంచ లక్ష్మణానుజ మేవచ
దశరథాత్మజం చేతి శతృఘ్నంచ సమాహ్వాయేత్ ॥ ౭౨

కపిరాజం హనూమన్తం శబ్దరాశిం మహామతిమ్
ఇత్యేత దుక్త్వా చావాహ్య పరివారానితి క్రమాత్ ॥ ౭౩

జుష్టాకారాది సర్వంచ పూర్వవత్కా రయేద్బుధః
రాయామీశేతి మన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం యజేత్ ॥ ౭౪

హరిరేవభవేద్రామో తస్మాత్సర్వం హరేరివ
ప్రతిష్ఠా చోత్సవంచైవ సతతం నిత్యపూజనమ్ ॥ ౭౫

పూర్వోక్తేన విధానేన సర్వంసంపూర్ణ మాచరేత్
అధవక్ష్యే విశేషేణ మూర్తిభేదం యథాక్రమమ్ ॥ ౭౬

మూర్తిభేద స్తథామూర్తి భేదం చాథ ప్రవక్ష్యతే
అన్యత్ర్పూర్వోక్త విధినాకార యేద్దేశికోత్తమః ॥ ౭౭

స్వప్రధానం మయాప్రోక్తం వక్ష్యామ్యథా ప్రధానకమ్
ఆలయే గర్భగేహేతు స్థాపితేతు చతుర్భుజమ్ ॥ ౭౮

బేరం కౌతుక సంయుక్తే విధినాచార్చనా కృతే
పశ్చాద్విమాన శోభార్థముత్స వార్ధన్తు యత్నతః ॥ ౭౯

వీర్యార్థం విజాయార్థంచ శత్రుపక్ష క్షయాయచ
లోహం శుద్ధం సమాహృత్య యజమానః స్వశక్తితః ॥ ౮౦

ధృవబేర స్యమానం యచ్చతుర్ధాంశం విభజ్యచ
ఏకాభాగం వ్యపోహ్యైవ త్రిభాగంచోత్తమంభవేత్
ద్విభాగం మధ్యమం ప్రోక్తం ఏకభాగన్త థాధమమ్ ॥ ౮౧

కౌతుకస్యోక్త మానంవా మానం మాత్రాఙ్గుళేనవా
త్రయోదశాంగుళం తిర్యక్ద్వియం గుళవివర్ధనాత్ ॥ ౮౨

ఏకోన త్రింశదఙ్గుళ్యే నవధాచేతి కేచన
విధినా కారయేద్రామం సీతాలక్ష్మణ సంయుతమ్ ॥ ౮౩

విమానాద్దక్షిణే పార్శ్వే ప్రథమావరణే తథా
ప్రతిష్ఠాప్యార్చనం యస్తు వరం ప్రాధాన్యముచ్యతే ॥ ౮౪

అవతారై ర్విశేషేణ స్వప్రధానం తదుత్తమమ్
కృత్వా వరప్రదానేతు మధ్యమా దేశికోత్తమః ॥ ౮౫

★ శ్రీకృష్ణస్య భేదాః । ★
వామపార్శ్వే తథాకృష్ణం దేవీభ్యాంచ సమన్వితమ్
నవనీత నటంచైవ తథా కాళీయ మర్దనమ్॥ ౮౬

పార్థసారథి రూపంచ విశ్వరూప మథాపివా
వేణుంచాధర యోగంచ హస్తాభ్యాం క్రీడయన్క్రమాత్ ॥ ౮౭

సుస్థితం వామపాదంచ దక్షిణేనైవ బన్ధయేత్
అథవా చతుర్భుజం కృష్ణం వేణుంచాధర యోజితమ్ ॥ ౮౮

ధారయేచ్చక్ర శఙ్ఖాభ్యాం భుజే పార్శ్వే యథాక్రమమ్
నవనీతాది కృష్ణస్య దేవీభ్యాం సహితం క్రమాత్ ॥ ౮౯

అథవా రహితం తత్ర కారయే దితి కేచన
అన్యాని కృష్ణరూపాణి యజమానేచ్ఛయా పునః ॥ ౯౦

కృష్ణరూపం అసంఖ్యాకం సంఖ్యావక్తుంనశక్యతే
దేవానాంచ ఋషీణాంచ వక్తుంనైవావతారకమ్ ॥ ౯౧

స్వేచ్ఛారూపం చ కృత్వాతు తద్రూపేతు సమర్చయేత్
ప్రతిష్ఠాప్యా ర్చయేద్భక్త్యా సర్వత్రైవహితాయచ ॥ ౯౨

ఏవం యః కురుతే భక్త్యా సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్
సభుక్త్వా చైహికాన్సర్వాన్సం ప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ॥ ౯౩

విష్ణులోకం సమాసాద్య విష్ణువన్మో దతేచిరమ్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే శ్రీరామ పరివార ప్రతిష్ఠా మూర్తి భేదోనామ వింశో ఽధ్యాయః

ఏక వింశో ఽధ్యాయః

★ శ్రీ బలరామ స్వరూపమ్ । ★
అథవక్ష్యే విశేషేణ బలభద్రస్య లక్షణమ్
రామం తృతీయ మిత్యుక్తం యదుశ్రేష్ఠం మహాబలమ్ ॥ ౧

ఇహలోక హితార్థాయ భూభార హరణాయ చ
వసుదేవ సుతోభూత్వా సర్వాన్లోకా నపాలయత్ ॥ ౨

రామం యదువరం చైవ కృత్వాభక్తి పురస్సరమ్
పశ్చిమే చోత్తరే చైవ దక్షిణేవా యథార్హకే ॥ ౩

హస్తిపృష్ఠే విమానే చ సోమఛన్ద మథాపివా
గ్రామాగ్రహార యోర్వాపి నగర్యాం పత్తనే పివా ॥ ౪

ఖర్వటే రాజధాన్యాంచ సేనాసంవేశనీం తథా
బహుబేర క్రమేణైవ కృష్ణస్యార్ధాసనే తథా ॥ ౫

ఏకబేర విధానంవా శ్వేతవర్ణం భుజద్వయమ్
దశతాలేన మానేన కృత్వారూపం సమాహితః ॥ ౬

ముసలం దక్షిణేహస్తే ధారిణం వామకే హలమ్
శ్రోణిసూత్ర సమేనైవ ముష్టినా ముసలం ధృతమ్ ॥ ౭

సూత్రబాహు సమంకుర్యాద్ధలం వామే తథైవచ
మార్గన్తు సాయుధం ప్రోక్తం వక్ష్యేచైవ నిరాయుధమ్ ॥ ౮

మృగరాజాసనా సీనం దేవీయుక్తం విశేషతః
వామపాదం సమాకుఞ్చ్య దక్షిణం సంప్రసార్యచ ॥ ౯

దక్షిణే ఉభయ హస్తేన వామమూరౌ సమంభవేత్
కుర్యాత్తథైవ పత్నీంచ నీలోత్పల దళప్రభామ్ ॥ ౧౦

దక్షిణే కమలంహస్తే వామమూరౌచ విన్యసేత్
రేవతీంచ సమాసీనాం సర్వాభరణ భూషితామ్ ॥ ౧౧

దేవం దేవీయుతం తత్ర కారయేత్తు విచక్షణః
పూర్వవత్కౌతుకం కల్ప్య ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ ౧౨

★ తత్ప్రతిష్ఠా । ★

విశేషంచాత్ర వక్ష్యామి అగ్న్యావాహవ నీయకే
హౌత్రమత్ర పశంసన్తి విధినావాహయే త్సుధీః ॥ ౧౩

రామం యదువరం విష్ణుం హలాయుధ మితిక్రమాత్
ఇన్దిరాం రేవతీం చైవ లక్ష్మీం రామప్రియామితి ॥ ౧౪

ఏవం చావహనం తత్ర సభ్యాగ్ని సవమాచరేత్
అగ్నిరాహవ నీయాదీ న్కేచిదత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౫

ఏవం విధానే కర్తవ్యం యఃకుర్యాద్భక్తి సంయుతః
సర్వకామ ఫలంభుక్త్వా విష్ణోః పదమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౬

★ శ్రీకృష్ణ స్వరూపమ్ । ★

అతః పరమిదం వక్ష్యే కృష్ణస్య స్థాపనావిధిమ్
సర్వాన్కామాన్య దీచ్ఛేత్తు గ్రామాదీనాం సమర్చయేత్ ॥ ౧౭

తన్మధ్యే పశ్చిమే కుర్యాదుత్తరే దక్షిణే ఽథవా
నైరృత్యాం వాయుదేశేవా అరామేచ వనాశ్రమే ॥ ౧౮

నదీతీరే ఽబ్ధి పార్శ్వేవా గ్రామాద్బాహ్యే మనోరమే
సరిత్తటాక తీరేవా కృష్ణస్యాపిచ మన్దిరమ్ ॥ ౧౯

సర్వతో భద్రకం చైవ నంద్యావర్త మథాపివా
స్వస్తికం భద్రకం చైవ పర్వతాకృతి రేవవా ॥ ౨౦

కుమ్భాకారే త్రికూటాఖ్యే విమానేష్వ న్యకేష్వపి
యథావిత్తాను సారేణ కర్షణాద్యాది కారయేత్ ॥ ౨౧

కృష్ణస్య ధృవబేరన్తు దేవ్యోశ్చ సహితం క్రమాత్
ఉక్త ధృవస్యమానేన కుర్యాత్కృష్ణం విధానతః ॥ ౨౨

మానోన్మాన ప్రమాణాని మధ్యమం దశతాలకమ్
రాఘవేన సమంకృష్ణం విశేషంచా త్రవక్ష్యతే ॥ ౨౩

లీలాయష్టి ధరందేవం వామేనా సజ్య కూర్పరమ్
హిక్కాసూత్రా దధోవామే కూర్పరం స్యాద్దశాఙ్గులమ్ ॥ ౨౪

సక్థిన్యా కారయేద్విద్వా న్వస్వత్రియవ యాఙ్గులమ్
యష్టి హస్తంతు దక్షిణ్యం నాభిసూత్రా దధోన్నతిమ్ ॥ ౨౫

మాత్రపఞ్చ చతుస్త్రీణి విధానం సహ తాలకమ్ః
సమభఙ్గేన సంయుక్తం గుణరాజ సమున్నతమ్ ॥ ౨౬

అర్థం జానుసు పుష్టాఙ్గం క్రీడారస సమన్వితమ్
నాసాగ్ర సూత్రయేల్లంబ మాస్యేహన్వోస్తు మధ్యమమ్ ॥ ౨౭

మాత్రార్ధక్షిణతో హిక్కా తదర్ధం హృదయం భవేత్
మేఢ్రంత న్నాభిమధ్యేవా వామపార్శ్వే ద్విమాత్రకమ్ ॥ ౨౮

అన్తరేవా మపార్ష్ణ్యార్ధ పాదసూత్రేణ బుద్ధిమాన్
సర్వభూషణ సంయుక్తం సూత్రంబ్రహ్మ సమన్వితమ్ ॥ ౨౯

రక్తామ్బర ధరంచైవ శ్యామలం కమలేక్షణమ్
మకుటే కున్తలైర్యుక్తం రుక్మవర్ణం సమాహితమ్ ॥ 30

★ శ్రీకృష్ణ పరివార స్వరూపమ్ । ★

రుక్మిణీం దక్షిణే కుర్యాత్సత్య భామాన్తు వామతః
వామేవామకరే ధృత్వా ఉత్పుల్లం చారవిన్దకమ్ ॥ ౩౦

అన్యత్తద్వి పరీతంవా సథృత్వోత్పల పద్మకే
రుక్మిణీం రుక్మవర్ణాభాం శ్యామాభాం సత్యభామినీమ్ ॥ ౩౨

వసుదేవం దేవకీంచ పురతో దక్షిణేకృతే
యశోదానన్ద గోపంచ దేవేశం వీక్ష్య సుస్థితాన్ ॥ 33

సామ్బ ప్రద్యుమ్నకౌ వామే కల్పయేద్దేశికోత్తమః
గోపీమన్య త్తథా కుర్యాద్దామం సుమనసం తథా ॥ ౩౪

కృష్ణస్య కర్ణనాభ్యన్తం సమన్తం హనుమాస్యకమ్
కక్షబాహు సమంవాథ కారయేద్యుక్తితః క్రమాత్ ॥ ౩౫

నవతాలేన మానేన సర్వభూషణ భూషితమ్
దేవకీం వసుదేవఞ్చ రుక్మవర్ణేన కారయేత్ ॥ ౩౬

యశోదాం గౌరవర్ణాభాం కర్బురం నన్దగోపకమ్
ప్రద్యుమ్నం - శ్యామ వర్ణంచ సాంబం కాలామ్బుద ప్రభమ్ ॥ ౩౭

దామం రక్తనిభం కుర్యాద్గౌరం సుమనసం తథా
పూర్వోక్తేనైవ కృత్వాతు మానోన్మాన ప్రమాణతః ॥ ౩౮

పునఃస్థాపన మార్గేణ ఉక్తవత్స్థాప యేత్క్రమాత్
విశేషం చాత్ర సంప్రోక్తం శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ ౩౯

ప్రధానం చావసథ్యాగ్నౌ హౌత్రమత్ర ప్రశంసయేత్
అథవా పౌణ్డరీకాగ్నౌ హౌత్రమత్రైవ కారయేత్ ॥ ౪౦

★ తత్ప్రతిష్ఠా ★

కృష్ణ మావాహయా మీతి పుణ్యం నారాయణం తతః
వటపత్ర శాయినం చేతి త్రిదశాధి పమిత్యపి ॥ ౪౧

రుక్మిణీం సున్దరీం దేవీం పద్మామితి తథైవచ
సత్యరూపాం సతీంచైవ సన్నతీంచ క్షమామితి ॥ ౪౨

ప్రద్యుమ్నంచ సురూపాక్షం దైత్యనాశం మహాబలమ్
అనిరుద్ధం మహాన్తంచ వైరాగ్యమితిచ క్రమాత్ ॥ ౪౩

సర్వతేజో మయంచేతి అనిరుద్ధం సమాహ్వయేత్
సామ్బం సర్వముఖం చేతి సమృద్ధం సర్వగం తథా ॥ ౪౪

వసుదేవం వృష్ణినాథం సుకర్మంచ ధృఢవ్రతమ్
దేవకీం దేవపూజ్యాఞ్చ వసుదేవ ప్రియామితి ॥ ౪౫

ఉగ్రసేన సుతాంచేతి విధినైవ సమాహ్వయేత్
నన్దగోపం గోకులేశం సుమనస్కం హరిప్రియమ్ ॥ ౪౬

యశోదాం దానశీలాంచ పుణ్యాంచ శుభగామితి
రామం కృష్ణసఖం చేతి పుణ్యం పుణ్యాత్మకం త్వితి ॥ ౪౭

ఏవమావాహ్య చాన్యేషు నిరూప్యాజ్యా హుతిర్యజేత్
సత్యసత్యష్ఠ మిత్యుక్త్వా శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ ౪౮

అష్టావింశతి భిర్వాపి జుహుయాదితి కేచన
పర్యాయేణ క్రమంహుత్వా ప్రధానం చేతి కీర్త్యతే ॥ ౪౯

స్థాపనం చార్చనం నిత్యం స్నపనం చోత్సవం తథా
సర్వంహరే రివ ధ్యాత్వా విధినా సమ్యగాచరేత్ ॥ ౫౦

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా సర్వాన్కామా నవాప్నుయాత్

★ శ్రీ కల్కిస్వరూపమ్ । ★

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి కల్కి విష్ణురితి క్రమమ్ ॥ ౫౧

గ్రామాదేశ్చ ప్రకర్తవ్యం కృష్ణస్యోక్త వదాలయమ్
మధ్యమం దశతాలేన కల్కిరూపేణ కారయేత్ ॥ ౫౨

అశ్వానన ముఖంకుర్యా దన్యాంశ్చైవ నరాకృతిః
చతుర్భుజం చతుర్బాహుం క్రమాచ్చైవా యుధీ భవేత్ ॥ ౫౩

శఙ్ఖం చక్రంచ ఖడ్గంచ ఖేటకం చోగ్రరూపిణమ్
దేవం హయాననం కృత్వా శుద్ధస్ఫటిక సన్నిభమ్ ॥ ౫౪

తేనైవ కౌతుకం కుర్యాద్విష్ణు రూపం చతుర్భుజమ్
స్థాపయేదుక్త మార్గేణ పౌణ్డరీకే విశేషతః ॥ ౫౫

హౌత్రమత్ర ప్రశంసన్తి మూర్తీరా వాహయేత్క్రమాత్
కల్కినం వాజిరూపంచ విష్ణుం సంహార కారిణమ్ ॥ ౫౬

అన్య దేవాన్సమా వాహ్య పూర్వోక్తేన విధానతః
జుష్టాకారాదిభిః కృత్వా స్మృత్వా దేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౫౭

ధూర్షోవహన్త మిత్యుక్త్వా యజేదష్టా ధికం శతమ్
అధవా కల్కినం రూపం అశ్వారూఢం భుజద్వయమ్ ॥ ౫౮

ఖడ్గంచ ఖేటకం ధార్యం శ్వేతవర్ణో గ్రరూపిణమ్
ఏవం కృత్వా విశేషేణ స్మృత్వాదేవం ప్రణమ్య చ ॥ ౫౯

స్థాపనా ద్యర్చనాదీని సర్వం పూర్వవదాచరేత్

★ శ్రీ బౌద్ధ స్వరూపమ్ ★

అధవక్ష్యే విశేషేణ బుద్ధరూప విధిక్రమమ్ ॥ ౬౦

మధ్యమం దశతాలేన మానోన్మానాది కారయేత్
నవరూపేణ వాకల్ప్య ద్విభుజం మకుటం వినా ॥ ౬౧

కున్తలం మూర్ధ్ని చాసీనం స్వస్తికేనైవ కారయేత్
వామపాణించ కృత్వాతు ఆసనస్యోపరి స్థితః ॥ ౬౨

జ్ఞాన ముద్రాన్య హస్తేన హృత్ప్రదేశేన కారయేత్
ఉత్తరాచ్ఛాదనం కృత్వా రక్తచన్దన సన్నిభమ్ ॥ ౬౩

దేవీం వినా ప్రకుర్వీత ఉక్తవత్కౌతుకం కృతమ్
విస్తరేణ మయాప్రోక్తం మూర్తివత్సర్వ మాచరేత్ ॥ ౬౪

★ తత్ప్రతిష్ఠా । ★

ఆహవనీయే హోతవ్యం పూర్వవద్ధౌత్ర మాచరేత్
బుద్ధం చైవ తపోనాథం వైష్ణవంచా చ్యుతం తథా ॥ ౬౫

ఏవమాద్యాది మావాహ్య నిర్వాపఞ్చాత్ర కారయేత్
ధూర్షోవహన్త ముచ్చార్య యజేదష్టాధికం శతమ్ ॥ ౬౬

అథవా విశ్వజిత్సూక్తం రాత్రిసూక్తం యజేత్క్రమాత్
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రతిష్ఠాప్యార్చయేత్క్రమాత్ ॥ ౬౭

ఏవం దశావతారాంశ్చ రూపం స్థాప్య సమర్చయేత్
ఉత్సవం స్నపనంచైవ విధినాకారయే ద్బుధః ॥ ౬౮

విపరీతం నకుర్వీత ఇతిశాస్త్రేణ నిశ్చయః
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన కృత్వాశాస్త్రోక్త వత్క్రమాత్ ॥ ౬౯

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే కృష్ణ కల్కి బౌద్ధ ప్రాదుర్భా వో నామ ఏకవింశో ఽధ్యాయః

ద్వావింశో ఽధ్యాయః

★ జయన్తీ నిర్ణయః । ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి జయన్త్యాశ్చో త్సవక్రమమ్
సింహే దివాకరే యుక్తే కృష్ణపక్షే విశేషతః ॥ ౧

సప్తమీ చాష్టమీచైవ రోహిణ్యా సహితా నవా
ఏతైర్యోగ సమాయుక్తా సాజయన్తీతి పఠ్యతే ॥ ౨

అథవా చేద్వి శేషేణ రోహిణీ చాష్టమీ యుతా
సాజయన్తీతి సంప్రోక్తా కాశ్యపాదితి చోదితమ్ ॥ ౩

అర్థరాత్రా దధశ్చోర్ధ్వం కళయావాపి సంయుతా
అష్టమీ రోహిణీ యుక్తా సర్వపాప ప్రణాశనీ ॥ ౪

లీలాయష్టి ధరంకృష్ణం వేణుంచాధర యోజితమ్
నృత్తంవా కృష్ణరూపన్తు తథాకాళీయ మర్దనమ్ ॥ ౫

★ జయన్త్యుత్సవక్రమః । ★

జయన్త్యుత్సవ మారభ్య సర్వకామాభి వృద్ధిదమ్
అథవా చతుర్భుజం చాత్ర ఉత్సవం కారయేత్క్రమాత్ ॥ ౬

యథోక్త దివసాత్పూర్వం పఞ్చమే ఽహ్న్యఙ్కురార్పణమ్
ఉపవాస వ్రతం దానం జపహోమా ర్చనాదికమ్ ॥ ౭

యథావిధి తథాకుర్యా ద్విష్ణుహార్చ్యే విశేషతః
తద్రాత్రౌ నిత్యపూజాన్తే అస్థానేచా హ్వయేత్క్రమాత్ ॥ ౮

పూర్వవత్కౌతుకం బద్ధ్వా యథోక్తం చాధి వాసయేత్
తథేన్దూదయ కాలేతు దేవ ముత్థాప్య మన్త్రవిత్ ॥ ౯

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కలశై స్స్నపయే ద్విభుమ్
విష్టరే దేవమానీయ నిత్యపూజావదర్చయేత్ ॥ ౧౦

విశ్వభేషజ గౌళ్యాదీన్మి శ్రయుక్తం నివేదయేత్
కదళీ పనసం చామ్ర పక్వ జమ్బూఫలం దదేత్ ॥ ౧౧

క్షీరాపూపైశ్చ పృథుకై రన్యైశ్చైవ ఫలాదిషు
సక్తులాజోదనా స్సర్వే దేవం తత్ర నివేదయేత్ ॥ ౧౨

పునరాచమనం దత్వా ముఖవాసం ప్రదాపయేత్
పుష్పయాగోక్త మార్గేణ పుష్పాఞ్జలి మథాచరేత్ ॥ ౧౩

మహాహవిః ప్రభూతంవా మధుపర్కయుతం దదేత్
నృత్తగీతైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౪

తత్కాలేన్దుం సమభ్యర్చ్య అర్ఘ్యం దత్వా సమాహితః
పునః ప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నానకర్మాదినా చరేత్ ॥ ౧౫

నిత్య పూజోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్క్రమాత్
ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ దర్శనీయ మలంకృతమ్ ॥ ౧౬

యానమారో పయేద్దేవం గ్రామాదా వుత్సవం చరేత్
గ్రామ వీధీంశ్చ సమ్మార్జ్య ప్రోక్షయిత్వా శనైశ్శనైః ॥ ౧౭

హరిద్రాచూర్ణ తైలంచ దేవపాదౌ స్పృశేత్క్రమాత్
సినీవాలీతి మన్త్రేణ హరిద్రం చూర్ణమర్పయేత్ ॥ ౧౮

అతోదేవాది మన్త్రేణ తైలంచైవాత్ర యోజయేత్ ॥ ౧౯

విప్రైస్సర్వ జనైర్భక్తై శ్చూర్ణం తైలం ప్రదాపయేత్
ఏవం శనైశ్శనై ర్గత్వా గీర్భిస్సన్మాన పూర్వకమ్ ॥ ౨౦

పశ్చాదాలయ మావిశ్య పూర్వవత్సర్వ మాచరేత్
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా జయన్త్యా శ్చోత్సవం చరేత్ ॥ ౨౧

ఇహలోకే సుఖాన్సర్వా న్సంప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ॥ ౨౨
అన్తేవిమాన మారుహ్యా సాయుజ్యం పదమాప్నుయాత్

★ చతుర్మూర్తి విధిక్రమః । ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి చతుర్మూర్తి విధిక్రమమ్ ॥ ౨౩

గ్రామాదేశ్చ ప్రకర్తవ్యం భూపరీక్షాది చోక్తవత్
మధ్యే చైవాది భూమిన్తు ఘనంచైవ దృఢీకృతమ్ ॥ ౨౪

త్రితలం ద్వితలం చైవ తలమేక మథాపివా
పూర్వే దక్షిణ వారుణ్యాం ఉత్తరాన్తే యథాక్రమమ్ ॥ ౨౫

గర్భాలయా దీన్ప్రత్యేకం ద్వార మణ్డపకైర్యుతమ్
ప్రాచ్యాన్తు పురుషం స్థాప్య శ్వేతవర్ణం చతుర్భుజమ్ ॥ ౨౬

దక్షిణే సత్యమూర్తించ పీతవర్ణం చతుర్భుజమ్
తథైవ పశ్చిమం కుర్యాదచ్యుతం కృష్ణ వర్ణకమ్ ॥ ౨౭

చతుర్భుజ సమాయుక్తం స్థాపయిత్వా విచక్షణః
రక్తవర్ణో ऽ నిరుద్ధంచ అనన్తోత్సంగ మాచరేత్ ॥ ౨౮

చతుర్భుజ యుతంతత్ర స్థాపయిత్వా పరంక్రమాత్
చక్రం శఙ్ఖంచ కథితైరభయం వరదం తథా ॥ ౨౯

అథవా వామహేస్తేన వరదం కట్యవలమ్బితమ్
కేచిత్మోదకీం పద్మం ధృత్వావా చాత్ర కల్పయేత్ ॥ 30

అథవా వాసుదేవాది పూర్వాదీని యథాక్రమమ్
స్థాపయిత్వోక్త మార్గేణ కాశ్యపోక్త వదాచరేత్ ॥ 3౧

పురుషమూర్తిం సచక్రం సత్యమూర్త్య రవిన్దకమ్
శఙ్ఖం చైవాచ్యుతం చైవ గదాంచైవా నిరుద్ధకమ్॥ 3౨

పురుషాద్య నిరుద్ధాన్తం క్రమాచ్చైవాత్ర జ్ఞాయతే
సృష్టి స్థితించ మూర్తించ సంహారార్థం చతుష్టయమ్ ॥ 33

విష్ణోర్వికార రూపాణి పురుషాదీంశ్చ జ్ఞాయతే
ప్రత్యేక ముత్సవాద్యాదీన్ కారయేద్దేశి కోత్తమః ॥ 3౪

స్థితంవా చాసనం కల్ప్య నాచరేచ్ఛ యనంబుధైః
స్థాపనం లక్షణం చైవ నిత్యపూజా క్రమం తథా ॥ ३७

నైమిత్తికాని కర్మాణి పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్
పూర్వతత్రోక్త వత్సర్వం కృత్వాచైవ విచక్షణః ॥ ३८

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా ఐహికాము ష్మికం లభేత్
ఏవం సంకుచితే నోక్తం గ్రన్థ గౌరవ భీరుణా ॥ ३९

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే జయన్తీ చతుర్మూర్తి విధానం నామద్వావింశో ఽధ్యాయః

త్రయోవింశో ఽధ్యాయః

★ ఋషయ ఊచుః ★

★ విష్వక్సేన అవతార కథనమ్ । ★

బ్రహ్మపుత్రం మునిశ్రేష్ఠ మభిగమ్య ప్రణమ్యచ
కథాంచ విష్వక్సేనస్య కథం మాహాత్మ్య మేవచ ౧

తద్రూపన్తు కుతఃప్రోక్తం పురమస్య కుతస్తథా
సారూప్యాది కుతః ప్రోక్తం శ్రోతు మిచ్ఛామ్యహం ప్రభో ॥ ౨

★ భృగురువాచ : ★

మయా చైకం సమాఖ్యాతం శృణుధ్వంచ ద్విజోత్తమాః
అమితం స్థాపనంచైవ తస్యచోత్పత్తి కాదిషు ॥ ౩

యత్తు పూర్వం మయా ప్రోక్తం పరే మాహాత్మ్య ముచ్యతే
పుణ్డరీకాఖ్య నగరే సుధీష్మస్య నృపస్యచ ॥ ౪

పుష్టేశాఖ్యా తథాపత్న్యా స్సవితురంశాచ్ఛ జాతః
ఏ తత్రప్రవర్తతే రాజా పుత్రార్థం చాత్ర చిన్తయేత్ ॥ ౫

దేవ దేవం శ్రియాయుక్తం తస్యాగ్రే స్థీయ్యతామితి
తద్వీక్షితో మహారాజా అభివన్ద్య ప్రయత్నతః ॥ ౬

కృతాఞ్జలి రుపస్థిత్వా దేవీయుక్తో నృపోత్తమః
పుత్రమత్రైవ సన్ధార్య బోధయిత్వాక్షరాష్టకమ్ ॥ ౭

పుత్రమత్ర వరందత్త్వా స్వేచ్ఛయా మోదమా విశత్
నిత్యంభక్తి సమోపేతం స్తూయమానో ముదాన్వితః ॥ ౮

దేవీయుక్తో నృపః పశ్చాత్స్నానం సమ్యక్సమాహితః ॥ ౯

ధ్యాత్వ్యాదేవం సమారాధ్య జపిత్వాత త్కథాంశృణు
ఏవం సంవర్తతే రాజా పుత్రమత్ర ప్రజాయతే ॥ ౧౦

పుత్రహర్షం సమావేశ్య నామనామాది నిర్దిశేత్
శాన్తం చైవ హరంచైవ విష్వక్సేనం తథా మితమ్ ॥ ౧౧

నిత్యానపాయినం పఞ్చనామాన్యేవ వినిర్దిశేత్
అష్టవర్ష పరిజ్ఞానం స్వయమత్ర ప్రకాశతే ॥ ౧౨

తస్యమాతా పితృభ్యాంచ సాలోక్యం పదమశ్నుతే
తతోదేవం శ్రియాయుక్తం స్థిత్వాశాన్తంచ చాగ్రతః ॥ ౧౩

విష్వక్సేనం తతోవీక్ష్య హర్షబాష్పాంబు నేత్రకౌ
పులకైరోమ కూపేషు స్థిత్వాంజలి పుటక్రమాత్ ॥ ౧౪

స్వర్గలోకా పరేలోకే సూత్ర వత్యాఖ్య జాయతే
తస్యామాతాజయాం కన్యాం దత్త్వాస్మై పుష్పగంధకైః ౧౫

సూత్రవత్యాఖ్య యాకన్యా పశ్చాత్పాణిం ప్రగృహ్యాచ
వివాహంమన్త్ర విధినా దేవం దేవ్యోచ కారయేత్ ॥ ౧౬

తతోదేవం శ్రియాయుక్తం స్వేచ్ఛా విగ్రహమాచరేత్
దేవానా మగ్రత శ్శాన్తం మత్ప్రసాదా త్సమాహితః ॥ ౧౭

తస్మాత్సేనా ధినాథస్య నామంచాత్ర ప్రకీర్తితా
ఏతత్పుణ్య కథాం శృణ్వన్ స్వయమేవ ప్రజాపతిః ॥ ౧౮

తత్కథాతు మాయాప్రోక్తా శృణ్వంతు ద్విజసత్తమాః
ఏవం వైవాహికం కృత్వా పరేచాత్ర విశేషతః ॥ ౧౯

సారూప్యత్వం ప్రదాతవ్యం దేవదేవ్యోతు తత్క్రమాత్
శఙ్ఖ చక్ర ధరోభూత్వా గదాచైవాత్ర ముద్రయా ॥ ౨౦

శ్రీవత్సం బ్రహ్మసూత్రంతు వినాచాన్య త్ప్రదాపయేత్
నిర్మాల్యం ధారయన్నిత్యం ఉచ్ఛిష్టం భోక్ష్యతాంపునః ౨౧

కృతమేత త్ప్రదాతవ్యం తస్యపత్న్యై స్వయన్తథా
ద్వారస్య వామపార్శ్వేచ కల్పయిత్వా సమర్చయేత్ ॥ ౨౨

అథవా కారయేద్వి ద్వాన్సౌమేశానస్య మధ్యమే
స్థానం సఙ్కల్ప్య మతిమాన్థాపయిత్వా యథాక్రమమ్ ॥ ౨౩

★ విష్వక్సేన రూపమ్ । ★

స్థితంవా చాసయే ద్వి ద్వాన్శయనం నైవకారయేత్
ద్విభుజం చతుర్భుజం వాకారయేదుక్త మార్గతః ॥ ౨౪

దేవీయుక్తం వియుక్తంవా కారయేత్తు స్వశక్తితః
సువర్ణం రజతం తామ్రం శిలాంవాథ యథోచితమ్ ॥ ౨౫

శాన్తమేతం సమాఖ్యాతం శృణ్వన్త్వస్య ద్విజోత్తమాః
ఇహలోకే సుఖాన్సర్వా న్సంప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ॥ ౨౬

దివ్యం విమాన మారుహ్య సాయుజ్యం పదమశ్నుతే
యథాక్రమేణ లోకేషు వ్రజేదామోదనం క్రమాత్ ॥ ౨౭

ఆమోదంచ ప్రమోదంచ సమ్మోదంచ తథైవచ
వైకుణ్ఠలోక మాశ్రిత్య క్రమాత్తస్య మనీషిణః ॥ ౨౮

ఏవం సంకుచితే నోక్తం పరం తస్యార్చనం శృణు

★ విష్వక్సేనారాధనమ్ - పత్నీ సహితమ్ । ★

అతః పరంప్రవక్ష్యామి విష్వక్సేనార్చనం క్రమమ్ ॥ ౨౯

శాన్తస్య లక్షణం చైవ స్థాపనం స్నపనమేవచ
స్థితంవా చాసనం చైవ తద్దిఙ్ముఖ విధిక్రమాత్ ॥ ౩౦

ఏవమేవ క్రమం సర్వం పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్
నిత్యాన పాయినం శాన్తం విష్వక్సేనం హరం తథా ॥ ౩౧

అమితం చేతి పంచైతే క్రమాచ్ఛై వార్చనం బుధః
విష్ణ్వాది మూర్తివత్కల్ప్య యథాక్రమ మిహోచ్యతే ॥ ౩౨

విష్వక్సేనస్య పరితో కల్పయిత్వా సమాహితః
ప్రాచ్యాం శాన్తం సమభ్యర్చ్య హరంచైవా త్రదక్షిణే ॥ ౩౩

పశ్చిమేత్వ మితంప్రోక్తం ఉత్తరేతు విశేషతః
నిత్యానపాయినం చేతి ప్రాగాదీనర్చ యేత్క్రమాత్ ॥ ౩౪

తదూర్ధ్వే వక్ష్యతే విద్వాన్నిత్య పూజాక్రమం శృణు
పూర్వోక్తే నైవమార్గేణ జలపుష్పాదినా హరేత్ ॥ ౩౫

ఉక్తవత్పుణ్య శుద్ధ్యాదీనా చరేద్దేశికోత్తమః
తస్య ద్వారాధిపానాంచ నమస్కుర్యా త్ప్రయత్నతః ॥ ౩౬

తుహిణం తుందకం చైవ గుణేశం పుష్పదన్తకమ్
పుష్టికాఞ్చ యశస్వినీం కల్పయేద్దే శికోత్తమః ॥ ౩౭

ఏతాన్ద్వారేచ షడ్భిస్తు ద్వారే ద్వారే ప్రతి ప్రతి
ద్వారం తత్ర సమభర్చ్య మూలద్వారోక్త వచ్చరేత్ ॥ ౩౮

మార్జనంచ తతఃకుర్యా ద్యద్వాప్రోక్ష్యో పలేపనమ్
పాత్ర ప్రక్షాళనం కుర్యాచ్ఛాన్త స్యాగ్రేతు స్థాపయేత్ ॥ ౩౯

సర్వ ద్రవ్యంచ దేహంచ పూర్వవత్ప్రోక్ష యేద్బుధః
పూర్వార్చితన్తు నిర్మాల్యం విసృజ్య స్వరమన్త్రవిత్ ॥ ౪౦

పఞ్చోపచార మన్త్రైర్వా పీఠమత్రైవ కల్పయేత్
విష్వక్సేనం ప్రణమ్యైవ ప్రార్థయేన్మన్త్ర ముచ్చరన్ ॥ ౪౧

[1]మన్దీశతేతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్
యథాజపన్తతః కుర్యాత్స్నాన కార్యం సమూహితః ౪౨

ఆగ్నేయోఽయస్మా త్తంచార్చ్య ప్లోతంసర్వం సమాచరేత్
తన్మూర్తి మన్త్రైరుచ్చార్య ప్లోతవస్త్రా ద్యలంకృతమ్ ॥ ౪౩
తద్బీజం తస్యహృదయే న్యసేత్ ప్రణవ సంపుటమ్

తస్య దక్షిణ పార్శ్వేతు దేవీం సూత్రవ తీంతథా ॥ ౪౪
(తథైవవామభాగేతుజయాం దేవీం సమర్చయేత్ ।)

అప్సరస్వితి మన్త్రేణ గన్ధం తత్రైవ లేపయేత్
తత్సవితురితి మన్త్రేణ స్రజాచ పరివేష్టయేత్ ॥ ౪౫

1. ప్రైషామధీశ

అగ్నిందూతమితీతుక్త్వా ధూపంతత్ర ప్రధూపయేత్
అహమస్మీతి మన్త్రేణ తథాదీపం ప్రదర్శయేత్ ॥ ౪౬

తన్మూర్తి మన్త్రముచ్చార్య అర్ఘ్యమాచమనం దదేత్
అగ్న ఆయాహి మన్త్రేణ చరుం(ఫీలం)తత్ర నివేదయేత్ ॥ ౪౭

యేతేశతేతి మన్త్రేణ పానీయాచమనే దదేత్
ఘృతాత్పరీతి మన్త్రేణ తామ్బూలం తత్రదాపయేత్ ॥ ౪౮

దేవేశస్యతు నిర్మాల్యం పశ్చాద్దత్వా సమాహితః
నైవేద్యంచ చతుర్థాంశం పునస్సమ్య క్నివేదయేత్ ॥ ౪౯

నివేద్యంచతు నిర్మాల్యం ప్రజ్వాల్యాగ్నౌ క్షిపేద్బుధః
అథవా కారయేద్విద్వా న్గోభ్యశ్శూద్రాయ దాపయేత్ ॥ ౫౦

అత్రైవ కేచిత్సం ప్రోక్తం నివేద్యంతు విశేషతః
విప్రై స్స్వభక్తై రన్యైర్వా భోజ్యమిత్యు చ్యతేబుధైః ॥ ౫౧

విపరీతం నకుర్వీత సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః
ఏకకాలం ద్వికాలంవా త్రికాలంవా సమర్చయేత్ ॥ ౫౨

ఏవంశాన్తం సమభ్యర్చ్య సర్వకామ ఫలప్రదమ్
అన్తే విమాన మారుహ్య సాయుజ్య పదమాప్నుయాత్ ॥ ౫౩

★ విహంగారాధనమ్ పత్నీసహితమ్ । ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి విహంగస్యార్చన క్రమమ్
విహంగ లక్షణం చైవ ఆసీనం స్థితమేవవా ॥ ౫౪

మానోన్మాన ప్రమాణన్తు స్థాపనం స్థానమేవచ
పరివారా లయం చైవ పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ॥ ౫౫

నిత్యకర్మ సమాప్యైవ పూర్వవచ్ఛుద్ధి మాచరేత్
తస్య మన్త్రం సముచ్చార్య గురుంశుద్ధో పదేశినమ్ ॥ ౫౬

ప్రణవం బిన్దు సంయుక్తం నాదాన్తం తత్ర యోజయేత్
సర్వవర్ణాంత కైర్యుక్తం స్వరత్రయ యుతంబుధాః ॥ ౫౭

షాన్తం లాన్తయుతం జ్ఞేయం సాన్తం దీర్ఘయుతం క్రమాత్
ఏవం క్రమేణ చోద్ధారస్తార్క్ష్య పంచాక్షర క్రమమ్ ॥ ౫౮

ఋషిర్నారాయణో దేవః త్రిష్టుప్ఛన్దః ప్రకీర్తితమ్
గరుడో దేవతాతస్య పరే తార్క్ష్య విశేషతః ॥ ౫౯

ప్రణవం బీజమిత్యుక్త్వా స్వాహేతచ్ఛ క్తిరుచ్యతే
తస్యమన్త్రస్య సంయుక్తంగరుడం సంప్రణమ్యచ ॥ ౬౦

నిత్యపూజోక్త మార్గేణ సర్వకర్మ సమాచరేత్
విశేష మత్రవక్ష్యామి సంక్షేపే నోచ్యతే మయా ॥ ౬౧

పూర్వార్చిత సుపుష్పాదీ, న్వ్యపో హ్యైవ చమన్త్రవిత్
సవిశో భూదితీ త్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ ౬౨

యస్త్రైష్టుభ మితీత్యుక్త్వా పఞ్చాక్షర యుతం క్రమాత్ ॥ ౬౩

ఆసనం తత్ర సంకల్ప్య తేన మన్త్ర ముదీరయన్
పాద్య మాచమనం దత్వా ప్రక్రమ్యా ధేతిచ బ్రువన్ ॥ ౬౪

యోమాతరిశ్వ ఇత్యుక్త్వా విష్ణువత్స్నాన మాచరేత్
వృషాకపేతి మన్త్రేణ ప్లోతేన పరిమార్జయేత్ ॥ ౬౫

ఓజోభిమానీ త్యుచ్చార్య వస్త్రాభరణ భూషితమ్
పశ్చాత్తార్క్ష్యస్య దేవస్య స్థితిన్యాసాది నాచరేత్ ॥ ౬౬

సంసమీరితి తద్బీజం న్యసిత్వోఙ్కార సంపుటమ్
తస్యదేవ్యౌ సమభ్యర్చ్య సుకీర్తీ రుద్రమా తథా ॥ ౬౭

దేవస్యోభయ పార్శ్వేతు తత్తన్మన్త్రేణ చార్చయేత్
తస్య పాదస్య పరితః పుష్పన్యాసంచ కారయేత్ ॥ ౬౮

ఖగాధిపం విహఙ్గంచ వైనతేయం సుపర్ణకమ్
ఏవం మూర్తిభి రుచ్చార్య తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౬౯

ఆసాగ్రేతి చమన్త్రేణ సుగన్ధంచాస్య లేపయేత్
పుష్పైర్నానా విధైశ్చైవ శతధారం సముచ్చరన్ ॥ ౭౦

ఓజోబలేతి మన్త్రేణ ధూపమత్ర ప్రదాపయేత్
కదాపిస్పృజతే త్యుక్త్వా దీపం తత్ర ప్రదర్శయేత్ ॥ ౭౧

ఆపోవిశ్వేతి మన్త్రేణ తన్మన్త్రేణ యుతం క్రమాత్
అర్ఘ్యం దత్వా విశేషేణ తేనమన్త్ర ముదీరయన్ ॥ ౭౨

పూర్వోక్తైవ మన్త్రేణ దద్యాదాచమనం బుధః
చాతుర్య మస్మీత్యుచ్చార్య దానకర్మాది కారయేత్ ॥ ౭౩

భోజ్యాసనం తతఃకల్ప్య పూర్వమన్త్ర ముదీరయన్
పాద్య మాచమనం దత్వా పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ॥ ౭౪

తయాదిత్యానీ త్యుచ్చార్య చరుంపాత్రేషు నిక్షిపేత్
శన్నోనిధత్తా ముచ్చార్య ఉపదంశాంశ్చ నిక్షిపేత్ ॥ ౭౫

పూర్ణపాత్రం సమాదాయ త్రిపాదస్యోపరి న్యసేత్
పరిషేకం తతః కృత్వా తత్త్రిణీషేతి చోచ్చరన్ ॥ ౭౬

సుపర్ణోసీతిమన్త్రేణ హవిస్తత్ర నివేదయేత్
హవిష్మతీతి మన్త్రేణ పానీయాచమనే దదేత్ ॥ ౭౭

తత్పురుషా యేతిమన్త్రేణ ముఖవాసం నివేదయేత్
తన్మూల మన్త్రముచ్చార్య దణ్డవత్ప్రణమే ద్బుధః ॥ ౭౮

తన్నివేద్యంతు శేషస్య విష్ణోరుచ్ఛి ష్టవచ్చరేత్
ఏవమేవ క్రమేణైవ నిత్యం గరుడ మర్చయేత్ ॥ ౭౯

త్రికాల మేకకాలం వా భక్త్యాచైవం సమర్చయేత్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే విష్వక్సేన తార్క్ష్యార్చనం నామ త్రయోవింశో౽ధ్యాయః

అధ చతుర్వింశో౽ధ్యాయః

★ శేషస్యార్చనమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శేషస్యైవార్చన క్రమమ్
రూపం స్థానం ప్రవక్ష్యామి విశేషేణైవ కారయేత్ ॥ ౧

★ అనంతస్య స్వరూపమ్ పత్నీసహితమ్ । ★

నరేణైవా కృతింకృత్వా భుజద్వయ మితిస్మృతమ్
చతుర్భుజం వాకృత్వాతు మూర్తించైవా నిరుద్ధవత్ ॥ ౨

అభయం వరదం వాథ కటకంవా యథోచితమ్
మకుటామ్బరాద్యై ర్భూష్యం సర్పరాజంతు కారయేత్ ॥ ౩

ఉష్ణీషోపరి ఫణాన్సమ్య కృప్తపఞ్చ త్రయస్తథా
ఏకంవాత్ర ప్రకుర్వీత శిల్పశాస్త్రోక్త వచ్చరేత్ ॥ ౪

నాభ్యాద ధస్సర్పవత్పుచ్ఛ మాసీనం స్థితమేవ వా
తస్యైవోభయ పార్శ్వేచ దేవ్యౌచాత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫

దేవస్య దక్షిణేపార్శ్వే జయాం చైవాత్ర కల్పయేత్
స్తనౌభుజ ద్వయం చైవ ముఖం నాభ్యధశ్చే చోర్ధ్వతః ॥ ౬

అహిపుచ్ఛం ప్రకర్తవ్యం వర్ణంచోపరి కారయేత్
అభయం చోత్పలం ధార్య మితరేతు తథైవచ ॥ ౭

పుష్టికాం వామభాగేతు మణింతత్ర శిరోపరి
తస్యస్థానం మయాప్రోక్తం శృణ్వన్తస్య ద్విజోత్తమాః ॥ ౮

ప్రథమావరణే కుర్యా ద్ద్వితీయావరణే ఽథవా
కుబేరక్షితి మూలేవా పార్శ్వే వల్మీక ఏవవా ॥ ౯

అన్యన్మనోరమే దేశే దేవ దేవస్య శార్ఙ్గిణః
స్థాపయిత్వా విధానేన నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ ౧౦

ఉక్త వన్నిత్య కర్మాన్తే తోయపుష్పా దినార్చయేత్
ప్రోక్ష్యోపలిప్య మార్జ్యాదీన్పూ ర్వోక్తైనైవ కారయేత్ ॥ ౧౧

న్యాసాద్యాత్మ విశుద్ధ్యాదీ న్కారయిత్వా విచక్షణః
అనన్తం సర్పరాజంచ శేషం భోగ మితిక్రమాత్ ॥ ౧౨

జయాంచ పుష్టికాంచైవ మన్త్రషట్కం సముచ్చరన్
దేవం దేవ్యౌ తథా సమ్యగ్జప్త్వా తిష్ఠన్ సమాహితః ॥ ౧౩

★ అనన్త మన్త్రోద్ధారమ్ । ★

యథాదేవం తథాధ్యాయ న్మన్త్ర శాస్త్ర విశారదః
షడక్షరేణ మన్త్రేణ చోద్ధారం చ ప్రత్యక్షరమ్ ॥ ౧౪

ఆద్యన్తం సంపుటీకృత్య ప్రణవేన యథాక్రమమ్
ప్రథమం విష్ణుబీజేన ధాన్తం తత్రైవ యోజయేత్ ॥ ౧౫
(ణాంతం పునః ప్రయోక్తవ్యం మాంతం తత్ర ప్రయోజయేత్.)

ఏవం షడక్షరం ప్రోక్తం ప్రతిబిన్దు సముచ్చరన్
ఏవం సంయోజ్య మన్త్రేణ శృణుధ్వం మునిసత్తమాః ॥ ౧౬

ఋషిర్నారాయణ శ్చేతి ఛన్దోగాయత్రి రుచ్యతే
తతో మన్త్రావసానేచ శక్తిస్స్యాదితి మన్త్రవిత ॥ ౧౭

న్యాసం పునః ప్రయోక్తవ్యం స్వయం పశ్చాఙ్గ మాచరేత్
నలిఖేచ్చ పఠేన్మన్త్రం స్వయమేవ నకల్పయేత్ ॥ ౧౮

తస్యమన్త్రం కరేన్యస్య పశ్చాత్తస్మ్య క్షమర్చయేత్
గురూపదేశా ద్బోద్ధవ్య మఖిలం మన్త్రదర్శనమ్ ॥ ౧౯

యమర్పయన్తీ త్యుచ్చార్య దేవ్యోదేవ మధాహ్వయేత్
చాతుర్యమస్మీ త్యుచ్చార్య కల్పయిత్వాసనంబుధః ॥ ౨౦

పాద్యం పశ్చా త్ప్రదాతవ్యం తత్త్రీణీషేతి చోచ్చరన్
(శాలిపిష్టం సమాదాయ ఘృతక్షీరాది మిశ్రితమ్)
దేవం దేవ్యోచ సంతర్ప్య మూలమన్త్రం జపేత్క్రమాత్ ॥ ౨౧

ఆచామన్తు పునర్దత్వా ఆపో విశ్వేతి చోచ్చరన్
శ్రమాపనోదనం కుర్యాద్వృషాకపేరిత్యుచ్చరన్ ॥ ౨౨

త్రయా ఆదిత్య మిత్యుక్త్వా స్నానోక్తాదీని కారయేత్
ఓజోభిమానీ త్యుచ్చార్య వస్త్రాభరణై రలంకృతమ్ ॥ ౨౩

యోమాతరిశ్వే త్యుచ్చార్య పుష్పందద్యా త్సమాహితః
గన్ధాంజనాది సన్దద్యా దప్సరస్వేతి చోచ్చరన్ ॥ ౨౪

ఉక్తవద్ధూప యేద్విద్వా న్వృషాకపి రిహోచ్చరన్
తతోదీపం ప్రదాతవ్యం ప్రక్రమ్యాదితి చోచ్చరన్ ॥ ౨౫

అర్ఘ్యం పశ్చాత్ప్రదాతవ్యం సఏకోభూదితి బ్రువన్
మధుపర్కం తతోదద్యా ద్యస్త్రైష్టుభ మితిబ్రువన్ ॥ ౨౬

హవిస్తత్ర నివేద్యైవ కయానశ్చిత్ర ముచ్చరన్
శన్నోనిధత్తా ముచ్చార్య పానీయం తత్ర దాపయేత్ ॥ ౨౭

తతః పుష్పాంజలిం దత్వా బహుచాత్ర ముహుర్ముహుః
మూర్తిమన్త్రం సముచ్చార్య క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ॥ ౨౮

ఏవం నిత్యం సమభ్యర్చ్య శేషం యుక్త్యా సమాచరేత్
కుష్ఠాపస్మా రకాదీని వినశ్యన్తి నసంశయః ॥ ౨౯

మృతపుత్రీచ వన్ధ్యావా స్తవందేవేన్ద్ర కాదిషు
అన్యన్మనో రమేకామే దదాతీతి నసంశయః ॥ 30

భాన్వాదివారే సంపూజ్య ఈప్సితం లభతే ధృవమ్
అన్తే విమాన మారుహ్య ఆమోదంలోక మాప్నుయాత్ ॥ 3౧

★ ఋషయ ఊచుః ★

★ ప్రదక్షిణ క్రమమ్ । ★

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ మునిషు జ్ఞానయోగిషు
త్వమేవ సర్వవేత్తాసి త్వమేవ బ్రాహ్మణః ప్రియః ॥ 3౨

దేవదేవస్య విష్ణోస్తు క్రమాచ్చైవ ప్రదక్షిణమ్
యుగ్మాయుగ్మం విశేషంచ ఛాయాయాం లఙ్ఘనేపివా ॥ 33

ఉత్తరే సోమసూత్రస్య లమ్బితస్య చదోషకమ్
ప్రదక్షిణ విధానంచ దేశంకాలం తథైవచ ॥ 3౪

తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో వదత్వం వదతాంవర

★ భృగురువాచ । ★

ఏతత్సర్వం సమాఖ్యాతం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
శృతంపక్షం పరంగుహ్యం ప్రదక్షిణ మథాచరేత్ ॥ 3౫

పుణ్యాని యానితీర్థాని తపో యజ్ఞఫలాదయః
ప్రదక్షిణాత్పరంనాస్తి ప్రత్యక్ష ఫలదాయకమ్ ॥ 3౬

యానికానిచ పాపాని జన్మాంతర కృతానిచ
తానితాని ప్రణశ్యన్తి ప్రదక్షిణ పదేపదే ॥ 3౭

ప్రదక్షిణం త్రిధాప్రోక్తం నిత్యకర్మ పరాయణమ్
కామ్యపౌష్టిక శాన్తించ త్రిధాచైవ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 3౮

★ ఫలవిశేషేణ, త్రివిధ భేదాః । ★

కామ్యసిద్ధిస్తు కామ్యం స్యాత్పుత్ర సిద్ధిస్తు పౌష్టికమ్
శాన్త్యర్థం సర్వశాన్తిం స్యాత్త్రికాలేతు సమాచరేత్ ॥ 3౯

మధ్యాహ్నే కామ్యముద్దిష్టం ప్రాతరేవతు శాన్తికమ్
పౌష్టికన్తు తథాసాయం ఇతికాలస్య నిర్ణయః ॥ ४०

తద్విష్ణోరితి మన్త్రేణ విష్ణుహర్మ్యం ప్రవేశయేత్
ధాత్రాది భూతపర్యన్తం నమస్కుర్యా త్ప్రయత్నతః ॥ ४౧

విమానం పశ్చిమేకుర్యా త్ప్రాతఃకాలే విశేషతః
పాదుకాగ్రేచ గమయేత్ప్రదోషం చస్మృతం భవేత్ ॥ ४౨

కుడ్యకౌతక యోర్మధ్యే పరనాళస్య పార్శ్వతః
తత్రమధ్యే ప్రకర్తవ్యం సోమసూత్రం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ४౩

కౌతుకాదుత్తరేచైవ యవప్రాసాద విస్తరమ్
తాపశ్చైవావ సానేతు తదూర్ధ్వేతు నలంఘయేత్ ॥ ? ४४

అజ్ఞానాల్లం ఘనేచైవ సర్వంభవతి నిష్ఫలమ్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పరిహృత్య ప్రయత్నతః ॥ ४౫

★ గమనే విశేషమ్ జప్యమన్త్రాః । ★

గమనే తద్వ్యపోహ్యైవ ప్రదక్షిణ మథాచరేత్
విష్ణుసూక్తన్తు జప్త్వాతు నామ సఙ్కీర్త నన్తువా ॥ ४౬

స్తోత్రైరమ్య కథాభిర్వా జపిత్వాతు సమాహితః
నతిష్ఠేన్న చశీఘ్రేణ గమయేత విచక్షణః ॥ ४౭

★ విష్ణుపఞ్చ దినేచైవ అయనే విషువే తథా ★
గ్రహద్వయేతు సఙ్క్రాన్త్యాం గురుశుక్రో దయేతథా ॥ ४౮

తయోస్తు మాసకాలేచ కృత్వాచాగ్ర ప్రదక్షిణమ్
కర్మవ్యాధీని నిర్ముక్త్వా సర్వపాప క్షయంతథా ॥ ४౯

ద్వికాలేష్టేచ చత్వారో యుగ్మంచైవ ప్రదక్షిణమ్
అర్చనం జపహోమంచ వన్దనన్తు ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౫౦

ప్రదోషే ఉక్తదోషేషు ప్రాప్తంనైవాత్ర కేచన
అసితసిత పక్షాభ్యాం ప్రదోషం చాత్ర సంభవే ॥ ౫౧

శ్రౌతవద్దేవ మభ్యర్చ్య వన్దనాద్యాది కారయేత్
ఆయుశ్శ్రీ కామీ తథైవ జయార్థీ శత్రుమేవచ ॥ ౫౨

★ తత్ఫలవిశేషాః । ★

పుణ్యక్షేత్రస్య కామేతు ఉదయాస్తమయం చరేత్
స్త్రీభిర్వా పురుషైర్వాపి అన్యద్భక్త జనైరపి ॥ ౫౩

యథావిధి తథాకుర్యాత్ స్నానం పూర్వాదికం చరేత్
అరుణోదయ మారభ్య యావన్తి దశనాడికాః ॥ ౫౪

★ ప్రదక్షిణే కాలవిశేషాః । ★

కాలం ప్రాతరితిఖ్యాత మపరేచ తథైవచ
దశనాడిస్తు సాయాహ్నే కర్తవ్యంతు ప్రదక్షిణే ॥ ౫౫

ఆచరే దుక్త మార్గేణ దేవదేవం ప్రణమ్యచ
ఉదయాస్త మయంకుర్యా త్తథైవాస్త మయోదితమ్ ॥ ౫౬

ఏవంకాల మహోరాత్రం ప్రదక్షణ మథాచరేత్
అన్తర్హీనం ప్రకుర్యాచ్చేత్సర్వ దోషేన విద్యతే ॥ ౫౭

యుగ్మ ప్రదక్షిణం చైవ సవ్యంచాసవ్యమేవచ
కారయేద ప్రధానేతు కర్తవ్యం తద్విధానతః ॥ ౫౮

ఆచరేదుక్త మార్గేణ దేవదేవం ప్రణమ్యచ
చరణౌ కచ్ఛపవత్కుర్యా, త్కరేచైవ శిరస్తదా ॥ ౫౯

★ అష్టాంగ వందనమ్ । ★

బుద్ధ్యామానాభి మానాభ్యాం స్మృతమష్టాఙ్గ వన్దనమ్
కారయేత్తు నమస్కారం దణ్డవత్ప్రణి పత్యచ ॥ ౬౦

పరాంగతి మవాప్నోతి శతక్రతు ఫలం లభేత్
ఏవం ప్రదక్షిణం విష్ణోర్దినం ప్రతి సమాచరేత్ ॥ ౬౧

ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా తద్విష్ణోః పరమం పదమ్

★ అర్ఘ్యద్రవ్యాణి । ★

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి అర్ఘ్యాఙ్గం చాసనాదికమ్ ॥ ౬౨

పీఠాదౌతు సుఖాసీనం హరింధ్యాత్వా తదాసనమ్
కుశాక్షత తిలవ్రీహి యవమాష ప్రియఙ్గవః ॥ ౬౩

★ తదర్ఘ ప్రమాణమ్ ★

సిద్ధార్థక సమాయుక్త మిత్యర్ఘ్య ద్రవ్యముచ్యతే
అష్టద్రవ్యైస్తు సంయుక్త మర్ఘ్యం ప్రస్థద్వయం మతమ్ ॥ ౬౪

★ దేవస్య దక్షిణహస్తే దాపనీయ ద్రవ్యాణి । ★

అర్ఘ్యమాచమనం చైవ హవిః పానీయమేవచ
మధుపర్క పురోథానం క్షీరం తామ్బూల సంజ్ఞికమ్ ॥ ౬౫

ముఖవాస మపూపాని నాళికేర ఫలానిచ
ఏతాని హస్తే దేవస్య దక్షిణేతు నివేదయేత్ ॥ ౬౬

★ పాద్య ద్రవ్యాణి ★

పద్మంచ విష్ణుపర్ణీచ శ్యామాకం దూర్వమఙ్కురమ్
చత్వారి పాద్యద్రవ్యాణి ప్రస్థతోయేన యోజయేత్ ॥ ౬౭

దానన్తు వారిణః పాద్యం పాదప్రక్షాళ నాయవై

★ స్వాగతమ్ । అనుమానమ్ । ★

సుముఖీ కరణం హస్తే స్వాగతం పరికీర్తితమ్ ॥ ౬౮

సంగృహ్య తత్ర సీదేతి వాచకం త్వనుమానకమ్

★ పాదుకా లక్షణమ్ । ★

పాదపద్మం యథావిష్ణో తథాహేమాదిభిః కృతమ్ ॥ ౬౯

పాదవత్పాదుకయుగం పాదుకం తదుదాహృతమ్ ॥ ౭౦

★ దర్పణమ్ ★

దర్పణమ్ కాంస్యసారశ్చ కృతం సంపూర్ణ చన్ద్రవత్
ఫాలకం పాదవత్ పాదం సింహ వ్యాళోపరిస్థితమ్
సౌవర్ణ రాజతాద్త్యైస్తు యష్టిర్వేదాఙ్గులం స్మృతమ్ ॥ ౭౧

★ దన్తశుద్ధిః । ★

నారికేళస్య వేణోర్వా దన్తశుధ్యర్థ మాహరేత్
తత్తుర్యాంశక విస్తారం జిహ్వాపట్టం సమాహరేత్ ॥ ౭౨

తత్సంస్మృత్వా జలస్రావం ముఖ ప్రక్షాళనం విదుః

★ ఆచమన ద్రవ్యాణి ★

ఏలాలవంగో శీరాచ్చ కర్పూరాగురు చన్దనమ్ ॥ ౭౩

ఆచామార్థాని చైతాని యోజయే ప్రస్థవారిణమ్
ఆచమనన్తు తంవిద్యా త్కృప్తాఢక నివేదనమ్ ॥ ౭౪

శాటకన్తు ద్విహస్తంస్యా ద్వస్త్ర మర్ధాధి కన్తువా
★ తాంబూలమ్ । ★
ఏకపూగం త్రిపత్రంస్యా ద్వర్ధనీయో హరిర్వశాత్ ॥ ౨౫

పూగద్విగుణ భూతంవా మహా పిప్పలి పత్రకమ్
శుక్తిక్షారేణ సంయుక్తం తామ్బూల మితి సంజ్ఞితమ్ ॥ ౨౬

★ అంగోద్వర్తన ద్రవ్యాణి । ★
అలకామోచనా జ్ఞేయా ధ్యానం తస్యైవ కర్మణి
తైలాభ్యఙ్గం సముద్దిష్టం మౌళి తైలస్య మర్దనమ్ ॥ ౨౭

అలకామోచనం ప్రోక్తం తత్క్రియాంచ నసంస్మృతిః
అథోలమ్బం త్రితాళంస్యా త్తత్ప్రణామాంఘ్రి సంయుతమ్ ॥ ౨౮

చామరం సంప్రకల్ప్యైవ తాళవృంతంచ కారయేత్
ముఖ్యమేత ద్ధిరణ్యేన మణినాచ విభూషితమ్ ॥ ౨౯

శ్రీపత్రం మాషచూర్ణంస్యా త్తింత్రిణ్యామల కానిచ
కణజీరేణ సంయుక్తం కేశశుద్ధ్యర్థ మాహరేత్ ॥ ౩౦

(శాలిపిష్టం సుగంధంచ పలాలస్యతు భస్మకం ।)
శ్వేతాశ్మచూర్ణం దేవస్య అంగోద్వర్తార్థ మాహరేత్

పరిశుద్ధ నిశాసార మార్ద్రంవాశుష్కమాహరేత్
సుసూక్ష్మం వేష్టయిత్వాతు స్వర్ణకుఙ్కుమ చన్దనైః ॥ ౩౧

మిశ్రీకృత్వ పునశ్చేతా న్వేష్టయిత్వా మనోహరమ్
వారిజ పుష్పధూపైస్తు నిశాకల్పన్తు వర్ణకమ్ ॥ ౩౨

★ వస్త్రోత్తరీయ యజ్ఞసూత్ర పవిత్రాది లక్షణమ్ । ★
ఏకాఙ్గుళ విశాలేన విహితం బ్రహ్మసూత్రవత్
కార్పాసజం సువర్ణంవా ఉత్తరీయం ప్రభూషితమ్ ॥ ౩౩

వామగ్రీవా త్సమారభ్య సవ్య కట్యవలమ్బితమ్
త్రిసూత్ర నిర్మితం చైవ ఉపవీతం ప్రచోదితమ్ ॥ ౩౪

గ్రన్థిమేకాఙ్గులం కృత్వా వలయం చతురఙ్గుళమ్
అగ్రంకుశ ద్వయేనైవ పవిత్రం సంప్రకల్పయేత్ ॥ ౩౫

పాదేచ పుష్పవిన్యాసం మస్తకాయుధ బాహుషు
మౌళి సంవేష్టితం చైవ పుష్పమేవ ముదీరయన్ ॥ ౩౬

స్కన్ధాదాచరణాన్తం వైలమ్బితాస్రక్ ప్రకీర్తితా

★ **అష్టగన్ధాః ।** ★

చన్దనం హిమతోయఞ్చ కర్పూరాగురు కుఙ్కుమైః ॥ ౮౭

కోష్టకస్తూరి మాంసీస్యా చ్చాష్టగన్ధాః ప్రకీర్తితా :
పిష్టన్తు చన్దనాదీనా మేతద్గన్ధ ముదాహృతమ్ ॥ ౮౮

★ **ధూపద్రవ్యాణి ।** ★

గుగ్గుల్వగరు కోష్టస్తు కర్పూరోశీర చన్దనమ్
సర్పిః ఘనం గుడా బిల్వా ధూపోయం సముదీరితః ॥ ౮౯

★ **ధూపద్రవ్యాణి । దీపద్రవ్యాణి ।** ★

దశద్రవ్య యుతాంగారో ధూపమేవ యుతం స్మరేత్
కపిలాది ఘృతంగ్రాహ్యం తైలం శుద్ధ మథాపివా ॥ ౯౦

దీపార్థమేవ సంగ్రాహ్యే హేరణ్డాదీని వర్జయేత్
నవదీప యుతాదీప సప్తపఞ్చ త్రయశ్చవా ॥ ౯౧

★ **సహస్ర ధారాపాత్రమ్ ।** ★

చషకేన ఘటేనాపి సహస్ర సుషిరేణవా
సేచనం తజ్జలై ర్విష్ణో రభిషేకం సమీరితమ్ ॥ ౯౨

పూజకేష్టం యథాకుర్యా త్కౌతుకాయత మానతః
దూర్వాక్షత కుశైర్యుక్తం తోయస్తోమ ముదీరితమ్ ॥ ౯౩

తణ్డులస్య చతుః ప్రస్థం తిలప్రస్థం తదర్ధతః
తామ్బూల మేవమన్త్రస్య యథాలాభం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౯౪

పాదుకఞ్చ యథాయానం రథ తార్క్ష్యయుతం పునః
వాజివారణ ముఖ్యేచ సౌవర్ణాన్యేవ చాహరేత్ ॥ ౯౫

పాదపద్మ ప్రమాణేన పాదుకాదీని కారయేత్
హేమాదినా కృతంకుమ్భం దీపభాజన సంయుతమ్ ॥ ౯౬

★ **నీరాజనకుంభమ్ ।** ★

నీరాజనార్థ మేతస్యాద్ఘృత వర్తియుతం హరేత్
త్రిగుణం పాదపద్మంస్యాత్ వృత్తం చాత్ర మిహోచ్యతే ॥ ౯౭

★ మధుపర్కమ్ । ★

ఇక్షుర్మధు దధిక్షీరం ఘృతం ఫలయుతం తువా
ప్రస్థప్రమాణ మేతేషాం మధుపర్క మిహోచ్యతే ॥ ౯౮

సుగన్ధీతు పురోధానం తోయం ప్రస్థార్ధ ముచ్యతే
తిలమాష మితిప్రోక్తం తణ్డులానాం చతుశ్శతమ్ ॥ ౯౯

★ కుడుపాది ప్రమాణమ్ । ★

చతుర్మాషం మహాపద్మం కుడుపన్తు చతుర్గుణమ్
ప్రస్థమేవ విజానీయా త్కుడుపస్య చతుష్టయమ్ ॥ ౧౦౦

★ హవిః ప్రమాణమ్ । ★

అథకన్తు చతుః ప్రస్థం ద్విగుణం శివముచ్యతే
ద్రోణం తద్ద్విగుణం విద్యాత్తద్ద్రోణం భారమేవచ ॥ ౧౦౧

తణ్డులస్యైవ షడ్ద్రోణం తదర్ధంవా శివద్వయమ్
తదర్ధన్తు చతుఃప్రస్థం ఏవమత్ర హవిస్స్మృతమ్ ॥ ౧౦౨

దశగుణం మన్త్రనామ్నా షడ్గుణంవా చతుర్గుణమ్
త్రిగుణం ద్విగుణం చైవ ప్రభూతం పఞ్చధాహవిః ॥ ౧౦౩

ద్విగుణం షడ్గుణం వాథ ప్రభూతస్య మహాహవిః

ఉపదంశ సమాదానే చాష్టనిష్క ఫలం సమమ్
ఉపదంశాది సంయోగే చాథకస్యై వమిష్యతే ॥ ౧౦౪

ఏక ద్విత్రిచతుః పఞ్చ సఙ్ఖ్యా షడృతుకా భవేత్
మధురాదీని సొత్కృ ష్టైః కన్దమూల ఫలైర్యుతైః ॥ ౧౦౫

★ వర్జనీయ శాకాని ।★

కోశాతకీం అలాబుంచ సూరణంచ వివర్జయేత్
చతుష్ఫలం షట్ఫలంవా ప్రత్యేక ముపదంశకమ్ ॥ ౧౦౬

★ అపూపాః ★

ప్రస్థార్ధం ముద్గసారంచ తదర్ధం ఘృతమాహరేత్
గుడం ఫలం తదర్ధంవా దధిప్రస్థార్ధ మేవచ ॥ ౧౦౭

మరీచి ర్జీరకాఖ్యాంచ సర్షపేణచ సంయుతమ్
అథకస్యైవ ముద్దిష్టం ఫలత్రయ సమాహితమ్ ॥ ౧౦౮

ద్రోణం ద్రోణద్వయే వాపి భారే ऽప్యేవన్తు వర్ధయేత్
క్షీరన్తు హవిరష్టాంశం గవ్యంగుడ సుమిశ్రితమ్ ॥ ౧౦౯

అపూపమేవ ముద్దిష్టం ఏకప్రస్థ ద్వయస్యవై
నవమృత్కుంభం సంతప్తం ఉత్పూతంచ సమాహరేత్ ॥ ౧౧౦

★ పానీయమ్ । ★

జలం సూర్యాంశు సంతప్తం సహబిన్దుక వైద్యుతమ్
ఏలాచన్దన కర్పూరై రుశీరైశ్చ సువాసితమ్ ॥ ౧౧౧

పాటలీ కేతకీభ్యాంచ చమ్పకై రుత్పలైరపి
ఏతత్ప్రసారితం తోయం పానీయం పరికల్పితమ్ ॥ ౧౧౨

మహా పిప్పలి పత్రంచ క్రముకస్య ఫలానిచ
శుక్తి క్షారం తథామిశ్రం తామ్బూల మితిసొజ్ఞితమ్ ॥ ౧౧౩

★ ముఖవాసమ్ । ★

శ్వేతపత్రం చ, చూర్ణంచ క్రముకానాం ఫలాని చ
నారికేళ ఫలోపేతం మాతులఙ్గ ఫలైర్యుతమ్ ॥ ౧౧౪

ఏలాతక్కోల కంచైవ ముఖవాసం ప్రచక్షతే

★ నిర్మాల్యేన విష్వక్సేన పూజనమ్ । ★

మకుటస్య లలాటాదీనా దాయశాన్త మర్చయేత్ ॥ ౧౧౫

పాదపీఠేర్చితం పుష్పం వ్యపోహ్యైవచ తత్త్వవిత్
యథాదేవస్య నిర్మాల్యం విష్వక్సేనాయ దాపయేత్ ॥ ౧౧౬

తథాపవిత్రీ ప్రక్షేపం సూత్రవతీ జయాభ్యాంచ
దేవదేవస్య పూజార్థం యత్సమాహృత్య సోదకమ్ ॥ ౧౧౭

దేవం నైవేద్య సమయే పశ్చాత్కర్మణి యోజయేత్
అర్ఘ్యందత్వా పవిత్ర్యాశ్చ తమానీతం నిదర్శయేత్ ॥ ౧౧౮

దేవోపి ద్రవ్య దాతారం ప్రసన్నం పశ్యతి స్వయమ్
ఏతేషామ ప్యలాభేతు తత్తన్మన్త్రం స్మరేద్బుధ ః ॥ ౧౧౯

★ ఉక్త ద్రవ్యాలాభేకర్తవ్యమ్ । ★

ఉక్తద్రవ్యంచ సంకల్ప్య పుష్పైర్వాపి సమర్చయేత్
ఉక్తద్రవ్యే ష్వలాభేషు యథాలాభం సమాహరేత్ ॥ ౧౨౦

సర్వేషా మప్యలాభేతు తత్తద్ద్రవ్యం స్మరేద్బుధః

★ **అక్షత స్వరూపమ్ ।** ★

తణ్డులం వ్రీహిసంయుక్తం అక్షతంచ ప్రకీర్త్యతే ॥ ౧౨౧

తణ్డులం యవసంయుక్తం సర్షపైశ్చాక్షతం భవేత్

★ **గంగోదక తులస్యాదిషు పర్యుషితా భావః ।** ★

వర్జ్యం పర్యుషితం పుష్పం నవర్జ్యం తులసీదళమ్ ॥ ౧౨౨

వర్జ్యం పర్యుషితం తోయం నవర్జ్యం జాహ్నవీ జలమ్

సముద్ర గామినీ సర్వనద్యాః తోయం సమాహరేత్ ॥ ౧౨౩

కుశదర్భన్తు గోవాలం ప్రతిగర్భం సమాచరెత్ ?

★ **పంచపాత్రాసాదనమ్ ।** ★

పఞ్చ పాత్రంతు సంగ్రాహ్య దేవస్యాగ్రేతు స్థాపయేత్ ॥ ౧౨౪

ఆవాహ నార్థం చైకన్తు కల్పయేత విచక్షణః

అర్ఘ్యార్థంతు ద్వితీయంచ కల్పయేత విచక్షణః

పాద్యార్థన్తు తృతీయంస్యా ద్యాచామస్య చతుర్థకమ్ ॥ ౧౨౫

శుద్ధతోయార్థ మేకన్తు కల్పయేత విచక్షణః

చతుష్కోణేషు సంస్థాప్య ప్రాదక్షిణ క్రమేణవై ॥ ౧౨౬

స్నానార్థ మగ్నికోణేతు అర్ఘ్యార్థం నైరుతే తథా

పాద్యార్థం వాయుకోణేతు ఆచామా మీశకోణకే ॥ ౧౨౭

తన్మధ్యే సాధయేదేకం శుద్ధతోయం విచక్షణః

ప్రతిపాత్రాన్తరక్షిప్త్వా ఉపపాత్రం సమాహితః ॥ ౧౨౮

ఏకమేవ విధానేతు కల్పయిత్వా విధానతః

★ **పంచ శుద్ధయః ।** ★

ప్రథమం దేహశుద్ధి స్యాత్స్థానశుద్ధి రతఃపరమ్ ॥ ౧౨౯

పాత్రశుద్ధి స్తృతీయం స్యాదాత్మ శుద్ధి శ్చతుర్థకమ్

పఞ్చమం బింబశుద్ధిస్తు శుద్ధయః పఞ్చచోచ్యతే ॥ ౧౩౦

★ **వినియోగిత ద్రవ్యస్య నపునః కరణమ్ ।** ★

వినియుక్తంతు పూజాయాం దేవదేవస్య పూజనే

తద్ద్రవ్య మితి విజ్ఞేయం సర్వకర్మసు వర్జితమ్ ॥ ౧౩౧

స్నానబేరం తథాపాత్రం క్షౌమాద్యా భరణానిచ
అగ్నిఃస్రువాదికా దర్భా కారయేత్ప్రతి కర్మసు ॥ ౧౩౨

★ ప్రతికర్మసు వినియోగ ద్రవ్యాణి । ★

ఆపోహిష్ఠామయో బుగ్భి స్త్రిసృభిః ప్రోక్ష్య చార్చయేత్
ఏవ మర్చాఙ్గం సంప్రోక్తం శ్రుణుధ్వం శాస్త్ర చోదితమ్ ॥ ౧౩౩

★ మన్త్రాసనస్య త్రయోద శోపచారాః । ★

ఆవాహనాన నార్ఘ్యంచ పాద్యం స్వాగతమేవచ
అనుమానం పాదుకఞ్చ దర్పణం దన్త ధావనమ్ ॥ ౧౩౪

జిహ్వాగ్ర శోధనం చైవ ముఖప్రక్షాళనం తథా
ఆచామం ప్లోతవస్త్రంచ తథాకేశ వికిరణమ్ ॥ ౧౩౫

ఏవం త్రయోదశైర్భోగైః పూర్వంమన్త్రా సనాశ్రయః

★ స్నానాసనస్య షట్త్రింశ దుపచారాః । ★

ఆసనం స్నపనం పాద్యం ఆచామం ప్లోత వస్త్రకమ్ ॥ ౧౩౬

అలకామోచనం తైలం భోగ కేశాఞ్చ బన్ధనమ్
పుష్ప తామ్బూల దానంచ చామరం దన్తధావనమ్ ॥ ౧౩౭

అమ్ల మామలకం పఞ్చక్షీర మఙ్గస్య శోధనమ్
వాసో హరిద్ర కలకం గన్ధాంబు స్నానమాచరేత్ ॥ ౧౩౮

వస్త్రం ప్లోతం తథాదామ ముత్తరీయో పవీతకమ్
పవిత్రం కుఙ్కుమం స్రక్చగన్ధ ధూపంచ దీపకమ్ ॥ ౧౩౯

శుద్ధాభిషేక మాచామం కటకం వస్త్రవేష్టనమ్
ఆచామం పుష్పదామం చషట్త్రింశ త్స్నాన విగ్రహాః ॥ ౧౪౦

★ అలంకారాసనే అష్టావింశ దుపచారాః । ★

అలంకారాసనే వస్త్రం కుఙ్కుమం భూషణానిచ
ఉత్తరీయో పవీతఞ్చ పుష్పస్రగ్గన్ధ మఞ్జనమ్ ॥ ౧౪౦

ఊర్ధ్వపుణ్డ్రం సుధూపస్స్యాద్దేవస్యాదర్శ నన్తథా
స్తోత్రపాఠం పాదుకఞ్చ యానం రథవరం పునః ॥ ౧౪౨

తురఙ్గమో గజశ్చైవ నీరాజన విలోకనమ్
ఆచామో ధవళఛత్ర చామరం పఞ్చవాద్యకమ్ ॥ ౧౪౩

నృత్తమష్టా ధికావింశ దలంకారా సనేదదేత్

★ భోజ్యాసనస్య షోడశోపచారాః । ★

భోజ్యాసనం పాదుకఞ్చ పాత్ర మాచమన క్రియా ॥ ౧౪౪

క్షీరపానీయ సూపాద్యా భక్ష్య మశ్నాటకే తథా
తామ్బూల ముఖవాసాన్త ముపచారాస్తు షోడశ ॥ ౧౪౫

ఆసనం పాదుకం యానం ధ్వజం ఛత్రంచ చామరమ్
నృత్తం మృదఙ్గశంఖంచ శృంగకాహళ చిహ్నకాః ॥ ౧౪౬

స్తుతిః పుష్పాఞ్జలిం చైవ ప్రణామ ధ్యాన సంయుతమ్
అష్టోత్తరం శతంభోగం ఉత్తమఞ్చాధమం స్మృతమ్ ॥ ౧౪౭

ఆసనం పాద్య మర్ఘ్యంచ ఆచామం ముఖవాసకమ్
పఞ్చోపచారం దేవస్య మన్త్రాసన పరిగ్రహే ॥ ౧౪౮

పాదుకం దన్తమార్జంచ తైలముద్వర్తనం తథా
శిరస్యామలకం తోయం కఞ్చుకం ప్లోతమేవచ ॥ ౧౪౯

అష్టోపచారం దేవస్య స్నానాసన పరిగ్రహే
వస్త్రం యజ్ఞోపవీతంచ గన్ధలేపన భూషణమ్ ॥ ౧౫౦

పుష్పదామాం జనాదర్శ ధూప దీపార్ఘ్య మేవచ
దశోపచారం దేవస్య అలఙ్కారాసనే దదేత్ ॥ ౧౫౧

మధుపర్కం హవిస్తత్ర పానీయఞ్చా గ్నిపూజనమ్
ముఖవాసంచ పఞ్చై తే భోజ్యాసన పరిగ్రహే ॥ ౧౫౨

★ యాత్రాసనే పంచోపచారాః । ★

స్తుతిర్ధ్వజంచ ఛత్రంచ చామరం వాహనం తథా
పఞ్చోపచారం దేవస్య యాత్రాసన పరిగ్రహే ॥ ౧౫౩

★ పర్యంకాసనమ్ । ★

మృగనాభిశ్చ తామ్బూలం గన్ధం పుష్పం తథైవచ
ప్రదక్షిణ నమస్కారే పర్యఙ్కాసన సంగ్రహే ॥ ౧౫౪

★ ద్వాత్రింశ దుపచారాః । ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి ద్వాత్రింశ ద్విగ్రహక్రమమ్
విగ్రహోశ్చోప చారాశ్చ భోగాః పర్యాయక వాచకాః ॥ ౧౫౫

ఆసనం స్వాగతం చైవ అనుమానంచ పాదుకమ్
పాద్యంచ దన్తమార్జంచ ఆచామం తైలమర్దనమ్ ॥ ౧౫౬

కేశ సంశోధనం స్నానం ప్లోత వస్త్రోత్త రీయకమ్
యజ్ఞోపవీతం గన్ధంచ భూషణం పుష్పమఞ్జనమ్ ॥ ౧౫౭

ఆదర్శం ధూపదీపౌచ అర్ఘ్యంచ మధుపర్కకమ్
హవిః పావక పూజేతి పానీయం ముఖవాసనమ్ ॥ ౧౫౮

బలిప్రణామ స్తుత్యస్తు పుష్పాఞ్జలి యుతంపునః
ఏతైర్ద్వా త్రింశకై ర్భోగైః నృత్తగీత యుతోత్తమమ్ ॥ ౧౫౯

ఏతైస్తు విగ్రహైశ్చైవ వినియోగంప్రవక్ష్యతే
షడాసన విధానేన పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ॥ ౧౬౦

ఏవం న్యాసత్రయం కుర్యాదేకబేర విశేషతః
పంచవ్యూహం తథాస్మృత్వా సృష్టిన్యాసం సమాచరేత్ ॥ ౧౬౧

ప్రత్యాసనస్తు సన్యస్య స్థితిన్యాసన్తు నిత్యశః
అధవాకారయేత్తత్ర స్థితయే యత్ర స్థితిన్యసేత్ ॥ ౧౬౨

న్యాసం నిషణ్ణే సృష్టిస్యాచ్ఛయనే సంహృతిన్యసేత్
తత్రన్యాసత్రయం కుర్యాత్రిషుకాలే సమాఛరేత్ ॥ ౧౬౩

★ దేవస్యశ్రావ్యోపచారాః । ★

భోగేచోక్తేతు కృత్స్నస్య కృత్వా దేవస్య పఞ్చధా ?
గేయ స్తుతించ తన్త్రీచ శఙ్ఖకాహళ వేణుష ॥ ౧౬౪

★ నృత్యోపచారాః । ★

శృఙ్గభేర్యా దయస్తత్ర స్తోత్రం దేవస్య శ్రావయేత్
నృత్తంచ ధూపదీపౌచ ఛత్రచామర దర్పణైః ॥ ౧౬౫

వాహనం దానచా ప్యేకం సాయంరక్షా జలాజనమ్
ఏతైర్దేవాయ సన్దద్యా చ్చక్షుర్భ్యాన్తు విచక్షణః ॥ ౧౬౬

★ ఘ్రాణేంద్రియోపచారాః । ★

గన్ధై స్సర్వైః ప్రదాతవ్యం ఘ్రాణేచైవ ద్విజోత్తమః
ప్రాణ్యం గైశ్చ సుగన్ధైశ్చ నృపవత్కర్మ చాచరేత్ ॥ ౧౬౭

★ దేవస్య దక్షిణహస్తే దాపనీయోపచారాః । ★

పృథుకం సక్తులాజైశ్చ కదల్యాది ఫలాదిషు
మధుపర్కం హవిస్తత్ర పానీయ ముఖవాసకే ॥ ౧౬౮

అన్యానిచ నివేద్యాని హస్తే దేవస్య దక్షిణే
దేవస్యాస్యే ఽథవా దద్యాత్కారయేదితి కేచన ॥ ౧౬౯

★ త్వగిన్ద్రియో పచారాః । ★

వస్త్రంచ పుష్పమాలాచ భూషణై రనులేపనైః
త్వక్థానే దేవదేవస్య దత్వాచైవ యథోచితమ్ ॥ ౧౭౦

ఏతైస్తు భోగైస్సన్దద్యా న్మన్త్రయుక్తం విచక్షణః
ఏవంపఞ్చ విధంప్రోక్తం బాహ్యాచాభ్య న్తరేతువా ॥ ౧౭౧

★ అభ్యన్త రోపచారాః । ★

బాహ్యం తద్ద్వివిధం జ్ఞేయం స్పృశ్య మస్పృశ్యమేవచ
స్పృశ్యా స్పృశ్యా తథాశ్రావ్యా భోజ్యాశ్చైవ చతుర్విధాః ॥ ౧౭౨

భోజ్యం లేహ్యంచ చోష్యం భక్ష్యం పేయఞ్చ పఞ్చచ
ఏతైరభ్యన్తరం చైవ హృదయంగమ ముచ్యతే ॥ ౧౭౩

★ బాహ్యాభ్యన్తరోపచారాః । ★

దన్తమార్జంతు జిహ్వాగ్రే నిర్లేపం ముఖవాసకమ్
తోయంచేత్యు పచారాశ్చ బాహ్యాభ్యన్తర ముచ్యతే ॥ ౧౭౪

ఆసనం పాదపీఠంచ పాదుకం ప్రోక్షణం తథా
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాతైల మామలక మితి కల్పితమ్ ॥ ౧౭౫

అఙ్గస్య పిష్ట లేపంచ స్నానేనాఙ్గస్య మర్దనమ్
వస్త్రోపవీతా భరణ గన్ధ పుష్పాంజనం తథా ॥ ౧౭౬

★ స్పృశ్యోపచారాః । ★

అఙ్గరాగేతి భోగస్య స్పృశ్యం చైవేతి కీర్త్యతే
దర్పణం ధూపదీపన్తు ఛత్రం నీరాజనం తథా ॥ ౧౭౭

చామరంచ ధ్వజం తత్ర తాళవృన్తం తతః పరమ్
నృత్తగేయం తథావాద్యం స్తోత్రశబ్దైస్తు ద్రావిడమ్ ॥ ౧౭౮

★ శ్రావ్యోపచారాః । ★
శఙ్ఖభేర్యాదయ స్సర్వే చోపచారాస్తు శ్రావయేత్
త్రయోదశోప చారైశ్చ అనపాయ గణాంస్త్వ జేత్ ॥ ౧౭౯

★ అనపాయినస్త్ర యోదశోపచారాః । ★
ఆసనం పాద్యమాచమం స్నానం వస్త్ర సుగన్ధస్రక్
ధూప దీపార్ఘ్య హవిషా పానీయంచ ప్రణామకమ్ ॥ ౧౮౦

త్రయోదశోప చారాశ్చ క్రమమేవం తతశ్శృణు
అష్టోపచారాః ।
ఆసనం పాద్యమాచామం ధూపదీపార్ఘ్య మేవచ ॥ ౧౮౧

హవిః పానీయ మిత్యష్ట ఉపచారాః ప్రకీర్తితాః
షడుపచారాః ।
ఆసనం పాద్యపుష్పంచ గన్ధంధూపంచ దీపకమ్ ॥ ౧౮౨

షడుపచారం దేవస్య అమూర్తారాధనే ద్విజాః
★ ఏకోపచారకః । ★
పుష్పదామ ప్రణామౌచ ఏవమేకోప చారకః ॥ ౧౮౩

సర్వేషాముప చారాణాం సామాన్య మభిధీయతే
★ పాద్యమ్ । అచమనమ్ । ★
మన్త్రేణ పాదయోర్దత్త మాధావం పాద్యముచ్యతే ॥ ౧౮౪

కూర్చేన దక్షిణేహస్తే దద్యాదాచమ నీయకమ్
★ త్రివిధార్ఘ్యమ్ । ★
దృశ్యం స్పృశ్యం నివేద్యంచ త్రిధార్ఘ్యం పరికీర్తతమ్ ॥ ౧౮౫
అలఙ్కారాసనే దృశ్యం స్పృశ్యం స్నానాసనే తథా
మన్త్రాసనే నివేద్యం స్యాత్తత్రాపి స్పృశ్యమేవహి ॥ ౧౮౬

ఏవం సంక్షేపతః ప్రోక్తం అర్చాఙ్గే శాసనాదికమ్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
అనన్తార్చన ప్రదక్షిణ అర్చాంగ సముచ్చయోనామ చతుర్వింశో௨ధ్యాయః

పంచవింశో ఽధ్యాయః

శ్రీ విష్ణు పూజావిధి :

ఆరాధనక్రమః

భృగురువాచ

★ భగవదారాధన క్రమః ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి విష్ణోరారాధనం పరమ్
ధర్మార్థ కామమోక్షార్థం చాతుర్వర్ణ సమృద్ధిదమ్ ॥ ౧

చతుర్యుగ సమృద్ధ్యర్థం చాతురాశ్రమ సిద్ధిదమ్

★ బ్రహ్మచారి యోగ్యత్వమ్ ★

గృహస్థో బ్రహ్మచారీవా భక్త్యైవార్చన మాచరేత్ ॥ ౨

బ్రాహ్మే ముహూర్తే చోత్థాయ పూర్వోత్తర ముఖోవ్రజేత్
స్నాత్వా స్నానవిధానేన తర్పయిత్వా యథావిధి ॥ ౩

ప్రాణాయామంచ సావిత్రీం జప్త్వా సన్ధ్యాము పాస్యచ
దేవాగారం ప్రవిశ్యైవ ప్రతద్విష్ణు రితిబ్రువన్ ॥ ౪

★ ప్రదక్షిణ క్రమః ॥ ★

ప్రదక్షిణం శనైఃకృత్వా ద్వారదేవా న్ప్రణమ్యచ
కవాటం సంవిముచ్యైవ శలాకంయన్త్రి కాన్వితామ్ ॥ ౫

★ యన్త్రికాగ్ర హణమ్ ॥ ★

నిరస్తమితి మన్త్రేణ జపిత్వా మన్త్ర పారగః

★ కవాటోద్ఘాటనమ్ ॥ ★

తతో ఽభ్యంతర మావిశ్య దివంచ వివృణోత్వితి ॥ ౬

అతోదేవేతి మన్త్రేణ దేవేశం సంప్రణమ్యచ
దీపానుద్దీప్య తత్కాలే ప్రణవం మన్త్ర ముచ్చరన్ ॥ ౭

★ దేవప్రబోధనమ్ ॥ ★

త్రిస్సం ప్రహార్య పాణిభ్యాం శామ్యంత్వితి ఉదీరయన్
భగవతో బలేనేతి దేవేశం ప్రార్థ్య యత్నతః ॥ ౮

తతశ్శిష్యం సమాహూయ స్నాతం సూత్రోక్త-వస్త్రకమాత్
★ జలాహరణమ్ ॥ ★
తతో ఘటంచ సంగృహ్య బాహ్వోశ్శిరసి విన్యసేత్ ॥ ౯

దుహతాందివ మిత్యుక్త్వా గత్వా నద్యాదికం తథా
అద్యమభీతి మన్త్రేణ గృహ్యాధావం సబుద్ధిమాన్ ॥ ౧౦

ఉత్పూతం వస్త్రఖండేన ఘటచ్ఛిద్రంచ వేష్టయేత్
★ ఆలయ ప్రవేశః ॥ ★
తథైవాలయ మావిశ్య సోమంరాజేతిచ బ్రువన్ ॥ ౧౧
★ తత్తీర్థే నిక్షేపణ ద్రవ్యాణి ★
ఏలాలవఙ్గో శీరంచ ద్వికర్ణీ చమ్పకం తథా
ఏవమాదీని గన్ధాంశ్చ పూర్ణకుమ్భాన్తరే క్షిపేత్ ॥ ౧౨

కుశదర్భైశ్చ వాగ్రాహ్య అభిమృశ్యచ మన్త్రవిత్
★ జలాభిమన్త్రణమ్ ॥ ★
ఇదమాపశ్శివేత్త్యుక్త్వా తత్కుమ్భస్థ జలం స్పృశేత్ ॥ ౧౩

మార్జనంచ తతఃకృత్వా అవధూతేతి మన్త్రతః
★ ఆలయప్రోక్షణమ్ ॥ ★
గర్భాలయాది సంమార్జ్య ప్రాకారాన్తంచ సర్వశః ॥ ౧౪

ప్రోక్ష్యోపలిప్య తత్పశ్చాద్గోమయేనైవ కారయేత్
ఆశాసుసప్త ఇత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ ౧౫

★ పాత్రశోధనమ్ ॥ ★
ఆమావాజస్య మన్త్రేణ సర్వపాత్రాణి శోధయేత్
పాచయిత్వా విధానేన హవిరాద్యుప దంశకమ్ ॥ ౧౬

★ పుండ్రధారణమ్ ॥ ★
సుచన్దనాది భిర్ద్రవ్యై రూర్ధ్వపుణ్డ్రఇచ్చ సున్దరమ్
ధారయేత పవిత్రఇచ్చ హస్తాభ్యామఙ్గు ళీయకే ॥ ౧౭

★ ఆసనలక్షణమ్ ★
స్వస్తికాసన మాస్థాయ ప్రాఙ్ముఖోవా ప్యుదఙ్ముఖః
సుస్థితో వాపి బిమ్బార్చం దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౮

పీఠేవా విష్టరేచైవ తదూర్ధ్వే చానయేద్బుధః
ఏవం కృత్వాసనే భూత్వా కారయేదితి కేచన ౧౯

★ న్యాసక్రమ ః ॥ ★

ప్రాణాయామం తతఃకృత్వా ఇడాపిఙ్గళయా క్రమాత్
అకారాది క్షకారాన్తం న్యసిత్వా సర్వ సన్ధిషు ॥ ౨౦

ప్రథమం హృదయే న్యస్య ద్వితీయఞ్చ శిరస్థథా
తృతీయఞ్చ శిఖాంచైవ చతుర్థం కవచాయుధమ్ ॥ ౨౧

నయనే పఞ్చమం విన్యా త్సృష్టమన్త్రాయవై క్రమాత్
పృథక్పైవాఙ్గం సంస్పృశ్య మన్త్రేణైవతు సన్యసేత్ ॥ ౨౨

బ్రహ్మ బ్రహ్మన్త రాత్మేతి హృదయశ్యాభి మర్శనమ్
ద్వ్యోర్ద్వ్యోశ్చ శిరసిన్యస్య శిఖాఇతి శిఖాంస్పృశన్ ॥ ౨౩

సకృద్దేవా నామిత్యుక్త్వా కవచంవై వినిర్దిశేత్
నారాయణాయ విద్మేతి దశదిగ్బన్ధ ఇష్యతే ॥ ౨౪

సూర్యోఽసీతిచ మన్త్రేణ దక్షిణే నయనస్యచ
చన్ద్రోసీత్యాదినా చైవ న్యసిత్వా వామనేత్రకే ॥ ౨౫

బీజంచ హృదయే న్యస్య ప్రణవైరపి వేష్టయేత్
శఙ్ఖం చక్రం న్యసేచ్చైవ దక్షిణోత్తర పార్శ్వయోః ॥ ౨౬

అఙ్గుష్ఠాది కనిష్ఠాన్తం క్రమేణైవతు విన్యసేత్
ఆభురణ్యం విధిం యజ్ఞం బ్రహ్మాణం దేవమిత్యపి ॥ ౨౭

అన్తరస్మి న్నిమేత్యుక్త్వా స్మరేద్బ్రహ్మాణ మాదరాత్
కుర్యాదర్చన కాలేతు పూర్వం సంకల్ప ముచ్యతే ॥ ౨౮

★ ఋషిచ్ఛ న్దాదయః ॥ ★

ఋషిచ్ఛన్దోధి దేవాంశ్చ స్మరేచ్చైవతు మన్త్రవిత్
ఋషిర్నారాయణ శ్చేతి పరమాత్మాధి దైవతమ్ ॥ ౨౯

అనుష్టుప్ఛన్దో విశేషేణ శృణుధ్వ మృషిసత్తమాః
ఓంకార బీజమిత్యుక్త మకారశ్శక్తి రుచ్యతే ॥ 30

★ అనుమానమ్ ॥ ★

అహమేవేద మిత్యుక్త్వా దేవేశస్యాను మానకమ్

పూతస్తస్యేతి మన్త్రేణ నిర్మాల్యం విసృజేద్బుధః ॥ ౩౧

ఉత్పూతఞ్చ తదాధావ మాదాయాభ్యన్త రేపిచ

★ పాదవేద్యాది మార్జనమ్ ॥ ★

భూరగ్నయేతి మన్త్రేణ పాదవేద్యాది మార్జయేత్ ॥ ౩౨

నారాయణాయ విద్మేతి పాదపుష్పం న్యసేద్బుధః

★ నిర్మాల్యైర్విష్వక్సేనా రాధనమ్ ॥ ★

ధ్రువబేరస్య ప్రక్షైపై రమితం చార్చయే త్క్రమాత్ ॥ ౩౩

అన్యేషాం చైవ దేవానాం పుష్పశేషం వ్యపోహ్యచ

★ భగవదారాధ నార్థం ద్రవ్య సంగ్రహణమ్ ★

సర్వద్రవ్యాంశ్చ సంగృహ్య చషకాద్యాది పూర్వకమ్ ॥ ౩౪

చన్దనం చాగురుంచైవ లవంగో శీరమేవచ

కర్పూరం కుఙ్కుమం చైవ వ్యజనం ఛత్రసంయుతమ్ ॥ ౩౫

శ్రీపత్రామలకం చైవ జాజితక్కోల మేవచ

జమ్బీరాది ఫలంచైవ మణ్డతక్రం తథైవచ ॥ ౨౬

సూకరస్యచ కేశంచ తిన్త్రిణీఫల సంయుతమ్

హరిద్రాంచ శిలాచూర్ణం గళన్తీంచ సమాహరేత్ ॥ ౩౭

జిహ్వా శోధకం చైవ వస్త్ర భూషణ మేవచ

పవిత్రం శాటకం చైవ పుష్పం యజ్ఞోప వీతకమ్ ॥ ౩౮

చూళికాం శఙ్ఖ పద్మంచ కరకఞ్చ ఘటంపున ః

తైలం సహస్రధారాంచ తామ్బూలం మధుపర్కకమ్ ॥ ౩౯

సఙ్గ్రాహ్య చషకం చైవ ధూపదీపాది పాత్రకమ్

పాదుకం దర్పణం చైవ తణ్డులం వ్రీహిసంయుతమ్ ॥ ౪౦

మాషైశ్చ సర్షపైర్యుక్తం దూర్వాశ్చైవ యవాన్తథా

కుశాగ్రం తిలసంయుక్తం ప్రత్యేకఞ్చ సమాహరేత్ ॥ ౪౧

అర్ఘ్య ద్రవ్యాణి చాష్టౌతు సమ్భరేన్మన్త్ర పారగః

గుగ్గుల్వగరు కోష్ఠాదీ న్ధూపార్థన్తు సమాహరేత్ ॥ ౪౨

ఘృతం తైలఞ్చ సంగ్రాహ్య దీపార్థన్తు సమాహరేత్

కుడుప సంపూర్ణ పాత్రం గృహీత్వా భూతసంఖ్యయా ॥ ౪౩

★ **ప్రణిధిపాత్రమ్** ॥ ★
కుశాగ్రాక్షత కూర్చంచ పృథక్పాత్రే వినిక్షిపేత్
★ **ద్రవ్యేషు ప్రోక్షణమ్** ॥ ★
స్నానద్రవ్యాణి సర్వాణి స్వదేహం ప్రోక్షయేత్సుధీ : ॥ ౪౪

పాత్రే తోయం సమాదాయ పుష్పమేకం వినిక్షిపేత్
తజ్జలంచాభి మన్త్ర్యైవ ఇదమాపశ్శివాఇతి ॥ ౪౫

స్వదేహముక్త ద్రవ్యఞ్చ ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణ :
తత్పుష్పన్తు శిరోక్షిప్త్వా పశ్చాన్న్యాసాదికం చరేత్ ॥ ౪౬

★ **అర్చనాకాలే వీక్షితుమయోగ్యా :** ॥ ★
ప్రతిలోమాన్త్య జాంశ్చైవ పాషణ్డాన్పాప రోగిణః
దీక్షితంచ దురాచారం చణ్డాలం గురునిన్దకం ॥ ౪౭

అఙ్గహీనా ధికాఙ్గాశ్చ కేశహీనా స్తథైవచ
అర్చనాది క్రియాకాలే వీక్షితుం నైవకారయేత్ ॥ ౪౮

★ **తిరస్కరణీ** ॥ ★
తస్మాద్యవనికా మగ్రే విన్యసేన్మన్త్ర విత్తమ :
ప్రమాదా ద్దర్శనేచైవ తత్పూజా నిష్ఫలం భవేత్ ౫౦

సంయుక్త మితి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్
ఉత్పూతం తోయ మాదాయ విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ॥ ౫౧

పీఠమభ్యుక్ష్య యత్నేన క్రమాత్పుష్పం న్యసేద్గురు :
★ **ధ్రువస్య పుష్పన్యాస క్రమః** ॥ ★
ధ్రువబేరస్య పాదస్య పరితః కల్పయేద్గణాన్ ॥ ౫౨

మధ్యేపుష్పంచ సన్న్యస్య విష్ణవే నమ ఇత్యపి
పురుషం చైవ సత్యంచ అచ్యుతంచా నిరుద్ధకమ్ ॥ ౫౩

కపిలం యజ్ఞదేవాయ ఊహిత్వా మన్త్ర పారగా :
నారాయణాయ పుణ్యాయ నమోన్తైః ప్రథమం న్యసేత్ ॥ ౫౪

వారాహాయ సుభద్రాయ నారసింహాయ ఈశితే
వామనాయేతి సన్న్యస్య సర్వోద్వహాయ ఇత్యపి ॥ ౫౫

త్రివిక్రమస్తథా న్యేతు సర్వవిద్యేశ్వ రాయచ
ఏవం న్యాసం నమోన్తేన ద్వితీయా వరణే తథా ॥ ౫౯

పీఠాదధస్తు కర్తవ్య మిన్ద్రాదీశాన్త మర్చయేత్
ఏతైర్దేవా న్సమభర్చ్య నమోన్తై ర్విధివద్బుధః ॥ ౫౬

★ స్థానక ఆసన శయానస్య పుష్పన్యాస భేదః ॥ ★
పద్మంచేతి దివాసోమం పావకంచే తిచ, క్రమాత్ ?
ప్రసారితస్య పాదస్య ఆసీనస్యార్చనం విదుః ॥ ౫౮

తస్య పాదస్య పరితః పుష్పన్యాసం సమన్త్రకమ్
తథైవ శయనే కుర్యా దనంతోర్ధ్వే వినిక్షిపేత్ ॥ ౫౯

దేవస్య దక్షిణే పార్శ్వే పవిత్రించ సమర్చయేత్
తథైవ వామపార్శ్వేతు హరిణీంచ సమర్చయేత్ ॥ ౬౦

ఏవందేవ్యౌ సమభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్ర ముదీరయన్
కౌతుకస్యతు పీఠస్య ప్రాదక్షిణ్య వశేనతు ॥ ౬౧

★ కౌతుకస్య పుష్పన్యాస ః ॥ ★
సుభద్రాయ హయాత్మేతి రామదేవాయ పుణ్యకే
సర్వదేవ మితీత్యుక్త్వా సుఖావహ మితిస్మృతః ॥ ౬౨

సంవహం సువహం చైవ ఇతి దేవాన్సమర్చ యేత్
అథకేచి ద్వదంత్యస్య కౌతుకస్య విశేషతః ॥ ౬౩

మిత్రంచైవ తథాచాత్రిం శివం విశ్వమితి క్రమాత్
సనాతనం సనన్దఞ్చ అర్చయిత్వా తతః పరమ్ ॥ ౬౪

సనత్కుమారం సనకం ఈశానాన్తం సమర్చయేత్
ఏతాన్దేవాన్స మభ్యర్చ్య బహిర్ముఖానితిక్రమాత్ ॥ ౬౫

★ గర్భాలయస్థ దేవా ః । ★
మార్కండేయం సమభ్యర్చ్య దేవదేవస్య దక్షిణే ।
వామపార్శ్వే సమభ్యర్చ్య భృగుమేవ సమాహితః
భిత్తిమూలే సమభ్యర్చ్య బ్రహ్మాణం శఙ్కరం తథా ॥ ౬౬

ఏవంసమానతోభ్యర్చ్య దేవేశం వీక్షితాన్ క్రమాత్
★ శిష్యేణద్వార దేవార్చనమ్ । ★

ద్వారేచ ద్వారదేవాదీ న్విష్వేణ విధినార్చయేత్॥ ౬౭

స్వస్తికాసన మాస్థాయ దేవ దక్షిణ పార్శ్వతః
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాణాయామంచ కారయేత్ ॥ ౬౮

ధ్యాన మావిశ్య తత్కాలే ఆత్మసూక్తం జపేద్గురుః
మూర్ధ్ని నాభౌచ పాదాన్తం దేవస్యాంగే న్యసే ద్బుధః ॥ ౬౯

★ వ్యాహృతి న్యాస :॥ ★

సువర్భువ ర్భూరిత్యాది జపిత్వా మన్త్ర పారగః
ప్రణవై ర్వేష్టయిత్వాతు అకారం హృదయే న్యసేత్ ॥ ౭౦

పాదమధ్యే యకారఞ్చ స్థితిన్యాసం, క్రమం విదుః
పృథక్చైవాక్షరే తత్ర ప్రణ వైరపి వేష్టయేత్ ॥ ౭౧

★ ధ్యానక్రమః ॥ ★

తత్తత్పూర్వేచ సంకల్ప్య దళైష్షోడశభిర్యుతమ్
తన్యమధ్యే ప్రకర్తవ్యం భాన్వాద్యం మణ్డల త్రయమ్ ॥ ౭౨

గుణాద్యం చావృతం స్మృత్వా రవింతత్ర ప్రకల్పయేత్
తన్మధ్యేందుం ప్రకల్ప్యైవ సౌమ్యమేవం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౭౩

తదూర్ధ్వే కల్పయే ద్విద్వా న్త్ర్య త్రంవాగ్నిమణ్డలమ్
ఉదుత్యం చిత్ర మిత్యుక్త్వా కల్పయే ద్భాస్కరస్యచ ॥ ౭౪

సోమంరాజనం మిత్యుక్త్వా సోమోధేను మితిబ్రువన్
తత్రైవేన్దుః ప్రకల్ప్యైవ కారయిత్వా తతఃపరమ్ ॥ ౭౫

అగ్నిందూతేతి మన్త్రేణ అగ్నావగ్ని రితిబ్రువన్
తత్రైవ కల్పయేద్విద్వా న్తదూర్ధ్వే చాగ్నిమణ్డలమ్ ॥ ౭౬

ఏవం సంకల్ప్య తన్మధ్యే ధ్యాత్వా ప్రణవ రూపకమ్

★ ధ్యానమ్ । ★

శ్రీవత్స వక్షసం విష్ణుం శఙ్ఖచక్ర సమన్వితమ్ ॥ ౭౭

రక్తనేత్ర ధరం పాణిపాదం రక్తనఖం శుభమ్
దక్షిణేనైవ హస్తేన భక్తానా మభయ ప్రదమ్ ॥ ౭౮

కట్యావ లమ్బితం వామే కటకం వరదం తథా
అథవా కౌమోదకీం ధృత్వా దేవదేవ మనుస్మరన్ ॥ ౭౯

శుక పిఞ్ఛామ్బరధరం హేమవర్ణ నిభంహరిమ్
ధృత్వా యజ్ఞోపవీతంచ ఛన్న వీరోప శోభితమ్ ॥ ౮౦

కిరీట హార సంయుక్త మకరం బాహు బన్ధనమ్
కటిసూత్రంచ కటక మఙ్గుళ్యోదర బన్ధనమ్ ॥ ౮౧

ఏవంచ సకలం ధ్యాత్వా ధ్రువకౌతుక యోరపి

★ కౌతుకాది ష్వావాహనమ్ ॥ ★

ప్రణిధి ముద్ధృత్య తత్కాలే దీపాద్దీపమివ క్రమాత్ ॥ ౮౨

కూర్చే నాయాతుమన్త్రేణ కౌతుకస్యచ మూర్ధని
తథా ప్యావాహయే త్పశ్చాన్మూర్తిమన్త్ర ముదీరయన్ ॥ ౮౩

విష్ణుంచ పురుషం సత్యమచ్యుతం చానిరుద్ధకమ్
తథైవ బలిబేరఞ్చ ఔత్సవం స్నాపనం పృథక్ ॥ ౮౪

దేవ్యాదీంశ్చ తథావాహ్య నిత్యమేవం సమాహిత :
కుశ దర్భంచ పుష్పంవా కల్పయిత్వా సమన్త్రకమ్ ॥ ౮౫

ప్రతద్విష్ణి తిమన్త్రేణ అస్త్వాసన మితిబ్రువన్

★ మన్త్రాసనమ్ ॥ ★

ఏవం మన్త్రాసనం కల్ప్య పూర్వమేవ సమాహిత: ॥ ౮౬

సాధితార్ఘ్యం సమాదాయ స్పృష్ట్వా దేవమనుస్మరన్
త్రీణిపదేతి మన్త్రేణ తథైవేన్ద్రోభి చోచ్చరన్ ॥ ౮౭

దేవస్య పాదౌ ప్రక్షాళ్య తేనమన్త్ర ముదీరయన్
విశ్వాధికానా మిత్యుక్త్వా స్వాగతఞ్చ సమాచరేత్ ॥ ౮౮

మనోభిమన్తా మిత్యుక్త్వా యాచయే దనుమానకమ్
ఉపానహా వితీత్యుక్త్వా పాదుకం దాపయేత్పునః ॥ ౮౯

★ దంతకాష్ఠమ్ । తత్ప్రమాణమ్ ॥ ★

తత్ర ఆదర్శనం వీక్ష్య దన్తధావన మాచరేత్
కాష్ఠఞ్చ నారికేళంచ పూతకాష్ఠన్తువా హరేత్ ॥ ౯౦

వేదాయామన్తు కృత్వాతు షడఙ్గుళ మథాపివా
రౌక్మంవా రాజితంవాథ కారయేదితి కేచన ॥ ౯౧

అన్నాద్యాయేతి మన్త్రేణ దన్తధావన మాచరేత్

శోధయిత్వాతు జిహ్వాగ్రం తేనమన్త్ర ముదీరయన్ ॥ ౯౨

యన్మేగర్భేతి మన్త్రేణ ముఖప్రక్షాళనం చరేత్
శన్నోదేవీ రితీత్యుక్త్వా దద్యాదాచమనం బుధః ॥ ౯౩

పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ చాన్యద్ధత్వా సమాహితః
గ్రీవస్య పృష్ఠతః కృత్వా శుద్ధ వస్త్రేణ వేష్టయేత్ ॥ ౯౪

కేశాన్వికీర్య మన్త్రజ్ఞః వామభాగేచ సుస్థితః
ఏవ మష్టాప చాతఞ్చ ప్రథమం వినియోగతః ॥ ౯౫

★ స్నానాసనమ్ ॥ ★

స్నానాసనం తతఃకల్ప్య పూర్వమన్త్ర ముదీరయన్
ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణైవ దేవస్య పరితో ఽర్చయేత్ ॥ ౯౬

అత్వరం దేవమాదాయ పరంరంహేతి మన్త్రతః
సంస్థాప్య దేవదేవేశం పాద్యమాచమనం దదేత్ ॥ ౯౭

సుగన్ధ సహితం తైలం స్రావయేద్దేవ మూర్థని
అతోదేవేతి మన్త్రేణ దేవమూర్థని మర్దయేత్ ॥ ౯౮

బన్ధయిత్వాతు కేశాన్వై స్రజాచ పరివేష్టయేత్
ఆచామ ముపహారఞ్చ మణ్డతక్రం నివేదయేత్ ॥ ౯౯

మిశ్రిత్య తైలకర్పూరై స్తాంబూలఞ్చ నివేదయేత్
స్కన్ధాద్వస్త్రం విసృజ్యైవ తాళవృన్తేన వీజయేత్ ॥ ౧౦౦

వాయుపరీతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్
నారాయణాయ విద్మేతి జప్త్వాదేవ మనుస్మరన్ ॥ ౧౦౧

లలాటాత్పాద పర్యన్తం మర్దయిత్వా విచక్షణః
పరిలిఖేతి మన్త్రేణ శోధనీయేన శోధయేత్ ॥ ౧౦౨

శాలిపిష్టేన గన్ధైశ్చ దేవాఙ్గం విమృజేద్బుధః
అలకా శోధనం కృత్వా శ్రీ పత్రామలకాంబునా ॥ ౧౦౩

అన్యైశ్చ శోధనం కృత్వా ఆమ్లా ద్యైరుష్ణ వారిణా
వారీశ్చతస్ర ఇత్యుక్త్వా మౌళ్యాదీన్ క్షాళయేత్క్రమాత్
అభిషేకం శనైఃకృత్వా చతుర్వేదాదిమన్త్రకృత్ ॥ ౧౦౪

(ఇషేత్వోర్జే త్వేతిజపన్ యథాశుద్ధి స్తథాచరేత్)

నమోవరుణేతి మన్త్రేణ క్షీరేణ స్నాపయేద్బుధః
శుద్ధవస్త్రం సమాచ్ఛాద్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౦౫

పునశ్చ శోధనం కృత్వా శుద్ధతోయేన మన్త్రవిత్
సినీవాలీతి మన్త్రేణ హారిద్రం లేపయేత్సుధీః ॥ ౧౦౬

ద్రవ్యైశ్చ తత్ర సంస్నావ్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ
భూరానిలయ మన్త్రేణ స్నాపయే ద్గంధ వారిణా ॥ ౨౦౭

పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ అన్యత్తత్పరి ధాయచ
పాద్య మాచమనం దత్వా పూర్వోక్తే నైవకారయేత్ ॥ ౧౦౮

ఉత్తరీయం దదేత్పశ్చా త్సోమస్య తనురిత్యపి
ఉపవీతం దదేత్పశ్చా దగ్నిందూత మితిబ్రువన్ ౧౦౯

గన్ధైశ్చాక్షత పుష్పైశ్చ మాల్యైరన్యై రలంకృతమ్
వేదైస్స్తోత్రైశ్చ సంఘోష్య దేశీయ స్తుతి సంయుతైః ॥ ౧౧౦

శఙ్ఖకాహళ సంయుక్తం నృత్తగేయ సమన్వితమ్
శతధారేతి మన్త్రేణ జపిత్వా మన్త్ర విత్తమః ॥ ౧౧౧

★ సహస్రధారాస్న పనమ్ ॥ ★

సహస్ర ధారా మాదాయా పరభాగేచ సుస్థితః
మూర్ధోపరిచ హస్తాభ్యాం ధృత్వా దేవమనుస్మరన్ ॥ ౧౧౨

శఙ్ఖం పద్మంచూళికాంచ గృహీత్వోభయ పార్శ్వయోః
ఏలా లవఙ్గోశిరాది గన్ధయుక్తం సుశీతలమ్ ॥ ౧౧౩

చషకస్థం ఘటస్థంవా తోయమాదాయ చాత్వరః
జలంశుద్ధంచ సంగృహ్యా పురుషసూక్త మనుస్మరన్ ౧౧౪

అభిషేకం శనైఃకృత్వా పశ్చాదాచమనం దదేత్
నీరాజనం తతఃకృత్వా శుభ్రాజ్యోతి రితిబ్రువన్ ॥ ౧౧౫

మిత్రస్సుపర్ణ ఇత్యుక్త్వా ప్లోతేన పరిమృజ్యచ
వస్త్ర మాచమనం దత్వా పుష్పాఞ్జలి మతఃపరమ్ ॥ ౧౧౬

ఏవం ద్వాత్రింశకై ర్భోగైస్స్నాన కాలే వినిర్దిశేత్
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ ౧౧౭

★ **అలంకారా సనమ్** ॥ ★

అలఙ్కారాసనం కల్ప్య పాదుకాం దాపయే త్సుధీః
భూరసీత్యాదినా జప్త్వా చాసనం సంవిశేద్బుధః ॥ ౧౧౮

పీఠాధిపా న్సమభ్యర్చ్య ప్రాగాద్యాదీని కారయేత్
★ **అష్టాయుధ అష్టదిక్పాలార్చనమ్** ॥
శఙ్ఖం చక్రం గదాపద్మం ఖడ్గం ముసలమేవచ ॥ ౧౧౯

ధనుశ్చ వనమాలాచ అష్ట వస్త్రాణిచార్చయేత్
తద్బహిశ్చైవ మభ్యర్చ్య ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై ॥ ౧౨౦

ఇన్ద్రాది లోకపాలాంశ్చ తత్తత్పార్శ్వే సమర్చయేత్
ఏతాన్షోడశ దేవాంశ్చ అర్ఘ్యాన్తంచ సమర్చయేత్ ॥ ౧౨౧

పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ నానావర్ణ సమాయుతమ్
ధూపయిత్వా దదే ద్వస్త్రం దర్శనీయం చసున్దరమ్ ॥ ౧౨౨

అచ్ఛాదయిత్వా దేవేశం తేజోవత్స్యావ ఉచ్చరన్
విసృజ్యైవచ కేశాదీన్రాజవద్ధూపయే త్క్రమాత్ ॥ ౧౨౩

తత్కేశం బన్ధయిత్వాతు కఙ్కతేన సమార్జయేత్
విష్ణుస్త్వాం రక్షఇత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ౧౨౪

భూతోభూతేతి మన్త్రేణ భూషణైరపి భూషయేత్
ఉత్తరీయం పవిత్రంచ ఉపవీతం దదేత్పునః ॥ ౧౨౫

పూర్వోక్తై నైవమన్త్రేణ పుష్పన్యాసం చకారయేత్
పుష్పైర్నానా విధైర్మాల్యై రలంకృత్యచ మన్త్రవిత్ ॥ ౧౨౬

తద్విష్ణోరితి మన్త్రేణ తత్ర పుష్పై రలంకృతమ్
ఇమాస్సు మనసేత్యుక్త్వా బాహ్వే దౌమాల్యమర్పయేత్ ॥ ౧౨౭

లోచనేచాఙ్క్తే నైర్లిప్య యదాఙ్జనమితి బ్రువన్
దర్పణం దర్శయేత్పశ్చా ద్దేవస్యత్వేతి మన్త్రవిత్ః ॥ ౧౨౮

తత్ర ఆదర్శనే వీక్ష్య లలాటే తిలకం న్యసేత్ +
తద్విప్రాస ఇతిమన్త్రేణ ఇమేగన్ధేతిచ బ్రువన్ ॥ ౧౨౯

నాభేరూర్ధ్వం తథాలిప్య చన్దనాద్యాది గన్ధకైః
పరోమాత్రేతి మన్త్రేణ ఇమే ధూపా ఇతి బ్రువన్ ॥ ౧౩౦

ధూపం సందర్శయిత్వాతు ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై+
విష్ణోః కర్మాణి జప్త్వాతు శుభ్రాజ్యోతి రితిబ్రువన్ ॥ ౧౩౧

దీపం సందర్శయిత్వాతు తత్తన్మన్త్రేణ కారయేత్
యోమేదణ్డేతి మన్త్రేణ ఖడ్గాదీంశ్చ ప్రదాపయేత్ ॥ ౧౩౨

త్రిర్దేవ ఇతి మన్త్రేణ ఇన్ద్రియాణీతిచ బ్రువన్
అర్ఘ్యం దత్త్వాతు మన్త్రజ్ఞః అచామంచ దదేత్పునః ॥ ౧౩౩

దూర్వాక్షతంచ శ్రీపుష్పం దేవమూర్ధ నిచార్పయేత్
సానన్దాది తతోజప్త్వా స్తోమాన్యారోపయేద్బుధ ః ॥ ౧౩౪

పాదుకఞ్చ తథాయానం రథం తార్క్ష్యయుతం పునః
అశ్వయాత్రా గజం వీక్ష్య పాదుకాదీ న్యథాక్రమమ్ ॥ ౧౩౫

★ మాత్రాదానమ్ ★

తామ్బూలఞ్చ ఘృతంచైవ తిలతణ్డుల మేవచ
ప్రత్యేకఞ్చ సహాదాయ దేవస్యాగ్రే నిధాయచ ॥ ౧౩౬

సోదకఞ్చ సమాదాయ ఆచార్యస్య ప్రదీయతామ్
దానకర్మ సమాప్యైవ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౩౭

★ సన్ధ్యారక్ష కుంభదీపమ్ ★

ఏకత్రి బహుభిః పాత్రై స్సన్ధ్యారక్షార్థ మాహరేత్
రక్తపుష్పంచ దూర్వాచ శాలిపిష్ట యుతంతథా ॥ ౧౩౮

ఘృతం తైలం ప్రగృహ్యైవ పిచువర్తి యుతం తథా
పాత్రమధ్యే సుసన్యస్య ఉద్దీపన మథాచరేత్ ॥ ౧౩౯

వ్రతస్థ గణికాయాశ్చ శిరస్యుపరి ధారయేత్
అథవా స్వజనై ర్భక్తైస్తే నకర్మతు వాహయేత్ ॥ ౧౪౦

నీత్వా త్రిపాదే సన్యస్య అర్చయిత్వా తథైవచ
వారాహం నారసింహంచ వామనఞ్చ త్రివిక్రమమ్ ॥ ౧౪౧

ఏవం మూర్తిభి రావాహ్య అర్చయిత్వా షవిగ్రహైః
ప్రదక్షిణ త్రయంకృత్వా ఏకంవాపి చకారయేత్ ॥ ౧౪౨

విష్ణుగాయత్రీ ముచ్చార్య తేనకర్మ సమాచరేత్ ।
విసృజ్యైవచ తద్దీపం పృష్ఠేయూథాధి పస్యచ ॥ ౧౪౩

అనుక్తంచైవ యత్సర్వ మూహిత్వా సర్వమాచరేత్
చిత్రైశ్చ వాలవ్యజనై స్తత్కాలే వీజయేద్గురు : ॥ ౧౪౪

గేయఞ్చ సుషిరంచైవ తన్త్రీ చైవ ఘటం పునః
వాద్యాది వేదసంయుక్త మిత్యేతత్పఞ్చమం మహత్ ॥ ౧౪౫

నృత్తంచైవతు తత్కాలే వీక్షయిత్వాతు మన్త్రవిత్
ఏవమష్టా దశైర్భోగై రలఙ్కారాసనే దదేత్ ॥ ౧౪౬

★ భోజ్యాసనమ్ ★

తత్రభోజ్యా సనం కల్ప్య పాద్యమాచమనం దదేత్
అథావనీద మన్త్రేణ మణ్డలం చతురశ్రకమ్ ॥ ౧౪౭

హవిఃపాత్రఞ్చ సంప్రోక్ష్య రవింతత్ర సమర్చయేత్
పుష్పాదీని వ్యపోహ్యైవ పాత్రప్రక్షాళనం చరేత్ ॥ ౧౪౮

తథా ऽజ్యే నాభిఘార్యైవ దేవస్యత్వేతి చోచ్చరన్
అన్నం ప్రక్షిప్య తత్పాత్రే గాయత్రీం వైష్ణవీం జపన్ ॥ ౧౪౯

ఉపదంశ ఫలంచైవ గుడం నిక్షిప్య యత్నతః
అపూపాదీని నిక్షిప్య మద్వాక్తానిచ నిక్షిపేత్ ॥ ౧౫౦

ఘృతమాస్రావ్య తత్కాలే నిధాయైవచ మణ్డలే
మధుపర్క యుతం పాత్రం హవిఃపార్శ్వే నిధాయచ ॥ ౧౫౧

హవిః పూర్వం దదేత్పశ్చాదాజ్యపాత్రము దీరయన్ సమాహితః
యన్మధునో మధవ్యేతి దద్యాదాచమనం పునః ॥ ౧౫౨

పరిషేకం తతఃకృత్వా అన్నసూక్తం జపేత్స్పృశన్
తదస్యప్రియ మిత్యుక్త్వాసుభూః స్వయమితిబ్రువన్ ॥ ౧౫౩

హవిస్సమ్యఙ్ని నివేద్యైవ హస్తేదేవస్య దక్షిణే
★ దేవ్యాదీనాం నివేదనమ్ । ★
దేవ్యోశ్చ స్నపనాదిభ్యో హవిస్తత్ర నివేదమేత్ ॥ ౧౫౪

ఇదం విష్ణు రితీత్యుక్త్వా పానీయాచమనంతదేత్
సోదకఞ్చ సమాదాయ విమృజ్యముఖం పాణినా ౧౫౫

విచక్రమేతి మన్త్రేణ ముఖవాసం దదేత్పునః
చన్దనాద్యాది గన్ధైశ్చ విమృశ్యాస్యంచపాణినా ॥ ౧౫౬

బాహు మాల్యం విసృజ్యైవ అన్యద్దత్వా విచక్షణః ॥
ఘృతాత్పి రీతి మన్త్రేణ తైలకర్పూర మిశ్రితమ్ ॥ ౧౫౭

శ్వేతపత్రం సమాదాయ చూర్ణయుక్తం నివేదయేత్ ॥
పాదౌ పుష్పాఞ్జలిం దత్వాపశ్చాద్ధోమం సమాచరేత్ ॥ ౧౫౮

ఏవమేకా దశైర్భోగై భోజ్యాసన మితిస్మృతమ్ ।
★ నిత్యహోమః ॥ ★
నిత్యాగ్ని కుణ్డే ఘుల్యాంవా పరిషిచ్యచ పావకమ్ ॥ ౧౫౯

పుష్పం గన్ధం తథాధూపం దీపమర్ఘ్యం తథైవచ
హుతమేవ మిదంసర్వం హోమేషఢ్బోగ ఇష్యతే ॥ ౧౬౦

చరుణాజ్యేన సంయుక్తం మూర్తిమన్త్రం సుహూయతామ్
దేవాదిభ్య స్తథాహుత్వా ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోరపి ॥ ౧౬౧

అనపాయి నమభ్యర్చ్య తత్తన్మన్త్రం సుహూయతామ్ ।
పరిషద్భ్య స్తతోహుత్వా త్రిషుకాలేషు ఇష్యతే ॥ ౧౬౨

మధ్యమేచ తతోహుత్వా ప్రాతర్మధ్యాహ్న యోరపి
అథమఞ్చా చరేద్విద్వా న్ప్రాతరేవ జువోతివై ॥ ౧౬౩

తథాన్తః పరిషేకఞ్చ కృత్వాతత్ర వ్రజేద్గురు ః ॥
తతశ్శిష్యం సమాహూయ సోష్ణీషం సోత్తరీయకమ్ ॥ ౧౬౪

★ బలిదాన లక్షణమ్ ॥ ★
ఉష్ణీషోపరి సంస్థాప్య బలిపాత్రం విచక్షణః ॥
ఊర్ధ్వే పుష్పంచ సన్యస్య ప్రోక్షయిత్వాతు మన్త్రవిత్ ॥ ౧౬౫

★ యాత్రాసనమ్ ॥ ★
అలంకృత్యచ మాల్యాద్యైః పూజయేత్తార్క్ష్య వత్స్మరేత్
ఉద్యన్తమితి మన్త్రేణ శిష్యస్య శిరసి న్యసేత్ ॥ ౧౬౬

అన్నంవా బలిబేరంవా హస్తాభ్యాం బన్ధయే ద్దృఢమ్ +
బృహస్పతేతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ ౧౬౭

యుగమాత్ర ప్రమాణేతు వీక్షయిత్వా గతిక్రమాత్
సర్వ దిక్పాలయే యత్ర తత్రద్వారం సమర్చయేత్ ॥ ౧౬౮

పూర్వాన్త ముత్తరాన్తంచ బల్యాదీన్ క్రమశః క్షిపేత్ ।
సూత్రోక్త విధినాలక్ష్య తత్క్రమేణా చరేద్ద్విజః ౧౬౯

పూర్వాన్త ముదకందద్యాత్ పుష్పఞ్చ తదనన్తరమ్
హవిః పశ్చాత్ క్షిపేత్తత్ర పునశ్చైవోదకం క్షిపేత్ ॥ ౧౭౦

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం నమ్రకాయో విచక్షణః
★ ద్వారాగ్రేబలి కర్తవ్యమ్ ॥ ★
సశిష్యాణాంచ భావేతు వర్షాణాంచ సముద్భవే ౧౭౧

అశని పాతాది వృష్ట్యాదౌ బలికాలే సముద్భవే
తత్తద్దేవా న్సమావాహ్య ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బలిమ్ ॥ ౧౭౨

బలిందత్వా గ్రతోగచ్ఛే త్సహైవ పృథగేవవా
మృదువాద్య సమాయుక్తం ఛత్రపిఞ్ఛా దిభిర్యుతమ్ ॥ ౧౭౩

ధూపదీప సమాయుక్తం నృత్తగేయ సమన్వితమ్
ఘణ్టారవ సమాయుక్తంభూతపీఠంపరీత్యచ ॥ ౧౭౪

ప్రదక్షిణంచ త్రిఃకృత్వా దేవం శ్రీఘ్రం నయేత్క్రమాత్
పీఠభూతాన్తరే తిష్ఠన్నర్చ యిత్వా ష్టవిగ్రహైః ॥ ౧౭౫

తతః పుష్పాఞ్జలిం దత్వా పూర్వస్థానే నివేశయేత్
విష్ణుసూక్తం తతోజప్త్వా దణ్డవత్ప్రణమేద్భువి ॥ ౧౭౬

★ కవాటబన్ధనమ్ ★
ఏవమష్టాద శాన్భోగాన్ దద్యా ద్యాత్రాసనే తథా ।

సూర్యస్త్వేతి జపేచ్చైవ కవాటం బన్ధయేత్తతః
ఏవం శతాష్టకై ర్భోగైరాచరే దుత్తమోత్తమమ్ ॥ ౧౭౭

ద్వాత్రింశద్వి గ్రహైర్యుక్తం అధవా కారయేత్క్రమాత్
★ మధ్యాహ్నార్చనమ్ ★
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి మాధ్యాహ్నే చార్చనాక్రమమ్ ॥ ౧౭౮

పుష్పం ద్వారార్చితం శోధ్య పునర్ద్వారే సమర్చయేత్
తతో ఽభ్యన్తర మావిశ్య దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ ౧౭౯

పుష్పాణి నైవ చోద్ధృత్య ఉపర్యుపరి సన్యసేత్
సర్వమాల్యం విసృజ్యైవ పీఠపార్శ్వే నిధాయచ ॥ ౧౮౦

పాద్యాది హవిరన్తంచ పూజయిత్వా విధానతః
బలిభ్రమణ హోమాని పూర్వోక్తాన్యా చరేత్క్రమాత్ ॥ ౧౮౧

★ రాత్ర్యర్చనమ్ ॥ ★

తథైవ రాత్రౌ చాభ్యర్చ్య స్నానాద్యఞ్చ వినాచరేత్
పాద్యాది హవిరన్తంచ అర్చయిత్వా సమాహిత : ॥ ౧౮౨

బలిముద్ధృత్య తత్కాలే అగ్నికార్యం సమాచరేత్

★ అర్ధయామార్చనమ్ ॥ ★

అర్ధయామే ౨ర్చనంతత్ర హవిరన్తంచ పూజయేత్ ॥ ౧౮౩

పరిషద్బలి హోమది నాచరేచ్ఛాస్త్ర పారగః

★ అన్యవేళార్చనమ్ ॥ ★

అన్యవేళార్చనం వక్ష్యే అర్ఘ్యాన్తం చ సమర్చయేత్ ॥ ౧౮౪

తత్కాలే కౌతుకాదీని ఉద్వాస్య విధినాబుధః
యత్రచావాహనం కుర్యాత్తత్ర చోద్వాసయే ద్గురుః ॥ ౧౮౫

★ ప్రాదుర్భావాద్యర్చనమ్ ॥ ★

తత్తన్మూర్తీ స్సయోజ్యైవ సర్వం పూర్వవదర్చయేత్
పాదుర్భావఞ్చ సర్వఞ్చ ఆవిర్భావం తథైవచ ॥ ౧౮౬

తత్రాప్యభ్య ర్చనంవక్ష్యే పూర్వోక్తం మన్త్రముచ్చరన్

★ కేవలధృవార్చనమ్ ॥ ★

ధృవబేరం యదిస్యాత్తు తత్రచాభ్యర్చ నాక్రమమ్ “ ౧౮౭

కౌతుకోక్తం వినాకుర్యా త్పూర్వవ త్సర్వ మాచరేత్
ఏకకాలం ద్వికాలంవా స్నాపయిత్వా హరింపరమ్ ॥ ౧౮౮

స్నానం త్రిషవణం కృత్వాకారయేదితి కేచన
ఆవాహనం విసర్గంవా నాచరే చ్ఛాస్త్ర పారగ : ॥ ౧౮౯

ప్రత్యూషే తత్రచాభ్యర్చ్య పాద్యాది హవిరన్తకమ్
ఏవం క్రమేణ చాభ్యర్చ్య షట్కాలం తదుదాహృతమ్ ॥ ౧౯౦

★ పంచమూర్త్యర్చనమ్ ॥ ★

పఞ్చమూర్తి విమానంచే ద్విష్ణుంపూర్వ వదర్చయేత్
పురుషమూర్తిం తతోభర్చ్య అపోహిష్ఠేతి చోచ్చరన్ ॥ ౧౯౧

అచామఞ్చ తతోదద్యా దర్ఘ్యం దత్వాసమాహిత :
హిరణ్యగర్భ ఇత్యుక్త్వా తత్రచార్ఘ్యం నివేదయేత్ ॥ ౧౮౨

తదస్య ప్రియ మిత్యుక్త్వా హవిస్తత్ర నివేదయేత్
సత్యమూర్తిం తతోభ్యర్చ్య యోగేయోగ, ఇతిబ్రువన్ ॥ ౧౯౩

తత్రైవాచమనం దత్వా తేనమన్త్రము దీరయన్
ఇదమాపశ్శివేత్యుక్త్వా అర్ఘ్యందత్వా తతఃపరమ్ ॥ ౧౯౪

ఇహపుష్టి రితీత్యుక్త్వా హవిస్తత్ర నివేదయేత్
అచ్యుతఞ్చ తతో ఽభ్యర్చ్య దద్యాదాచమనం పునః । ౧౯౫

సమానేత్యాది మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్
తత్పురుషా యేతిమన్త్రేణ అర్ఘ్యందత్వా విచక్షణ : ॥ ౧౯౬

సమావవర్తీ త్యుక్త్వాతు హవిస్తత్ర నివేదయేత్
ఉత్తరే ప్యనిరుద్ధంచ పవిత్రన్తేతిచ బ్రువన్ ॥ ౧౯౭

అత్ర ఆచమనం దత్వా కయానశ్చిత్రే తిబ్రువన్
తదార్ఘ్యంచ తతోదత్వా త్రీణిపదేతిచ బ్రువన్ ॥ ౧౯౮

హవిరత్ర నివేద్యైవ దద్యాదాచమనం పృథక్
ముఖవాసం తతోదత్వా పృథక్త్వైవ సమాచరేత్" ౧౯౯

★ చతుర్మూర్త్య ర్చనా క్రమః ॥ ★

చతుర్మూర్తి రితిస్యాత్తు చార్చయిత్వా సలక్షణమ్
అచామార్ఘ్యం హవిస్తత్ర మన్త్రైరత్ర విశేషతః ॥ ౨౦౦

అన్యాని సర్వకర్మాణి నిత్యపూజోక్త వచ్చరేత్
ఏవమేవ క్రమేణైవ నిత్యం విధి వదర్చయేత్ ॥ ౨౦౧

పూర్వోక్తేన విధానేన సర్వంకృత్వా విచక్షణః
విశేష మత్రవక్ష్యామి శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ ౨౦౨

★ పంచావరణ యుక్త శయన ధృవబేరస్యవిశేషమ్ ॥ ★

పఞ్చావరణ యుక్తేతు శయనంతు ధృవేయది
నిత్యోత్సవ బలింతత్ర పరిషట్కం యధాక్రమమ్ ॥ ౨౦౩

ప్రత్యావరణ మేకైకం భ్రామయేచ్చ బలిక్రమమ్
మణికాది విహంగాన్త ముక్తవద్బలి మాచరేత్ ॥ ౨౦౪

ఆలయస్యా పరైఃపూర్వం బలిందత్త్వా విచక్షణః
అనన్తస్య బలిందత్త్వా దుర్గాయైవాత్ర నైరుతే ॥ ౨౦౫

యామ్యేతు చన్ద్రసూర్యోశాన్తాదీనాం వినిక్షిపేత్
గన్ధర్వాద్య ప్సరాభ్యాన్తు ఆలయస్యోత్తరే క్షిపేత్ ॥ ౨౦౬

అన్యాసు దిక్షుచేన్ద్రాది భూతాన్తంచోక్త వత్క్షిపేత్
ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం శయనస్య విశేషతః ॥ ౨౦౭

ప్రత్యూషః ప్రాతః కాలేచ మధ్యాహ్నేవా పరాహ్ణకే
సాయంచైవా ర్ధరాత్రౌచ పూజాయాస్తు చషడ్విధః ॥ ౨౦౮

అధవా కారయేచ్చైవ ఏకప్రాకారకై ర్యుతమ్
పఞ్చావరణ వత్కల్ప్య ఉక్తవద్భ్రామ యేద్బలిమ్ ॥ ౨౦౯

దేవస్యాగ్రే బలిందత్త్వా పృథక్చైవాత్ర కారయేత్
స్నానం త్రికాలే కుర్వీత ఇతిపూర్వజ దర్శనమ్ ॥ ౨౧౦

అథవాచైక కాలేవా కారయేదితి శాసనమ్
ఏవమేవ క్రమేణైవ శయనేతంబలిక్రమమ్ ॥ ౨౧౧

విపరీతం నకుర్వీత ఇతిశాస్త్రేణ నిశ్చయః
ఏవంవై విభవం ప్రోక్తం శృణుధ్వమృషి సత్తమా : ॥ ౨౧౨

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే శ్రీహరినిత్య పూజావిధి ర్నామ పంచవింశో౽ధ్యాయః ॥

షడ్వింశో౽ధ్యాయః

★ శ్రీదేవ్యర్చనమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శ్రీభూమ్యో ర్చనాక్రమమ్
పృథగ్దేవ్యో సమభ్యర్చ్య పూర్వం షోడశ విగ్రహై : ॥ ౧

హిరణ్యవర్ణా మిత్యుక్త్వా శ్రియమావాహ యేద్బుధః
తాంమ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా కల్పయేదాసనం క్రమాత్ ॥ ౨

అశ్వపూర్వాం రథేత్యుక్త్వా పాద్యంచైవ తతఃపరమ్
కాంసోస్మితా మిత్యుక్త్వా దద్యాదాచమనం పునః ॥ 3

చన్ద్రాం ప్రభాసా మిత్యుక్త్వా స్నానోక్తంచ సమాచరేత్
ఆదిత్యవర్ణే త్యుచ్చార్య ప్లోతం వస్త్రాద్యలం కృతమ్ ౪

శ్రీంబీజం తస్యహృదయే న్యసిత్వా ప్రణవ సంపుటమ్
ఉపైతుమాందే వేత్యుక్త్వా భూషణైరపి భూషయేత్ ॥ ౫

క్షుత్పిపాసామలే త్యుక్త్వా పుష్పైరన్యై రలంకృతమ్
గన్ధద్వారేతి మన్త్రేణ చన్దనాదీ న్ప్రలేపయేత్ ॥ ౬

మనసఃకామ మిత్యుక్త్వా ధూపందత్వా సమాహిత :
కర్దమేనేతి మన్త్రేణ దీపందద్యా త్తతఃపరమ్ ॥ ౭

ఆపస్సృజన్త్వి త్యుచ్చార్య అర్ఘ్యం దద్యాద్విశేషతః
ఆర్ద్రాం పుష్కరిణీం పుష్టిమితి జప్త్వా నివేదయేత్ ॥ ౮

ఆర్ద్రాంయః కరిణీం యష్టిం పానీయాచమనే దదేత్

తాంమ ఆవహ ఇత్యుక్త్వా తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్
పద్మప్రియేతి మన్త్రేణ చోద్వాస్య విధినాపునః ॥ ౧౦

స్నానం వస్త్రం నివేద్యంచ దద్యాదాచమనం పృథక్
ఏవమేవ క్రమేణైవ శ్రీదేవీం సమ్యగర్చయేత్ ౧౧

★ మహీదేవ్యర్చనమ్ ॥ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి మహీదేవ్యా ర్చనక్రమమ్
భూమిర్భూమ్నేతి మన్త్రేణ హరిణ్యావా హనం విదుః ౧౨

ఆయంగౌః పృశ్ని రిత్యుక్త్వా పాదప్రక్షాళనం చరేత్ ॥
త్రిగం శ్రద్ధేతి మన్త్రేణ పుష్పందద్యా త్సమాహితః ॥ ౧౩

అస్యప్రాణా దితీత్యుక్త్వా గన్ధంచైవా నులేపయేత్
యత్వాకృద్ధేతి మన్త్రేణ ధూపయిత్వా తతఃపరమ్ ॥ ౧౪

యత్తేమన్యు పరేత్యుక్త్వా దీపందద్యాత్సమాహితః
మేదినీదేవీ మన్త్రేణ అర్ఘ్యందత్వా సమాహితః ॥ ౧౫

దేవీహిరణ్య మిత్యుక్త్వా హవిస్సమ్యఙ్నివేదయేత్
సముద్రవ తీమన్త్రేణ పానీయాచమనే దదేత్ ॥ ౧౬

శృఙ్గే శృఙ్గేతి మన్త్రేణ దద్యాదాచమనం పునః
వాయుపరీతి మన్త్రేణ తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్ ॥ ౧౭

ఏవమేవ క్రమేణైవ హరిణీం సమ్యగర్చయేత్
ఏవం క్రమేణ చాభ్యర్చ్య దేవస్యోభయ పార్శ్వతః ॥ ౧౮

శుద్ధస్సమాహితో భూత్వా త్రిషుకాలేషు చార్చయేత్
ఐహికాముష్మికం చైవ సర్వసంపత్సమృద్ధిదమ్ ॥ ౧౯

ధనధాన్య సమృద్ధించ పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధిదమ్
కళత్రం దాసభృత్యాశ్చ పశుభూమ్యాది వృద్ధిదమ్ ॥ ౨౦

శ్రీసూక్తం పఠతోనిత్యం సర్వదుఃఖ వినాశనమ్ ॥
భూసూక్తంచ తథాజప్త్వా సస్యక్షేత్రాభివృద్ధి దమ్ ॥ ౨౧

ఏవంకర్తు మశక్తశ్చే చ్ఛ్రీసూక్తం సర్వదా జపేత్
★ ద్వారదేవార్చనాక్రమః ॥ ★
అథవక్ష్యే విశేషేణ ద్వార దేవార్చనా క్రమమ్ ॥ ౨౨

పూరఞ్ఛ పశ్చిమఞ్చైవ దక్షిణం చోత్తరం పృథక్
ప్రాతః కాలోక్త వన్మార్జ్య న్యస్త పుష్పం వ్యపోహ్య చ ॥ ౨౩

భూరానిలయ మన్త్రేణ క్షాళయిత్వోక్త తోయకైః ॥ ౨౪

పూర్వోక్తా క్షత మాదాయ ద్వారమధ్యే వినిక్షిపేత్
పద్మాయేతి చమన్త్రేణ క్షిపేద్దక్షిణ పార్శ్వతః ॥ ౨౫

జ్ఞానాయ మధ్యమేక్షిప్త్వా ఐశ్వర్యాయేతిచోత్తరే
పునశ్చైవోదకం క్షిప్త్వా విధినా సమ్యగాచరేత్ ॥ ౨౬

యథోక్త మర్చనాత్పూర్వం ద్వారం సమ్యక్సమర్చయేత్
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ పఞ్చశుద్ధ్యాదినాచరేత్ ॥ ౨౭

ఆద్యక్షరేణ బీజేన దేవనామ సముచ్చరన్
సంపుటం ప్రణవైర్వేష్ట్య బీజయుక్తార్చనం క్రమాత్ ॥ ౨౮

దంధాత్రేతిచ మన్త్రేణ కవాటే దక్షిణే ఽర్చయేత్
విం విధాత్రేతి మన్త్రేణ కవాటే చోత్తరే ఽర్చయేత్ ॥ ౨౯

భుం భువత్యేతి మన్త్రేణ అథోపట్ట్యాం సమర్చయేత్
పంపతత్యేతి మన్త్రేణ చార్చయే దూర్ధ్వ పట్టికామ్ ॥ ౩౦

పం పతిరేతిచ మన్త్రేణ దక్షిణ స్తంభమర్చయేత్
వం వరుణేతి మన్త్రేణ తథైవోత్తర మర్చయేత్ ॥ ౩౧

ఉత్తరాభి ముఖాదౌచ దక్షిణాభి ముఖేతథా
ఊర్ధ్వాధశ్చ సమీక్షాభ్యాం అర్చయేదష్టవిగ్రహైః ॥ ౩౨

★ ద్వారపాలార్చనమ్ ★

మం మణికేతి మన్త్రేణ మణికం దక్షిణేర్చ ఽయేత్
సం సర్త్యేతి మన్త్రేణ ఉత్తరేచైవ చార్చయేత్ ॥ 33

అన్యోన్యంచ సమీక్షాభ్యాం చార్చయిత్వా సమాహితః
సర్వత్ర ద్వారవామేతు రక్షార్థం శాన్తమర్చయేత్ ॥ ౩౪

శం శాన్తమితి మన్త్రేణ చార్చయేద్ద్వార వీక్షితమ్
మూలద్వారేతు చైతేషా మర్చయిత్వా విచక్షణః ॥ ౩౫

ద్వారే దక్షిణతో ఽ భ్యర్చ్య దక్షిణాద్యుత్తరాన్తకమ్
ద్వార దక్షిణతో భ్యర్చ్య పూర్వాన్తం పశ్చిమాదికమ్ ॥ ౩౬

ద్వారస్య పశ్చిమే ఽభ్యర్చ్య దక్షిణాద్యుత్త రాన్తకమ్
తథైవ చోత్తరేద్వారే పూర్వాన్తం పశ్చిమాదికమ్ ౩౭

ద్వారేమధ్యేతు సర్వత్ర శ్రియంచైవా ర్చయేద్బుధః
అన్యత్ర గోపురాన్తేషు ప్రతిద్వారం సమర్చయేత్ ౩౮

షడ్ధాత్రాదీ న్సమభర్చ్య ప్రతిద్వారే సమర్చయేత్
తాపససిద్ధిదౌచైవ ద్వితీయ ద్వారపాలకౌ ॥ ౩౯

అథవా చక్రశఙ్ఖౌతు చార్చయిత్వా విచక్షణః
దుర్గాగణేశ్వరౌ చైవ ద్వితీయ ద్వారపాలకౌ ॥ ౪౦

గుహం సర్వేశ మభ్యర్చ్య చతుర్థద్వార పాలకౌ
చణ్డ ప్రచణ్డౌ చాభ్యర్చ్య గోపుర ద్వారపాలకౌ ॥ ౪౧

సోపాన మధ్యే ప్రథమే శ్రీభూతం ప్రాఙ్ముఖే ఽర్చయేత్
చక్రం శఙ్ఖార విన్దేచ ధ్వజంచార్య మితిక్రమాత్ ॥ ౪౨

★ ప్రాకారాధిదేవాః ★

న్యక్షం వివస్వ,న్మిత్రంచ ఉత్తరేచ మహీధరమ్ ॥
ఇన్ద్రంచ హవిరక్షంచ అనన్తం దౌర్గమేవచ ॥ ౪౩

యమఞ్చ సప్తమాతౄశ్చ వాగ్దేవీం నిర్ఋుతిం తధా
సర్వేశం వరుణంచైవ శాస్తారం వాయుమేవచ ॥ ౪౪

గఙ్గాంచ యమునాంచైవ కుబేరం శాన్తమేవచ ॥
ఈశానం రవిసోమౌచ అక్షహన్తారమర్చయేత్ ॥ ౪౫

చతుర్వింశతి దేవాంశ్చ ప్రథమావరణే ఽర్చయేత్
నిత్యోత్సవస్య దేవాగ్రే బలిందత్వోదకం క్షిపేత్ ॥ ౪౬

యత్రైవతు బలింక్షిప్త్వా తత్రైవచ బలిభ్రమమ్ ॥
బలిభ్రమం వినాయత్ర బలింతత్రైవ చార్చయేత్ ॥ ౪౭

తస్మాత్త న్మూలద్వారాగ్రే దేవానత్రైవ చార్చయేత్ ॥
ప్రతిదేవా న్బలింక్షిప్త్వా నాచరేద్బలి విభ్రమమ్ ॥ ౪౮

విపరీతే నకుర్యాచ్చేత్కర్తాచైవ వినస్యతి+
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఆలోడ్యైవాత్రకారయేత్ ॥ ౪౯

★ ద్విప్రాకార ★

ద్విప్రాకారన్తు షరితః జయాద్యాదీనిచార్చయేత్

★ తృతీయ ★

ప్రాకారన్తు తృతీయంస్యా దిన్ద్రాదీనర్చయేత్క్రమాత్ ॥ ౫౦

★ చతుర్థ ★

ప్రాకారన్తు చతుర్థం స్యాత్క్రమాచ్చై వాత్రదేవతాః
గదాచక్రాసి శఙ్ఖంచ శక్తిం శార్ఙ్గం శరంపునః ॥ ౫౧

★ పంచమప్రాకార దేవాః ★

ఖేటకం చాయుధాన్యష్టౌ చార్చయిత్వా ద్విజోత్తమాః
ప్రాకారం పరితః పఞ్చ క్రమాచ్చైవాత్ర దేవతాః ॥ ౫౨

ధరో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ ఆపశ్చైవా నిలో ఽనలః
ప్రతపశ్చ ప్రవాసశ్చ వసవో ఽష్టౌ ప్రపూజయేత్ ॥ ౫౩

★ భూతపీఠమ్ ★

ప్రత్యావరణ మేకైకం భూతపీఠం ప్రకల్పయేత్
ప్రథమావరణే పీఠం నకుర్యాదితి కేచన ॥ ౫౪

ఏవంక్రమేణ చాభ్యర్చ్య దినం ప్రతి సమాచరేత్
అథవక్ష్యే విశేషేణ భోగస్యాస్య చనిర్ణయమ్ ॥ ౫౫

విగ్రహాశ్చైవ చారాశ్చ భోగాః పర్యాయ వాచకాః
శతమష్టోత్తరం కుర్యాద్వింశ త్యుత్తర మేవచ ॥ ౫౬

మన్త్రాసనం తతః పూర్వం స్నానాసన మతఃపరమ్ ॥
తృతీయం చాప్యలఙ్కారం భోజ్యాసన మతఃపరమ్ ॥ ౫౭

యాత్రాసనఞ్చ పఞ్చైతే కల్పయిత్వా సమన్త్రకమ్
భోగం వక్తు మసంఖ్యాతం దేవానామపి దుర్లభమ్ ॥ ౫౮

దాపయేత్ప్రతి భోగేతు ఆద్యంతేష్వఞ్జలీ పుటమ్
★ మన్త్రాసనోపభోగాః ★
పాదే పుష్పాఞ్జలిం దత్వా భోగేభోగే ప్రతిప్రతి ॥ ౫౯

ఆవాహనా సనార్ఘ్యఞ్చ పాద్యఞ్చ స్వాగతం తథా ॥
అనుమానం తథోపాన మాదర్శం దన్త ధావనమ్
జిహ్వాచ శోధనంచైవ ముఖప్రక్షాళనం తథా ॥ ౬౦

ఆచామం ప్లోతవస్త్రంచ తథాకేశ వికిరణమ్
ఏవంత్రయో దశైర్భోగై రేవం మన్త్రాసనాశ్రయమ్ ॥ ౬౧

★ స్నానాసనోపభోగాః ★
ఆసనంచ తథాపాద్య మాచామం తైలమేవచ
అలకాబన్ధ తామ్బూలం తాల వ్యజన మేవచ ॥ ౬౨

అభ్యోద్వర్తనం కేశానాం శోధమామ్లేన తిన్త్రిణీ
హరిద్రాలేపనం చైవ పాద్య మాచనం తథా ॥ ౬౩

ఉత్తరీయో పవీతఞ్చ పవిత్రం గన్ధమక్షతమ్
పుష్పదామేన సంవేష్ట్య వేదఘోషణ మేవచ ॥ ౬౪

ప్రబంధస్తోత్ర శబ్దైశ్చ శఙ్ఖకాహళ సంయుతమ్ ౬౫

సహస్రధారా శఙ్ఖంచ చూళిభ్యాం పద్మమేవచ ॥ ౬౬

స్నానాచమన నీరాజ ప్లోత పుష్పాఞ్జలిం తథా
ఆసనే పాదుకాభ్యాంచ ప్లోతేన పరిమృజ్యచ ॥ ౬౭

వస్త్రైర్నానా విధైర్దత్వా తథాకేశా న్వికీర్యచ
కర్పూరాగరూ శీరంచ చన్దనాద్యాది ధూపకమ్ ౬౮

కంకతై ర్భూషణైర్దత్వా ఉపవీతోత్తరీయకమ్
పవిత్రం ప్ర గ్వేష్టనం చైవాఞ్జనాదర్శనం తథా ॥ ౬౯

గన్ధలేపఞ్చ తిలకం ధూపదీపాన్తకం తథా
అర్ఘ్యాచమన దూర్వాంచ లక్ష్మీపుష్పాక్షతం తథా ॥ ౭౦

దేవస్యమూర్ధ్ని చారోప్య దానకర్మ తథైవచ
★ అలంకారాసనోప భోగాః ★
వీక్షయే ద్వాహనాదీని సన్ధ్యారక్షాం సమాచరేత్ ॥ ౭౧

ఛత్రచామర నృత్తన్తు గేయ శబ్దైశ్చ పఞ్చమమ్
ఏవమష్టాధికం వింశదలఙ్కారాసనే దదేత్ ॥ ౭౨

★ భోజ్యాసనోపభోగాః ★
ఆసనోపాన పాద్యఞ్చ ఆచామం మధుపర్కకమ్
ఆచామం తత్ర హవిషా పానీయాచమనం పునః ॥ ౭౩

శాటకేనాస్యం పాణిభ్యాం విమృశ్యచ పునఃక్రమాత్
చన్దనాద్యాధి గన్ధైశ్చ విమృశ్యాస్యఞ్చ పాణినా ॥ ౭౪

బాహు మాల్యం విసృజ్యైవ పునర్దత్వా సమాహితః
తామ్బూలన్తు నివేద్యైవ పుష్పాఞ్జలి మతఃపరమ్ ॥ ౭౫

ఏవం షోడశ భోగైశ్చ ఆసనేభోజ్యమాచరేత్
★ యాత్రాసనోపభోగాః ★
దర్భాస్తరణ పుష్పఞ్చ గన్ధంచ తదనన్తరమ్ ॥ ౭౬

ధూపందీపం తథార్ఘ్యన్తు షడ్భోగఞ్చాగ్నికుణ్డకే
స్నపనేతు ప్రతిద్రవ్యం ప్రతిభోగా న్సమాచరేత్ ॥ ౭౭

స్తుతిర్ధ్వజఞ్చ ఛత్రఞ్చ చామరం వాహనాధికమ్
నృత్యంగేయఞ్చ ధూపఞ్చ సంధ్యాదీపద్వయం తథా ౭౮

వీణావేణు ద్వయం శృఙ్గం మృదఙ్గం ఘణ్టయాయుతమ్
ఏవం శోడశ భోగేన దత్వా యాత్రాసనే బుధః ॥ ౭౯

ప్రదక్షిణం తథాయానం పుష్పాఞ్జలి యుతంతథా
ఉద్వాసనన్తు సర్వత్ర చాసనం పరికల్పయేత్ ॥ ౮౦

★ మధ్యాహ్నేవర్జనీయ ఉపచారాః ★

సర్వాణి చోపచారాణి పూర్వాహ్నే కల్పయేద్బుధః
దృశ్యార్ఘ్య జలదానాని గోగ్రాసాద్యైస్తు పూజనమ్ ॥ ౮౧

ఏతైరుక్తాంశ్చ భోగాంశ్చ మధ్యాహ్నే వర్జయేద్బుధః
అన్యాని సర్వభోగాని ఆచరేద్దేశికోత్తమః ॥ ౮౨

★ సాయాహ్నేవర్జ్యనీయోపచారాః ★

స్నానం స్నానోపచారఞ్చ మధుపర్కఞ్చ దృశ్యకమ్
దానం దర్పణమిత్యుక్త్వా సాయాహ్నే వర్జయేద్గురుః ॥ ౮౩

అన్యద్భోగేషు సర్వేషు సమానమితి కథ్యతే
తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణ స్నస్నాస్థానే చోత్సవాదిషు ॥ ౮౪

భోగం సముచ్చయే నోక్తం పృథివ్యాదీని పఞ్చచ
షట్త్రింశదితి విజ్ఞేయం నిత్యకర్మసు నాచరేత్ ॥ ౮౫

ఉపానాదర్శనఞ్చైవ దన్తధావన మేవచ
జిహ్వాగ్ర శోధనఞ్చైవ ముఖప్రక్షాళనం తథా ॥ ౮౬

అలకాన్వికీర్య మన్త్రజ్ఞ స్తైలంచైవాఙ్గ మర్దనమ్
పునఃకేశా న్సుసంబధ్య తామ్బూలం తత్రదాపయేత్ ॥ ౮౭

అఙ్గోద్వర్తం హరిద్రాయాః విరళం శఙ్ఖకాహళమ్
శృఙ్గద్వయఞ్చ సుషిరం సాహస్రేణైవ ధారయా ॥ ౮౮

శఙ్ఖం పద్మఞ్చ చూళిభ్యాం మణ్డతక్రం తథైవచ
నీరాజనేన తిలకం అలకాదీని ధూపితమ్ ॥ ౮౯

కఙ్కతైశ్చాపి సంమార్జ్య స్తోమారోపణ దానకమ్
వాహనీదీని సందర్శ్యఞ్చ సన్ధ్యారక్షాం తథైవచ॥ ౯౦

గేయం స్తుతింధ్వజం చైవ మహాశబ్దఞ్చప ఞ్చకమ్ ।
ప్రాణ్యఙ్గాది పురీషఞ్చ మధుపర్కం తథైవచ ॥ ౯౧

రాజవచ్చోప చారాని నిత్యకర్మాణి వర్జ్యయేత్
అఙ్గిరోక్తేన మార్గేణ నిత్యంచై వాత్రకారయేత్ ॥ ౯౨

నైమిత్తి కోక్త మార్గేణ నిత్యకృత్యే ఽ భిచారకమ్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఊహిత్వా సర్వమాచరేత్ ॥ ౯౩

★ భోగేపమన్త్రే అనుక్తేసతి కర్తవ్యమన్త్రాః ★

మయోక్తంచో పచారేణ ద్వాత్రింశత్సంఖ్యయా చరేత్
యద్యద్భోగమ మన్త్రేణ చోక్తమన్త్ర విశేషతః ॥ ౯౪

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ జప్త్వా తద్దేశికోత్తమః
ఏవమాలోద్య కృత్వాతు నిత్యేనైమిత్తికే కృతే ॥ ౯౫

ఉక్తవత్సర్వ మాలక్ష్య కృత్స్నం శాస్త్రం పునఃపునః
ప్రతిభోగేన సంప్రాప్య ప్రణమ్యైవచ మన్త్రవిత్ ॥ ౯౬

ఘణ్టాసన్నాదనం కుర్యాత్ప్రతి ద్రవ్యేషుకారయేత్
పాదోరుకంఠ బాహూభ్యః ఘ్రాణాస్యేతు ప్రతిప్రతి ॥ ౯౭

పృథివ్యాదీని చాలోచ్య స్పృశ్యా స్పృశ్యం తతోదదేత్ ॥
దత్వాదత్వాతు మన్త్రజ్ఞో ద్రవ్యాణాం మన్త్రమాచరేత్

★ ఆచమనకాలాః ★

పాద్యాన్తేచ తథార్ఘ్యాన్తే స్నానాన్తే వస్త్రదాపనే ॥ ౯౯

మధుపర్కే నివేద్యాన్తే దద్యాదాచమనం పృథక్
ఏవమేవ ప్రకర్తవ్య మితి శాస్త్రేణ నిశ్చయః ॥ ౧౦౦

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే ద్వారపూజా విగ్రహోపచార నిర్ణయః శ్రీభూమ్యో రాజవిగ్రహోపచార విధిర్నామ షడ్వింశో ఽధ్యాయః

సప్తవింశో ఽధ్యాయః

★ బలిపాత్ర లక్షణమ్ ★

అథోచ్యతే మయాచైవ బలిపాత్ర విధిక్రమః
సువర్ణం రజతం తామ్రం కాంస్యమన్యం తథైవచ ॥ ౧

పలంశతద్వయం చైవ శతమేక మథాపివా
పఞ్చాశద్భిః పలైర్వాపి పాత్రంకృత్వా విచక్షణః ॥ ౨

భువజ్ఞార్ధ ప్రమాణేన సమవృత్తం భ్రమీకృతమ్ ॥

తద్భువఙ్గ సమంవాథ కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ३

మహాద్వారం యదిస్యాత్తు తద్భువఙ్గస్య విస్తృతమ్
యుగభాగైక భాగేన వ్యపోహ్యాన్య త్ప్రగృహ్యాచ ॥ ४

విష్వాఖ్యం వాథకృత్వాతు ద్వ్యంశం తద్వ్యపోహ్యాచ
గుణాంశమథవాకృత్వా ద్వియంశంవా ప్రగృహ్యాచ ॥ ५

బలిపాత్రం సమంవృత్త మష్టాఙ్గుల మితిస్మృతమ్ ॥
ద్విరష్టాష్ట దళైర్వాథ సకర్ణిక సమావృతమ్ ॥ ६

ఏకాఙ్గులోన్నతం కృత్వా గోలకాఙ్గుల మేవవా
సమవృత్తాయతం చైవ గోళకం గోళక ద్వయమ్ ॥ ७

అర్ధాఙ్గుళంవా కుర్వీత ఇతి శాస్త్రేణ నిశ్చయః
ఆమావాజస్య మన్త్రేణ యథార్హం తత్ర మార్జయేత్ ॥ ८

★ తద్దేవతాహ్వానమ్ ॥ ★

పాత్రాధి దైవతం మధ్యే భాస్కరం చైవ చార్చయేత్
పుష్పం వ్యపోహ్య తత్పశ్చాత్క్షాళయిత్వా విచక్షణః ॥ ९

పునశ్శిష్య మలంకృత్య సోష్ణీషం చోత్తరీయకమ్
కటకాఙ్గుళ్యా భరణై ర్గన్ధమాల్యై ర్విభూషితమ్ ॥ ౧౦

★ బలిపాత్రోద్ధరణమ్ ★

ఉష్ణీషోపరి సంస్థాప్య బలిపాత్రం సమాహితః
శిష్యంతం గరుడంబుద్ధ్వా చార్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ౧౧

బలిబేరం సమాదాయ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్
బలిపాత్రో పరిస్థాప్య ఉద్యన్తమితి చోచ్చరన్ ౧౨

బన్ధయే త్తత్కరాభ్యాంచ సవ్యంచ భ్రామయేత్తతః
★ ఆలయేబలిస్థానమ్ ★
మణికాద్యన పాయాన్తం బలిందత్త్వో దకంక్షిపేత్ ౧३

★ బలిహరణమ్ ★

బృహస్పతీతి చోక్త్వాతు శనైర్గత్వా సమాహితః
న్యక్షం దివాకరశ్చైవ వివస్వన్మిత్ర మేవచ ॥ ౧४

మహీధరఞ్చ సోమాన్తం క్షిపేత్తత్ర బలింక్రమాత్
సకృత్ప్రదక్షిణం గ్రామే బలిం దేవస్య సన్నిధౌ ॥ ౧౫

★ దిగధిదేవాన్ప్రతి అష్టోపచారయుత బలిప్రదానమ్ ★

ద్వితీయేన్ద్రాదినా క్షిప్త్వా భూతాంతంతు సమాచరేత్
అక్షహన్తేతి మన్త్రేణ భూతపీఠే పరి, క్షిపేత్ ॥ ౧౬

తత్రప్రాచ్యాం బలింక్షిప్త్వా యేభూతేతి సముచ్చరన్
సఏకో భూదిత్యుచ్చార్య యక్షాణాం దక్షిణే క్షిపేత్ ॥ ౧౭

పవిత్రన్తేతి చోచ్చార్య పిశాచేభ్యశ్చ పశ్చిమే
శన్నోనిధత్తా ముచ్చార్య నాగేభ్యశ్చైవ చోత్తరే ॥ ౧౮

నిత్యపూజోక్త మార్గేణ అన్యత్సర్వం సమాచరేత్
ఏవం నిత్యం బలింక్షిప్త్వా భూతాన్తం చైవ కారయేత్ ॥ ౧౯

తథైవచోత్సవే క్షిప్త్వా బ్రహ్మాద్యమితి కథ్యతే
సకృత్ప్రీతంపరీత్యైవ శీఘ్రంగత్వాన్య మాచరేత్ ॥ ౨౦

పీఠభూతాన్తరే తిష్ఠన్నర్చయిత్వా ష్టవిగ్రహైః
అర్ఘ్యంపాద్యం తథాచామం శ్వేతగన్ధం ప్రసూనకమ్ ॥ ౨౨

ముఖవాసంబలిం చైవ జలంచైవాష్ట విగ్రహైః
పశ్చాద్దేవం సమానీయ పూర్వస్థానే నివేశయేత్ ॥ ౨౩

పాదే పుష్పాఞ్జలిం దత్వా క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ
ఏవం బలిం ప్రకుర్వీత ద్వికాలంచేతి కీర్తితమ్ ॥ ౨౪

మధ్యాహ్నే౽త్ర విశేషేణ ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బలిమ్
బలిభ్రమంన కుర్వీత ఇతిపూర్వజ శాసనమ్ ॥ ౨౫

అథకేచిద్వదన్తిస్మ శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
పూర్వంక్షిప్త్వా బలింతత్ర పశ్చాచ్చైవ బలిభ్రమమ్ ॥ ౨౬

★ బహుప్రాకారాన్తరే కర్తవ్యమ్ ★

సప్తపఞ్చ ద్వయం తిస్రః ప్రాకారం చాత్రసమ్భవే
బలింసకృద్భ్రమీకృత్య, బలింమన్త్రేణచ క్షిపేత్ ॥ ౨౭

★ ఏకకాలేబలి కర్తవ్యమితి ★

అథవాకార యేద్విద్వాన్ప్రాతఃకాలే విశేషతః
భ్రామయే దన్నమూర్తిన్తు మధ్యాహ్నే ఽగ్ని బలిన్తథా ॥ ౨౮

సాయంపుష్ప బలింకుర్యాదేవం చాభిమతం స్మృతమ్
అథవా కాశ్యపేనోక్తం కాలస్య సవనత్రయమ్ ॥ ౨౯

అన్నమూర్తిం పరీత్యైవ బలిభ్రమ మితీరితమ్
మయాచైవాఙ్గి రేణైవ కృత్వాదేవం బలిభ్రమమ్ ॥ 30

ఏవంబలి విధింప్రోక్తం సంక్షేపేణ ద్విజోత్తమాః

★ అర్చనాంగోపకరణ దేవతాహ్వానమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి అర్చనస్యాధిప క్రమమ్ 30

ఆసనం పృథివీజ్ఞేయం పాదుకఞ్చ ఖగాధిపమ్
ఆపః వరుణ దైవత్యం పుష్పాణాం సున్దరం తథా ॥ 3౧

గన్ధానాం పృథివీజ్ఞేయా ధూపానాం శ్రీరుదాహృతా
దీపస్య రుద్రోవిజ్ఞేయోచార్ఘ్యస్యతు శచీపతిః ॥ 3౨

ఉద్దిష్టానా మథార్ఘ్యస్య ద్రవ్యాణామధిదేవతా :
పృథక్పృథ క్ప్రవక్ష్యామి యవాదీనా మనుక్రమాత్ ॥ 33

యవస్యమేదినీప్రోక్తా సర్షపస్యా గ్నిదేవతా
మాషస్య కామముద్దిష్టా వ్రీహీణాం సోమఏవచ ॥ 3౪

తిలస్య పితరోజ్ఞేయా తణ్డులస్య రవిర్భవేత్
సిద్ధార్థకస్య వేదాశ్చ కుశాగ్రస్యతు జాహ్నవీ ॥ 3౫

ప్లోతవస్త్రస్య త్వష్టారం భూషణస్యాపి షణ్ముఖః
ఉత్తరీయేతథా దక్షా చన్ద్రం: యజ్ఞోపవీతకే ॥ 3౬

ఖడ్గేచాపౌ విరాట్చైవ చన్ద్ర మాదర్శనస్యచ
చామరే ఽనిల దైవత్యం ఛత్రస్యానన్త దేవతా ॥ 3౭

యానానా మధిదైవత్యం ఖగాధిప ఇతిస్మృతమ్
మహాశబ్దన్తు పఞ్చానాం పృథివ్యాదీ న్యథాక్రమమ్ ॥ 3౮

దానద్రవ్యా ధిపాన్వక్ష్యే ఋషయశ్చ తథాభవేత్
మణ్డలం భూమి దైవత్య మలఙ్కారేచ వాసుకిమ్ ॥ 3౯

హవిః పాత్రాధి దైవత్యం భాస్కరస్తు విశేషతః
హవిర్బ్రహ్మాణం ముదిష్ట మాజ్యేవిష్ణుః ప్రకీర్తితః ॥ ౪౦

ఉపదంశా స్సరస్వత్యా గుడం విఘ్నేశ మాదిశేత్
ఋగ్వేదఞ్చ తథాగ్నేయం మధుపర్కస్య దేవతాః ॥ ౪౧

పానీయం వసుదైవత్యం తామ్బూలే శ్రీరుదాహృతా
పవిత్రం పాత్రమూలేతు కుక్షౌ సారస్వతం తథా ॥ ౪౨

అగ్రేసరస్వతీశ్చైవ పాత్రాణా మధిదేవతాః
ఇన్దుం శఙ్ఖాది దైవత్యం వరుణం చోదరే తథా ॥ ౪౩

మేదినీ తస్య పృష్టస్య తీర్థాన్సర్వాన్తదగ్రతః
వలయం వాసుకిం జ్ఞేయం త్రిపాదస్యాగ్నిదేవతా ॥ ౪౪

మార్జన్యా మరుతశ్చైవ సాగరం ప్రోక్షణే తథా
అగ్రం బ్రహ్మాధి దైవత్యం గ్రంధిర్విష్ణు స్తదైవచ ॥ ౪౫

శేషమీశ్వర దైవత్యం కూర్చానామధి దేవతాః
మహాఘణ్టాధి దైవత్యం వక్ష్యతేతు యథాక్రమమ్ ॥ ౪౬

ఘణ్టాయాం బ్రహ్మదైవత్యం ముకులేతు త్రినేత్రకమ్
సూత్రాణాంతు మహానాగం స్వరంచైవ సరస్వతీ ॥ ౪౭

నాదంప్రజాపతిం విన్ద్యాద్ఘణ్టా యాశ్చాధి దైవతమ్
ఏవం క్రమేణ చావాహ్య చార్చయిత్వా విచక్షణః ॥ ౪౮

విపరీతం చరేద్విప్రా వ్వినశ్యతి నసంశయః
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తం శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః ॥ ౪౯

★ గ్రాహ్యపుష్ప నిర్ణయ : ॥ ★

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి గ్రాహ్య పుష్ప సముచ్చయమ్
జాజీచ చమ్పకంచైవ మల్లికా మాలతీ తథా ॥ ౫౦

తులసీ బక పుష్పఞ్చ శ్వేతకాచ ద్వికర్ణికా
పద్మేద్వే కుముదేద్వేచ తథైవోత్పలక త్రయమ్ ॥ ౫౧

హయమారంచ వంశఞ్చ నన్ద్యావర్త ద్వయంతథా
శ్వేతరక్త పలాశంచ కర్ణికార ద్వయం తథా ॥ ౫౨

నన్ద కాఞ్చాతసీం చైమన్దారం ద్వివిధం పునః
సుమోదం కేతకీ గ్రాహ్యం శ్వేతంజాతీతి భేదకమ్ ॥ ౫౩

వకుళం శ్వేతోత్పలంచ మన్త్రాంచైవార్జునద్వయమ్
పట్టికా వంశజాతిఞ్చ పున్నాగ ద్వయమేవచ ॥ ౫౪

ఫిణ్డీత మాధవీ యుక్తం భూస్తృణం విష్ణుపర్ణకమ్
స్తలారవిన్ద శ్రీపర్ణే బిల్వఞ్చ బహుకర్ణికా ॥ ౫౫

తమాలఞ్చ శమీలక్ష్మీః దమనం సహదేవిచ
శఙ్ఖ కల్హార కుసుమ తాపసాఙ్కుర జాతయః ॥ ౫౬

హ్రీబేరో శీరమూలాది పుష్పజాతిం ప్రగృహ్యాచ
తులసీ బిల్వపత్రఞ్చ విష్ణుక్రాన్తంచ దూర్వకం ॥ ౫౭

శ్రీపత్రం సహదేవీచ అంకుర స్థల పంకజమ్
పత్రంచ దవనంచేతిపత్రమేతత్త్రిథాదశ ॥ ౫౮

శత పత్ర ద్వయం చైవ శమీబిల్వం తథైవచ
పద్మంచేత్యాది తత్సర్వే కర్ణికోద్భవ ముచ్యతే ॥ ౫౯

పాలాశ కింశుకంచైవ త్రిసన్ధిశాల్మలీ తథా
లోధ్రంవిదాడిమఞ్చైవ కుసుమ్భంజవస స్తథా ॥ ౬౦

రక్తఞ్చ కరవీరాఖ్యం మన్దారం మునిపుష్పకమ్
కురటా బృహతీచైవ అశోకం పిచుమం తథా ॥ ౬౧

పట్టికా కుతుకంచైవ ఉత్పలస్త్వరవిందకమ్
ఏతైస్తు సర్వపుష్పాణి రక్తపూర్వమిహోచ్యతే ॥ ౬౨

కర్ణికార ద్వయఞ్చైవ ముష్టించారవిందస్తథా
మన్దారఞ్చ కురందఞ్చ కరవీరం తపోత్కటమ్ ॥ ౬౩

ఏతైశ్చాన్యాని పుష్పాణి పీతమేవేతికీర్తితమ్
శ్యామాకం దూర్వకఞ్చైవ కుముదం గిరికర్ణికా ॥ ౬౪

మాధవీ లాఙ్గలీచైవ కందంచ చార్జునద్వయమ్
మన్దార మతసీ చైవ తమాలం చిత్రపర్ణికా ॥ ౬౫

సుహృద్గన్ధాదయస్సర్వే సన్ద్యాపుష్పం ప్రకీర్తితమ్
కాలపుష్పంద్విధాప్రోక్తం కాలజ్ఞ్చా కాలమేవచ ॥ ౬౬

★ త్రివిధపూజాకాలమ్ ★

ప్రాతర్మాధ్యా హ్నసాయేతు పూజాకాలం త్రిధాభవేత్
జాతజాతి ప్రజాతీచ రుద్రజాతి స్తథైవచ ॥ ౬౭

★ తత్తత్కాలోపయుక్తపుష్పాణి ★

భూతజాతీతి భేదేన మల్లికావకుళం తథా
మాధవీ కేతకీద్వే సాయాహ్నేతు సమర్చయేత్ ॥ ౬౮

ఏతాన్విసృజ్యనీయ్యన్తే మధ్యాహ్నేచ విశేషతః
శ్వేతకా పద్మకుముదం పాలాశం కరవీరకమ్ ॥ ౬౯

నందకం కర్ణికారఞ్చ మన్దారం మాధవీలతా
సుమేధం చార్జునంచైవ ముష్కం కకుభమేవచ ॥ ౭౦

బిల్వం బన్ధూకరం చైవ భూస్తృణంస్థలపఙ్కజమ్
విష్ణుక్రాన్తంచ దూర్వాఞ్చ మధ్యాహ్నేచా ర్చయేత్క్రమాత్ ॥ ౭౧

ఏతాన్యపి విసృజ్యైవ కాలాకాలంచ వీక్షయేత్
రక్తోత్పలఞ్చ పున్నాగం శతపత్రం తథైవచ ॥ ౭౨

ద్విపర్ణం పఙ్కజం చైవ నన్ద్యావర్తన్తు పాటలీ
ఉత్పలస్య త్రయంచాపి కుముదద్వయమేవచ ॥ ౭౩

క్రమాదేతాని సంప్రోక్తం ప్రాతఃకాలే సమర్చయేత్
యామేదూర్వాన్విసృజ్యైవ ఇతికాలస్య నిశ్చయః ॥ ౭౪

★ వర్జనీయపుష్పాణి ★

ఏతాన్పుష్పాన్స్వయం జీర్ణాన్క్రిమిచిహ్నాన్తు వర్జయేత్
పతితం పూతి గంధంచ నఖచ్ఛేదం తథైవచ ॥ ౭౫

నిర్మాల్యైర్నచసంస్పృష్టం నిర్గన్ధాదిని వర్జయేత్
శైవక్షేత్రే సముత్పన్నం అన్యక్షేత్రే తథైవచ ॥ ౭౬

★ నత్తేర్గవాదినాఘ్రాతం వర్జయిత్వా సమాహితః
శుద్ధేపాత్రే ప్రగృహ్యైవ అత్వరం శుద్ధమానసః ॥ ౭౭

★ స్థలేశగ్లాదినా ఘ్రాతం

దివాపుష్పం దివారాధ్యం నిశిపుష్పం తథానిశి
అపక్వఞ్చాతి పక్వంచ వకుళంచాపి వర్జయేత్ ॥ ౭౮

సూత్రైః లతాదినా వేష్ట్యం నగ్రాహ్య మితిబుద్ధిమాన్
పుష్పైః అనుక్త జాతీనాం క్రూర దేవార్చనం బుధః ॥ ౭౯

దుత్తూరం పాటలీంచైవ బన్ధూకం లాంగలీం తథా
★శ్వేతార్కం కరవీరంచ కరంజం వకుళం తథా ।
భద్రం చైవమహాభద్రం రుద్రపర్ణం తథైవచ
కృష్ణంచ తులసీపత్రం మునిపుష్పద్వయం తథా
జపా దాడిమ పుష్పఞ్చ కురంటం చాష్టపత్రికామ్ ॥ ౮౦

దుర్గమం ద్రోణ పుష్పఞ్చ శుద్ధందత్త్వావతం తథా
విష్ణుక్రాన్తక మిత్యాద్యై రుద్రంచాప్య ర్చయేద్బుధః ॥ ౮౧

బృహతీ పాటలీచైవ బన్ధూకం లాంగలంతథా
జపాకుసుమ పుష్పఞ్చ కింశుకాదీ న్విశేషతః ॥ ౮౨

ఏతైఃపుష్పై స్సమారాధ్య అనలఞ్చ దివాకరమ్
సువర్ణేన కృతం పుష్పం మణింరత్నంచ మౌక్తికమ్ ॥ ౮౩

క్షౌమాద్యాభరణం చైవ పునఃప్రక్షాళ్య చార్చయేత్
ఏవమేవ క్రమేణైవ గ్రాహ్యపుష్పైః సమర్చయేత్ ॥ ౮౪

విస్తారేణచ(న) కర్తవ్యం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాంసంహితాయాం ॥
వాసాధికారే బలివిధి అర్చానాధి దైవతగ్రాహ్య పుష్పసముచ్చయోనామ సప్తవింశో ఽధ్యాయః

అష్టావింశో ఽధ్యాయః

★ బలిబేరలక్షణమ్ ★

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి బలిబేరస్య లక్షణమ్
మానాఙ్గుళేన మానేన ద్వాదశాఙ్గుల మాయతమ్ ॥ ౧

అష్టాఙ్గులంవా కుర్వీత శిల్పశాస్త్రేణ కారయేత్
అయుగ్మా ఙ్గులం కృత్వాతు యుగ్మాఙ్గుల మధాపివా ॥ ౨

★జపాదాడిమ పూర్వంచ కురటం - చాషటం తథా

ఏవం సంలక్ష్య మతిమాన్ధ్రువ బేరాను కూలతః
అధికాద్యాది మానేన నకుర్యాదితి నిశ్చయః ॥ ౩

శయనే త్వాసనే మూలే స్థానకం బలిబేరకమ్
దేవ్యోశ్చరహితం కృత్వా నిత్యపూజా విశేషతః ॥ ౪

దేవీయుక్తం తథాకేచిత్శైవాద్యాదీని చోదితమ్
మయాచైవాఙ్గిరేణోక్తం బలిబేర కృతంక్రమమ్ ॥ ౫

★ దేవీరహితమేవ ★

ఆసీనం దేవీయుక్తఞ్చ నకుర్యాదితి శాసనమ్
దేవ్యోశ్చ సహిత స్థానే రహితం చాత్రకారయేత్ ॥ ౬

సౌమ్యేతు స్థానకంచైవ సర్వావయవ శోభితమ్
చక్రశఙ్ఖ ధరందేవం అభయం కటకం తథా ॥ ౭

కట్యావలమ్బి వరదం కౌమోదక్యాయుధంతువా
కిరీట భూషణైర్భూష్యం ప్రభామణ్డల మణ్డితమ్ ॥ ౮

తత్పీఠోచ్ఛ్రం యుగాఙ్గుల్యం పద్మస్యోపరి ప్రకారయేత్
ద్వియఙ్గులోన్నతో త్సేధం పీఠం సంఘట్య బుద్ధిమాన్ ॥ ౯

అనుక్తాదీని వర్జఞ్చ ఉక్తవత్థాప యేత్క్రమాత్
నిత్యయాత్రార్థం దేవేశం కారయేదితి శాసనమ్ ॥ ౧౦

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి హవిష్పాక విధిక్రమమ్
పచనాలయ దేశంచ తత్ప్రమాణం తథైవచ ॥ ౧౧

★ ఘుల్లీ ప్రమాణమ్ ★

స్తమ్భం స్తంభాద్యలంకారం బోధికోత్తర పట్టిషు
తద్ద్వారస్య ప్రమాణేన ఘుల్యాఃస్థానం తథైవచ ॥ ౧౨

జలసఞ్చయ సంస్థానం తథైవేన్ధన సంయుతమ్

★ ద్రవ్యసంచయమ్ ★

నిత్యాగ్నికుణ్డ సంస్థానం ధాన్యంతణ్డుల సంయుతమ్ ॥ ౧౩

సఞ్చయంచోప దంశానాం మరీచి ర్జీర సర్షపైః
లవణఞ్చ ఘృతంఞ్చైవ దధిచాస్య ద్గుడంమధు ॥ ౧౪

ఏతైస్సఙ్చయ సంస్థానం పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్

★ వర్జనీయ పదార్థాః ★

వరకోద్రవ ధాన్యాని వర్జయిత్వా విచక్షణః ॥ ౧౫

కులుత్థ జాతిభేదఙ్చ ప్రియంగుం చైవ వర్జయేత్
సూరణ ద్వయకంచైవ లశునేఙ్గు తథైవచ ॥ ౧౬

కఙ్చనాదీని శాకాని వర్జయిత్వా ప్రయత్నతః
తథాలాబూద్వయంచైవ కోశాతక్యాది వర్జయేత్ ॥ ౧౭

ఝూటలీ రక్తపుష్పఙ్చ శాకేషు గ్రాహ్యముచ్యతే
కన్దఙ్చ కకుభైర్భేదం సర్వంగ్రాహ్య మితీరితమ్ ॥ ౧౮

అన్యైరనుక్త జాత్యాదీన్వర్జయేద్దేశికోత్తమః
బింబాలర్క ఫలాదీని వర్జయేదితికేచన ॥ ౧౯

ఉత్పలత్రయ కన్దఙ్చ కన్దంచ కుముదద్ద్వయమ్
ఏవం కన్దన్తు నగ్రాహ్యం కాస్యపాద్యైశ్చచోదితమ్ ॥ ౨౦

★ ఉపయుక్తశాకాని ★

భేదం బృహతీ సర్వంచగ్రాహ్యమిత్యుచ్యతే బుధైః
భేదఙ్చ కారవల్ల్యాదీన్సర్వం గ్రాహ్యమితీరితమ్ ॥ ౨౧

కన్దం పిణ్డీతకం చైవ క్షుద్ర కన్దం తథైవచ
మహా కన్దాది కన్దఙ్చ ఆహరేత విశేషతః ॥ ౨౨

ప్రకోట్యాశ్చ భేదఙ్చ తుతథైవ పనసద్వయమ్
కదళ్యాదిషు భేదంచ గృహీత్వాత్ర ప్రయత్నతః ॥ ౨౩

కూష్మాణ్డో ర్వారుకంచైవ సింహీవ్యాఘ్రీ తథైవచ
కర్కోటాదీనిచ గ్రాహ్యం కలాజాతాని వర్జయేత్ ॥ ౨౪

యథోక్త వైదికాచారం యథోక్త ద్రవ్యమాచరేత్
పరిమాణం పలాద్యాది పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్ ॥ ౨౫

★ పచనోపయుక్తపాత్రాణి ★

తామ్రభాణ్డం ప్రగృహ్యైవ మృద్భాణ్డంవాథ కారయేత్
షడ్ద్రోణస్య ప్రమాణేన ప్రభూతమితి సంజ్ఞికం॥ ౨౬

★ మహాహవిః ★
సహస్ర ప్రస్థ సంయుక్తం మహాహవి రితిస్మృతమ్
గోకర్ణవత్కృతం హస్తం పూరయిత్వాతు తణ్డులై ః ॥ ౨౭

★ కుడుపాది ప్రమాణమ్ ★
ప్రమాణం కుడుపం జ్ఞేయం దశనిష్కం ఫలంలభేత్
చతుష్కుడుప సంపూర్ణం ప్రస్తమేకం ప్రచక్షతే ॥ ౨౮

చతుః ప్రస్థస్య సంపూర్ణం ఆఢకం త్వితి సఙ్జ్ఞికమ్
చతురాఢక సంపూర్ణం ద్రోణమిత్యభి ధీయతే
పాచయేదేక ప్రాతేణ ఆఢకద్వయ ముచ్యతే ॥ ౨౯

ద్రోణాదర్ధాధికం కుర్యాన్నప చేదేక పాత్రకే
★ దేవ్యాదీనాం హవిఃప్రమాణమ్ ★
దేవ్యోశ్చ పరివారాది నిత్యహోమ చరుస్తథా ॥ ౩౦

ప్రస్థద్వయం ప్రకుర్వీత న్యూనంచైవాత్రపాచయేత్ ॥
★ షడ్విధహవిర్భేధాః ★
సుగన్ధి రసపంయుక్తం పాచయేదుప దంశకమ్ ॥ ౩౧

పాయసం కృసరం గౌళ్యం ముద్గాన్నస్తు యవోదనమ్
శుద్ధాన్నంచేతి షడ్భేదం పాచయేతప్రయత్నతః ॥ ౩౨

★ పాయసమౌద్గిక, కృసరలక్షణమ్ ★
ఆఢకం క్షీరసంయుక్తం ఆఢకార్ధం జలైర్యుతమ్
గుడంపలఞ్చ నిక్షిప్య తణ్డులై రాఢకై ర్యుతమ్ ॥ ౩౩

యథారుచి తథాకుర్యా ల్లవణం తత్రయోజయేత్
ఏవమేవ క్రమేణైవ కృతంతత్పాయసం భవేత్ ॥ ౩౪

ప్రస్థస్య ముద్గఖండేన సప్త ప్రస్థ జలైర్యుతమ్
తణ్డులై రాఢకైర్యుక్తం పాచయేన్మౌద్గికం భవేత్ ॥ ౩౫

షట్ప్రస్థార్ధజలైర్యుక్తం ప్రస్థార్తతిల చూర్ణఖమ్
తణ్డులై రాఢకైర్యుక్తం పాచయేత్కృ సరంభవేత్ ।
★ గౌళ్యం, యావకం, శుద్ధాన్నమ్ ★
ఫలమేకం గుడైర్యుక్తం పాచయే ద్గౌళ్యముచ్యతే ॥ ౩౬

యవసారస్య పక్వేన యావకం పరిచక్షతే
ఏతైఃపఞ్చ ప్రకారేణ లవణైః సహపాచయేత్ ॥ ౩౭

కేవలైస్తణ్డులైః పక్వైఃశుద్ధాన్నమితి కీర్తితమ్ ॥
ఏవంక్రమేణ కృత్వైవ షడ్విధం హవిరుచ్యతే ॥ ౩౮

★ తండులక్షాళనమ్ ★

తణ్డులైః శ్వభ్రమాదాయ చతుఃప్రక్షాళనం చరేత్
ఆపఉందం త్వితిజపన్ తత్రకార్యం సమాచరేత్ ౩౯

★ హవిష్పాక విధిః ॥ ★

దేవస్యత్వేతి మన్త్రేణ ప్రక్షిపే చ్ఛుద్ధ తణ్డులై ః
ఛుల్యామారోప యేత్తత్ర విష్ణవే జుష్టముచ్చరన్ ॥ ౪౦

వాచస్పతేతి మన్త్రేణ పాచయేత్తత్ప్రయత్నతః
పాత్రాన్తర గతం శీతం ఉపదంశంచ వర్జయేత్ ॥ ౪౧

విప్రాదచవిజాతీనాం దర్శనీయఞ్చ వర్జయేత్
జీర్ణభాణ్డేన పాకన్తు యామాతీతన్తు వర్జయేత్ ౪౨

★ అంతరస్థి, నిరస్థి, బహిరస్థి నిరూపణమ్ ★

అపక్వం చాతిపక్వంచ హవిరాదీని వర్జయేత్
అన్తరస్థి నిరస్థీతి బహిరస్థి త్రిధాభవేత్
బృహతీ దాడిమీచైవ ప్రభూత పనసద్వయమ్ ॥ ౪౩

మాతులుఙ్గ ద్వయంచైవ అన్యద్బింబ ఫలానిచ
ఏవమాదీని చాంతస్థి జ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః ౪౪

క్షీరం దధిమధుశ్చైవ ఘృతంవై తైలమేవచ
కదళీపల గుడాది నిరస్థీనితి సౌజ్ఞికం ॥ ౪౫

నారికేళం కపిత్థంచ బిల్వస్యాది ఫలాదికమ్
ఏతాన్యస్థి బహిఃప్రోక్తా జ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః ॥ ౪౬

★ మాషాది ప్రమాణమ్ ★

తిలమష్ట ప్రమాణేన మాషమేకం ప్రచక్షతే
అష్టమాష ప్రమాణేన ఏక శాణేతి సౌజ్ఞికమ్ ॥ ౪౭

ప్రమాణం వింశతిశ్శాణం నిష్కమేకం ప్రచక్షతే
దశనిష్క ప్రమాణేన ఫలమేకం ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౪౮

చతుష్ఫల ప్రమాణేన కుడుపం ఏకముచ్యతే ।
చతుష్కుడు ప్రమాణేన ప్రస్థమేకం ప్రచక్షతే ౪౯

చతుః ప్రస్థ ప్రమాణేన ఆఢకంచ ప్రచక్షతే ।
చతురాఢక సంయుక్తం ద్రోణమిత్యభి ధీయతే ॥ ౪౯

ఏవమేవ క్రమైణైవ కాశ్యపేన ప్రకీర్తితమ్
★ పచనాలయస్థానమ్ ★
ప్రథమావరణే చైవ ద్వితీయావరణే తథా ॥ ౫౦

ఆగ్నేయాం పచన స్థానం కారయిత్వా విచక్షణః
తృతీయావరణేత్యాది నకుర్యాత్పచనాలయమ్ ॥ ౫౧

అనుక్తంచేతి యత్సర్వం మన్త్రద్రవ్య క్రియాదిషు
అజ్ఞిరేణోక్ష వత్కృత్వా విపరీతం నకారయేత్ ॥ ౫౨

★ శ్రీ సూత్రోక్త ధాన్యాహరణమ్ ॥ ★
వైఖానసేన సూత్రేణ ఉక్తధాన్యం సమాహరేత్
అన్యధాన్యా దికాదీని నారూఢేతిశాసనమ్ ౫౩

చతుష్కుడు పమర్ధవాం షడ్విధం హవిరాదిషు
విధినా పాచయేద్వి ద్వాన్బహిః ప్రక్షాళనం చరేత్ ॥ ౫౪

★ మన్త్రేణహవిః పాత్రేషు పుండ్రధారణమ్ ★
చిరాయుషేతి మన్త్రేణ భస్మనా పుణ్డ్రమాచరేత్
ధర్మజ్ఞానంచ వైరాగ్య మైశ్వర్యాదీని కల్పయేత్ ॥ ౫౫

ఛుల్యాంబు పార్శ్వమృద్భిర్వా భస్మనాపుండ్రమాచరేత్ ।
★ ఛుల్యాఃపోక్షణమ్ ★
ఛుల్యాంతర్వల యంగత్వా తోయధారాంసమాచరేత్ ॥ ౫౬

అధవా ప్రోక్షణం తత్ర ఆశాస్వితి సముచ్చరన్ ॥
★ హవిఃపాత్రాసాదనమ్ ★
ప్రపద్య హవిరాదీని న్యసేద్దేశస్య దక్షిణే ॥ ౫౭

వామభాగే తథాకేచిత్సత్వరం స్థాపయేత్క్రమాత్
దేవస్య ప్రముఖే వాథకారయేదితి కేచన ॥ ౫౮

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే బలిబేర విధి హవిఃపాకవిధి
నిష్కప్రమాణ పచనాలయ స్థాన విధిర్నామ అష్టావింశో ఽధ్యాయః

ఏకోనత్రింశో ౽ధ్యాయః

★ సన్ధ్యారక్షా లక్షణమ్ ★

అతఃపర మిదంగుహ్యాం సన్ధ్యారక్షస్య లక్షణమ్
పాత్రం తన్మధ్య దీపస్య లక్షణం వక్ష్యతే బుధాః ॥ ౧

లక్షణం తస్యపాత్రస్య హవిఃపాత్రోక్త వచ్చరేత్
అథవా పాత్రమధ్యేచ యవాభ్యాం తత్ర చోన్నతమ్ ॥ ౨

గోళకోన్నతరం వాథ సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్
ఏవం పాత్రం ప్రకుర్వీత అన్యథావాపి కారయేత్ ॥ ౩

సర్వలోక సమృద్ధ్యర్థం సర్వదుఃఖ వినాశనమ్
సర్వభూత హితార్థాయ తత్కుర్యాత్రిః ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౪

నివృత్య నయనాభీష్టం సన్ధ్యారక్షాం సమాచరేత్
పాత్ర ప్రదేశేచ కుర్యాన్మణ్డలం చోపలేపయేత్ ॥ ౫

★ సమర్పణకాలాః ★

ప్రదోషకాలే ధర్మాత్మా అర్చనాన్తే సమాచరేత్
తత్కాలే నృత్తగేయాద్యై స్తుత్యన్తం కారయేద్బుధః ॥ ౬

ఏకత్రి బహుభిః పాత్రైర్గృహీత్వా౽పచనాలయే
ఛుల్యాశ్చ ప్రముఖే కుర్యాన్మణ్డలం చోపలేపయేత్ ॥ ౭

శన్నోదేవీరితి ప్రోక్ష్యస్మరే దప్సరసాం గణమ్
గణికాపాత్ర మాదాయ మణ్డలస్యోపరి న్యసేత్ ॥ ౮

★ తత్పాత్రే నిక్షేపణ ద్రవ్యాః ★

తత్పాత్రేతువి నిక్షిప్య దూర్వా తణ్డుల పిష్టకైః
కణసర్షప పుష్పంతు మన్దమన్నం వినిక్షిపేత్ ॥ ౯

పీతం రక్తం తథాశ్యామం కృష్ణం శ్వేతనిభం పృధక్
ముష్టిప్రమాణ మేవోక్తం పాత్రమధ్యే వినిక్షిపేత్ ॥ ౧౦

తైలంవాపి ఘృతంవాథ లబ్ధమాదాయ చాదరాత్
పిష్టం ప్రతినిధిం కృత్వా మధ్యేవర్తిం వినిక్షిపేత్ ॥ ౧౧

వసుసంఖ్యా తపోభూత వేదమేక మితిక్రమాత్
తైలాప్లుత్య తతోవర్తిం ఉద్దీపన మథాచరేత్ ॥ ౧౨

అహమగ్నే రితీత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్
ప్రదద్యుర్గణికాశ్చైవ మూర్ధోపరిచకారయేత్ ॥ ౧౩

అన్యైర్విప్రజనైర్వాథ తేనకర్మతు కారయేత్
దేవస్యాగ్రే త్రిపాదఞ్చ న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ॥ ౧౪

తత్రద్దీపంనయేత్పశ్చాద్విష్ణుస్త్వాం రక్షముచ్చరన్
కౌతుకాగ్రే విశేషేణ పాదస్యోపరివిన్యసేత్ ॥ ౧౫

తద్దీపం ప్రోక్షయే ద్విద్వాన్ఛుచీ వోహవ్య ముచ్చరన్
★ తదధిదేవతాహ్వానమ్ ★
వారాహం నారసింహఞ్చ వామనంచ త్రివిక్రమమ్ ॥ ౧౬

ఏవం మూర్తిభిరావాహ్య పాద్యాద్యైరర్చయేత్క్రమాత్
అథవా శ్రియమావాహ్య అర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః ౧౭

తతో ధృత్యాచ తద్దీపం ఏకమేవ ప్రదక్షిణమ్
★ తత్సమర్పణమ్ ★
అథవాభ్రామయేత్రీణి ఇదం విష్ణురితిబ్రువన్ ॥ ౧౮

పశ్చాత్త్విదం చతుర్దిక్షు భ్రామయేత్తద్వ్యపోహ్యాచ
అన్నంప్రాణం తథాత్మానం విజ్ఞానానన్దమేవ ॥ ౧౯

ఏవంమంత్రం సముచ్చార్య తేనకర్మ భ్రమీకృతమ్
అన్యద్వర్ణాని ద్రవ్యాణి భ్రామయేత్తదనుక్రమాత్ ॥ ౨౦

విష్ణుస్త్వాం రక్ష ఇత్యుక్త్వా తేనకర్మ సమాచరేత్
ద్రవ్యయుక్తంతు తద్దీపం బహిర్దత్వా త్వనుక్రమాత్ ॥ ౨౧

అక్షహస్తస్యపృష్ఠేతు తద్దీపఞ్చ విసృజ్యచ
అన్యత్కణాది ద్రవ్యాణి చుల్యామగ్నౌ వినిక్షిపేత్ ॥ ౨౨

పశ్చాదుచ్చార్య మన్త్రేణ సుధాద్యైః పుణ్డ్రమాచరేత్
తద్విప్రాసేతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం వినిర్దిశేత్ ॥ ౨౩

నృతంగేయం తథాకుర్యా త్సాయంరక్షా క్రమంబుధాః
★ నీరాజనమ్ ★
నీరాజన క్రమంవక్ష్యే శృణుధ్వం మునిస్తమాః ॥ ౨౪

దివారాత్రౌ ద్వయేకాలే నిత్యేనైమిత్తికే తథా
అస్థానేచాన్య పుణ్యర్క్షే దీపకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౨౫

★ తత్పాత్రలక్షణమ్ ★

లక్షణం తస్యపాత్రస్య వక్ష్యతే శాస్త్ర చోదితమ్
ద్వాదశాఙ్గుల మానేన దణ్డంకృత్వా విచక్షణ : ౨౬

తద్దణ్డోర్ధ్వ ప్రమాణేన భ్రామయిత్వా విచక్షణః
ఏవంద్వయం తదుత్సేధం సమవృత్తం తదూర్ధ్వతః ॥ ౨౭

ఓష్ఠానాంచ తథోత్సేధం తథాకుర్యాన్మనోహరం
తస్యపాదాస్య విస్తారం తదర్ధంవాస్తికార యేత్ ॥ ౨౮

యథాశోభం దృఢంకృత్వా శిల్పినాకారయేత్క్రమాత్
ఏవంకృత్వాతు తన్మధ్యే గోళకఞ్చ ప్రమాణతః ॥ ౨౯

మధ్యేఛిద్రం ప్రకుర్వీత ద్వారదీపం విచక్షణః
పూర్వోక్తేన విధానేన ఉద్దీపనమథాచరేత్ ॥ 30

ఉక్తక్రమేణ చాలోద్య తత్క్రమేణ ప్రదాపయేత్
తద్దేవ మర్చయేద్విద్వాన్ త్రినేత్రం చాధి దైవతమ్ ॥ 3౧

ఏవం ప్రదక్షిణీకత్య శుభ్రాజ్యోతి రితిబ్రువన్
తద్దీపం విసృజే, త్పశ్చా ద్భూతపీఠే వినిక్షిపేత్ ॥ 3౨

అథవా కారయేత్తత్ర ఉపపాత్రే విశేషతః
అన్యథాపి నకర్తవ్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా ఇహలోకే చిరంసుఖమ్ ॥ 33

అన్తే విమానమారుహ్య సాలోక్య పదమాప్నుయాత్

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే సంధ్యారక్షా నీరాజన విధిర్నామ ఏకోనత్రింశో௨ధ్యాయః

త్రింశో ఽధ్యాయః

ఋషయ ఊచుః

★ చరబేరస్య ఆత్మన్యాసమ్ ★

చరఞ్చ దేవదేవస్య స్థాపనా రాధనం విధిః
నారాయణస్య దేవస్య జగద్వ్యాపస్వభావతః ౧

మన్త్రాక్షరమయంత్యస్య తన్మన్త్రాం బ్రహ్మణః ప్రభో
తదారాధన కర్తౄణాం ద్విజానాం స్థాపనే తథా ॥ ౨

న్యాసమన్త్రాక్షరం చైవ దేవదేవ సుతప్రభో
ద్విజానామేవ సర్వేషాం ఆత్మ సంస్కార మేవచ ॥ ३

★ భృగురువాచ ★

సమ్యగుక్తంచ యుష్మాభిర్దేవదేవ కథామృతమ్
మయాపి దేవదేవేన బ్రహ్మణా పరమేష్ఠినా ॥ ౪

యదుక్తమధునాసార్థం పూర్వమేవ ప్రకాశితమ్
చరఞ్చదేవ దేవేశం మన్త్రాక్షర మయంప్రభుమ్ ౫

జగద్వ్యాప్యమశేషేణ ముక్తిసాధనహేతుకమ్
సావధాన పరోభూత్వా శృణ్వన్తు మునిసత్తమాః ॥ ౬

తన్మన్త్రం తస్యకాలఞ్చ అఙ్గన్యాస విధిక్రమమ్
దేవదేవస్యచాఙ్గాని మునీనాఞ్చ ప్రబోధితమ్ ॥ ౭

స్వస్తికాసనమాస్థాయ స్వాత్మానం విన్యసేద్బుధః

★ షడంగన్యాసమ్ ★

శిరశ్శిఖాతథాఛాస్త్రం నేత్రద్వయ సమంతథా ॥ ౮

మాయాబీజం శిరోమధ్యే శిఖాయాం విష్ణుమేవచ
చక్రబీజం తథాచాస్త్రం శ్రీబీజం హృదయేన్యసేత్ ॥ ౯

మహీబీజఞ్చ కవచం కామబీజఞ్చ చక్షుషీ
ఏతైష్షడఙ్గ మిత్యుక్త్వా ప్రణవం పరివేష్టనమ్ ॥ ౧౦

పూర్వం షడఙ్గమావిశ్య ప్రణవేన సహైవతు
తైలధారామవిచ్ఛిన్నం దీర్ఘఘణ్టా నినాదవత్ ॥ ౧౧

ఘణ్టానినాదవత్పూర్వం ప్రణవంసమ్యగుచ్చరన్
రేచకం ప్రథమం కుర్యాత్పూరకం తదనన్తరమ్ ॥ ౧౨

తతః కుమ్భక మా యోజ్య ప్రణవంమూర్ధ్ని విన్యసేత్ ౧౩
ఆకంఠాంతం జపేత్కుమ్భం సర్వకామార్థ సాధకమ్
రేచకం పూరకం చైవ కుంభకంచ త్రిధాభవేత్ ॥ ౧౪

తథాప్రయుక్తమింకారం ప్రతినిర్వాప్యమూర్ధని
తదోఙ్కార మయోయోగీ అక్షరం త్వక్షరీ భవేత్ ॥ ౧౫

ప్రాణో ధనుశ్శరో హ్యాత్మా బ్రహ్మ తల్లక్ష్యముచ్యతే
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యంశరవ త్తన్మయోభవేత్
అప్రయత్నేనైవ ధన్యం చరంతత్ర సునిశ్చలమ్ ॥ ౧౬

నిర్దగ్ధన్తు తథాత్మానం భస్మీభూతం విచిన్తయేత్ ॥ ౧౭

భస్మమధ్యే పునర్ధ్యాయే త్సౌమ్యం సోమస్య మణ్డలమ్
సోమమణ్డల మధ్యేతు శుద్ధస్ఫటిక సన్నిభమ్ ॥ ౧౮

పీతామ్బర ధరంసౌమ్యం సువర్ణంచ కిరీటినమ్
శఙ్ఖచక్ర ధరంధ్యాయే దష్టశక్తిభిరావృతమ్ ॥ ౧౯

ఇదం ధ్యానంసమాఖ్యాతం కలాషోడశసంయుతమ్

★ ఏకాక్షరన్యాసమ్ ★

ఏవం క్రమేణ సకలం హృది ఏకాక్షరాదికమ్ ॥ ౨౦

తంయజ్ఞ నేతా బాహ్వోశ్చ కంఠేచైవస ఏషకః
హిరణ్మయం తాలుమూలే జిహ్వాగ్రేచసరస్వతీ ౨౧

శ్రోత్రే ప్రోతాశ్చ విజ్ఞేయ స్సామైశ్చక్షుషివిన్యసేత్
యమధ్వరే భృవోర్మధ్యే త్వంస్త్రీచైవ లలాటకే ॥ ౨౨

త్వమేవ ధాతా ఆస్యేతు మూర్ధ్నిత్వంభూర్భువేతిచ
యఏవంచ తథాపాదేమనసా బ్రహ్మచిన్తయేత్ ॥ ౨౩

బుద్ధిమతేతి మంత్రేణ నాభౌవిన్యస్య మంత్రవిత్
ఏవమేకాక్షర న్యాసః అచోన్తన్యాస ఉచ్యతే

★ అచోన్తన్యాసమ్ ★

తతఃపాదేత్వకారఞ్చ ఆకారం గుల్ఫమేవచ ॥ ౨౪

ఇకారం జానుమధ్యేచ ఊర్వోరీకారమేవచ
మూలాధారే ఉకారంతు ఊకారం నాభిమూలతః
ఋకారం హృదయేన్యస్య ౠకారం కణ్ఠఏవచ
ఌకారం దక్షిణేహస్తే ౡకారం వామహస్తకే

ఏకారమధరేన్యస్య జిహ్వాఐకారమేవచ
నాసాపుటేచ ఓకారం ఔకారంచైవ చక్షుషి
అంకారఞ్చ భృవోర్మధ్యే అఃకారఞ్చ లలాటకే
ప్రణవంశిరసిన్యస్య మన్త్రరాజేన వేష్టయేత్
యథాదేహే తథాబేరే న్యాసకర్మ సమాచరేత్
ఏవంన్యాసేతు సర్వాఙ్గం నిత్యం సన్నిహితో హరిః
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన న్యాసకర్మ సమాచరేత్
సర్వేష్వర్చన కాలేషు సమ్యగ్ధ్యానయుతోన్యసేత్
హృత్పద్మమధ్యే దేవేశం ధ్యాయేత్సమ్యగ్విచక్షణః

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే న్యాసవిధ్యాత్మ సంస్కార విధిర్నామ త్రింశోఽధ్యాయః

ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

★ చక్రలక్షణమ్ ★

అతః పరమిదం వక్ష్యే మూర్తి చక్రస్య లక్షణమ్
చక్రన్తు ద్వివిధంజ్ఞేయం మూర్తిం చామూర్తిమేవచ ॥ ౧

మూర్తిం సకలమిత్యుక్తం అమూర్తం నిష్కలం స్మృతమ్
ధృవబేరస్య హస్తేన సర్వస్యాఙ్గుల విస్తరమ్ ॥ ౨

గృహీత్వా ద్విగుణీకృత్య భ్రమీకృత్య ప్రయత్నతః
అథవా త్రిగుణీ కృత్య భ్రామయేదితికేచన ॥ 3

ద్వాదశారన్తు తన్మధ్యే కృత్వా తత్రయథాక్రమమ్
ద్వాత్రింశద్వాథ కుర్వీత షోడశారమథాపివా ॥ ౪

పఞ్చనవ శిఖాయుక్తం మధ్యమాది బహిఃక్రమాత్
గోళకం చక్రమధ్యేతు వృత్తమత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ ౫

వసుధాతలం కుర్వీత కర్ణికాచ సమాయుతమ్
నేమిమధ్యే స్థితందేవం బలిబేరయుతం క్రమాత్ ॥ ౬

భుజాష్టక సమాయుక్తం చతుర్భుజమథాపివా
వృత్తంవా చతురస్రంవా శిఖాం తత్రైవ యోజయేత్ ॥ ౭

భ్రామ మధ్యేతు సంయుక్తం శిఖానల సమాయుతమ్
కిరీట హార వలయైర్భూషణైర్భూషితాన్యకే ॥ ౮

ద్విభుజం ప్రాఞ్జలిం కృత్వా సకలందేవ మవ్యయమ్
దంష్ట్రాకరాళ వదనం చారుదంష్ట్రామఞ్జలిస్సమమ్ ౯

మూర్తిం తన్నేమి మధ్యేచ అన్తరాళం యవద్వయం
మూర్తి చక్రమితీత్యుక్తం స్థాపయిత్వాత్రిణోక్తవత్ ॥ ౧౦

చతుర్భుజ సమాయుక్తం భుజైశ్చో ర్ధ్వవిశేషతః
పాశాఙ్కుశఞ్చ సంధార్య అభయం కటకం ధరమ్ ॥ ౧౧

భుజాష్టకే విశేషేణ ధృత్వాచైవాత్రమష్టకమ్
అభయం ముసలంచైవ పాశంఖడ్గంచ దక్షిణే ॥ ౧౨

అఙ్కుశఞ్చ ధనుశ్చైవ ముసలం కటకం పరమ్
శఙ్ఖంచక్రం గదాపద్మం ముసలం శార్ఙ్గమేవచ ॥ ౧౩

పాశాఙ్కుశధరందేవం ధృతం చైవేతి కేచన
ఏవంచాష్టభుజందేవం స్థితంషట్కోణ మధ్యగమ్ ॥ ౧౪

అన్యత్ర కేవలంచక్రం కృత్వాతత్కాశ్యపోక్తవత్
మూర్తిమన్త్రేణహుత్వాతు నిష్కలం, ప్రీతిసంజ్ఞకమ్ ॥ ౧౫

చతురఙ్గులం తద్దండం వ్యాళసింహో పరిస్థితమ్
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం బలిబేరం సహేతినా ॥ ౧౬

భ్రామయిత్వోత్సవేవిద్వాన్బలిం తత్రైవ నిక్షిపేత్
మూర్తిచక్రం యదిశ్యాచ్చేత్ బలిబేరం వినాచరేత్ ॥ ౧౭

పకలం సర్వమృద్ధిస్స్యా న్నిష్కలం మూర్తిరేవచ
ఆలోడ్యైవోభయందద్యా ద్యజమానస్య చేచ్ఛయా
ఏవం చక్రన్తు సంప్రోక్తం కృత్స్నం సఙ్కుచితంమయా ॥ ౧౮

విపరీతం నకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః
★ శాన్త్యాది ఉత్సవ క్రమః ★
అత ఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి దేవేశస్యోత్సవక్రమమ్ ॥ ౧౯

శాన్తిఞ్చ భక్తికాలోపి త్రిధాచైవోత్సవ క్రమమ్
అనావృష్టి శత్రుభయ దోషశాన్తిస్తు శాన్తికః ॥ ౨౦

త్రినేత్ర శక్త్యాద్యాగ్నేయే గ్రామమధ్యే కృతోత్సవే
సౌమ్యోత్సవం పునఃకుర్యాచ్ఛాన్తి రేవేతి కేచన ॥ ౨౧

యథావిభవ విస్తారం శ్రద్ధాభక్తి సమన్వితమ్
ఏవం భక్త్యుత్సవం ప్రోక్తం కాలోత్సవ ఇహోచ్యతే ॥ ౨౨

గ్రామర్క్షే యజమానర్క్షేనృపర్క్షేచ తథైవచ
అయనే విషువేచైవ ఉత్తరాయణ పూర్వకే ॥ ౨౩

విష్ణుపఞ్చదినేవాథ ధృవస్థాపనఋక్షకే
యథేష్టదినకాలేచ కల్పయేత్తీర్థఋక్షకమ్ ॥ ౨౪

మేషాది ద్వాదశేమాసే ష్విష్టం నిశ్చిత్య యత్నతః
అబ్దం ప్రతి అవిచ్ఛిన్నం కల్పయేత్తు స్వశక్తితః ॥ ౨౫

ఏవం కాలోత్సవం కుర్యాచ్ఛాస్త్ర దృష్టేన కర్మణా
★ ఆహ్నిక దిన నిర్ణయమ్ ★
ఏకవింశదహం వాథనవాహం పఞ్చసప్తకమ్ ॥ ౨౬

త్రయోదశాహం పక్షాహం కారయేత్తస్య శక్తితః
అథవా త్రింశద్దినేవాథచోత్సవం చేతి కేచన ॥ ౨౭

ద్విగుణం త్రిగుణం కృత్వా గుణసంఖ్యా క్రమం విదుః
తస్యపూర్వం ప్రకర్తవ్యం ధ్వజస్యాప్యధిరోహణమ్ ॥ ౨౮

ఆరమ్భదివసాత్పూర్వం నవమేవాథ సప్తమే
పఞ్చమేవాఙ్కురాన్తత్ర అర్పయిత్వా విచక్షణః ॥ ౨౯

ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణైవ యాగద్రవ్యం సమాహరేత్
★ ధ్వజపట లక్షణమ్ ★
ధ్వజార్థం పటమాదాయ వస్త్రయుగ్మేన యోజయేత్ ॥ 30

తత్పటం ధ్వజవత్కృత్వా తస్యాగ్రే శూర్పవత్కృతమ్
అన్యత్సరం ద్విధాకృత్య త్రిధావాపి చకారయేత్ ॥ 3౧

అగ్రే పుచ్ఛప్రదేశేతు వేణుయష్టిం సుయోజయేత్
తత్పటస్యోర్ధ్వభాగేతు పిష్టపాకం ప్రలేపయేత్ ॥ 3౨

ఊర్ధ్వే ప్రతిష్ఠయేచ్ఛృఙ్గం శోషయిత్వా శనైఃక్రమాత్
పీతంకృష్ణం తథాశ్యామం రక్తంవాపి చకారయేత్ ॥ 33

అన్యద్వర్ణాదిభేదేన శిల్పశాస్త్రోక్తవత్క్రమాత్
★ పటమధ్యేగరుడప్రమాణమ్ ★
పటమధ్యేతు సంలిఖ్యతార్క్ష్యరూపం విచక్షణః ॥ 3౪

ధృవబేర సమంకుర్యాదుత్తమంతు విశేషతః
ఉష్ణీషాత్పాదపర్యన్తం కర్ణాన్తంవాథ కారయేత్ ॥ ౩౫

★ గరుడ లక్షణమ్ ★

గగనే గమనాకారం పక్షవిక్షేప సంయుతమ్
తత్పూర్వం రుక్మవర్ణేన అన్యద్వర్ణం నకారయేత్ ।
సర్వావయవ సంపూర్ణం ద్విభుజం ప్రాంజలీకృతమ్
మకుటాభరణ సంయుక్తం సర్వాభరణ భూషితమ్ ॥ ౩౬

కుఞ్చితం వామపాదఞ్చ పృష్ఠభాగోర్ధ్వతాన్యకమ్
కిఞ్చిదాయత వృత్తాక్షం నీలవర్ణాగ్ర నాశికమ్ ॥ ౩౭

కిఙ్కిణీజాలసంయుక్తం బాహుబన్ధాఙ్గుళీయకమ్
పుష్పమాలాపరివృతం నానాపుష్పాద్యలంకృతమ్ ॥ ౩౮

పార్శ్వద్వయేచ కుమ్భేచ దీపాన్తత్రైవ కారయేత్
పాదపార్శ్వేతు సంలేఖ్య పాలికాంశ్చాంకురైః తథా ॥ ౩౯

ఉపరి ఛత్రేణ సంయుక్తం పఞ్చాయుధ సమన్వితమ్
అష్టమఙ్గళసంయుక్తం ధూపదీపాది పాత్రకమ్ ॥ ౪౦

చామర గ్రాహిణీభ్యాఞ్చ పటోపరిసు లేఖయేత్
చన్ద్రంసూర్యం తథాలేఖ్యం మునిచిహ్నాని లేఖయేత్ ॥ ౪౧

సనకం సనత్కుమారం లేఖయిత్వా విచక్షణః
భూషణైరష్టనాగైశ్చ వామహస్తేత్వనన్తకమ్ ॥ ౪౨

వాసుకిం యజ్ఞసూత్రఞ్చ తక్షకం కటిసూత్రకమ్
హారం కర్కోటకం జ్ఞేయం పద్మం దక్షిణ కర్ణకే ॥ ౪౩

వామకర్ణే మహాపద్మం శఙ్ఖన్తు శిరసిన్యసేత్
గుళికం దక్షిణేహస్తే క్రమాత్సర్వవిభూషితమ్ ॥ ౪౪

ఏవం సంలేఖ్య మతిమాన్ శిల్పశాస్త్ర విశారదః
అన్యద్వర్ణేన సంలేఖ్య యథాలాభం తథాభవేత్ ॥ ౪౫

అన్యత్పటన్తు సర్వత్ర కృష్ణ వర్ణేనపూరయేత్

★ ధ్వజపట ప్రమాణమ్ ★

పటస్య లక్షణం వక్ష్యే శృణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ ౪౬

పాదాయామ సమంవాపి మూలద్వారప్రమాణకమ్
విస్తృతం పఞ్చహస్తేన త్రిహస్తంవాపి కారయేత్ ॥ ౪౭

★ దండలక్షణమ్ ★

అన్తస్సారం బహిస్సారం ద్వివిధం దణ్డముచ్యతే
తాళఞ్చ నారికేళఞ్చ వేణుపూగం తథైవచ ॥ ౪౮

ఏవమాదిషు వృక్షేషు బహిస్సారమితిస్మృతమ్
కదమ్బం చమ్పకం చైవ వకుళార్జునకౌ తథా ॥ ౪౯

ఖదిరశ్చేతి బిల్వఞ్చ క్రముకం నీపకం తథా
ఏతేషుచాన్తస్సారేషు యధాలాభం ప్రగృహ్యాచ॥ ౫౦

★ ధ్వజోన్నత ప్రమాణమ్ ★

విమానసమ దణ్డంవా కృత్వాచైవ విచక్షణః
కుర్యాత్పాద సమంవాధ అర్ధాధికమేథాపివా ॥ ౫౧

మహాప్రాసాద ఔన్నత్యంక పోతాన్తన్తు కారయేత్

★ గ్రాహ్యవృక్షాః ★

పాలాశాశ్వత్థబిల్వాద్యైః బన్ధూకం పనసం తథా ॥ ౫౨

వకుళార్జునౌ సంయోజ్య ఉక్తదారుం సమాచరేత్

★ వర్జనీయవృక్షాః ★

కృమిచ్ఛిద్రం స్వయంజీర్ణం అన్యముద్దేశ్య కల్పితమ్ ॥ ౫౩

ఏవమాదీని సంత్యజ్య దణ్డస్థాపన ముత్తమమ్
అక్షహన్తస్య పృష్ఠేవా ప్రముఖేవాపి కారయేత్ ॥ ౫౪

★ ధ్వజపటప్రతిష్ఠా ★

ప్రముఖే శఙ్ఖపృష్ఠేవా ఆస్థానాగ్రే ప్రకల్పయేత్
శయనే పాదపార్శ్వేవా ప్రాసాదస్యాపరేపివా ॥ ౫౫

యధావిహఙ్గం సంస్థాప్య కారయిత్వా విచక్షణః
సఙ్కటేస్థానకేయత్ర ఏతేష్వేకత్ర కారయేత్ ॥ ౫౬

మన్దిరాత్పురతోవాధ ప్రముఖే దక్షిణే ఽథవా
యథా విభవ విస్తారం ప్రపాంకృత్వా విచక్షణః ॥ ౫౭

వేదిం కృత్వాతు తన్మధ్యే పూర్వోక్తేన విధానతః
కుణ్డమౌపాసనం సమ్యక్తత్ప్రాచ్యాం కారయేత్క్రమాత్ ॥ ౫౮

తథైవోత్తర పార్శ్వేచా వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ।
పర్యగ్నిపంచ గవ్యాభ్యాంసమభ్యుక్ష్య ప్రయత్నతః ॥ ౫౯

ఊర్ధ్వవేద్యాన్తు తన్మధ్యే ధాన్యరాశ్యు పరిన్యసేత్
చక్రఞ్చ దక్షిణేస్థాప్య అమితంచోత్తరే తథా ॥ ౬౦

అఘారం విధివత్కృత్వా కుణ్డమౌపానే క్రమాత్
తూలికాయాంసమాదాయ శిల్పినాచాక్షి మోచకమ్ ॥ ౬౧

తత్పటం, ప్రోక్షయే ద్విద్వాన్తథైవాదాయచాదరాత్
తదాక్ష్యున్మీలనం కుర్యాద్ధ్వజం గరుడమేవచ ॥ ౬౨

గవాద్యాదీని సంవీక్ష్య ప్రతిద్రవ్యం సమన్త్రకమ్
ఆదర్శంచైవ కూర్చంవా ప్రముఖే తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౬౩

సప్తభిఃకలశైస్స్నానం పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్
ప్రతిసరం పూర్వవద్బధ్వా కుమ్భపూజాం సమాచరేత్ ॥ ౬౪

ధ్యానమావిశ్య తత్కాలే ఆత్మసూక్తం జపేన్మనుమ్
యథాలేఖ్యం తథాధ్యాత్వా కుమ్భామ్భసి సమాహితః ॥ ౬౫

తత్పటంచాధివాస్యైవ అర్చయిత్వాష్టవిగ్రహైః
ప్రచ్ఛాద్య నవవస్త్రేణ వాద్యగేయాది ఘోషయేత్ ॥ ౬౬

ఛన్దాంస్యధ్యయనం కుర్యాత్ప్రాగాదీనాం యథాక్రమమ్
పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య హౌత్రంచైవ సుహూయతామ్ ॥ ౬౭

అగ్రే సప్తదశైర్హుత్వా అన్యత్పూర్వ వదాహ్వయేత్
జష్టాకారం తథాకుర్యాత్పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ ౬౮

విహఙ్గం గరుడంచైవ పక్షిరాజం ఖగాధిపమ్
ఏవం మూర్తిభిరావాహ్య ధ్యాత్వావై దేశికోత్తమః ॥ ౬౯

విష్ణుసూక్తం తతోహుత్వా పురుషసూక్త సమన్వితమ్
ధ్వజగారుడ మన్త్రైశ్చ హుత్వాతత్ర సమాహితః ॥ ౭౦

ప్రత్యేకన్తు తతోహుత్వా అష్టోత్తర శతంక్రమాత్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్త సమన్వితమ్ ॥ ౭౧

హుత్వా సకృత్ప్రయోగఞ్చ కారయిత్వా సమాహితః
సర్వదేవార్చనం తత్ర రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥

ప్రభాతేచైవ శుద్ధాత్మా స్నాన పూర్వాదికం చరేత్
సద్మ ప్రదక్షిణం కృత్వా దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥

పాదప్రక్షాళనాదీని పటశుద్ధించ కారయేత్
పటముద్ధృత్య తత్కాలే ప్రణమ్యైవానుమాన్యచ ॥ ౭౪

ఉక్తప్రకారంచాలోడ్య న్యసేద్బీజాక్షరాదికమ్
కుమ్భాచ్ఛక్తిం సమాదాయ కూర్చేనైవాహ్వయేత్క్రమాత్ ॥ ౭౫

గరుడసూక్తం జప్త్వాతు విధినా పూజయేద్బుధః
ముద్గాన్నంచ నివేద్యైవ పానీయాచమనం దదేత్ ॥ ౭౬

★ గరుడస్యముద్గాన్ననివేదనమ్ ★

తామ్బూలం ముఖవాసఞ్చ దత్త్వాదేవం ప్రణమ్యచ
తన్నివేదితమన్నాద్యం పృథక్పిండాని కారయేత్ ॥ ౭౭

★ తత్ప్రసాదేన సర్వాభీష్ట సిద్ధి : ★

స్త్రియశ్చాహూయ పుత్రార్థం వివాహార్థం తథైవచ
పుత్రార్థీ మృతపుత్రీవా రోగీశత్రు జయార్థినః ॥ ౭౮

శుచిస్సమాహితో భూత్వా గరుడం సంప్రణమ్యచ
పాదౌప్రక్షాళ్యచాచమ్యస్థిత్వాగ్రేచ జితేంద్రియః ॥ ౭౯

పశ్చాత్పిణ్డం సమాదాయ దత్త్వాచార్యం ప్రతిప్రతి
యథేష్టకామం, స్మృత్వాతు సగృహీత్వా ప్రయత్నతః ౮౦

కృతార్థో ఽహమితిస్మృత్వా భోజయేత్తత్ర సన్నిధౌ
పశ్చాదాచమ్య శుద్ధాత్మా గరుడం సంప్రణమ్యచ ॥ ౮౧

విపరీతాచరోయస్తు ఫలంతస్య నవిద్యతే
పశ్చాద్వాదకమాహూయ భరతస్యోక్త మార్గతః ౮౨

★ భేరీతాడనమ్ ★

భేరీంసద్యోథివాస్యైవ నన్దీశం పూజయేత్క్రమాత్
శఙ్ఖకాహళతన్త్రీచ వేణు శృఙ్గద్వయాదికమ్ ॥ ౮౩

కకుభం వృషదణ్డన్తు గోముఖం మర్దళం తథా
భేరీపటహ ఝర్ఝర్య పఞ్చవాద్యానిచాహరేత్ ॥ ౮౪

తత్ర సంప్రోక్ష్య శుద్ధాత్మా శుచీవోహవ్యముచ్చరన్
యష్టిమాదాయ తత్పశ్చా ద్వీశస్యాగ్రేతు తాడయేత్ ॥ ౮౫

పశ్చాత్సర్వం గృహీత్వాతు వాదకాన్ఘోషయేత్పునః

★ గరుడ విష్ణుబ్రహ్మాదితాళకమ్ః ★

గరుడతాళం తథాఘోష్య విష్ణుతాళమతఃపరమ్ ॥ ౮౬

బ్రహ్మతాళాదికం ఘోష్య ఈశానాన్తాని ఘోషయేత్
తథైవ వారుణాదీని తద్దిక్సూక్తాని ఘోషయేత్ ॥ ౮౭

తథైవ సాయాతూర్వేతు ఘోషణార్థం వ్రజేద్గురుః
గజాశ్వరథ సంయుక్తం యాత్రాయాయాం యాదిశాప్రోక్తా ॥ ౮౮

తత్రడోలాది యన్త్రాణి ధ్వజస్యాగ్రే ప్రకల్పయేత్
ఛత్రచామర పింఛాద్యైః పతాకైర్వివిధైర్ధ్వజైః ॥ ౮౯

అన్యాంశ్చ బహువాద్యాని అన్యాన్సర్వాన్ ప్రకల్పయేత్

ముద్గాన్నయుక్త బలిహరణమ్

ముద్గయుక్తం చరుంపక్త్వా కటాహే ప్రక్షిపేన్నయేత్ ॥ ౯౦

మణికాద్యనపాయాన్తం బలింక్షిప్త్వా యథాక్రమమ్
అక్షహన్తు ర్వినాతత్ర అన్యాన్దేవా న్బలింక్షిపేత్ ॥ ౯౦

బలిబేరం తథాచక్రం ధ్వజస్యాగ్రే నయేత్క్రమాత్
మూర్తిచక్రం యదిస్యాచ్చేద్బలి భేరం వినాచరేత్ ।
గోపురస్య బహిర్గత్వా బలిస్థానం ప్రతిప్రతి ॥ ౯౧

శనైర్గత్వా బలిఞ్చైవ క్రమాత్తత్రైవ నిక్షిపేత్
చక్రస్యాగ్రే జపిత్వైవ యజ్ఞసూక్తం విచక్షణః ॥ ౯౨

★ దిక్పాలకాన్ ప్రతి అష్టోపచారేణ బలికర్తవ్యమ్ ।★

తత్తద్దేవస్య సూక్తాని జపిత్వా దేశికోత్తమః
తత్తత్స్థానఞ్చ సంప్రోక్ష్య శుచీవోహవ్యముచ్చరన్ ॥ ౯౩

తోయం పుష్పం తథాగన్ధం ధూపందీపం చరుంతథా
పునశ్చైవోదకం దత్త్వా నమస్కారాష్టవిగ్రహైః ॥ ౯౪

భూతాది చతురోదేవాన్త దైవతకం పూర్వకమ్
ఏతాన్దేవాన్బలిందత్త్వా తన్నామ్నామన్త్ర ముచ్చరన్ ॥ ౯౫

యే భూతా ఇతిమన్త్రేణ ఊర్ధ్వంత్ క్షిపేద్బలిమ్
పశ్చాద్వా గద్యపద్యైశ్చ ఘోషయిత్వా విచక్షణః ॥ ౯౬

★ గ్రామాగ్రహార యోర్గద్య పద్యాది ఘోషణం వినా, నగర రాజధాన్యాదయోః కర్తవ్యమితి।★

గ్రామాగ్రహారయోశ్చైవ వాద్యఘోషం వినాచరేత్
నగర్యాం రాజధాన్యాంవా పట్టణే ఖర్వటేపివా ॥ ౯౭

దణ్డకే కుటికాదౌచ ఘోషయేద్దేశి కోత్తమః
దణ్డేవీధి ర్యదిస్యాచ్చేత్తద్దిక్పూర్వం బలింక్షిపేత్ ॥ ౯౮

ఇన్ద్రస్థానం శనైర్గత్వా సర్వదేవాన్సమాహ్వయేత్
సర్వంక్షిప్త్వా బలింతత్ర పునర్మధ్యే వినిక్షిపేత్ ॥ ౯౯

అన్యత్సర్వం యథాప్రోక్తం తథాకుర్యా ద్విచక్షణః

★ దికాల్పకా రాగతాళాః ।★

ఇన్ద్రస్య సమతాళన్తు ధావనం తాళమగ్నయే ౧౦౦

యమస్య-భృంగితాళన్తు నిర్ఋతేర్మల్ల తాళకమ్
ప్రచేతసః భృంగంతు మరుతస్సంకరీ తథా । ౧౦౧

కౌబేరం బభృతాళఞ్చ ఈశాన్యే వృషతాళకమ్
గాన్ధారం పూర్వభాగేచ కౌశికం దక్షిణేతథా ॥ ౧౦౨

పశ్చిమే కామ్భోజఞ్చ నాటరాగం తథోత్తరే
నటభాషాచ ఆగ్నేయే తత్కౌశిం నైరుతే పునః ॥ ౧౦౩

తథాగౌళీతు వాయవ్యాం ఇన్ద్రోళ్యైశాన్య రాగకమ్
ఏవంతస్యైవ తన్మధ్యే మహాదిగ్గేయ ముచ్యతే ॥ ౧౦౪

ఏవం రాగమితిప్రోక్తం ఘోషయే ద్గురురత్వరః
యథానిత్యబలింకుర్యా ద్భూతాన్తం తత్రనిక్షిపేత్ ॥ ౧౦౫

గ్రామాదీనాఞ్చ సర్వేషాం భ్రామయిత్వైవ కారయేత్
ఏవంక్రమం మయాప్రోక్తం శృణుధ్వంతద్విశేషకమ్ ॥ ౧౦౬

ఏవం గ్రామ బలిందత్వా పశ్చాదాలయమావిశేత్
చరుశేషం సమూహ్యాత్ర భూతపీఠే వినిక్షిపేత్ ॥ ౧౦౭

★ బలిశేషం అక్షహన్తాయ దాతవ్యమ్ । ★

అక్షహన్తేతి మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్
ఉక్తధ్వజస్య సంస్థానం అవటం తత్ర కారయేత్ ॥ ౧౦౮

★ ధ్వజస్థాపనమ్ । ★

షట్తాలం పఞ్చతాలంవా చతుస్తాల మథాపివా
సువర్ణ మణిరత్నఞ్చ సర్వబీజాని నిక్షిపేత్ ॥ ౧౦౯

అశ్వత్థోదుమ్బ రాద్యఞ్చ క్షీరవృక్షం సమాచరేత్
చతుర్వింశాఙ్గులాయామం ద్వాదశాఙ్గుల విస్తృతమ్ ॥ ౧౧౦

మూలేఛిద్రం ప్రకుర్వీత దణ్డనాహ ప్రమాణకమ్
యష్ట్యాధారార్ధమాహృత్య తస్యాగ్రే సుషిరత్రయమ్ ॥ ౧౧౧

అష్టాఙ్గుల ప్రమాణేన తస్యాగ్రంచైవ కారయేత్
దణ్డాగ్రే త్రీణిసంయోజ్య యష్ట్యాధారాఃత్రయః పునః ॥ ౧౧౨

చతుస్తాల ప్రమాణేన వ్యవధాన మితిస్మృతమ్
అథయష్టిద్వయంకే చిత్కారయన్తి పృథక్పృథక్ ॥ ౧౧౩

ఏవన్తు భేరీం సంతాడ్య సామాన్యమితి కథ్యతే
విశేషమత్ర వక్ష్యామి తాడయేద్భేరికా క్రమమ్ ॥ ౧౧౪

పాత్రం ఘనఞ్చ సుషిరం తన్త్రీగేయాదికం క్రమాత్
సర్వదేవోత్సవే కాలే ధ్వజాగ్రే భేరితాడనమ్ ॥ ౧౧౫

సంక్షేపేణ ప్రయోక్తవ్యం చరితేయో உమల క్రమః ।

★ భేర్యుపయుక్త దారుక్రమమ్। ★

భేర్యాశ్చ తాడనం కుర్యాదుక్తదారుం యథాక్రమమ్ ॥ ౧౧౬

హోమఞ్చ బ్రాహ్మణాశ్చైవ క్షత్రియావైశ్య శూద్రకాః
చన్దనంచాసనం చైవ శీర్షంవై సుప్రదం తథా ॥ ౧౧౭

చమ్పకం తత్క్రమేణైవ కుర్యాత్తద్దేశి కోత్తమః
అన్యంవా నిమ్బజాతిఞ్చ పున్నాగం మధుకం తథా ॥ ౧౧౮

శాల్మలీచ ప్రగృహ్యైవ లబ్ధమత్ర ప్రగృహ్యాచ
సర్వవాత హతావృక్షా స్సర్వం పక్షిభిరావృతమ్ ॥ ౧౧౯

పాషాణ శర్కరాకీర్ణం భూమిజాతం ప్రగృహ్యాచ
వక్రఞ్చ కోటరం చైవ కృమిఛిద్రం తథైవచ ॥ ౧౨౦

సర్వగోధాధివాసంచ పిశాచాది నివాసినమ్
స్వయం జీర్ణంచ దగ్ధఞ్చ ఉల్కాపాతం తథైవచ ॥ ౧౨౧

అశన్యుల్కా మహాపాత పతితానితు వర్జయేత్
ఉక్తదారుం ప్రగృహ్యైవ ఆనయేత్కర్మమన్దిరమ్ ౧౨౨

★ భేరీమానమ్★

తన్మానం త్రివిధం ప్రోక్తం ఉత్తమం మధ్యమాధమమ్
ఉత్తమం మఖభూతాఖ్యం మధ్యమం యుగతాళకమ్ ॥ ? ౧౨3

రసార్థఞ్చా ధమం విద్యాచ్ఛిల్పినా కారయేత్క్రమాత్

★ భేర్యాది దేవాః । ★

భేర్యాశ్చ భూతదైవత్యం చర్మదైవం ప్రజాపతిః ॥ ౧౨౪

సూత్రంచైవ మహానాగం దక్షిణే సూర్యమణ్డలమ్
వామేచన్ద్రం విజానీయాత్తస్యైవతు శిరోద్వయమ్ ॥ ౧౨౫

సుషిరే సప్తమాతౄశ్చ దక్షిణే ఽత్ర విశేషతః
వామేచైవ తథాస్మృత్వా భువన్చైవ చతుర్దిశమ్ ॥ ౧౨౬

వలయం వృషదైవత్యం తద్బన్ధేచైన్ద్ర ముచ్యతే
వాచస్పతిఞ్చ దణ్డేచ నన్దీశం వాదకేస్మృతమ్ ॥ ౧౨౭

★ వాదక లక్షణమ్ । ★

వాదకశ్చ కృతస్నానీ శుద్ధవస్త్రోత్తరీయకః
ఊర్ధ్వపుండ్రం త్రిపుండ్రంవా ధారయిత్వా సమాహితః ॥ ౧౨౮

అన్యత్ర వర్తులాదీని ధారయిత్వా యథాక్రమమ్
శిఖాయజ్ఞోప వీతఞ్చ పవిత్రం ధారయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౨౯

శుద్ధదన్త నఖశ్చైవ నిరాహారో జితేన్ద్రియః
ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో భూత్వాప్రాణాయామం సకృత్సకృత్ ॥ ౧30

మహాకాళన్తు సంస్మృత్య షడఙ్గం చోక్తవచ్చరేత్
యామళోక్త క్రమేణైవ మాతృకాదీని సన్యసేత్ ॥ ౧3౧

★ భేర్యధోభాగే ధాన్యవేది లక్షణమ్ । ★

ధాన్యవేదిం ప్రకల్ప్యైవ విస్తృతంచ ద్వితాళకమ్
దీర్ఘకమ్పఞ్చ తాళంచ ఉన్నతం గోళకం స్మృతమ్ ॥ ౧3౨

ఊర్ధ్వేదర్భాన్ పరిస్తీర్య ప్రాగగ్రం చోత్తరాగ్రకమ్
భేరీం వేద్యుపరిన్యస్య అర్చయిత్వోక్తవ త్క్రమాత్ ॥ ౧33

ఉక్తదేవా న్సమావాహ్య నివేద్యాన్తం ప్రపూజయేత్
తామ్బూలఞ్చ తతోదత్వా సంశోధ్యతాం సవాదకః ॥ ౧౩౪

★ భేరీతాడనమ్ ।★

పశ్చాన్మృత్రజ్ఞమాహూయ వీశస్యాభిముఖేస్థితః
సదా విష్ణుఞ్చ సంస్మృత్వా త్రిథాచైవాత్ర తాడయేత్ ॥ ౧౩౫

భూర్భువస్సువరిత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్
విష్ణుం రుద్రంచ తచ్చన్ద్రం బహ్మామిత్యభిదీయతే ॥ ౧౩౬

పశ్చాద్వాదక మాహూయ ఘోషయిత్వో చితంక్రమాత్
విపరీతాచరోయత్ర రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ॥ ౧౩౭

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉక్తవద్ఘోషయేత్క్రమాత్

★ ధ్వజయష్టి ప్రమాణమ్ ।★

యష్టిం ద్వాదశ తాలేన వేణుం సంయోజయే త్క్రమాత్ ॥ ౧౩౮

అథయష్టిం సుసంయోజ్య అష్టతాళ మిహోచ్యతే
తస్యద్వితాళమగ్రం స్యాద్యష్ట్యాధారంకృతం చరేత్ ॥ ౧౩౯

తామ్రేణైవాన్య లోహేన వలయం తత్ర యోజయేత్
అథవా దారు సుషిరం యోజయిత్వా విచక్షణః ॥ ౧౪౦

★ రజ్జు ప్రమాణమ్ । ★

దండాయామ ప్రమాణేన తన్తురజ్జుం సమాహరేత్
ద్విగుణం త్రిగుణీకృత్య తన్తుమాదాయ చాదరాత్ ॥ ౧౪౧

దణ్డం త్రిగుణమాయామం తన్తుంకృత్వా సమాహితః
తన్తుం ప్రక్షాళ్య విధినా శుద్ధతోయేన బుద్ధిమాన్ ॥ ౧౪౨

★ దర్భమాలా★

దణ్డం ప్రక్షాళ్య తోయేన పరితో దర్భమాలయా
సంవేష్ట్య స్థాపయేత్కాలే కలశః సప్తభిః క్రమాత్ ॥ ౧౪౩

పంచసప్త నవైర్వాథ కలశై శ్శుద్ధ వారిణా
దణ్డఞ్చ ప్రోక్ష యేత్పశ్చాత్థాపయేద్దణ్డమత్రవై ॥ ౧౪౪

భూరసీత్యాది మన్త్రేణ తత్రకార్యం సమాచరేత్
సర్వదేవ మయం విష్ణుం గరుత్మన్తం స్మరేద్బుధః ॥ ౧౪౫

వనమాలా సమంరజ్జుం స్మరేద్బుద్ధ్వాతు మన్త్రవిత్
విష్ణుస్త్వామితి మన్త్రేణ తత్రరజ్జుం సుయోజయేత్ ॥ ౧౪౬

★ ధ్వజారోహణమ్ ★

పుణ్యాహం వాచ్య తత్కాలే ధ్వజం స్థాప్యాధిరోహయేత్
హవిష్మతీతిచోక్త్వాతు సుపర్ణోసి తతోచ్చరన్ ॥ ౧౪౭

సర్వవాద్య సమాయుక్తం ధ్వజంచైవా ధిరోహయేత్

★ గరుడవీక్షణ ఫలమ్ । ★

ప్రాగుత్తరఞ్చ వారుణ్యం వీక్షణం సర్వసిద్ధిదమ్ ॥ ౧౪౮

వాయవ్యేశాన్య వీక్షేతు వర్షధాన్యాభి వృద్ధిదమ్
అన్యాశాసు నిరీక్ష్యంచేన్మరణం వ్యాధిపీడనమ్ ॥ ౧౪౯

ఏవం సఙ్కల్ప్య మతిమాన్ దిక్ఫలం సంపరీక్షయేత్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ హుత్వా తత్రార్చ యేద్బుధః ॥ ౧౫౦

త్రివేది సహితం ఛదినం హస్తార్యర్ధ ప్రమాణకమ్
ఊర్ధ్వే దణ్డస్యమూలేతు పద్మంకృత్వాష్ట పత్రకమ్ ॥ ౧౫౧

ద్వికాలంవా త్రికాలంవా ఆసనాద్యైః సమర్చయేత్
ముద్గాన్నఞ్చ నివేద్యైవ శుద్ధాన్నంవాపి కారయేత్ ॥ ౧౫౨

ఏవంకర్తు మశకశ్చే త్సద్యః కాలేతు రోహయేత్

★ మృత్సంగ్రహణమ్ । ★

పశ్చాదవబృదుద్ధాయ మృదం సంగ్రహ్య బుద్ధిమాన్ ॥ ౧౫౩

అథవక్ష్యే విశేషేణ ఉత్సవారమ్భ ముత్తమమ్
సర్వత్రాలయ మావిశ్య శ్వేతవర్ణై రలంకృతమ్ ॥ ౧౫౪

పాత్రం కాంస్యాదికఞ్చైవ యథార్హం శోధయేద్బుధః
ప్రణిధీన్కలశాదీంశ్చ నవాని పరిగృహ్యాచ ॥ ౧౫౫

వినియుక్తఞ్చ తద్భాణ్డం సర్వంత్యక్త్వా ప్రయత్నతః
సోపదంశ హవిర్ద్రవ్యం హోమద్రవ్యం తథైవచ ॥ ౧౫౬

సమిద్దర్భ కుశాదీంశ్చ స్రుక్స్రువాదీం స్తథైవచ ।
అష్టమఙ్గళ యుక్తఞ్చ వాద్యాదీన్సంప్రగృహ్యాచ
రక్తం శ్వేతంతథా శ్యామం కృష్ణంపీతనిభంతథా ॥ ౧౫౭

అన్యద్ద్వివిధ వర్ణాని అమ్బరాణి ప్రగృహ్యచ
గాయకా న్నర్తకాంశ్చైవ వివిధాన్వాదకానపి ॥ ౧౫౮

గణికాంశ్చాన్య భృత్యాంశ్చ సర్వానాహూయ చాదరాత్
చామరై ఛత్రపింఛైర్వా వివిధైశ్చ ధ్వజాదికాన్ ॥ ౧౫౯

అన్యైర్వివిక్త పాత్రాణి సర్వంసంభృత్య యత్నతః
తామ్బూల ముఖవాసార్థం క్రముకస్య ఫలైర్యుతమ్ ॥ ౧౬౦

తైలకర్పూర సహితం ధూపద్రవ్యం సమాచరేత్
అగరుద్రవ్య కోష్టంచ ఉశీరం గుగ్గులుం తథా ॥ ౧౬౧

ఘనచన్దన సంయుక్తం ధూపద్రవ్య మితిస్మృతమ్
అన్యత్సర్వం సమాదాయ నిత్యపూజోక్త మార్గతః ॥ ౧౬౨

ఆరమ్భ దివసాత్పూర్వం పఞ్చమేవాంకురార్పణమ్
తద్దినే చాపరాహ్ణేతు గరుడం సమలంకృతమ్ ॥ ౧౬౩

మృద్గ్రహణార్థమాదాయ గచ్ఛేచ్ఛిరసి ధారయన్
సౌవర్ణం రాజితం తామ్రం కాంస్యపాత్ర మథాపివా ॥ ౧౬౪

పాత్రం ఖనిత్రం సంగృహ్య శిరస్యుపరి ధారయన్
విష్ణుస్స్వామితిచోక్త్వాతు గమయేదగ్రతః క్రమాత్ ॥ ౧౬౫

సాంకురాన్పాలికాన్గృహ్య తస్యాగ్రే గమయేత్సుధీః
గ్రామాద్బహిర్గత శ్చైవ ఐశాన్యదిశమాశ్రితః ॥ ౧౬౬

అథవా సౌమ్యపూర్వేతు అన్యదేశం నగమ్యచ
తత్తత్స్థానంచ సంప్రోక్ష్య దధిక్రావణ్ణ ముచ్చరన్ ॥ ౧౬౭

భూమిరూపం తథాలిఖ్య భూమిర్భూమ్నేతిచ బ్రువన్
ఐశాన్యాంచ శిరోభాగం నైరృతే పాదమాశ్రితా ॥ ౧౬౮

ఊర్ధ్వముఖం ప్రగృహ్యైవ రూపం తస్యాశ్చ లేఖయేత్
పుష్పగన్ధాది నాభ్యర్చ్య స్మృత్వా దేవీం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౬౯

ఖనిత్రం గృహ్య తత్కాలే సగరం మనసా స్మరన్
త్వాంఖనామీతి చోక్త్వాతు ఖనిత్రేనైవ కారయేత్ ॥ ౧౭౦

లలాటే బాహుదేశేచ హృదికట్యాం తథైవచ
స్తనపార్శ్వే ఖనేచ్చైవ అన్యదేశం నఖాతయేత్ ॥ ౧౭౧

మేదినీదేవి మన్త్రేణ మృదం సంగృహ్య బుద్ధిమాన్
పాత్రేమధ్యే సుసన్యస్య పూర్వవచ్ఛిరసి న్యసేత్ ॥ ౧౬౨

పశ్చాద్దేవీం తతోద్వాస్య అవటం తత్ర పూరయేత్
అగ్రతో గమయేత్పశ్చాద్గ్రామం తత్ర ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౬౩

ఆలయన్తు ప్రవిశ్యైవ ప్రదక్షిణ మథాచరేత్
పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్య గరుడంతం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౬౪

యథోక్త స్థానమావిశ్య, చార్చయిత్వాష్ట, విగ్రహైః
పశ్చాన్మృదం ప్రగృహ్యైవ తీర్థార్థంచాఙ్కురార్పణమ్ ॥ ౧౬౫

ఉక్తవన్మృచ్చ గృహ్యైవ నవాధిక దినంయది
యావత్తీర్థ దినాత్పూర్వం నవమే సప్తమేథ ఽవా
పంచమేహ నివాకుర్యాద్విధినా చాంకురార్పణమ్ ।
పశ్చాద్దేవ్యోశ్చ దేవస్య యాగదీక్షాం సమాచరేత్ ॥ ౧౬౬

పరం రంహేతి మన్త్రేణ అత్వరం దేశికోత్తమః
నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ స్నాపయిత్వా హరిం పరమ్ ॥ ౧౬౭

ఆస్థానే విష్టరేన్యస్య తస్యోర్ధ్వే వస్త్రమాస్తరేత్
దేవం దేవ్యౌ సమానీయ శ్వేతవస్త్రైరలంకృతమ్ ॥ ౧౬౮

కుణ్డలాఙ్గద హారాది భూషణైరపి భూషయేత్
శ్వేతమాల్యై రలంకృత్య శ్వేతగన్ధంచ లేపయేత్ ॥ ౧౬౯

పవిత్రంచోత్తరీయఞ్చ దత్వా, దేవం ప్రణమ్యచ
రాజవచ్చోపచారాదీనాచరేత్పూర్వవత్క్రమాత్ ॥ ౧౭౦

ప్రాణ్యం గజాతిభిర్గంధైర్వర్ధ యిత్వా సమాహితః
అన్యద్భోగం యథాన్యాయ్యం కృత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౭౧

యాగశాలాం తతోగత్వా వేదిం సంప్రోక్ష్య మన్త్రవిత్
దినసఙ్ఖ్యా క్రమాత్కుమ్భం ధాన్యస్యోర్ధ్వే నిధాయ చ ॥ ౧౭౨

కోణేషు వ్రీహిభిర్వాథ తణ్డులైర్వాథ ధాన్యకైః
వస్త్రాభ్యాం కంఠమావేష్ట్య కుమ్భం తత్ర సమాచరేత్ ॥ ౧౭౩

నవరత్నం సువర్ణన్తు కూర్చయుక్తం వినిక్షిపేత్

మధ్యాది నవకుమ్భేషు దేవానావాహయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౮౪

విష్ణుంచ పురుషం సత్యం అచ్యు తంచానిరుద్ధకమ
కపిలం యజ్ఞ దైవంచ నారాయణ మతఃపరమ్
పుణ్యదేవం సమావాహ్య ప్రతికుంభేషు పూర్వవత్
అధవాహయేన్నిత్యం తథైవా రారాధయేత్క్రమాత్ ।
పశ్చాదాస్థాన దేవాగ్రే స్థణ్డిలం పరికల్పయేత్
కృత్వాపరం యథాప్రోక్తం అన్తేహౌత్రం ప్రశంస్యచ ॥ ౧౮౫

సర్వమూర్తీస్తథావాహ్య దేవస్యాభి ముఖేస్థితః
తత్ర ప్రతిసరాం బధ్వా పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ ౧౮౬

తమగ్ని ముద్ధరేద్విద్వాన్ సృక్స్రువాదీని పూర్వకమ్
యజ్ఞశాలాం సమాగత్య అగ్నికుణ్డే వినిక్షిపేత్ ॥ ౧౮౭

అఘారం నైవ కుర్వీత ఇతి పూర్వజ శాసనమ్
దేవం విశేషతో ఽభ్యర్చ్య హవిర్తనం ప్రపూజయేత్ ॥ ౧౮౮

పానీయం ముఖవాసఞ్చ దత్వాదేవం ప్రణమ్యచ
పశ్చాద్ధోమం ప్రకుర్వీత దేవానాంచ యథాక్రమమ్ ॥ ౧౮౯

అత్రైవ హవిరాజ్యఞ్చ నైవేద్యం నైవకారయేత్
నక్షత్రాదీన్ క్రమేణైవ విధినాగ్నౌ యజేత్క్రమాత్ ॥ ౧౯౦

పలాశంచ శమీబిల్వ న్యగ్రోధోదుమ్బర స్తథా
అశ్వత్థ ఖాదిరప్లక్ష బ్రహ్మవృక్షస్త థైవచ ॥ ౧౯౧

ఏతాస్సమిధస్సంగ్రాహ్య హుత్వాచైవ దినంప్రతి
పాలాశం బ్రహ్మవృక్షాన్తం క్రమాద్ధుత్వా ప్రయత్నతః ॥ ౧౯౨

అలాభేసర్వ సమిధాం అశ్వత్థైర్వాథ కారయేత్
బ్రాహ్మన్తు ప్రథమం జ్ఞేయం ద్వితీయ్యఞ్చా ర్షభంభవేత్
తృతీయం రుద్రదైవత్యం చతుర్థం పావకం భవేత్ ॥ ౧౯౩

పఞ్చమే ఽ హనిసౌమ్యన్తు షష్ఠే వైష్ణవ మీరితమ్
సప్తమే సర్వదైవత్యం అష్టమే యామ్యముచ్యతే ॥ ౧౯౪

ప్రాజాపత్యన్తు నవమం హోమఞ్చోక్తం దినంప్రతి

అవభృథస్య దినేతు కుమ్భంతత్రాధి దైవతమ్ ॥ ౧౯౫

కాశ్యపేనోక్త మార్గేణ కారయేదితి శాసనమ్
అర్చనార్థం విశేషేణ పుష్పంప్రతి దినంశృణు ॥ ౧౯౬

పద్మపత్రఞ్చ బిల్వఞ్చ కుముదం కరవీరకమ్
నన్ద్యావర్తంఞ్చ తులసీస్థథైవ స్థలపఙ్కజమ్ ॥ ౧౯౭

విష్ణుక్రాన్తారవిన్దఞ్చ దినంప్రతి సమర్చయేత్
పద్మ పత్రారవిన్దాద్యైః క్రమాత్సమ్య క్సమర్చయేత్ ॥ ౧౯౮

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ కటాహే ప్రక్షిపేద్బలిమ్
ముద్గం నిష్పావకం చైవ కుళుద్ధం మాషమేవచ ॥ ౧౯౯

తిలైరపూపలాజైశ్చ తథాసక్తు యథాక్రమమ్
ముద్గాది సక్తుపర్యన్తం దినం ప్రతిబలింక్షిపేత్
ఏతద్ద్రవ్యస్యచాలాభే శుద్ధాన్నం తత్ర నిక్షిపేత్ ॥ ౨౦౦

గ్రామాదిషుచ సర్వత్ర వీధీః సమ్మార్జ్య భక్తిమాన్
తోరణైర్దర్భమాలాభిః కద ళ్యాది సమాయుతమ్ ॥ ౨౦౧

క్రముకైశ్చ పతాకాభిః వివిధై స్సమలంకృతమ్ ।
దీపాఙ్కురాద్యైస్సర్వత్ర గృహంప్రతి సమాచరేత్ ॥ ౨౦౨

అపూపసక్తు పృథుకాన్ తామ్బూలం కదళీపలమ్
నారికేళ ఫలోపేతం మాతులుంగం తథైవచ ॥ ౨౦౩

అన్యాంశ్చ సహకారాదీన్ సంభారాంశ్చ గృహంప్రతి
ధ్వజైః పతాకైర్వివిధైః గృహద్వార మలఙ్కృతమ్ ॥ ౨౦౪

నార్యశ్చ సమలఙ్కృత్య ద్వారేద్వారే స్థితాభవేత్
దేవదేవో త్సవందృష్ట్వా సర్వేహర్ష సమన్వితాః ౨౦౫

పశ్చాద్దేవో త్సవోయూయం శృణుధ్వం మునిసత్తమాః
రథంవా యాత్రాయానంవా సుదృఢంచ ప్రకల్పితమ్ ॥ ౨౦౬

యథామనోహరం కృత్వా తథాచైవా ప్యలంకృతమ్
దేవదేవ్యా సమానీయ స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ ౨౦౭

తత్రదేవం ప్రతిష్ఠాప్య యానమారోప యేత్క్రమాత్

తామ్రం వాప్యాయ సంవాధ నారాచం యోజయేద్దృఢమ్ ॥ ౨౦౮

త్రిపుటై రజ్జుభిర్బధ్వా విష్ణుస్వామితి చోచ్చరన్
సర్వవాద్య సమాయుక్తం ఛత్రపింఛా ద్యలంకృతమ్ ॥ ౨౦౯

చక్రంవా బలిబేరంవా శిష్యంశిరసి ధారయేత్
ఆలయం సంపరీత్యైవ బలిందత్త్వాతు పూర్వవత్ ॥ ౨౧౦

బలిందత్త్వా గ్రతోగచ్ఛే ద్దేవేశస్యో త్సవైస్సహ
అపక్వం పక్వమాదాయ ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః ॥ ౨౧౧

అమన్త్రకం నివేద్యైవ బ్రాహ్మణేభ్యో దదేత్పునః
అథవాన్యజనైర్భక్తై ర్దత్త్వాయాత్ర బలింక్రమాత్ ॥ ౨౧౨

ప్రలాపాద్యన్య కలహా న్వర్జయే ద్దేవసన్నిధౌ
ఏవంశనై శ్శనైర్గత్వా గ్రామాదౌ వీధీషుక్రమాత్ ॥ ౨౧౩

దర్శనాకాంక్షిణ స్సర్వే శూద్రాశ్చైవాంత్య జాతయః
సర్వాన్ జనాన్ సమంస్పృష్ట్వా స్మృత్వా తాన్వేదపారగాన్ ॥ ౨౧౪

పదేపదే క్రతుఫలం తత్రతత్రైవ సిద్ధ్యతి
అన్యోన్య స్పర్శనాద్దోషో మారుతేన విశుధ్యతి ॥ ౨౧౫

శక్యేతశ్చ కృతస్నానైః శీఘ్రంస నరకం వ్రజేత్
తస్మాద్విప్ర సమాస్సర్వే విష్ణోరుత్సవ కాంక్షిణః ॥ ౨౧౬

శుద్ధాత్మనో భవేయుశ్చ విశేషాద్ధరి సన్నిధౌ
మహాపాతక యుక్తాశ్చ సర్వేవిగత కల్మషాః ॥ ౨౧౭

పదేపదే యజ్ఞఫలం లభేరన్ నాత్ర సంశయః
పశ్చాద్దేవం సమానీయ పూర్వవచ్ఛేదలం కృతమ్ ॥ ౨౧౮

ఆస్థానే స్థాపితం దేవం పాద్యమాచమనం దదేత్
నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్పునః ॥ ౨౧౯

ఉక్తమార్గం సమాలోడ్య సర్వాన్భోగా న్పదేత్క్రమాత్
సప్రాణ్యఙ్గ పురీషాది లేపయేద్దేశి కోత్తమః ॥ ౨౨౦

నృత్తంగేయం తథాస్తుత్యం పాద్యాదీన్ సమ్యగర్పయేత్
హవిస్స మర్పివేద్యైవ శఙ్ఖచక్రాదినా సహ ॥ ౨౨౧

పానీయ ముఖవాసాదీన్దత్త్వాదేవ మనుస్మరన్
ఉపలాల్యచ భక్తానాం గీర్భిస్సన్మాన పూర్వకమ్ ॥ ౨౨౨

ఔపచారిక మన్త్రాన్తే కార్యం విజ్ఞాపయే త్ప్రభోః
తత్కార్యం వైష్ణవానాంతు క్రమయే త్పూజకః స్వయమ్ ॥ ౨౨౩

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన దివ్యంవాక్యం నలంఘయేత్
పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య ఉక్తవద్దేశి కోత్తమః ॥ ౨౨౪

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్త యుతం యజేత్
శ్రీభూ సూక్తఞ్చ హుత్వాతు దిగ్దైవత్య సమన్వితమ్ ॥ ౨౨౫

అథాన్తః పరిషేకఞ్చ కృత్వాతత్ర వ్రజేద్గురుః
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ బలిందత్త్వాతు బుద్ధిమాన్ ॥ ౨౨౬

ఉదయాత్పూర్వ కాలేతు చోత్సవం కారయేద్బుధః
తథైవ చాపరాహ్ణేతు దివాచైవోత్సవం చరేత్ ॥ ౨౨౭

మృగయాత్రాం తతోవక్ష్యే శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః
ఏవం సంపూజ్య సప్తాహం దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ ౨౨౮

యక్షగన్ధర్వ దైత్యాశ్చ పిశాచా బ్రహ్మరాక్షసాః
శునాఞ్చ పతితానాఞ్చ శ్వపచ్ఛాం పాపరోగిణామ్ ॥ ౨౨౯

వయసాంచ కృమీణాఞ్చ తృప్త్యర్థంచ బలింక్షిపేత్
ఏతైర్మాంచ క్షమస్వేతి ప్రార్థయే ద్విష్ణు మవ్యయమ్ ॥ ౨౩౦

సంస్నాప్య దేవమానీయ పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్
పునశ్చైవా ప్యలంకృత్య దర్శనీయఞ్చ సున్దరమ్ ॥ ౨౩౧

అలఙ్కార క్రమంవక్ష్యే శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః
క్షౌమంవా పట్టసూత్రం వా కౌశేయాదీని చాహరేత్ ॥ ౨౩౨

తత్సూత్రం ప్రోక్షయేద్దేవం విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్
త్రిగుణీకృత్య సూత్రాణి రజ్జుం కృత్వా యథాక్రమమ్ ॥ ౨౩౩

విష్ణుస్త్వాం రక్ష ఇత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్
అథవాన్యత్ర కార్పాసతన్తునా కారయేద్బుధః ॥ ౨౩౪

వస్త్రేణ వివిధాన్రూపాన్ కృత్వాతత్ర పరంబుధః

సింహవక్త్రఞ్చ కృత్వాతు వ్యాలాకృతి మథాపివా ॥ ౨౩౫

మకరాకార వచ్చైవ పద్మపుష్ప దళాకృతిమ్
ఉత్పలం కుముదాకారం అన్యత్పుష్పా కృతింకృతమ్ ॥ ౨౩౬

శఙ్ఖచక్రా కృతిఞ్చైవ శుకహంసా కృతిన్తథా
అన్యన్మనోరమం కృత్వా యథాశోభం తథాచరేత్ ॥ ౨౩౭

దేవస్యోభయ పార్శ్వేచ రజ్జుభ్యాం బన్ధయేద్దృఢమ్
ఉపరివస్త్ర మాచ్ఛాద్య పుచ్ఛం కృత్వాతు సున్దరమ్ ॥ ౨౩౮

దృఢంధను శ్శరంహస్తే దేవస్య కటకం తథా
దేవస్యహస్తే ధృత్వైవ కృత్వాతచ్ఛాస్త్ర పారగాః ॥ ౨౩౯

అశ్వారూఢం గజారూఢం యానారూఢ మథాపివా
కిరీటాది యుతందేవం నానాపుష్పై రలంకృతమ్ ॥ ౨౪౦

పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ హవిరన్నంచ పూజయేత్
ఉక్తహోమం తథాకుర్యా ద్బలిందత్వాతు పూర్వవత్ ॥ ౨౪౧

ఔత్సవం బిమ్బమాదాయ గ్రామఞ్చైవ ప్రదక్షిణమ్
బహిర్వీధ్యాం తథాగమ్య గ్రామంతత్రైవ కారయేత్ ॥ ౨౪౨

సీమాన్తరతరం యాత్రాం నకుర్యాదితి శాసనమ్
ఏవం తత్రోత్సవం గ్రామేమృగయాత్రేతి కీర్త్యతే ॥ ౨౪౩

అవభృధస్య పశ్చాత్ చ మృగయాత్రోత్సవం చరేత్ ।
ఆలయాన్తర్గతం దేవం ఆస్థానే స్థిత మాచరేత్ ॥ ౨౪౪

పాద్యమాచమనం దత్వా మండతక్రాదికం దదేత్
ముఖవాసం దదేత్తత్ర పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ ౨౪౫

అన్యంస్నానాదికం సర్వం ఉక్తమార్గేణ కారయేత్
నవాహం సమనుప్రాప్తే దేవేశ మధివాసయేత్ ॥ ౨౪౬

నిత్య కర్మావసానేతు దేవముత్థాప్య మన్త్రవిత్...............
అలంకృత్యచ తన్దేవం యథా లక్షణమాదరాత్ ॥ ౨౪౭

ముహూర్తే సమానుప్రాప్తే దేవశ మధివాసయేత్

యానమారోప్యతం దేవం అగ్రే చక్రాదినా సహ
(అగ్రేధాత్రాదినాసహ)

భ్రామయేచ్చ బలింక్షిప్త్వా గ్రామాదీనాం ప్రదక్షిణమ్
మన్దిరేదేవ మానీయ యథాపూర్వం తథాచరేత్ ॥ ౧౪౯

చక్రఞ్చ బలిబేరఞ్చ ఉత్సవఞ్చ ప్రయత్నతః ॥ ౨౫౦

★ చూర్ణోత్సవమ్ ★

హవిర్వినా తుతత్రైవ అన్యధ్విగ్రహమాచరేత్ ।
హవిరాదిచ కర్మాణి ధృవేసర్వం సమాచరేత్ ।
అలంకృత్యచ వస్త్రాదిర్వి స్రృజ్యైవచ ప్రక్షిపేత్ ।
అన్యద్వస్త్రం సమాచ్ఛాద్యలబ్ధ భూషణ భూషితమ్ ।
ఆస్థానే స్థాప్యదేవేశం పాద్యమాచామనం దదేత్ ।
దక్షిణే చక్రమాదాయ దాన్యవేద్యుపరిన్యసేత్ ।
బలిబేరంచ తత్రైవధాన్య వేద్యుపరిన్యసేత్ ।
ద్విచతుః పంచకలశై స్నాప్నయిత్వా విచక్షణః ।
అధమంకలశమే కేన స్నాపమేద్దేశికోత్తమః ।
దేవస్య ప్రముఖే చైవ మండలం పరిలేపయేత్ ।
వ్రీహిభిః కల్పయేద్వేదిం హస్తమాత్ర ప్రమాణకమ్ ।
స్థాప్యో లూఖలముసలౌ చార్చయిత్వా యథాక్రమమ్ ।
శాన్తం సుదర్శనం తత్ర పూజయిత్వా సమాహితః ।
హరిద్రాః న్యస్య సంఘాతం ఆచార్యః కించిదాచరేత్ ।
పశ్చాద్దేవ దాశీభిః తస్యభక్తజనై రపి ।
దాశీ శ్చాప్సరస్స్మృత్వా ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః ।
శన్నోదేవీరి తీత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్ ।
పశ్చాన్ముసలమాదాయ ధృఢం ద్రవచావ ఘాతయేత్ ।
చూర్ణయిత్వా యథామార్గం తచ్చూర్ణం కలశేన్యసేత్ ।
తైలమాపూర్వకలశాన్ స్థాపయేద్దేవ సన్నిధౌ ।
స్నపనోక్త క్రమేణైవ చార్చయిత్వా సమాహితః ।
తైలేనాభ్యంజయేద్దేవం చూర్ణయుక్తం ప్రలేపయేత్ ।
చక్రంచబలిబేరాదీన్ లేపయేత విచక్షణః ।
సుదర్శనమథానీయ గచ్ఛేద్గ్రామం ప్రదక్షిణమ్ ।

పశ్చాద్యానం సమారోప్య బలిచక్రాది పూర్వకమ్ ।
అథవా కేవలం చక్రం గచ్ఛేయుర్భ్రమణం చరేత్ ।
బలిబేరం వినాచేత్తు ఉత్సవం నైవకారయేత్ ।
తటాకే దేవఖాతేవా సరిద్వా నిర్ఝరేథవా ।
మహాతటాకేనద్యాది నిర్ఝరేపి సమాశ్రితే ।
ప్రపాంకృత్వాతు తన్మధ్యే విష్టరంచ న్యసేద్బుధః ।
ఊర్ధ్వే సంస్థాప్య దేవేశం పాద్యమాచమనం దదేత్ ।
అగ్రేనవపదం కృత్వా లాంఛయిత్వా విచక్షణః
ఊర్ధ్వే ధాన్యం వికీర్యైవ కలశాన్ స్థాపయేత్క్రమాత్ ।
కూర్చే నాదాయ తద్వారి బలిబేరస్య మూర్ధని ।
తిసృభిః ప్రోక్షయే త్పశ్చాత్ దేవేశమభిషిచ్య చ । }

★ అవబృథమ్ ★

మూర్తిచక్రం యదిస్యాత్తు బలిబేరం వినాకృతమ్
తత్రోత్సవస్య దేవస్య ప్రోక్షయిత్వా సమాహితః ॥ ౨౫౧

పశ్చాదాచమనం దద్యా ద్దేవదేవం ప్రణమ్యచ
చక్రందేవం సమాసాద్య హస్తాభ్యాం బన్ధయన్ దృఢమ్ ॥ ౨౫౨

హృత్ప్రదేశేతు సంస్థాప్య శనైర్గత్వా జనైస్సహ
యేతేశతం సముచ్చార్య వరుణం సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౨౫౩

నాభిమాత్ర ప్రమాణేతు జలమధ్యేతు సంస్థితః
సర్వవాద్య సమాయుక్తం నృత్తగేయాదినా సహ ॥ ౨౫౪

నిమజ్జ్యైవచ తద్దేవం పూర్వోత్తర ముఖం క్రమాత్
జనాస్సర్వే సమభ్యుక్ష్య సర్వపాపం వ్యపోహ్యాచ ॥ ౨౫౫

నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్క్రమాత్
ప్లోతవస్త్రోత్తరీయాద్యై ర్దేవేశం సమలఙ్కృతమ్ ॥ ౨౫౬

హవిర్వినాత్ర కుర్యాత్తు ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః
అథవా త్రన్నివేద్యంచ కేచిత్పక్ష ముదాహృతమ్ ॥ ౨౫౭

యానమారోప్య తద్దేవ, మగ్రేచక్రం నయేత్క్రమాత్

★ చతుర్దిక్షు వేదాధ్యయనమ్ । ★

చతుర్దిక్షు చతుర్వేదై ర్ఘోషయిత్వా సమాహితః ॥ ౨౫౮

అత్వరన్ తత్ర ఆగచ్ఛే ద్గోపురాత్ప్రముఖే స్థితః
శ్రీదేవీం సమలంకృత్య నార్యశ్చాపి అలంకృతాః ॥ ౨౫౯

దీపం కృత్వాపసవ్యేన సవ్యం పుష్పన్తు ధారయేత్
దాసీశ్చైవ సమాహూయ సాయం రక్షాం సముద్ధరన్ ॥ ౨౬౦

(సర్వవాద్య సమాయుక్తం దేవస్యాగ్రేన యేద్బుధః
మృదువాద్య సమాయుక్తం గాననృత్తక సంయుతమ్ ।)

దేవం దేవ్యౌచ సంవీక్ష్య నారీభిః పరితోనయేత్
తోయధారా సమాయుక్తం నారీభ్యామగ్రతో నయేత్ ॥ ౨౬౧

ప్రదక్షిణం శనైర్గత్వా పశ్చాదాలయ మావిశేత్
పూర్వస్థానేతు తన్దేవం స్థాపయే ద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౬౨

పశ్చాద్దేవం సమానీయ హర్మ్యమేకమ్ ప్రదక్షిణమ్
అగ్రే తద్ద్వారపార్శ్వే వా స్థిత్వా సమ్యక్సమాహితః ॥ ౨౬౩

భక్తైరన్య జనైర్వీక్ష్య గీర్భిస్స్వాన్మాన పూర్వకమ్
ఋగ్వేదాది చతుర్వేదాన్ శ్రావయే ద్దేవసన్నిధౌ ॥ ౨౬౪

అస్థానేత్వగ్రతః స్థిత్వా ఆచార్యః ప్రీతి మానసః
విష్ణుమన్త్రం శతంజప్త్వా విష్ణుమేవాపి చిన్తయన్ ॥ ౨౬౫

★ స్వస్థానే స్థాపనమ్ । ★

పశ్చాద్భక్తాన్వి సృజ్యైవ చాలయాన్తః ప్రవేశయేత్
జీవస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ ౨౬౬

ప్రోక్షయేద్దేవ దేవ్యౌచ నిత్యపూజాం సమాచరేత్
మహాహవిః ప్రభూతంవా హవిస్సమ్య గ్నివేదయేత్ ॥ ౨౬౭

పానీయాచమనే దత్వా ముఖవాసం ప్రదాపయేత్
తద్రాత్రౌ నిత్యపూజాన్తే ధ్వజఞ్చాప్యవ రోహయేత్ ॥ ౨౬౮

పుష్పయాగా త్పరేవాథ ధ్వజస్యాప్యవరోహణమ్

★ మౌనబలిః ।

బలిబేరఞ్చ చక్రఞ్చ వినాకుర్యా త్ప్రయత్నతః ॥ ౨౬౯

శుద్ధాన్నం చతమాదాయ కటాహే ప్రక్షిపేద్బుధః
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ సర్వత్ర బలిమాచరేత్ ॥ ౨౭౦

చైత్యస్థానే ప్రపాయాన్తు ఉద్యానే వృక్షమూలకే
తటాకే నిర్ఝరేకూపే వాపీ వల్మీక పార్శ్వకే ॥ ౨౭౧

శ్మశానేన్యత్ర దేవాగ్రే వీథ్యన్తేషు సమాక్షిపేత్
అథవా కారయిత్వైవ సర్వవీథ్యన్తరేసతి ॥ ౨౭౨

తస్యదేవాలయాగ్రేతు నిత్యం తత్ర బలింక్షిపేత్
మౌనం సర్వత్ర చాగమ్య వాద్యంతత్ర సకృత్సకృత్ ॥ ౨౭౩

★ స్నానమ్ । ★

పశ్చాత్స్నానం ప్రకుర్వీత ఉక్తకర్మ సమాచరేత్
పశ్చాదాలయమావిశ్య ధ్వజఞ్చైవ ప్రణమ్యచ ॥ ౨౭౪

ముద్గాన్నఞ్చ నివేద్యైవ తార్క్ష్యాయచసుమన్త్రవిత్

★ ధ్వజావరోహణమ్ । ★

హవిష్మతీతి చోక్త్వాతు సుపర్ణోసీతిచ బ్రువన్ ॥ ౨౭౫

ఏవం మన్త్రం సముచ్చార్య తత్రకార్యం సమాచరేత్
పశ్చాత్తద్ధ్వజమాదాయ రజ్జుభిస్సహితం పునః ॥ ౨౭౬

శిరసా ధారయేద్విద్వానాలయేతు ప్రదక్షిణమ్
సహైవాన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవపాదే వినిక్షిపేత్ ॥ ౨౭౭

ఊర్ధ్వే పుష్పాఞ్జలిందత్వా దణ్డమేతత్ప్రణమేద్భువి
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా తద్విష్ణోః పరమంపదమ్ ॥ ౨౭౮

★ ధ్రువబేరే కుంభారోపణమ్ । ★

కుమ్భాచ్ఛక్తిం సమాదాయ ధ్రువేచారోపయేద్బుధః
అథ కుమ్భంసమాదాయ చక్రం చాప్యభిషేచయేత్ ॥ ౨౭౯

అథవా దణ్డమూలేతు తజ్జలం విసృజేద్బుధః
పశ్చాచ్చక్రం సమాదాయ జీవస్థానే ప్రతిష్ఠయేత్ ॥ ౨౮౦

అథవా కారయేద్విద్వాన్ పుష్పయాగావసానకే
ధ్వజస్యాప్యవరోహన్తు కారయేదితి శాసనమ్ ॥ ౨౮౧

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే ఉత్సవే విధిర్నామ ఏకత్రింశో ఽధ్యాయః

ద్వాత్రింశో ఽధ్యాయః
పుష్పయాగః

★ శ్రీ పుష్పయాగః । తత్కారణమ్ । ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి పుష్పయాగం సుఖోద్వహమ్
న్యూనంచాప్యధికం కర్మ తద్దోష శమనాయవై ॥ ౧

అన్తే తదుత్సవేచైవ రాత్రౌ పూజావసానకే
బద్ధ్వా ప్రతిసరం కుర్యాచ్ఛాయ యిత్వా హరింపరమ్ ॥ ౨

★ ప్రాతఃకృత్యమ్ । ★

ప్రభాతే దేవముత్థాప్య పాద్యాద్యైరర్చయేత్క్రమాత్
సద్య ఏవాధివాస్యైవ కారయేదితి కేచన ॥ ౩

పూర్వవత్సమలంకృత్య మణ్డపాన్తే విశేషతః
ప్రాగన్తఞ్చోత్తరాన్తఞ్చ సూత్రస్య పదమాచరేత్ ॥ ౪

★ పదకల్పనమ్ । ★

హస్తమాత్రాన్తరే చైవ సూత్రేసూత్రే ప్రతి ప్రతి
షోడశాని పదంకల్ప్య లాఞ్ఛయిత్వా విచక్షణః ॥ ౫

ఏవంకృత్వాతు కోష్ఠంవై ద్విశతం పఞ్చ వింశతిః
సర్వకోష్ఠాని బాహ్యైవ ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై ॥ ౬

అష్టమంగళ దీపాంశ్చనిధాయ పరికల్పయేత్
పూర్వవత్పరితో పఙ్క్త్యా సర్వదేవాన్సమర్చయేత్॥ ౭

తత్పూర్వేతు పదానిద్వే చారణాయ ప్రకల్పయేత్
తత్పూర్వేత్ర పదంచాత్ర న్యాసయే ద్ద్రవ్యమేవచ ॥ ౮

తత్పూర్వైక పదంచాత్ర వినియోగాయ కల్పితమ్
శేషం నవపదం మధ్యే పూజాస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౯

ఏవమావరణం పఞ్చకృత్వాచార్యో ముదాన్వితః

★ యాగోపయుక్తతులసీ పుష్పాద్యాహరణమ్ । ★

కరవీరోత్పలం చైవ పున్నాగం తుళసీంతథా ॥ ౧౦

పద్మబిల్వాది చాన్యాని యథోక్త విధినాహరేత్
విధినాప్యర్చనా ద్రవ్యం సర్వం సంభృత్య యత్నతః ॥ ౧౧

కలశైస్స్నాప యేద్దేవం యథోక్తవిధినా చరేత్
సర్వావయ సంపూర్ణాన్ ఋత్విజో వరయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౨

★ పుష్పయాగః ।★

మణ్టపేచోత్తరే చైవ వాస్తుహోమం సుహూయతామ్
తిలతణ్డుల సమ్మిశ్రమర్చాపీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౩

పరితః పురుషాదీనాం పీఠంకృత్వా యథోచితమ్
ఊర్ధ్వేపద్మం సమాలిఖ్య సాష్టపత్రం సకర్ణికమ్ ॥ ౧౪

దర్భానాస్తీర్య తత్కాలే స్థాపయేద్దేవమవ్యయమ్
పరితస్తత్రచాభ్యర్చ శివాదీన్పూజయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౫

సనకాదీన్ తథాకోణే ఽ ప్యర్చయిత్వా విచక్షణః
న్యాసోక్త ద్రవ్యపుష్పా దీంస్తత్పదేషు సమాహరేత్ ॥ ౧౬

తత్పశ్చోచోత్తరే పార్శ్వే విష్వక్సేనం సమర్చయేత్
తత్పదేషు ప్రదక్షిణ్యాదర్చయేత ప్రయత్నతః ॥ ౧౭

న్యక్షం వివస్వన్తం మిత్రం క్షత్తారం పూజయేత్క్రమాత్
తత్కోణే ప్యర్చయేద్దేవం మార్కణ్డేయం ప్రజాపతిమ్ ॥ ౧౮

ఈశానఞ్చ భృగుఞ్చైవ పీఠేతు విధినార్చయేత్
సర్వదేవార్చన పదే చైశాన్యాది ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౯

రుద్రఞ్చ బలిరక్షఞ్చ వాగ్దేవీంచ రవింతథా
ఇన్ద్రం శ్రియం హవిఃపాలం పావకం పశ్చిమాముఖమ్ ॥ ౨౦

అఙ్గారం స్కన్దం దుర్గాంచ మధ్యస్థంచ తథాపరే
సౌరఞ్చ సప్తరోహిణ్యాః సప్తమాతౄశ్చ పూజయేత్ ॥ ౨౧

ఉత్తరాభిముఖేభ్యర్చ్య ప్రాఙ్ముఖేతు విశేషతః
నిర్ఋతిం కాళిం పురుషం వరుణఞ్చ తథాబుధమ్ ॥ ౨౨

జ్యేష్ఠాం పుష్పేశవాయుఞ్చ పూజయిత్వా యథాక్రమమ్
శక్రం మునీంశ్చ భృగ్వాదీన్ గఙ్గాంధన్యం నిశాకరమ్ ॥ ౨౩

పఞ్చ భూతానిచాభ్యర్చ్య దక్షిణాభి ముఖాన్క్రమాత్
ద్వారేచ ద్వారదేవాంశ్చ ప్రముఖేత్వనపాయినః ॥ ౨౪

చతుర్ద్వారం చతుర్దిక్షు కల్పయిత్వా విధానతః
పూర్వోక్తేన విధానేన పౌండరీకం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౫

ఆ ఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్
చతుర్వేదాది ఘోషఞ్చ చతుర్దిక్షు విశేషతః ॥ ౨౬

అబ్జహోమం క్రమేణైవ జుహుయాన్మన్త్ర విత్తమః
పూర్వోక్తేన విధానేన ధ్యాయేద్దేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౨౭

పూర్వోక్త విధినా సమ్యక్పఞ్చమూర్తిం సమర్చయేత్
పాయసాదీని పక్వాని యధార్హన్తు నివేదయేత్ ॥ ౨౮

పానీయాచమనం దత్వా ముఖవాసం దదేత్పునః
పరితస్సర్వ దేవానాం బలిందత్వార్చ్య సోదకమ్ ॥ ౨౯

నృత్తగేయైశ్చ వాద్యైశ్చ జయశబ్దైశ్చ ఘోషయేత్
తద్దినోత్సవసంఖ్యాతు సంఖ్యానీవ సమర్చయేత్ ॥ ౩౦

ప్రధానదేవపాదౌచ కుర్యాత్పుష్పాఞ్జలింభువి
జాన్వన్తన్తు తథోర్వన్తం కట్యన్తన్తు సమర్చయేత్ ॥ ౩౧

నాభ్యన్తన్తు స్తనాన్తంవా బాహ్వన్తమితిచక్రమాత్
గ్రీవాన్తన్తు లలాటాన్తం మౌల్యన్తమితిచార్చయేత్ ॥ ౩౨

తత్తత్పూజావసానేతు హవిస్సమ్యఙ్ని వేదయేత్
హౌత్రఞ్చ ఘోషణం చైవ మూర్తీరావాహయేత్ క్రమాత్ ॥ ౩౩

హోమం పూజాక్రమంచైవ సర్వమంత్రై స్తతః క్రమాత్
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ సర్వంకృత్వా సమాహితః ॥ ౩౪

కార్యం విజ్ఞాప్య తత్కాలే విష్ణుసూక్తం జపేత్క్రమాత్
అనుక్తం సర్వమూహిత్వా ఆచరేద్దేశికోత్తమః ॥ ౩౫

యాత్రాయానే సమారోప్య స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్
పరీత్య మన్దిరం విష్ణోరర్చాస్థానే నివేశ్యచ ॥ ౩౬

సువర్ణపశు భూమ్యాది గురవే దక్షిణాం దదేత్
రాజారాష్ట్రస్య విప్రాణాం సర్వప్రాణి హితాయవై ॥ ౩౭

సర్వపాపం వ్యపోహ్యైవ పునర్జన్మ నవిద్యతే
★ రథాదినవయాత్రా క్రమః । ★
అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి నవయానాదికం కృతమ్ ॥ ౩౮

ఉక్తదారు మయఞ్చైవ రథయాత్రాదికం తథా
ఆయామం విస్తృతఞ్చైవ అలఙ్కారోచ్ఛ్రయం క్రమాత్ ॥ ౩౯

పూర్వమేవ మయాప్రోక్తం శృణుధ్వం ద్విజసత్తమాః
అథవా శిల్పినోక్తేన కారయేదితి కేచన ॥ ౪౦

తస్యైవారోహణం ప్రోక్తం మన్త్రద్రవ్య క్రియాదిషు
ఉక్తక్రియావసానేతు రథయానాదినా హరేత్ ॥ ౪౧

శుద్ధతోయేన సంక్షాళ్య ఆపోహిష్ఠేతిచోచ్చరన్
వాస్తుహోమం తతఃకుర్యాత్పర్యగ్నిం చైవ కారయేత్ ॥ ౪౨

పఞ్చగవ్యేన సంప్రోక్ష్యాణోరణీయానితి బ్రువన్
సభ్యంవా పౌణ్డరీకం వా కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౪౩

అఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్
గారుడం వైష్వక్సేనఞ్చ హుత్వాన్తే స్నపనంచరేత్ ॥ ౪౪

స్నపనోక్త క్రమేణైవ కలశైర్నవ సంఖ్యయా
స్నాపయిత్వా విధానేన ప్రతిసరం తత్రకారయేత్ ॥ ౪౫

సద్యశ్చైవాధివాస్యైవ దీపాన్తం తత్రచార్చయేత్
దివైవ సాయా త్పూర్వేతు హోమాద్యాదీని కారయేత్ ॥ ౪౬

యాత్రాయానే రథేచైవ వాయుసూనుం సమర్చయేత్
గజాశ్వమౌణ్డికాయాఞ్చ ఖగాధిపమితి స్మృతమ్ ॥ ౪౭

ఆసనోపానహౌచైవ అన్యద్విష్టర ఏవచ
శేషంచైవాత్ర సంపూజ్య పుణ్యాహమపి వాచయేత్ ॥ ౪౮

(పశ్చాదగ్నిం పరిస్తీర్య హుత్వాచైవ విచక్షణః
ఇమగ్గ్ స్తోమేతి మంత్రేణ త్ర్యాయుషమితి బ్రువన్ ।
ఇమం మేవరుణ మంత్రేణ జయాంశ్చాత్ర సుహూయతామ్ ।
ఋతాషాహం పృథఘ్ఘుత్వా అష్టావింశతి సంఖ్యయా ।
అథవాత్ర సకృద్ధుత్వా దేవదేవమనుస్మరన్ ।)

(ఉదుత్యం చిత్రమిత్యుక్త్వా ఇమాస్సుమనసోచ్చరన్ ।)
అప్సరస్వితి చోక్త్వాతు ప్రతిష్ఠేష్ఠ ఇతిబ్రువన్ ॥ ౪౯

రథన్తరమసీత్యుక్త్వా అబ్జాన్యబ్జేచ హూయతామ్
అయంవామశ్వినే త్యుక్త్వా అశ్వోసిచ హయోసిచ ॥ ౫౦

ఇన్ద్రస్యవజ్రోసీత్యుక్త్వా విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
ప్రత్యేకం చతురావర్త్య హుత్వా దేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౫౧

ఆరాధ్యా ధనివేద్యైవ తస్య తస్యాధి దైవతమ్
తత్రైవ పరితోభ్యర్చ్య జయాద్యాదీని కారయేత్ ॥ ౫౨

ఇన్ద్రాది లోకపాలాంశ్చ ఉక్తవత్పూజయేత్క్రమాత్
బల్యన్తంవా ప్రకుర్వీత ముఖవాసన మాచరేత్ ॥ ౫౩

బహుశః పుష్పాఞ్జలిన్దత్వా పృథక్త్వైవాధి వాసనమ్
దేవేశం సమలఙ్కృత్య యన్త్రాద్యాః పార్శ్వతో నయేత్ ॥ ౫౪

తంవీక్ష్య దేవదేవేశం రథాదీన్సంప్రగృహ్యాచ
బ్రాహ్మణాంశ్చాపి సంవీక్ష్య గోగ్రాసం తత్రదాపయేత్ ॥ ౫౫

యథోక్త మాచార్యాదీనాం సోదకం దక్షిణాం దదేత్
పశ్చాద్రథాదినారోప్యసానన్దాది జపేద్గురుః ॥ ౫౬

ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ గ్రామాదేశ్చ ప్రదక్షిణమ్
గణికాద్యాశ్చ శూద్రాద్యాదారోహం నైవశాసనమ్ ॥ ౫౭

బ్రహ్మఘోషం తతఃకృత్వా పశ్చాదాస్థానకం వ్రజేత్
ఉత్సవోక్త క్రమేణైవ సర్వంకృత్వా విచక్షణః ॥ ౫౮

అన్యత్తు విపరీతం చేద్వినశ్యతి నసంశయః
ఏవం యఃకురుతేభక్త్యా సాయుజ్యం పదమాప్నుయాత్ ॥ ౫౯

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే పుష్పయాగ నవయాత్ర యానారోహణ విధిర్నామ ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

త్రయస్త్రింశో ఽధ్యాయః
బలిక్రమ విధిః

★ గ్రామనగర పట్టణాదిషు బలిక్రమ విధిః । ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి గ్రామాదీనాం బలిక్రమమ్
రాజధాన్యాం మహాగ్రామే బహుధావిధిరుచ్యతే ॥ ౧

రాజవీధీ మహావీధీ బహువీధీ తథైవచ
అల్పవీధీ సమాయుక్తా రాజధానీ విశేషతః ॥ ౨

నాభివీధీ మహావీధీ భాహ్యవీధీ తథైవచ
క్షుద్రవీధీ సమాయుక్తం చతుర్విధ మితిస్మృతమ్ ॥ ౩

నాభ్యామభ్యన్తరేచైవ తన్మధ్యేమఙ్గళవీధీ
బాహ్యే పైశాచ వీధీచ నారాచేన సమాయుతమ్ ॥ ౪

నారాచే మధ్యమేచైవ తిర్యగ్వీధిషు క్షుద్రకాః
ఏవం వీధీ క్రమశ్చైవ మహాగ్రామే విశేషతః ॥ ౫

త్రిసహస్రం తదూర్ధ్వేతు మహాగ్రామ ఇతిస్మృతః
యామ్యపార్శ్వే విమానంచేత్పూర్వం బ్రహ్మణి నిక్షిపేత్ ॥ ౬

సర్వేషామన్య దేవానాం ప్రాదక్షిణ్య వశేనతు
వాస్తుభేదా నహన్యన్తు బలిమేవ విశేషతః ॥ ౭

దేవేశస్యోత్సవే చైవ పృథగేవ యథాక్రమమ్
రాజధాన్యుత్సవే చైవ బలిక్రమ మిహోచ్యతే ॥ ౮

పూర్వోక్తేన విధానేన ద్వారపాలాన్వి నిక్షిపేత్
పశ్చాద్వేశ్మ ప్రవిశ్యైవచాతి భూమేస్తుమధ్యమే ॥ ౯

సర్వభూతబలిం క్షిప్త్వా బ్రహ్మణశ్చ బలింక్షిపేత్
పూర్వేతు యక్షరాజాయ బలిన్దద్యాత్స్వనామతః ॥ ౧౦

ద్వారస్య దక్షిణేచైవశంఖస్యతు బలింక్షిపేత్
వామే పద్మనిధేశ్చైవ బలిందత్వా యథాక్రమమ్ ॥ ౧౧

వేశ్మనిర్గమనేచైవ ఐన్ద్రస్థానం ప్రవిశ్యచ
ఇన్ద్రాది లోకపాలానాం బలిన్దత్వా యథాక్రమమ్ ॥ ౧౨

ప్రదక్షిణన్తథావేశ్మ ప్రవిశేదాలయం పునః
యస్యాందిశి విమానచేత్త ద్దిక్పూర్వం బలింక్షిపేత్ ॥ ౧౩

అథవా జనవాసేచ రక్షాయైవబలిం క్షిపేత్
మహావీధీ బలిశ్చైవ ఉత్సవేనతు శక్యతే ॥ ౧౪

రాజవేశ్మ బలిశ్చైవ వాస్తుదేశే విశేషతః
అన్యేషామపి దేవానాం రాజవేశ్మ బలింవినా ॥ ౧౫

గ్రామమధ్యే విమానం చేత్ బ్రహ్మస్థానే బలింక్షిపేత్
బ్రహ్మజ జ్ఞానమిత్యుక్త్వా హిరణ్యగర్భ ఇతిబ్రువన్ ।
ఏవం మంత్రౌ సముచార్య ఘోషయేద్దేశికోత్తమః ।
తత్తత్సూక్తం జపిత్త్వైవ ఘోషయేద్దేశికోత్తమః
మహావీధి గతేచైవ ఇన్ద్రాదీనాం బలింక్షిపేత్ ॥ ౧౬

సన్ధౌసన్ధౌ బలింక్షిప్త్వా భూతాదిభ్యాం బలింక్షిపేత్
పశ్చాదాలయమావిశ్య భూతపీఠే బలింక్షిపేత్ ౧౭

ఏవంబలిక్రమం పశ్చాదుత్సవం తత్రకారయేత్
ఉత్సవే త్రివిధేచైవ ధ్వజారోహణ పూర్వకమ్ ॥ ౧౮

ద్వికాలఞ్చ బలిందద్యా త్కేవలం చక్రమూర్తినా
బలిబేరఞ్చ శాన్తిఞ్చ వీశశ్చైవ వినాచరేత్ ॥ ౧౯

అన్యత్సర్వత్ర కర్మసు పూర్వోక్తేనైవ కారయేత్
వాస్త్వఙ్గాల యదేవాగ్రే బలిందత్వా పృథక్పృథక్ ॥ ౨౦

తద్దేవానాంచ మన్త్రైశ్చ సకృద్దత్వా బలింక్షిపేత్
ఆరమ్భ దివసాత్పూర్వ మవసాన దినాదధః ॥ ౨౧

కాలద్వయం బలిందద్యాద్దిశం ప్రతి తథైవచ
సర్వద్రవ్య బలిన్ద ద్యాన్మూర్తి చక్రస్య సన్నిధౌ ॥ ౨౨

బ్రహ్మాదీశానపర్యన్తం కుర్యాన్మధాలయే ఽపిచ
తథాపి పశ్చిమేకుర్యాద్వరుణాది క్రమాత్క్షిపేత్ ౨౩

★ బలింక్షిపేత్

ప్రముఖే మూర్తి చక్రస్య చోత్సవస్య బలింక్షిపేత్
మృదువాద్య సమాయుక్తం తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౨౪

ఉత్సవం చక్రహీనంతు నకుర్యాదితి శాసనమ్
భూతాది చతురోదేవా దిగ్దేవత్య సమాయుతమ్ ॥ ౨౫

గన్ధర్వైశ్చాప్సరోభిశ్చ సప్తైతే సన్తి దేవతా ః
అసురైః పన్నగైర్యుక్తం నవదేవాశ్చ కేచన ।
ఇన్ద్రాదీశాన పర్యన్తమాలయేతు పృథక్పృథక్ ॥ ౨౬

(తద్దిగ్దైవత్య పూర్వాదిబ్రహ్మణే కారయేద్బలిం
బలిశేషం సమాదాయ భూతపీఠే వినిక్షిపేత్ ।

ఏవమేవ క్రమేణైవ విశేష ఇతికథ్యతే ।)
గ్రామపార్శ్వే విమానం చేద్గ్రామం తత్రప్ర విశ్యచ ।
ప్రథమం యత్రదృశ్యేతే తద్ది గ్దైవత్య పూర్వకమ్
మహాగ్రామే విమానం చేద్బలికర్మ ఇహోచ్యతే ।
ప్రాతఃకాలే బహిర్వీధ్యాం సాయేచాభ్యంతరే తథా ।
ద్వికాలముత్సవ శ్చైవ బహిర్వీధ్యాం నశక్యతే ॥ ౨౭

క్షుద్రమేవ బలిర్వీధ్యాముత్సవం సర్వమాచరేత్
మహావాతే మహావర్షే సర్వత్రాశన పీడితే ॥ ౨౮

తటిత్సమాకులేచైవ చాన్ధకారే తథైవచ
నిత్యనైమిత్తికే చైవ హోమేతత్ర విహీనకే ॥ ౨౯

అమాత్య సేనాపత్యోస్తు ద్వన్ద్వయుద్ధే సమాకులే
చోరశత్రు భయేచైవ రాష్ట్రసఙ్కుల ఏవచ ॥ ౩౦

ఏవమేవ విరోధశ్చేదశక్త్యం చోత్సవం స్మృతమ్
ప్రాకారాన్తే బలిన్దద్యా ద్గ్రామే చైవోత్సవం చరేత్ ॥ ౩౧

అథవా కారయేద్విద్వాన్దణ్డాకార క్రమం విదుః
ఆలయేచోత్సవం కుర్యాద్దోషస్తత్ర నవిద్యతే ॥ ౩౨

(ఏవం విరోధే సంజాతే ద్వారాగ్రేనిక్షిపేద్బుధః ।)
అథ దేవాలయేవాపి ధ్వజాదీనాం బలింక్షిపేత్
ఉత్సవఞ్చ తథాకుర్యాత్తీర్థం పూర్వవదాచరేత్ ॥ 33

పర్వతాగ్రే నదీతీరే అబ్ధిపార్శ్వే తథైవచ
వనమధ్యే విమానశ్చేదుత్సవం తత్రవక్ష్యతే ॥ 3४

పూర్వోక్తేన విధానేన కృత్వాహోమం యథాక్రమమ్
బలిందత్వా యథాన్యాయమాలయఞ్చ ప్రదక్షిణమ్ ॥ 3ᴙ

ఉత్సవఞ్చ తథాకుర్యా త్సాయంప్రాతర్ద్విజోత్తమాః
మాతృధ్వజం సమారోహ ధ్వంసధ్వజమనన్తరమ్ 3౬

పశ్చాద్వృషధ్వజఞ్చైవ వీశధ్వజమనన్తరమ్
ఔధధ్వజాదినారోహేద్గ్రామాదీన్వి శేషతః ॥ 32

(బౌద్ధధ్వజంవినారోహ్యా గ్రామాదౌచ విశేషతః)
విష్ణు ధ్వజం నకుర్వీత సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః
రుద్రాది క్రూరదేవానాం గ్రామే పూర్వే కృతోత్సవే ॥ 3ర

తైః కృతంచ అలఙ్కారం తోరణాదీన్వ్య పోహ్యచ
అన్యత్సర్వం సమాహృత్య పునస్యామ్యోత్సవం చరేత్ ॥ 3౯

ఏవం ధ్వజక్రమఞ్చైవ పృథగ్దేవ్యోత్సవం చరేత్
అన్యోన్య సఙ్కరం ఞ్చైవ వినశ్యతి నసంశయః ॥ ४०

సౌమ్యస్య దేవదేవస్య ఉత్సవేగ్రా మవర్తితే ।
అన్యదేవోత్సవం చైవ నకుర్యాదితి శాసనమ్ ।

ఉత్సవం యదికుర్యాత్తు గ్రామేతత్రాన్యదైవతమ్
★ ఉత్సవోనిష్ఫలం స్యాచ్చ అశుభాశ్చ భవన్తిహి ॥ ४౧

అన్యేషాం క్రూరదేవానాం ప్రవృత్తేచోత్సవే తథా
సౌమ్యోత్సవం సమారభ్య దోషస్తత్ర నవిద్యతే ॥ ४౨

దేవోత్సవే హరే ర్దృష్ట్వావర్ధంతే సర్వసమ్పదః
సర్వశాన్తికర ఞ్చైవ రాజదోష వినాశనమ్ ॥ ४3

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన హరేరుత్సవ మాచరేత్
బలిందత్వాలయే నిత్యం భూతాన్తఞ్చ యథాక్రమమ్ ॥ ४४

★ ఉత్సవౌనిష్ఫలౌ స్యాతాం అశుభాశ్చ భవన్తిహి

తథాబలిం క్షిపేద్గ్రామే బ్రహ్మన్తఞ్చోత్సవే కృతే
యద్వాస్త్వ ఙ్గాలయే గ్రామే తత్రైవ బలిమాచరేత్ ॥ ౪౫

కల్పితే జనసఞ్చారే గోచరే ఽత్ర బలింక్షిపేత్
రుద్రాద్యన్యోగ్ర దేవేషు పూర్వేగ్రామే కృతోత్సవే ॥ ౪౬

తత్తద్వీధీష్వల ఙ్కార దర్భమాలైశ్చ తోరణైః
కదళీ క్రముకైశ్చాన్యైః పతాకాభిర్ధ్వ జైర్యుతమ్ ॥ ౪౭

ఏతాన్సర్వాన్వ్య పోహ్యైవ కృత్వాతద్గ్రామ శాన్తికమ్
సౌమ్యోత్సవన్తు కర్తవ్యం సర్వసమ్పత్సమృద్ధిదమ్ ॥ ౪౮

సర్వత్రైవోత్సవం కుర్యాత్సర్వ శాస్త్రస్య నిశ్చయః
అజ్ఞానాదర్థలోభాద్వా అథవా వైరకారణాత్ ॥ ౪౯

అనుక్తాలఙ్కృతే గ్రామే యది సౌమ్యోత్సవం చరేత్
రాజ్ఞోరాష్ట్రస్య తద్గ్రామ మహాదోషో భవేద్బుధః ॥ ౫౦
(రాజాగ్రామస్య రాష్ట్రస్య మహాదోషో భవేద్ధ్రువమ్)

అన్యవాస్తు గతానాఞ్చ రాజధాన్యాం తథైవచ
మహాగ్రామేచ పౌరాణే నక్షత్రే సన్నికృష్టకే॥ ౫౧

సర్వేషాముత్సవంకుర్యాద్దోషో నాస్తి నసంశయః
శ్రద్ధావిత్తేచ సంపన్నే ఉత్సవం శ్రీఘ్రువదాచరేత్ ॥ ౫౨

కాళ్యాశ్చ ఇతరాద్యాశ్చ గ్రామేచోత్సవమాచరేత్
తత్తద్వీధీష్వలఙ్కార దర్భమాలాది తోరణాన్ ॥ ౫౩

వ్యపోహ్యైవచ తత్సర్వం పునస్సౌమ్యోత్సవం చరేత్
విపరీతాచరేద్విద్వాన్త ద్గ్రామస్య మహాభయమ్ ॥ ౫౪

తోరణైర్దర్భమాలాభిః కదళీ క్రముకైర్య్యుతమ్
అఙ్కురైశ్చ పతాకైశ్చ ఛత్రైశ్చాపి ధ్వజైర్యుతమ్ ॥ ౫౫

తాలవృన్తైశ్చ పింఛైశ్చ పాత్రాణ్యపి పరిచ్ఛదాన్
యాత్రాయానేషు వస్త్రేషు రథమౌష్ణీచ భూషణైః ॥ ౫౬

అన్యదాగ్నేయ దేవస్య కృతే సౌమ్యేచ సఙ్కరే
అగ్నిదాహం భవేచ్చైవ విత్తనాశం భవేదితి ॥ ౫౭

వీర్యనాశం తపోనాశం త్వాద్గ్రామఞ్చ వినశ్యతి
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన మహాశాన్తిఞ్చ కారయేత్ ॥ ౫౮

అన్యత్సర్వం సమాహృత్య పునస్స్వామ్యోత్సవం చరేత్
శఙ్ఖభేర్యాది వాద్యైశ్చ శృఙ్గకాహళకాదిషు ॥ ౫౯

అన్యోన్య సఙ్కరం కుర్యాద్దోషస్తత్ర నవిద్యతే
ఏవమేవ క్రమేణైవ శ్రుణుధ్వమృషిసత్తమా ః ॥ ౬౦

★ వసన్తోత్సవః ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి వసన్తంచోత్సవం శ్రుణు
వసన్తకాలే సంప్రాప్తే మదనప్రియ కామ్యయా ॥ ౬౧

దేవదేవం సమభ్యర్చ్య విధినైవోత్సవం చరేత్
మకరాదీని షడ్భిస్తు వసన్తమితిచోచ్యతే ॥ ౬౨

తథాతస్య విశేషేణ ఫాల్గునాది త్రయం విదు ః
ఇష్టమాసన్తు సంగ్రాహ్య విష్ణోరర్చనమారభేత్ ॥ ౬౩

త్రిమాసేషూత్తమ శ్చేతి మధ్యమఞ్చ ద్విమాసతః
అధమశ్చైక మాసస్తు ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౬౪

ఉత్తమం మాసమేకంస్యాత్తదర్థం మధ్యమంభవేత్
తదర్థమధమం ప్రోక్తమితి కేచిద్వదన్తివై ॥ ౬౫

ఏకాది మాసపర్యన్తం దినే సఙ్కల్ప్య ధీమతః
యత్ర యత్ర దినంగ్రాహ్యం తస్యపూర్వేఙ్కురార్పణమ్ ॥ ౬౬

ఉత్సవాది దినాత్పూర్వరాత్రౌ ప్రతిసంరంకురు
తతఃప్రభాతే ధర్మాత్మా యజమానయుతో గురుః ॥ ౬౭

స్నాత్వాస్నానవిధానేన ప్రవిశేదాలయం శనైః
దేవదేవం ప్రబోధ్యైవ ప్రణమ్యైవాను మాన్యచ ॥ ౬౮

(అర్చయిత్వాహ విస్సమ్య జ్నీ వైద్యైవ విశేషతః ।
అపరాహ్ణే అలంకృత్య దేవేశ మనుమాన్యచ ।)

భక్తైఃపరివృతోగచ్ఛేద్వేదధ్వని సమాకులమ్ ।
ఆస్థానే స్థాపయేద్దేవం కూటంవాపి ప్రపామపి ॥ ౭౦

చన్దనం చమ్పకఞ్చైవ నారికేళామ్రమేవచ
పున్నాగఞ్చ తథాపూగం కదళీచాన్యవృక్షకై ః ॥ ౭౧

ఏవమాదీని చాహృత్య మణ్డపైర్యుక్తితః క్రమాత్
పుష్పదామాది చాశ్వత్థ పల్లవైరభి భూషయేత్ ॥ ౭౨

దర్భమాలా పరివృతైర్ధ్వజాదిభిరల ఙ్కృతే
తాలవృన్తైస్తథా న్యైశ్చవ్యజనైర్వీజయేత్క్రమాత్ ॥ ౭౩

ఏలాలవఙ్గ కర్పూర చన్దనోశీరమేవచ
జమ్బూజాతీఫలాదీని కుఙ్కుమైశ్చ విశేషత ః ॥ ౭౪

చషకైః పూరయేతోయమేతైర్గన్ధైశ్చ నిక్షిపేత్
నవకుమ్భైస్సమాదాయ కల్హార సుఖశీతలై ః ॥ ౭౫

పురతోభ్యుక్ష్య తత్తోయం పార్శ్వయోరపరే తథా
సర్వైః పుష్పైర్వికీర్యైవ జలేన సహితం శనైః ॥ ౭౬

దేవదేవం ప్రణమ్యైవ పాద్యాద్యర్ఘ్యాన్తమర్చయేత్
కదళీపనసంచైవ నాళికేరన్తు మఞ్జుకైః ॥ ౭౭

దాడిమఞ్చ తథాచూతఫలం తస్యనివేదయేత్
పృథుకైర్గుడ సంయుక్తైరపూపఞ్చ నివేదయేత్ ॥ ౭౮

పానీయాచమనం దత్వా ముఖవాసం దదేత్పునః
అచార్యో దేవమాదాయ దేవీయుక్తో ఽథవాపునః ॥ ౭౯

భక్తైఃపరివృతో గచ్ఛేద్వేదైస్తోత్రైశ్చ ఘోషమేత్
స్నానాసనే సమారుహ్య యథోక్తస్నానమాచరేత్ ॥ ౮౦

అలఙ్కారాసనం ప్రాప్యచాల ఙ్కృత్వార్చయే త్ప్రభుమ్
భోజ్యాసన ◌మారుహ్య ప్రభూతఞ్చ నివేదయేత్ ॥ ౮౧

అమూర్తార్చన మావిశ్య దేవదేవ మనుస్మరన్
యద్యద్ద్రవ్యం నివేద్యైవ తత్త ద్ద్రవ్యం సమాహరేత్ ॥ ౮౨

ఆజ్యమిశ్రేణతత్సర్వైర్మూర్తి మన్త్రేణ హూయతామ్
అతోదేవాది మన్త్రేణ సమిదాజ్యేన హూయతామ్ ॥ ౮౩

క్రమాదగ్నిం విసృజ్యైవ దేవపార్శ్వం వ్రజేత్సుధీః
మధుపర్కఞ్చ సందద్యాత్పానీయాచమనం దదేత్ ॥ ౮౪

తామ్బూలఞ్చ నివేద్యైవ భక్తానాన్తు ప్రదాపయేత్
ఆచార్య దక్షిణాం దత్వా బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్ ॥ ౮౫

దేవదేవం ప్రణమ్యైవ యానేచారోపయేత్ప్రభుమ్
వేదైఃస్తోత్రైశ్చ వాద్యైశ్చ ఘోషయిత్వా ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౮౬

వసన్తాన్తే దినేచైవ డోలమారోపయేత్సుధీః
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ॥ ౮౭

ఏవమేవ విధానేన దినంప్రతి సమాచరేత్
తదన్తే స్నపన ఞ్చైవ యజమానస్స్వశక్తితః ॥ ౮౮

ఏవం యః కురుతేభక్త్యా వసన్తోత్సవమాదరాత్
సర్వాన్కామానవాప్యైవ విష్ణోస్సాలోక్యమాప్నుయాత్ ॥ ౮౯

★ **డోలోత్సవః** ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి డోలావిధి మనుత్తమమ్
దేవాదినా కృతఞ్చైవ అప్సరాణాం తథైవచ ॥ ౯౦

దేవీభ్యాఞ్చ విశేషేణ ప్రియే మహతివర్తతే
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన డోలార్చనమథాచరేత్ ॥ ౯౧

వసన్తస్యోత్సవేకుర్యా ద్వృశ్చికేచైవ కృత్తికే
అన్యేషాముత్సవేచాపి డోలారోహణ మాచరేత్ ॥ ౯౨

ఖాదిరైరర్జునై శ్చైవ వృక్షైఃస్సారం ప్రగృహ్యాచ
శైలజైర్లోహ జైర్వాపి రత్నైశ్చాపి విశేషతః ॥ ౯౩

విమాన నాసికాన్త ఞ్చ కర్ణాన్తంవా విశేషతః
ప్రస్తరాన్తమితిఖ్యాతి మృజుం సుషిర వర్జితమ్ ॥ ౯౪

తాళద్వన్ద్వం తదగ్రేచ ముకుళం కారయేద్బుధః
తదధస్తా ద్ద్వయేరేఖా కర్ణంకృత్వా విచక్షణః ॥ ౯౫

కణ్ఠాదధస్తాచ్చతుస్తాలం అగ్రనాహం విధీయతే
తన్మధ్యే పఞ్చతాలం స్యాన్మూలే షట్తాలముచ్యతే ॥ ౯౬

ద్వితీయ్యావరణే చైవ తృతీయ్యావరణే తథా
ఆలయ్యస్యోత్తరే పార్శ్వే దక్షిణేవా మనోరమే ॥ ౯౭

శుభర్క్షే శుభలగ్నేచ స్థాపనారమ్భ మాచరేత్ ।
ద్వౌస్తమ్భౌ స్థాపయేత్తత్ర దక్షిణోత్తరతః క్రమాత్ ॥ ౯౮

ధ్రువసూక్తం జపిత్వాతు ధృడీకరణ మాచరేత్
స్తమ్భాన్తరం చతుర్హస్తం పఞ్చహస్తమథాపివా ॥ ౯౯

తత్సమం పట్టికాయామ మూర్ధ్వం పట్టిఞ్చ తత్సమమ్
ముకుళాధస్తా ద్వియఙ్గుళ్య మూర్ధ్వ పట్టిఞ్చ కారయేత్ ॥ ౧౦౦

తదధస్తా ద్వియఙ్గుల్యం పద్మపట్టిఞ్చ యోజయేత్
వలయద్వయ సంయుక్తం ప్రాదేశాత్పట్టికాన్తరమ్ ॥ ౧౦౧

పట్టికాయాశ్చ విస్తారం తాలం, తాలార్ధ మేవవా
అలంకారాది సర్వఞ్చ శిల్పిభిః కారయేత్క్రమాత్ ॥ ౧౦౨

ధర్మం జ్ఞానం ద్వయౌస్తమ్భౌ పట్టికా రవిసోమయోః
ఆయసైరజ్జుభిఃకృత్వా తథాన్యైర్వాపి కారయేత్ ॥ ౧౦౩

చతుర్వేద మయీంరజ్జుం చతుష్కోణేషు యోజయేత్
డోళాంకృత్వా యథాయోగ్యం దేవపీఠస్య చార్హత ః ॥ ౧౦౪

మహీఞ్చ ద్వికతాలేన వర్జయేల్లమ్బయేద్బుధ ః
డోలాయాశ్చాధిపో బ్రహ్మ వలయౌచాశ్వినౌమతౌ ॥ ౧౦౫

ఇన్ద్రాదిలోకపాలాంస్తు తత్తద్దేశే సమర్చయేత్
జయాదీంశ్చాప్సరాదీనామర్చయిత్వా బలింక్షిపేత్ ॥ ౧౦౬

మణ్డనం వస్త్రమాల్యైశ్చ నానావర్ణైస్సమాయుతమ్
తద్దినాత్పూర్వరాత్రౌచ విధినైవాఙ్కురార్పణమ్ ॥ ౧౦౭

తద్దినాత్పూర్వ రాత్రౌచ స్నపనంచాథ మోత్తమమ్
నవవస్త్రోత్తరీయాద్యైర్భూషణైరపి భూషయేత్ ॥ ౧౦౮

పూర్వోక్త విధినాస్త్వీర్య శయనాని యథాతథా
శయనే దేవమారోప్య పూజయిత్వా నివేదయేత్ ॥ ౧౦౯

తతఃప్రతిసరంబధ్వా దేవం దేవ్యౌ సహైవచ
శాయయిత్వా విధానేన రక్షాం తత్రైవ కారమేత్ ॥ ౧౧౦

ఔపాసాగ్నిం సంస్థాప్య దోలాపూర్వే౽థ ఉత్తరే
అఘారం విధివత్కృత్వా శాన్తింహుత్వా విశేషతః ॥ ౧౧౧

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఇ్చ శ్రీసూక్తఇ్చ యజేత్క్రమాత్
నారాయణాయ విద్మేతి శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ ౧౧౨

తన్మంత్రైశ్చహు తంకృత్వా ౦౦౦౦౦
పయోదధి ఘృతైర్యుక్తం హుత్వాలాజైశ్చ వైష్ణవమ్ ॥ ౧౧౩

నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్
ప్రభాతే సమనుప్రాప్తే యజమానయుతో గురుః ॥ ౧౧౪

స్నాత్వా సన్ధ్యాముపాస్యైవ దేవేశస్యాలయం వ్రజేత్
ప్రదక్షిణ నమస్కారైస్తత్ర తత్రైవ కారయేత్ ॥ ౧౧౫

★ కించిత్పటంముద్ధృత్య దేవము ద్వీక్ష్య చాననమ్
సంబోధ్య దేవదేవేశం పుష్పాఞ్జలిమథాచరేత్ ॥ ౧౧౬

విమోచ్య వస్త్రమాల్యాదీన్పునరన్యైశ్చ భూషయేత్
పాద్యాద్యర్ఘ్యాన్త మభ్యర్చ్య అపూపాదీన్ని వేదయేత్ ॥ ౧౧౭

పశ్చాద్దేవం సమానీయ యానమారోప్య చాదరాత్
పుష్పగన్ధైశ్చ ధూపైశ్చ దీపైరఙ్కుర సంయుతైః ॥ ౧౧౮

నయేద్దోలా సమీపేతు దేవం దేవ్యాసహైవచ
పుష్పవృష్టి సమాయుక్తైర్వేదధ్వని సమాయుతైః ॥ ౧౧౯

నృత్తగేయ సమాయుక్తైర్నానా వాద్యసమాయుతైః
ఆస్ఫోట జయశబ్దైశ్చ తోయధారా సమాయుతమ్ ॥ ౧౨౦

ఛత్రైః పింఛైశ్చ మాయూరైశ్చామరై స్తాలవృన్తకైః
డోలాసమీపే గత్వాతు చార్చయేత్తదను క్రమాత్ ॥ ౧౨౧

పుణ్యాహం వాచయేత్తత్ర ద్విజేభ్యో దానమాచరేత్
డోలామారోప్య దేవేశం విష్ణుసూక్తేన వైష్ణవైః ॥ ౧౨౨

శ్రీభూసూక్తైః జపిత్వైవ దక్షిణోత్తరతః క్రమాత్
దేవీభ్యాఇ్చ సమారోప్య రక్షాంతత్రైవ కారయేత్ ॥ ౧౨౩

★ కించిత్తరంగ

వాయుమన్త్రేణ దేవేశమానయేత శనైశ్శనైః
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యైరర్చయిత్వా విశేషతః ॥ ౧౨౪

అపూపాదీని భక్ష్యాణి దేవేశాయ నివేదయేత్
పానీయాచమనం దత్త్వా ముఖవాసం దదేత్పునః ॥ ౧౨౫

పశ్చాద్దేవం సమానీయచాస్థానే స్థాపయేద్గురుః
స్నానంకృత్వా విశేషణ దేవమానీయ చాదరాత్ ॥ ౧౨౬

(పూర్వస్థానే ప్రతిష్ఠాప్య అర్చయిత్వా హవిర్దదేత్ ।
పాయసాదిని వేద్యైవ పానీయాచమనే దదేత్ ।)

కర్పూరచూర్ణ సంయుక్తం ముఖవాసఞ్చ దాపయేత్
పుష్పాఞ్జలిఞ్చ బహుశో దేవదేవస్య పాదయోః ॥ ౧౨౭

ఆచార్యో యజమానశ్చ దేవమానీయ చాదరాత్
ప్రాణస్థానే ప్రతిష్ఠాప్యహ్యర్చయిత్వా విశేషత ః ॥ ౧౨౮

ఆచార్యో యజమానశ్చ దేవేశమనుమాన్యచ
దేవేశం శ్రీమహీయుక్తం మహాభాగవతైర్యుతమ్ ౧౨౯

అత్యన్త శాన్తికోదేవః పూజానం ప్రతిగృహ్యతామ్
ఇత్యను జ్ఞాప్య దేవేశం ప్రార్థయేత పునః పునః ॥ ౧౩౦

ఆచార్య దక్షిణాందత్త్వా బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్
ఏవంకృత్వా విధానేన డోలారోపణ మాదరాత్ ॥ ౧౩౧

సప్తజన్మకృతం పాపం తదహ్నైవ ప్రణశ్యతి
ఇహలోకే సుఖం భుక్త్వాచాన్తే సాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే వాస్తు బలిహరణవిధి అన్యదేవోత్సవాకరణ
వసన్తోత్సవ డోలారోహణవిధిర్నామ త్రయస్త్రింశో ऽధ్యాయః ॥

చతుస్త్రింశో ఽధ్యాయః

స్నపన విధిః

అథవక్ష్యే విశేషేణ దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః
సంక్షేపేణైవ సంప్రోక్తం స్నపనస్య విధిక్రమమ్ ॥ ౧

ఉత్తమం మధ్యమఞ్చైవ అథమఞ్చ త్రిథాభవేత్
ప్రత్యేకం త్రివిథం ప్రోక్తం నవధామార్గముచ్యతే ॥ ౨

పృథక్పృథక్చేత్కర్తవ్యం యథావిత్తాను సారతః
శ్రద్ధాభక్తి యుతశ్చైవ దేవస్య స్నపనం చరేత్ ॥ ౩

ప్రతిష్ఠాన్తోత్సవాంతేషు సర్వోపద్రవ నాశనమ్
విష్ణుపఞ్చ దినేచైవ గ్రహణే చన్ద్రసూర్యయోః ॥ ౪

అయనే విషువేచైవ ఉత్తరాయణ ఏవచ
గురుశుక్రోదయేచైవ తథైవాస్తమయేపిచ ॥ ౫

మాసర్క్షే యజమానర్క్షే అన్యసంక్రమణేషు చ
దుస్వప్నే వ్యాధిసమ్ప్రాప్తే దుర్భిక్షే శత్రుపీడితే ॥ ౬

భూకమ్పే ఽశని పాతేచ దిగ్దాహే పాంసువర్షకే
దేవస్య హసితేచైవ రుథిరే స్వేదనే తథా ॥ ౭

చలితేచాన్త్యజాతీయ సూతకోదక్య సంస్పృశే
శ్వకాక కుక్కుటాన్తస్థే సర్పగోధాస్తథైవచ ॥ ౮

అకాలే పూర్ణచన్ద్రేతు తథామాస క్షయేబుధాః
గన్ధర్వనగరే దృష్టే ప్రతిసూర్యే తథైవచ ॥ ౯

అనావృష్ట్యల్పవృష్ట్యాంచ అన్యదుత్పాతకాదిషు
ఏవమాదౌ సముత్పన్నే స్నపనఞ్చాత్ర కల్పయేత్ ॥ ౧౦

తదర్థమఙ్కురం తత్రచార్పయేద్దేశికోత్తమః
పశ్చాద్ద్రవ్యం ప్రగృహ్యైవ ప్రవక్ష్యామి క్రమంశృణు ॥ ౧౧

శాలివ్రీహి యవాశ్చైవ ముద్గగోధూమ తిల్వకమ్
తిలం మసూరచణక సర్షపాంశ్చ దశైవతు ॥ ౧౨

ఏవంచైవాఙ్కురార్థన్తు గృహీత్వాతు విశేషతః
★ అష్టమృత్తికాః ★
వల్మీక సస్యక్షేత్రేతు నదీతీర తటాకయోః ॥ ౧౩

గజశృఙ్గోద్ధృతే చైవ గోశృఙ్గేనవిశేషతః
దర్భేచ కుశమూలేతు కుళీరావాస ఏవచ ॥ ౧౪

ఏవంశుద్ధమృదం గ్రాహ్యం హిమవదాదిపర్వతాత్
★ అష్టపర్వతాః ★
హిమవన్మేరు విన్ధ్యాశ్చ విదూరం వేదపర్వతమ్ ॥ ౧౫

శతశృఙ్గం హరిశ్చన్ద్రం మహేన్ద్రాద్యష్ట పర్వతాః
శ్వేతం పీతం తథాకృష్ణం రక్తంశ్యామ నిభన్తథా ॥ ౧౬

అష్టాఙ్గులస ముత్సేధం విస్తృతన్తు షడఙ్గుళమ్
అగ్రంత్రయఙ్గులంఞ్చైవ మూలస్యార్థంచ విస్తరమ్ ॥ ౧౭

★ అష్టమంగళాని ★
శ్రీవత్సం రుక్మవర్ణన్తు రక్తాభం ఘటముచ్యతే
భేర్యంగారనిభం విన్ద్యాత్సితంచాదర్శనం క్రమాత్ ॥ ౧౮

శ్వేతాభం మత్స్యయుగ్మన్తు తన్నేత్రం రక్తముచ్యతే
అసితౌ తస్యపక్షౌతు మత్స్యయుగ్మం ప్రచక్షతే ॥ ౧౯

ఘ్రూణం కృష్ణసమాయుక్తమఙ్కుశం రాగమేవచ
తద్వర్ణ వర్ణంశఙ్ఖఞ్చ తదావర్తన్తు రక్తకమ్ ॥ ౨౦

సప్తాఙ్గుళోచ్ఛ్రయం తత్ర తన్మూలం చతురఙ్గుళమ్
ఏవం కృతేష్టమఙ్గల్యే వృక్షైర్యజ్ఞోక్త దారుభిః ॥ ౨౧

అథవా మృత్కృతం దగ్ధం తద్వర్ణోక్తస్య వర్ణకమ్
పర్వతానాం విశేషేణ కేచిత్తత్రోప పీఠికమ్ ॥ ౨౨

ప్రధానైర్ద్వాదశైర్ద్రవ్యైః పఞ్చగవ్యాదినాహరేత్
ప్రత్యేక మాధకం జ్ఞేయం గృహీత్వైవ యథాక్రమమ్ ॥ ౨౩

పంచగవ్య లక్షణమ్ ।
ఆఢకాత్షోడశాంశన్తు ఘృతంచైవాత్ర యోజయేత్
ధధిత్ర్యంశం గమయేచ్చత్ర్యంశం క్షీరం తథైవచ ॥ ౨౪

గోమయం చతురంశంచ గోమూత్రన్తు షడంశకమ్
యోజయేత్పఞ్చగవ్యేన మన్త్రంజప్త్వా యథాక్రమమ్ ॥ ౨౫

శుక్రమసీతి మన్త్రేణ దధిక్రావణ్ణ ఇత్యపి
ఆప్యాయస్వేతి చోచ్చార్య గన్ధద్వారాన్త దైవచ ॥ ౨౬

గ్రాయత్ర్యాచ క్రమేణైవ గోమూత్రాదీని యోజయేత్

★ **అన్యాని ప్రధాన ద్రవ్యాణి** । ★

ఘృతంమధు దధిక్షీరం గన్ధోదఞ్చాక్షతోదకమ్ ॥ ౨౭

ఫలోదక కుశోదఞ్చ రత్నంజప్యోదకం పరమ్
సర్వౌషధ్యుదకం చైవ ద్వాదశైతాని చాహరేత్ ॥ ౨౮

★ **మధులక్షణమ్** । ★

పుష్పద్రావణకం చైవ ఫలద్రావణకం మధు
ఏవన్త్వలాభే సంగ్రాహ్యం నారికేళజలన్తువా ॥ ౨౯

★ **కుశచందన అక్షతఫలోదకాదీనాం లక్షణమ్** । ★

చన్దనాద్యాది గన్ధైశ్చ యుక్తం గన్ధోదకం స్మృతమ్
కుశదూర్వాగ్రదర్భైర్వా మిశ్రితంవా కుశోదకమ్ ॥ 30

వ్రీహితణ్డుల సమ్మిశ్రమక్షతోదకముచ్యతే
కదళీచూత పనసైర్నారఙ్గం నారికేళకమ్ ॥ 3౧

మాతులుఙ్గఫలైర్యుక్తం ఫలోదకమితిస్మృతమ్

రత్నోదక జప్యోదక సర్వౌషధ్యుదక తత్తత్ప్రమాణమ్ ।

పద్మరాగఞ్చ పుష్యఞ్చ వైడూర్యం వజ్రసంయుతమ్ ॥ 3౨

మౌక్తికఞ్చ ప్రవాళఞ్చ మాణిక్యం మరకతం తథా
గోమేధికేన్ద్ర నీలాదియుతం రత్నోదకం భవేత్ ॥ 33

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్తయుతం జపేత్
ద్వాదశావర్త్య జప్యన్తు జప్యోదకమితిస్మృతమ్ ॥ 3౪

కైశ్చిదుక్తం విశేషేణ ఆపోహిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః
అష్టోత్తరశతం జప్యం జప్యోదక మితిస్మృతమ్ ॥ 3౫

సర్వబీజాని సంక్షిప్య సర్వౌషధ్యుదకం భవేత్
ప్రత్యేకమాఢకం గ్రాహ్యం న్యూనంచేదాభిచారికమ్ ॥ 3౬

దేవానాఞ్చ ఋషీణాఞ్చ నృపాణాఞ్చ కృతం యది
ద్రోణైర్ద్రోణార్ధకైర్యుక్తమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౩౭

అన్యద్రవ్యఞ్చ సంగ్రాహ్యం యథాక్రమమిహోచ్యతే
ప్రాగ్ద్రవ్యం చాప్యనుద్రవ్యం ద్వివిధం తదుదాహృతమ్ ॥ ౩౮

త్వక్చూర్ణఞ్చ కషాయఞ్చ మూలగ్రన్థమితి త్రిధా
పద్మఞ్చ కుముదఞ్చైవ బిల్వపత్రం తథైవచ ॥ ౩౯

కరవీరన్తు తులసీ పుణ్యపుష్పేతి సాజ్ఞితమ్
జాతీఫలఞ్చ కర్పూరం కోష్ఠంచోశీరమేవచ ॥ ౪౦

మరువం దమనఞ్చైవముద్గఞ్చ చణకం తథా
ఏతైరష్టైస్తు సంచూర్ణ మఙ్గోద్వర్తన ముచ్యతే ॥ ౪౧

★ కషాయ పంచతీర్థ ప్రమాణమ్ ★

మధూకాశ్వత్థ న్యగ్రోధఖాదిరం చాసవైర్యుతమ్
వకుళఞ్చేతి షట్చూర్ణం కషాయఞ్చేతి కథ్యతే ॥ ౪౨

నదీతటాకకూపేషు వాపీపల్వల పఞ్చకమ్
ఏతైస్తీర్థం దివాగ్రాహ్యం విపరీతం నకారయేత్ ॥ ౪౩

నిశిస్నానం యదిస్యాత్తు జలంగ్రాహ్యాగ్ని సన్నిధౌ

★ వనౌషధి ద్రవ్యాణి । ★

దూర్వాచ సహదేవీచ పాఠాసాహ్వయ మేవచ ॥ ౪౪

సింహీచనకులీ వ్యాఘ్రీ అనన్తాదిత్య సంయుతమ్
ఏతాన్వనౌషధీఃగ్రాహ్యం నవసఙ్ఖ్యాతు సాజ్ఞికమ్ ॥ ? ౪౫

★ హరిద్ర సర్వగన్ధ, తత్తద్వస్తు ప్రమాణమ్ । ★

హరిద్రాచాత్ర సంగృహ్య చూర్ణయిత్వా సమాహరేత్
హరేణుకఞ్చ స్థాణేయం పత్రం వ్యాఘ్రనఖా గురు ॥ ౪౬

మరుర్ద మనకఞ్చైవ మేరువాల యుతం తదా
జాతీఫలఞ్చ మాంసీచ కర్పూరైలా లవఙ్గకమ్ ॥ ౪౭

చన్దనోశీర సంయుక్తం స్థిరనారద సాదరమ్
కుస్తుమ్బురాదిభిర్ద్రవ్యైర్వింశత్యేకోనముచ్యతే ॥ ౪౮

సర్వగన్ధమితి జ్ఞేయం ప్రమాణమిహ ఉచ్యతే
సప్తాష్టపఞ్చ నిష్కంవా ప్రమాణం తత్ప్రగృహ్యాచ ॥ ౪౯

ఉత్తమఞ్చాష్ట నిష్కన్తు మధ్యమం సప్తనిష్కకమ్
అధమం పఞ్చనిష్కన్తు ప్రతిద్రవ్యం సమాహరేత్ ॥ ౫౦

అథవా త్రయనిష్కంవా న్యూనంచేదాభిచారికమ్
ఇతిక్రమేణ తద్గ్రాహ్యం నగ్రాహ్యం విపరీతకమ్ ॥ ౫౧

ప్రాణ్యఙ్గాది పురీషాది వర్జ్యమన్యత్ప్రగృహ్యాచ
★ మూలగంధాః । ★
పలాశక్షూర్వాపామార్గం భూపత్రం కరవీరకమ్ ॥ ౫౨

నన్ద్యావర్తం కుశఞ్చైవ మూలగన్ధాని సప్తచ
★ ధాతూని । ★
జాతిహింగుళకం చైవఅఞ్జనన్తు మనశ్శిలా ॥ ౫౩

గోరోచనం హరితాళం ధాతుద్రవ్యఞ్చ సంగ్రహేత్
కార్పాసేన కృతంవస్త్రం ఖణ్డప్లోతార్థమాహరేత్ ॥ ౫౪

వస్త్రం యజ్ఞోపవీతఞ్చ పవిత్రం భూషణాదికమ్
ఏవమాదీని సంగ్రాహ్య మృద్భాణ్డాదీని చాహరేత్ ॥ ౫౫

★ శరావకుంభ కరకాది లక్షణమ్ ।★
శరావం ప్రస్థసంపూర్ణం ద్రోణపూర్ణఘటం భవేత్
ద్రోణార్థం కరకంవిన్ద్యాత్కల శైరాఢకం స్మృతమ్ ॥ ౫౬

ఉదధానీం చతుర్ద్రోణం పూరితం సర్వమాహరేత్
సువర్ణేన కృతంసర్వం రాజతం తామ్రమేవవా ॥ ౫౭

పిత్తళైర్లోహ మిశ్రన్తు కృత్వాపాత్రన్తు సున్దరమ్
చషకఞ్చ హవిఃపాత్రం దర్పణఞ్చార్ఘ్య పాత్రకమ్ ॥ ౫౮

కాంస్యలోహేన తామ్రేణ సర్వపాత్రాణిచాచరేత్
ఏవంకర్తుమశక్తశ్చే త్పమ్యగ్దగ్ధం మృదాకృతమ్ ॥ ౫౯

ఖణ్డస్ఫుటిత కాళాదీన్వర్జయిత్వా సమాహరేత్
కలశార్థం కుశంకూర్చం సప్తపఞ్చ త్రయఃక్రమాత్ ॥ ౬౦

పరిస్తరణ కూర్చార్థం దశపఞ్చోత్తరం పునః
పూర్వరాత్రౌ విశేషేణ నిత్యపూజావసానకే ॥ ౬౧

విశేషం దేవమభ్యర్చ్య హవిరన్నం ప్రకల్పయేత్
ఆలయాద్దక్షిణే కుర్యాత్ప్రథమావరణే తథా ॥ ౬౨

★ శయనాస్తరణమ్ । ★
ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ అణ్డజాదీనిచాహరేత్
అథవా పఞ్చవస్త్రాణి కల్పయిత్వా సమన్త్రకమ్ ॥ ౬౩

తతః ప్రతిసరంబధ్వా శాయయీత హరింపరమ్
నృత్తగేయైశ్చ వాద్యైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ ౬౪

ప్రభాతే దేవముత్థాప్య దీపాన్తఞ్చ సమర్చయేత్
★ స్నపనాలయ క్రమః ।★
అథవక్ష్యే విశేషేణ స్నపనస్యాలయక్రమమ్ ॥ ౬౫

ప్రముఖేచోత్తరే చైవ ఈశాన్యాంవా ప్రకల్పయేత్
ద్వాదశైష్షోడశైస్తమ్భైః చతర్వింశతిరేవవా ॥ ౬౬

★ స్నపనవేది ప్రమాణమ్ ।★
ద్వాత్రింశత్స్తమ్భ సంయుక్తాం శతాన్తం-వాదికారయేదితి
మణ్డపం తత్రకుర్వీత కూటంవాథ ప్రపామపి ॥ ౬౭

★ పదభాగ నిర్ణయః । ★
సూత్రస్యారోపణోక్తేన వితానాద్యైరలఙ్కృతమ్
చతుర్ద్వార సమాయుక్తం మధ్యేశ్వభ్రం సమాచరేత్ ॥ ౬౮

ద్వివేదిసహితం శ్వభ్రమున్నతన్తు యుగద్వయమ్
అఙ్గులైశ్చ చతుస్త్రింశద్విస్తారమితి సొజ్ఞికమ్ ॥ ౬౯

విస్తారాద్ద్విగుణందీర్ఘముత్తరే జలమార్గకమ్
వేద్యోర్భాగన్తు విస్తారమేకైకం భాగమున్నతమ్ ॥ ౭౦

మృదావా సికతాభిర్వా శ్వభ్రం కుర్యాద్విచక్షణః
అథవా కారయేచ్చైవ శిలయాచేష్టకాథవా ॥ ౭౧

సుథయా పరిసంలేప్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః
★ తత్తత్పదే ద్రవ్య విన్యాసమ్ ★
పరస్తరణకూర్చన్తు మధ్యవేద్యుపరి న్యసేత్ ॥ ౭౨

పశ్చాద్బిల్వ పలాశాది మధ్యేక్షిప్త్వా విచక్షణః
పద్మస్యముకుళస్యైవ మోచపత్రం పగృహ్యాచ ॥ ౭౩

తద్వేద్యుపరిచాస్తీర్య స్వాసస్థంచేతిచోచ్చరన్
తచ్ఛ్వభ్రస్యైవపరిత ఐశాన్యాది ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౭౪

ద్వితాళ విస్తారయుతం భాగోన్నతయుతం క్రమాత్
తణ్డులైర్వ్రీహిభిర్వాథ పంక్తింకృత్వా యథాక్రమమ్ ॥ ౭౫

ద్వారార్థన్తు చతుర్దిక్షు ద్వితాలం తద్వ్యపోహ్యచ
ఏతైస్తు పఙ్క్తిం కృత్వాథ గోళకం తత్రచోన్నతమ్ ॥ ౭౬

అథవా తద్విశేషేణ సూత్రస్య పదమాచరేత్
పూర్వాన్తముత్తరాన్తఞ్చ షట్సూత్రన్తు ప్రసార్యచ ॥ ౭౭

ఏవన్తు పఞ్చవింశద్భిః పదమత్ర ప్రకల్పయేత్
మధ్యే శ్వభ్రఞ్చకర్తవ్యం పరితో ऽత్రవిశేషతః ॥ ౭౮

అష్టాపదానిపరితో లోపయేద్దేశికోత్తమః
పూర్వన్తు దక్షిణంచైవ పశ్చిమఞ్చోత్తరం క్రమాత్ ॥ ౭౯

చతుఃపురం విలోప్యైత ద్వారమేతద్విచక్షణః
అన్యైర్ద్వాదశభిఃకోష్ఠైః ద్వారమత్ర ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౧

ద్వితాల విస్తృతఞ్చైవ ఉన్నతన్తు షడఙ్గులమ్
త్రివేదిసహితం పీఠం అహిసంఖ్యం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౧

పఙ్క్త్యైశస్యార్ధపీఠన్తు నీలవారుణ మధ్యకే
ఈశాన సోమయోర్మధ్యే శాన్తపీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౨

తద్బహిశ్చైవ సఙ్కల్ప్య జయాదీనాంప్రకల్పయేత్
ప్రాగాదీశాన పర్యన్తం పృథక్పీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౮౩

ప్రోక్షయిత్వాతు తత్పఙ్క్తిం గాయత్రీఞ్చ సముచ్చరన్
సుమిత్రామితి మన్త్రేణ స్థలంచోల్లేఖయేద్బుధః ॥ ౮౪

దర్భానాస్తీర్య మన్త్రజ్ఞో హిరణ్యపాణి ముచ్చరన్
ఉక్తోదకఞ్చ సంగ్రాహ్య ధారాస్వితి సముచ్చరన్ ॥ ౮౫

వస్త్రేణోత్పవనంకృత్వా ప్రణవం మన్త్రముచ్చరన్
కలశాదీనిచాదాయ ప్రక్షాళ్యైవచ బుద్ధిమాన్ ॥ ౮౬

తన్తునా పరివేష్ట్యైవ ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై
యవాన్తరన్తు సంవేష్ట్యచాంగుళ్యంతరమేవవా ॥ ౭౭

ద్రవ్యైః యథోక్తైస్సంపూర్య కలశంప్రతికారయేత్
ధాన్యస్యోపరి సంస్థాప్య ప్రతిద్రవ్యం సమాచరేత్ ॥ ౭౮

★ ప్రాగ్ద్రవ్యమ్ ★

పర్వతాశ్చ మృదశ్చాపి అఙ్కురం ధాన్యమేవచ
మఙ్గళాదీని సర్వాణి ప్రాగ్ద్రవ్యమితి కథ్యతే ॥ ౭౯

★ అనుద్రవ్యాణి ★

చూర్ణఞ్చ పుణ్యపుష్పఞ్చ తీర్థంవారి కషాయకమ్
తథావనౌషధీర్యుక్తం చూర్ణం హారిద్రమేవచ ॥ ౮౦

మూలగన్ధఞ్చ సర్వఞ్చ అనుద్రవ్యాణి కీర్త్యన్తే
పఞ్చైయథోక్త స్థానేతు న్యసేద్ద్రవ్యం మృదాదికమ్ ॥ ౮౧

ఈశానస్య హరేర్మధ్యే మృదాదీన్యష్టసంన్యసేత్
పృథక్శరావే సన్యస్య ఉదుత్యంచిత్రముచ్చరన్ ॥ ౮౨

ద్వారస్య వామకోణేతు ఇదంవిష్ణురితిబ్రువన్
హిమవత్పర్వతాదీని న్యసిత్వా దేశికోత్తమః ॥ ౮౩

ఇన్ద్రపావకయోర్మధ్యే శుక్రంతేతి సముచ్చరన్
శాలిధాన్యాది సన్యస్య యమపావక మధ్యమే ॥ ౮౪

అఙ్కురంచాత్ర సన్యస్య సోమ ఓషధిముచ్చరన్
ఇన్ద్రాదీశానకోణేషు ద్వారదక్షిణ పార్శ్వతః ॥ ౮౫

మఙ్గళఞ్చ సుసన్యస్య శ్రీవత్సాదీన్యథాక్రమమ్
శంసాని యచ్ఛత్యుక్త్వా తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౮౬

ఇన్ద్రాదీని తథాస్థాప్య ఇదం విష్ణురితి బ్రువన్
ప్రధానైర్ద్వాదశైఃస్థాప్య ఐశాన్యాదీని కారయేత్ ॥ ౮౭

తత్కోణే పఞ్చగవ్యన్తు ఉపస్నానయుతం న్యసేత్
ప్రధానస్యైకముద్దిష్టముపస్నానం పృథక్పృథక్ ॥ ౮౮

తత్రప్రధానస్య పరిత ఉపస్నానాని అష్టకమ్
ఏవంప్రతిపదంన్యస్య పఞ్చగవ్యాదిషు న్యసేత్ ౮౯

ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణవై సోమేశానాన్త మేవచ
ఏవంషణ్ణవతిస్థాప్య మన్యైశ్చైవ ఋతుద్వయమ్ ॥ ౧౦౦

చతుర్హరిద్రచూర్ణార్ధమన్యత్తీర్థోదకం స్మృతమ్
సాతిష్టేతిచ మన్త్రేణ ఉపస్నానేషు సన్యసేత్ ॥ ౧౦౧

అధవా తస్యవామేతు న్యసిత్వా మన్త్రపారగః
ఇమాస్సుమనసే త్యుక్త్వా యమనైర్ఋుతమధ్యమే ॥ ౧౦౨

పుణ్యపుష్పాణి నిక్షిప్య స్థాపయిత్వా విచక్షణః
నీలవారుణయోర్మధ్యే చూర్ణం జాతీపలస్యచ ॥ ౧౦౩

వన్ద్యేనపేష ఉచ్చార్య ఏతద్ద్రవ్యం న్యసేద్బుధః
వరుణోదానయోర్మధ్యే యేతేశతమితి బృవన్ ॥ ౧౦౪

అశ్వత్థాది కషాయఞ్చ స్థాపయిత్వా తతఃపరమ్
తతఃపరం తీర్థతోయంన్యసేద్వారుణ ముచ్చరన్ ॥ ౧౦౫

ఉత్తరేశానయోర్మధ్యే సింహికాది వనౌషధీః
రుద్రమన్యేతి మన్త్రేణ తేనద్రవ్యఞ్చ సన్యసేత్ ॥ ౧౦౬

నీలపఙ్క్తీశయోర్మధ్యే సినీవాలీతిచోచ్చరన్
హరిద్రచూర్ణంసంస్థాప్య సోమేశానస్య మధ్యమే ॥ ౧౦౭

హారేణుకం సర్వగన్ధం ఇమేగన్ధేతి కారయేత్
తత్పురుషాయేతి మన్త్రేణ ఐశాన్యే ౨త్ర విశేషతః ॥ ౧౦౮

భూషణైర్యజ్ఞసూత్రన్తు ప్లోతవస్త్రోత్తరీయకమ్
మూలగన్ధం పలాశాద్యైరుక్తధాతూన్న్యసేత్క్రమాత్ ॥ ౧౦౯

విష్ణుగాయత్రిముచ్చార్య ప్రణవంవా సముచ్చరన్
మృదాదీనిచ సంస్థాప్య అష్టోత్తర శతంక్రమాత్ ॥ ౧౧౦

ప్రచ్ఛాద్యచనవైర్వస్త్రైర్ద్రవ్యం ప్రతిసమాచరేత్
దేవం దేవ్యౌ సమానీయ శ్వభ్రమధ్యే ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౧౧

★ స్నానశ్వభ్రేదేవ స్థాపనమ్ ★

అధవా వినాచరేద్దేవీం స్వస్తిసూక్తం సముచ్చరన్
తద్వేద్యాన్తు జయాదీనిచార్చయేత్తదనుక్రమాత్ ॥ ౧౧౨

★ జయాద్యర్చనమ్ ★

జయాఞ్చ విజయాం విన్దాం నన్దకాంపుష్టికామపి
కుముద్వతీముత్పలకాం విశోకామపి పూజయేత్ ॥ ౧౦౩

★ తత్తద్ద్రవ్యాధిదేవతాహ్వానమ్ ★

ప్రాగాదివేద్యాఃపరితః పఙ్క్తౌ పఙ్క్తీశ మర్చయేత్
మృద్దేవతాతు భూదేవీ పర్వతేశస్తు పావకః ॥ ౧౦౪

వాయుర్వ్రై ధాన్యదేవో ఽభూద్గరుడో ఽఙ్కురదేవతా :
మఙ్గళాధపతిశ్శుక్రః పఞ్చగవ్యాధిపశ్శివః ॥ ౧౦౫

తథైవ విశ్వేదేవాస్స్యురుపస్నానాధి దేవతా :
సామవేదేఘృతేశస్స్యాదుపస్నానస్యవత్సరా : ౧౦౬

ఋగ్వేదో ,మధుదేవస్స్యాపస్నానే ప్రజాపతిః:
యజుర్వేదో దధీశో ఽభూదుపస్నానే కపర్దినః ॥ ౧౦౭

క్షీరే ఽధర్వణ వేదఞ్చ ఉపస్నానే ఽశ్వినౌస్మృతః
గన్ధోదకే షడృతవో మరుతస్తదనన్తరమ్ ॥ ౧౦౮

అక్షతేశో విశ్వమూర్తిరుపస్నానే బృహస్పతిః
ఫలోదకేతు సోమఞ్చ ఉపస్నానేత్వనన్తకమ్ ॥ ౧౦౯

కుశోదకస్య మునయో ఉపస్నానేతు తక్షకః
విష్ణుః రత్నోదకేశస్స్యాద్గన్ధర్వాస్తదనన్తరమ్ ॥ ౧౧౦

మన్త్రః జప్యోదకేశస్స్యాదుపస్నానేతు పుష్టికః (శ)
సర్వౌషధ్యుదకే భానురుపస్నానే ఽప్సరోగణాః ॥ ౧౧౦

పుణ్యపుష్పేషు ధాతారం చూర్ణేచాప్యనపాయినమ్
వరుణః కషాయదేవస్స్యాత్తీర్థే దేవంజ.గద్భువమ్ ॥ ౧౧౨

వనౌషధీశోరుద్రో ఽభూత్సినీవాలీ హరిద్రకే
ఉపస్నానే రాకాస్యాత్సర్వగన్ధే శతక్రతుః ॥ ౧౧౩

బ్రహ్మాణం మూలగన్ధేతు ప్లోతవస్త్రే పురన్దరమ్
ధాతూనామపి దుర్గాశ్చ తత్తద్రవ్యధరా అమీ ॥ ౧౧౪

ఇతి శ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయం వాసాధికారే
స్నపనద్రవ్యసముచ్చయ స్థాపనక్రమ ద్రవ్యాధిప విధిర్నామ చతుస్త్రింశో ఽధ్యాయః

పఞ్చత్రింశో ఽధ్యాయః

★ నవవిధ స్నపన లక్షణమ్ ★

అతఃపరం నవవిధం కలశైస్స్నపనక్రమమ్
శతాధిక సహస్రాన్త ముత్తమాధమ మధ్యయమ్ ॥ ౧

ఏకైకం త్రివిధంజ్ఞేయం నవధామార్గముచ్యతే
స్నపనం ద్వివిధంప్రోక్తం భద్రంక్షుద్రమితి ద్వయమ్ ॥ ౨

క్షుద్రఞ్చాత్ర ప్రకుర్వీత దేవస్య ప్రముఖేకృతే

★ క్షుద్రమ్ ★

పూర్వాన్తముత్తరాన్తంతు వేదాఖ్యం సూత్రమాలిఖేత్ ॥ ౩

ఏవం నవపదంకృత్వా మధ్యమాదీని కారయేత్
నన్దాఖ్యం కలశంగ్రాహ్యం పూరయేదుక్తవారిణా ॥ ౪

నిక్షిప్యకూర్చం ప్రత్యేకముపస్నానయుతః బుధః
ఏవమష్టాధశైః స్థాప్య మధ్యమాద్యాదినాకృతమ్ ॥ ౫

సువర్ణం రత్నబీజఞ్చ కుశంపుష్పం తథైవచ
క్షీరగన్ధాక్షతంతత్ర మధ్యమాదీని నిక్షిపేత్ ॥ ౬

నవవస్త్రేణ సంచ్ఛాద్య కలశాన్ప్రతిచాచరేత్
వైష్ణవం విష్ణుగాయత్ర్యా ఆపోహిష్ఠేతిచోచ్చరన్ ॥ ౭

హిరణ్య పవమానాభ్యాం పురుషసూక్తయుతం పునః
ఋతం సత్యం పరమితి శ్రీభూసూక్త ద్వయంక్రమాత్ ॥ ౮

యధాక్రమేణ సంస్థాప్య దీపాన్తం తత్రచార్చయేత్
అభిషేకం తతఃకృత్వా తత్తన్మన్త్రేణ కారయేత్ ॥ ౯

నమోవరుణేతి మన్త్రేణ తదుపస్నాన మాచరేత్
కలశైశ్చతుర్దశైః స్థాప్య ప్రతిష్ఠోక్తక్రమేణవై ॥ ౧౦

దేవేశం చాభిషిచ్యైవ పురుషసూక్తం సవైష్ణవమ్
కలశైఃపఞ్చ వింశద్భిః స్థాపయిత్వా విచక్షణః ॥ ౧౧

ప్రధానమేకం తత్రైవ ఉపస్నానైక ముచ్యతే
పదమేకం ద్వయంస్థాప్య ఏకం హారిద్ర చూర్ణకమ్ ॥ ౧౨

ఏవమేవ క్రమేణైవ కలశైః పఞ్చ వింశతిః
అర్చయిత్వాభిషిచ్యైవ మధ్యమాధమముత్తమమ్ ॥ ౧౩

ఏవంత్రివిధంక్షుద్రం భద్రంచా శ్రుణుత్రద్విజాః

★భద్రస్నపనమ్★

శతాధికం యదిస్యాత్తు తధావిత్తానుసారతః ॥ ౧౪

విస్తృతం దశహస్తన్తు పఙ్క్తింకృత్వా ప్రదక్షిణమ్
యధోక్తవచ్చతుర్ద్వారం కల్పయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౫

పఞ్చావరణ వత్స్థాప్య పూర్వవచ్చేచ్ఛతద్వయమ్
ఏవంసహస్ర కలశైఃస్థాపయిత్వాభిషేచయేత్ ॥ ౧౬

అధవా కల్పయేద్ద్విద్వాన్దశ పఙ్క్త్యత్ర కల్పయేత్
ప్రతిపఙ్క్త్యన్తరేతస్య మార్గాస్తం తద్వితాలకమ్ ॥ ౧౭

సర్వం ప్రధాన ద్రవ్యఞ్చ స్థాపయిత్వా ప్రతిప్రతి
అష్టాధికశతం స్థాప్య పృధక్చైవాత్ర కారయేత్ ॥ ౧౮

చతుర్వింశతి సంస్థాప్య అనుప్రాద్రవ్య మాచరేత్
అధమాధమమిత్యుక్తం జ్ఞాత్వాచైవ విచక్షణః ॥ ౧౯

అనుప్రాద్రవ్యయుక్తన్తు శతమష్టాధికం చరేత్
అధవా మధ్యమం ప్రోక్త మధమోత్తమ ముచ్యతే ॥ ౨౦

కలశైశ్శతద్వయం ప్రోక్తమధమోత్తమముచ్యతే
కలశైశ్శత ద్వయం ప్రోక్తం సర్వద్రవ్య యుతం పునః ॥ ౨౧

దేవేశం చాభిషిచ్యైవ అధమోత్తమ ముచ్యతే
శతద్వయం మధ్యమంస్యాదధమన్తు శతాష్టకమ్ ॥ ౨౨

అధవాచేద్విశేషేణ సర్వద్రవ్యయుతం క్రమాత్
అనుప్రాద్రవ్యయుక్తఞ్చ చత్వారింశాష్టకైర్యుతమ్ ॥ ౨౩

అధమంమధ్యమంజ్ఞేయ ముత్తమన్తు విశేషతః
తత్క్రమం ద్విగుణంకుర్యాదుత్తమం తదుదాహృతమ్ ॥ ౨౪

త్రయస్త్రయః ప్రధానాది ఉపస్నానాది పఞ్చకమ్
ఏవంచైవాభిషిచ్యైవ మధ్యమంచేతి కీర్త్యతే ॥ ౨౫

ద్వౌద్వౌ ప్రధానమేవాత్ర ఉపస్నానం గుణద్వయమ్
ఏవంచైవాభిషిచ్యాథ అధమంతదుదాహృతమ్ ॥ ౨౬

ప్రధాన ఞ్చైకముద్దిష్టముపస్నానన్తు సప్తకమ్
ఏవంక్రమేణ సంస్నాప్య కేచిచ్చైవోత్తమం భవేత్ ॥ ౨౭

అథవాకారయే ద్విద్వాన్విశేషఞ్చాత్ర వక్ష్యతే
చతుస్తీర్థోదకైర్యుక్తముపస్నానాష్టకైర్యుతమ్ ॥ ౨౮

అనుప్రాగ్ద్రవ్యయుక్తన్తు అష్టోత్తరశతం క్రమాత్
అష్టోత్తర శతైః స్నాప్య అథమోత్తమముచ్యతే ॥ ౨౯

శతాష్ట ద్విగుణం స్నాప్య మధ్యమాధమ మీరితమ్
త్రిగుణం మధ్యమంప్రోక్తం పఞ్చభిర్గుణయేత్తథా ॥ ౩౦

మధ్యమోత్తమ మిత్యాహుష్షడ్గుణం చోత్తమంతథా
అహిసఞ్జ్యాభిషిచ్యైవ ఉత్తమా మధ్యమంస్మృతమ్ ॥ ౩౧

దశభిర్గణయేస్స్నాప్యముత్తమోత్తమమీరితమ్
అథకేచిద్వదన్త్యస్మిన్ స్నపనఞ్చోత్తమం భవేత్ ॥ ౩౨

అశీత్యుత్తర సాహస్రకలశైస్స్నాపయేద్బుధః
ఏవం నవవిధైస్స్నాప్య యజమానస్యచే చ్ఛయా ॥ ౩౩

★అశక్తస్యఏక కలశస్నపనమ్★

ఏవంకర్తు మశక్తశ్చేల్లఘూపాయేన చోచ్యతే
సౌవర్ణం రజతంవాథ పూరయిత్వాథకం కృతమ్ ॥ ౩౪

ఏకంకలశమాదాయ ధాన్యవేద్యుపరి న్యసేత్
తస్యైవ పరితోఽభ్యర్చ్య సర్వదేవాన్యథాక్రమమ్ ॥ ౩౫

ఉక్తద్రవ్యాద్యలాభేతు స్మృత్వా పుష్పంసమర్పయేత్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తఞ్చ పురుషసూక్తయుతః పునః ॥ ౩౬

సూక్తమేకాక్షరం జప్త్వా సహస్రావర్త్య కారయేత్
ఏవంఞ్చైవాభిషిచ్యైవ సర్వదోషస్య శాన్తయే ॥ ౩౭

అన్యత్కామార్థ సిద్ధిస్స్యాద్దేవేశఞ్చాభిషేచనమ్
గృహార్చనం యదిస్యాత్తు శ్వభ్రఞ్చాత్ర వినాకృతమ్ ॥ ౩౮

తత్పదస్యోపరిస్థాప్య కుమ్భమాపూర్య బుద్ధిమాన్
అన్యత్పూర్వం తథాకుర్యాత్సర్వశాస్త్రేణ నిశ్చయః ॥ ౩౯

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్ మన్త్రంచ శృణుతద్విజాః ॥

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే స్నపనమార్గభేదోనామ పఞ్చత్రింశో ౽ధ్యాయః

షట్త్రింశో ౽ధ్యాయః

★మన్త్రాభిషేచనమ్★

★ స్నపనప్రయోగ క్రమః ★

అథవక్ష్యే విశేషేణ క్రమాన్మన్త్రాభిషేచనమ్
పూర్వమాచార్య మాహూయ వస్త్రాభరణ కుణ్డలైః ॥ ౧

పూజితో యజమానేన పశ్చాత్కార్యం సమాచరేత్
ప్రాశయేద్దధి మన్త్రజ్ఞో దధిక్రావణ్ణచోచ్చరన్ ॥ ౨

అప ఆచమ్య శుద్ధాత్మా ఉష్ణీషఞ్చోత్తరీయకమ్
ధారయేత పవిత్రఞ్చ హస్తాభ్యామఙ్గులీయకౌ ॥ ౩

ఊర్ధ్వపుణ్డ్రాఙ్కితాదీని కుర్యాత్తద్దేశికోత్తమః
దేవదేవం సమభ్యర్చ్య ఉపచారైస్త్రయోదశైః ॥ ౪

అథవాచాష్టభోగేన చార్చయేద్విష్ణుమవ్యయమ్
శ్వభ్రస్య వామభాగేచ గన్ధపుష్పాదినాహరేత్ ॥ ౫

కలశం కూర్చయుక్తన్తు పూరయిత్వాహరేద్బుధః
ద్రవ్యంప్రతి సమభ్యుక్ష్య కూర్చయుక్తేన వారిణా ॥ ౬

ప్రణవం మన్త్రముచ్చార్య తేనకర్మ సమాచరేత్
ఆదాయ ద్రవ్యముద్ధృత్య లలాటాన్తన్తుకారయేత్ ॥ ౭

సకృత్ప్రదక్షిణం కృత్వా తన్మన్త్రేణాభిషేచయేత్
ప్రదక్షిణ త్రయంవాపి కారయేదితికేచన ॥ ౮

విష్ణుఞ్చపురుషం సత్యమచ్యుతంచానిరుద్ధకమ్
ఏవంమన్త్రం సముచ్చార్య తత్రకార్యం సమాచరేత్ ॥ ౯

తత్తత్పాత్రం వ్యపోహ్యైవ పాణిభ్యాం క్షాళయేత్పునః
అథవా పాత్రమాదాయ పూర్వస్థానేతు సన్న్యసేత్ ॥ ౧౦

ద్రవ్యంప్రతివిశేషేణ శోధయిత్వార్చయేత్క్రమాత్
★స్నానేఅష్టోపచారాః★
ఆచామం శాటికాచ్ఛాద్య పుష్పగన్ధఞ్చ ధూపకమ్ ॥ ౧౧

దీపమర్ఘ్యం తథాచామమర్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః
ఏకాక్షరమితీత్యుక్త్వా మృదాదీంశ్చాభిషేచయేత్ ॥ ౧౨

విశ్వేనిమగ్న ఇత్యుక్త్వా పర్వతేన ప్రదక్షిణమ్ (?)
(ధాన్యైశ్చ) యవాద్యైః స్నాపయిత్వైవ ప్రాణప్రసూతిముచ్చరన్ ॥ ౧౩

వితత్యబాణ మిత్యుక్త్వా అఙ్కురేణైవచార్చయేత్
త్వంవజ్రేణేతి మన్త్రేణ మఙ్గళేన ప్రదక్షిణమ్ ॥ (?) ౧౪

వసోఃపవిత్రమిత్యుక్త్వా పఞ్చగవ్యాభిషేచనమ్
వారీశ్చతస్ర ఇత్యుక్త్వా సర్వోపస్నానమాచరేత్ ॥ ౧౫

అగ్నఆయాహి మన్త్రేణ ఘృతేనైవాభిషేచయేత్
అగ్నిమీళేతి మన్త్రేణ మధునాచాభిషేచయేత్ ॥ ౧౬

పశ్చాదిషేత్వోర్జేత్వేతి దధ్నావైస్నాపయేద్ధరిమ్
శన్నోదేవీరితీత్యుక్త్వా క్షీరంవైచాభిషేచయేత్ ॥ ౧౭

అభిత్వాశూర ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేద్గన్ధవారిణా
ఇమాఓషధ ఇత్యుక్త్వా స్నాపయేదక్షతోదకైః ॥ ౧౮

జపందత్వేతిచోచ్చార్య ఫలోదంచాభిషేచయేత్
చత్వారీతిచమన్త్రేణ కుశోదంచాభిషేచయేత్ ॥ ౧౯

నారాయణాయ విద్మేతి రత్నోదంచాభిషేచయేత్
పూతస్తస్యేతి మన్త్రేణ జప్యోదంచాభిషేచయేత్ ॥ ౨౦

చత్వారి శృఙ్గేత్యుచ్చార్య సర్వౌషధ్యుదకం దదేత్
ధాతా విధాతేత్యుచ్చార్య పుణ్యపుష్పేణచార్చయేత్ ॥ ౨౧

ఋచోయజూగ్ంషీత్యుచ్చార్య చూర్ణైఃస్సంస్నాపయేద్గురుః
సపేషదేవేత్యుచ్చార్య కషాయోద్వర్తనంపునః ॥ ॥ ౨౨

ససర్వవేత్త మన్త్రేణ తీర్థోదైఃశ్చాభిషేచయేత్
సామైశ్చసాంగమిత్యుక్త్వా అర్చయిత్వా వనౌషధీః ॥ ౨౩

హరిద్రాచూర్ణ సంస్నానం అతోదేవాదిచోచ్చరన్
యమధ్వరేతి.పుష్పంవా సకృద్దేవం పరీత్యచ ॥ ౨౪

పాదౌపుష్పాఞ్జలిందత్త్వా క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ
త్వంస్త్రీపుమానితి ప్రోచ్య లేపయేత్సర్వగన్ధకైః ॥ ౨౫

ఉష్ణోదకేన సంస్నాప్యచాపోహిష్ఠేతి చోచ్చరన్
నిత్యస్నానోక్తమార్గేణ శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ॥ ౨౬

మిత్రస్సుపర్ణ ఇత్యుక్త్వా ప్లోతేన పరిమృజ్యచ
సువస్త్రాద్యైరలఙ్కృత్య పూర్వోక్తైనైవ కారయేత్ ॥ ౨౭

త్వంభూర్భువేతి మన్త్రేణ మూలగన్ధేన మార్జయేత్
య ఏవం నిత్య మిత్యుక్త్వా భూషణైరపి భూషయేత్ ॥ ౨౮

బుద్ధిమతామిత్యుచ్చార్య ధాతూంశ్చైవాప్యలఙ్కృతమ్
పాద్యమాచమనం దద్యాదాలయఞ్చ ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౨౯

స్వస్తిసూక్తాది సూక్తైశ్చ జప్త్వాచైవాత్రకారయేత్
అర్చాస్థానేతు సంస్థాప్య పూజయిత్వోక్త మార్గతః ॥ ౩౦

మహాహవిః ప్రభూతంవా యథాశక్తి నివేదయేత్
ధ్రువార్చనం యదిస్యాచ్చేత్థాపయేన్మంటపాన్తరే ॥ ౩౧

ధ్రువేణాభ్యన్తరం స్థాప్య సర్వం పూర్వవదాచరేత్
★ స్నపనేబేర విశేషః ★
అథవా బలిబేరంవా ఔత్సవంవాథ కారయేత్ ॥ ౩౨

ఏవంచైవాభిషిచ్యైవ విశేషంచాత్ర వక్ష్యతే
బలిబేరాది హీనంచేద్ధ్రువేణైవ సమాచరేత్ ॥ ౩౩

అత్రైవచోత్సవాదీని నకుర్యాదితి శాసనమ్
ఏవంయఃకురుతే భక్త్యా ఐహికా ముష్మికాయచ ॥ ౩౪

ఏవంక్రమేణ సంప్రోక్తమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః
అనుక్తంచైవ యత్సర్వం యుక్తితఃకారయేత్క్రమాత్ ॥ ౩౫

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయం
వాసాధికారే మన్త్రస్నపనప్రయోగవిధిర్నామ షట్త్రింశో౽ధ్యాయః

సప్తత్రింశో ऽధ్యాయః

★ శుద్ధస్నపనవిధిః ★

★ శుద్ధస్నపనమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి శుద్ధస్నానవిధిం పరమ్
ఆస్థానమణ్డపేచైవ స్నపనాలయఏవవా ॥ ౧

అలఙ్కృత్య వితానాద్యైర్దర్భమాలా విలమ్బితమ్
ప్రోక్ష్యోపలిప్య విధినా శ్వేతచూర్ణైరలఙ్కృతమ్ ॥ ౨

శన్నోనిధత్తాముచ్చార్య సాఙ్కురైః పాలికాదిభిః
తన్మధ్యే విష్టరంన్యస్య తదూర్ధ్వే వస్త్రమాస్తరేత్ ॥ ౩

స్నానద్రవ్యాణి సంభృత్య నిత్యపూజోక్తమార్గతః
పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౪

ఉచ్చార్య శకునసూక్తఞ్చ దేవమాదాయ చాదరాత్
అతో దేవాది మన్త్రేణ స్థాపయేత్తం హరింపరమ్ ॥ ౫

పూర్వ వస్త్రం విసృజ్యైవ అన్యత్తు పరిధాయచ
అవాహనాది పాత్రఞ్చ పూర్వవత్స్థాపయేద్బుధః ॥ ౬

బ్రాహ్మమాసన మాస్థాయ దేవదక్షిణ పార్శ్వతః
దేవేశం ప్రాఙ్ముఖం వీక్ష్యం ఉత్తరాభిముఖో ऽర్చయేత్ ॥ ౭

ఉత్తరాభిముఖం దేవం పశ్చిమాభి ముఖోర్చయేత్
తథైవ దక్షిణేవీక్ష్యం ప్రాఙ్ముఖస్సమ్య గర్చయేత్ ॥ ౮

విపరీతేనచైవాన్యద్దిఙ్ముఖంనార్చయేద్ధరిమ్
తస్మాత్పర్వ ప్రయత్నేన దక్షిణే సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౯

అన్యథా వామపార్శ్వేతు అర్చనం నార్హతిఃహరేః
నిత్యపూజోక్త మార్గేణ దేహ(వే)న్యాసాది కారయేత్ ॥ ౧౦

స్నానద్రవ్యాణి సర్వాణి యథార్హం ప్రోక్షయేత్సుధీః
ఇన్ద్రాది పరివారాదీన్ తత్తత్స్థానే సమర్చయేత్ ॥ ౧౧

ప్రణమ్య దేవదేవేశం స్థితిన్యాసం సమాచరేత్
పూర్వవత్ధ్యానమావిశ్య దేవమానమ్య పూర్వవత్ ॥ ౧౨

అత్వరం దేవమాదాయ స్నానపీఠే నివేశయేత్
పూర్వంమన్త్రాసనోక్తేన కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౩

★ అభ్యంగస్నాన వర్జనీయతిథయః ।★

అష్టమ్యాఞ్చనవమ్యాఞ్చ చతుర్దస్యాంచపర్వణి
(అష్టమ్యాఞ్చ చతుర్ద్యాఞ్చ పఞ్చదస్యాం త్రిజన్మని)
ధావనాభ్యంజనే చైవ వర్జ్యం శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౧౪

పశ్చాత్స్నానాసనంకల్ప్య పాద్యమాచమనం దదేత్
నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ కారయిత్వా విచక్షణః ॥ ౧౫

అలఙ్కారాసనం కల్ప్య పాదుకం దాపయేద్బుధః
భూరసీత్యాది మన్త్రేణ చాసనం సంవిశేత్సుధీః ॥ ౧౬

నిత్యార్చనోక్త మార్గేణ సర్వందత్వా విచక్షణః
దణ్డవత్ప్రణమే ద్భూమౌ క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ॥ ౧౭

పశ్చాద్భోజ్యాసనం కల్ప్య తస్యోక్తం సర్వమాచరేత్
అపూపాదీని భక్ష్యాణి దేవేశాయ నివేదయేత్ ॥ ౧౮

పునరాచమనం దత్వా ముఖవాసం ప్రదాపయేత్
ఉపలాల్యచ దేవేశం యానమారోప్య పూర్వవత్ ॥ ౧౯

యాత్రాసనోక్త మార్గేణ కృత్వాసర్వం సమాచరేత్
ప్రదక్షిణం శనైఃకృత్వా ప్రవిశ్యాన్తః పురేపునః ॥ ౨౦

ద్వారపార్శ్వేచ తిష్ఠన్తం భక్తాంశ్చైవ సమీక్ష్యచ
విసర్జయిత్వా భక్తానాం గీర్భిస్సన్మాన పూర్వకమ్ ॥ ౨౧

అర్చాపీఠే ప్రతిష్ఠాప్య పూర్వవన్మన్త్ర ముచ్చరన్
పుష్పాంజలిం దదేత్పశ్చా ద్విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ ౨౨

దివ్యోపచార హీనశ్చే త్క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ
భక్తియుక్తస్య యాపూజా అథమాప్యుత్త మాభవేత్ ॥ ౨౩

భక్తిహీనాచ యాపూజా ఉత్తమా అపినశ్యతి
ఏవం యఃకురుతే భక్త్యా విష్ణులోకం సగచ్ఛతి ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే శుద్ధస్నానోక్త విధిర్నామ సప్తత్రింశో ఽధ్యాయః

అష్టత్రింశో ௨ధ్యాయః

★ పవిత్రోత్సవః ★

★ ఋషయ ఊచుః । ★

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ నమస్తే బ్రహ్మవిత్తమ
త్వత్ప్రసాదాదశేషేణ సూత్రస్యారోపణం పరమ్ ॥ ౧

సూత్రసంఖ్యా విశేషేణ మానోత్కృష్ట్యం తథైవచ
తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో వదత్వం వదతాంవర ॥ ౨

భృగురువాచ ।
ఏతత్సర్వం ప్రవక్ష్యామి శ్రుణుధ్వం మునిసత్తమాః
యుష్మాభిశ్చోదితం సర్వం ప్రవక్ష్యామ్యాను పూర్వశః ॥ ౩

సాధూక్తం సర్వకర్మణాం సారమేతద్ధ్వి నిశ్చితమ్
అస్యార్థస్యతు జిజ్ఞాసా యదియజ్ఞఫలం లభేత్ ॥ ౪

★ ఋషయ ఊచుః । ★

అకృతేచైవ కాహానిః కృతే కింఫలమేవచ
కఃకాలః కాతిథిః ప్రోక్తా కేచిత్తంతు విశేషతః ౫

విధిరేషాంచ సూత్రాణాం ఏకబేరం విశేషతః
బహుబేర విధానేన పరివారైర్యథాక్రమమ్ ॥ ౬

కిం ప్రమాణం పవిత్రాణాం గ్రన్థిభేదాః పవిత్రకే
అధివాస విధానం తత్కౌతుకస్యచ బన్ధనమ్ ॥ ౭

తత్తన్న్యాసం కథఞ్చైవ తేషాఞ్చైవాభి మన్త్రణమ్
హోమకాల విధానఞ్చ పవిత్రారోపణం హరేః ॥ ౮

వక్ష్యతేచ విసర్జఞ్చ విష్ణో రారాధనం నృణామ్

★ పవిత్రారోపణ క్రమః । ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి సూత్రస్యారోపణ క్రమమ్ ॥ ౯

భుక్తిం చైవతథాముక్తి మాయుః కీర్తిం ప్రవృద్ధిదమ్
ధనవృద్ధిఞ్చ పుణ్యానాం సర్వపాపహరం తథా ॥ ౧౦

సూత్రస్యారోపణం తస్మాత్పవిత్రం పరమం స్మృతమ్
సంవత్సరం నరోభక్త్యా సంపూజ్యైవ జనార్దనమ్ ॥ ౧౧

తత్పూజా ఫలమాప్నోతి సంపూర్ణం లభతేధ్రువమ్
వర్షే వర్షేచ కర్తవ్యం కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౨

న్యూనాతిరిక్త మాఖ్యాతం సర్వదోషస్య శాన్తయే

★ మాస నిర్ణయః । ★

ఆషాఢే శ్రావణేచైవ మాసేభాద్రపదే ఽపివా ॥ ౧౩

ఏవం మాసే సితేపక్షే ద్వాదశ్యాంరోపణం హరేః
ఏతశ్చాన్య మసేవాపి సౌరేవాపిచ కారయేత్ ॥ ౧౪

★ వర్జనీయ మాసాః । ★

సంసర్పణ్యాధి మాసఞ్చ తిథిశూన్యం దినత్రయమ్
దశమ్యేకాదశీమిశ్రం మాసశూన్యం తథైవచ ॥ ౧౫

అహస్పతి యుతంచైవచాన్య దోషాదినాయుతమ్
ఏతైర్దోషయుతైర్యత్ర సూత్రస్యారోపణం నచ ॥ ౧౬

కర్తాచ త్వరితే చైవ నృపస్యైవాజ్ఞయా యది
తత్రైవారోపయేద్వి ద్వానుక్తదోషో నవిద్యతే ॥ ౧౭

రవౌతులాగతే చైవ నకుర్యాదితి శాసనమ్
అథవాచేద్వి శేషేణ కుర్యాత్తచ్ఛాస్త్ర పారగః ॥ ౧౮

జ్యేష్ఠాషాఢ శ్రావణ్యాం భాద్రపదాశ్వయుజస్తథా
కార్తీక మార్గశీర్షాన్తం కారయేదితి కేచన ॥ ౧౯

★ తత్తద్దేవతా ప్రయుక్త తిథయః ।★

అగ్నేశ్చ ప్రతిపచ్ప్రోక్తా శ్రియశ్చైవ ద్వితీయయా
భార్గవస్య తృతీయాచ యమస్యైవ చతుర్థ్యపి ॥ ౨౦

సోమస్య పఞ్చమీజ్ఞేయా గుహష్షష్ఠ్యాస్త దైవచ
సప్తమీ భాస్కరస్యోక్తా దుర్గాయాం అష్టమీ తథా ॥ ౨౧

మాతౄణాం నవమీప్రోక్తా వాయోశ్చదశమీతథా
ఏకాదస్యాం ఋషీణాఞ్చ ద్వాదశ్యాం చక్రపాణినః ॥ ౨౨

శంకరస్య త్రయోదశ్యాం బ్రహ్మణేచ చతుర్దశీ
విష్ణోస్తు పౌర్ణమాస్యాఞ్చ కైశ్చిదుక్తం విశేషతః ॥ ౨౩

తిథయః పౌర్ణమాస్యాన్తం ప్రోక్తా శ్చైవాథవామయా
అథవా కృష్ణపక్షేచ ద్వాదశ్యన్తం ప్రగృహ్యచ ॥ ౨౪

విష్ణుపఞ్చదినే కేచిత్సూత్రానారోపయే ద్బుధాః
అర్చయిత్వా విశేషేణ ఏతత్కార్యం నిరూప్యచ ॥ ౨౫

విజ్ఞాపయేన్నమస్కృత్య తిష్ఠచైవ కృతాఞ్జలిః
భగవతో బలేనేతి ప్రార్థయేద్విష్ణు మవ్యయమ్ ॥ ౨౬

అఙ్కురార్పణకం కృత్వా పూర్వోక్తేన విధానతః
పూర్వరాత్రౌ విశేషేణ దేవేశం సమ్యగర్చయేత్ ॥ ౨౭

★ ద్రవ సంగ్రహణమ్ ॥ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యాణాం సఙ్గ్రహక్రమమ్
మణ్టపంవా ప్రపాంవాపి మన్దిరంవా విశేషతః ॥ ౧౮

తద్ద్రవ్యం సర్వమాహృత్య సమ్భారఞ్చ విశేషతః
(తోరణం మంగళం చైవ సృక్స్రువౌచవిశేషతః దర్భంచైవ కుశాంశ్చైవపూర్వోక్తానాహరే త్తతః ॥) ౨౯

సువర్ణేన కృతం సూత్రమారోపే దుత్తమోత్తమమ్
రజతేన కృతం సూత్రమారోపే దుత్తమం స్మృతమ్ ॥ 30

తామ్రసూత్రం కృతారోప్య మధ్యమన్తు విచక్షణః
క్షౌమంవా పట్టసూత్రంవా కౌశేయేనాత్ర సూత్రకమ్ ॥ ౩౧

★ పవిత్రోప యుక్తసూత్రాణి నిర్మాణంచ ★

తేషాం చైవత్వలాభేతు సూత్రంకార్పాస తన్తునా
బ్రాహ్మణ్యా నిర్మితం వాపి కన్యయాత్వథవా పిచ ॥ ౩౨

సాధుశీలవతీ గ్రాహ్యా సూత్రంకేశాది వర్జితమ్
నీలరక్తాది దోషైశ్చానుపయుక్తాని వర్జయేత్ ॥ 33

స్థూలత్వఞ్చ కృశత్వఞ్చ నగృహ్ణీయాత్కదాచన
తమేకనేమి మిత్యుక్త్వా జపేచ్చైవాదరా త్సునః ॥ ౩౪

త్రిగుణీకృత్య సూత్రాణి పవిత్రాణిచ కారయేత్
అథవాత్ర విశేషేణ కారయేద్దేశి కోత్తమః ॥ ౩౫

ఏకైకం త్రిగుణీకృత్య కారయేచ్చ పవిత్రకమ్
అమావాజేతి మన్త్రేణ తన్తున్త న్వన్నితి బ్రువన్ ॥ ౩౬

నవతన్తూ న్సృహీత్వైవ క్షాళయిత్వా విచక్షణః
ఆపోహిష్ఠేతి మన్త్రేణ యన్మేగర్భేతిచ బ్రువన్ ॥ ౩౭

కుశాగ్రైః పఞ్చగవ్యేన సూత్రాణాం ప్రోక్షణం చరేత్
ఉపలిప్తే శుచౌదేశే పఞ్చవర్ణై రలఙ్కృతే ॥ ౩౮

స్వాసస్థేతి జపేచ్చైవ చాసనం కల్పయేత్తథా
దర్భానాస్తీర్య సూత్రాణి నిధాయాచార్య శిష్యకౌ ॥ ౩౯

గాయత్రీఞ్చ తతోజప్త్వా సూత్రశంకూంశ్చ ఖానయేత్
కల్పయేత పవిత్రాణి తత్తద్దేవాను రూపతః ॥ ౪౦

పరివారైశ్చ దేవానాం తత్తత్స్థానేషు యోజయేత్
ఉత్తమం మధ్యమం చైవ అధమఞ్చ త్రిధాభవేత్ ॥ ౪౧

★ ఉత్తమమధ్యమాధమసూత్రాణి । ★

తత్రోత్తమస్య సూత్రాణి అష్టోత్తర శతం క్రమాత్
గ్రీవా పృష్ఠ సమారభ్య జాన్వన్తంచ సమన్వితమ్ ॥ ౪౨

మధ్యమస్యచ సూత్రాణి చతుఃపఞ్చా శదిత్యపి
ఊర్వన్తం తత్ప్రమాణంవై కనీయశ్చ విశేషతః ॥ ౪౩

సప్తవింశతిభి స్సూత్రై ర్నాభ్యన్తం తత్ప్రమాణతః
అష్టోత్తర సహస్రాణి వనమాలా విశేషతః ॥ ౪౪

దేవప్రమాణే నావేష్ట్య విశేషేణైవ కారయేత్
ఏతత్ప్రమాణం సర్వంవై శాన్తఞ్చగరుడం తథా ॥ ౪౫

ఔత్సవం బలిబేరఞ్చ ఉక్తలక్షణ సంయుతమ్
ఇన్ద్రాది లోకపాలాదీన్ శ్రియఞ్చైవ సరస్వతీమ్ ॥ ౪౬

భాస్కరఞ్చైవ సోమాదీన్ దుర్గాంచఋషయస్తథా
విత్తానుసారతః కుర్యాద్యజ మానస్య చేచ్ఛయా ॥ ౪౭

తత్తత్స్థానేషు కుర్యాచేత్తత్తత్కాలే విశేషతః
తత్తత్దేవాన్ సమారోప్య తత్తన్మన్త్ర ముదీరయన్ ॥ ౪౮

గ్రంథయేచ్ఛ పవిత్రం యద్యవాన్తరంతు పర్వయా
అధివాసంచ పవిత్రాణాం తత్సూత్రం సప్తవింశతిః ॥ ౪౯

తత్ర్పమాణం కనిష్ఠేచ పరివారైర్యుతం తథా
ద్వాదశే సూత్ర సంఖ్యానాం విశేషేణైవ కారయేత్ ॥ ౫౦

యజమానాచార్య శిష్యాణాం సోపవాస వ్రతంచరేత్
తదుక్తేషు పవిత్రాణాం సప్తవింశతిభిః క్రమాత్ ॥ ౫౧

ప్రమాణం నాభిమాత్రంవా హస్తమాత్ర మథాపివా
కనీయాంసి పవిత్రాణి ద్వ్యఙ్గులం బన్ధయేత్క్రమాత్ ॥ ౫౨

మధ్యమేచతు సంబధ్య చతురఙ్గుల మేవవా
ఉత్తమేచ పవిత్రాణి బన్ధయేదష్టాఙ్గులం విదుః ॥ ౫౩

★ గ్రంధి నిర్మాణమ్ । ★

అథకేచి ద్వదన్త్యస్మిన్ గ్రన్థిసఙ్ఖ్యాం విశేషతః
షట్త్రింశద్గ్రన్థి సంయుక్తం కేచిదుత్తమ సంజ్ఞితమ్ ॥ ౫౪

మధ్యమఞ్చ పవిత్రఞ్చ చతుర్వింశతి బన్ధయేత్
కనిష్ఠే ద్వాదశేబన్ధం వనమాలాం విశేషతః ॥ ౫౫

వదన్త్యష్టోత్తర శతగ్రన్థినా ముఖ్యముత్తమమ్
పునగ్రన్థీ న్విశేషేణ ఉత్తమే ௨ం గుష్ఠ మాత్రకమ్ ॥ ౫౬

బన్ధయేన్మధ్యమస్యోక్తం తస్యార్ధం బన్ధయేత్క్రమాత్
కనిష్ఠానామికా మధ్యపర్వమాత్రేణ బన్ధయేత్ ॥ ౫౭

వనమాలా విశేషేణ బన్ధయేచ్చతురఙ్గులమ్
ఏవంగ్రన్థీ న్విశేషేణ ఉక్తం సంక్షేపతో మయా ॥ ౫౮

తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్ అధివాసక్రమం శ్రుణు ॥

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే పవిత్రారోపణకరణే పవిత్ర నిర్మాణ విధిర్నామ అష్టత్రింశో௨ధ్యాయః

ఏకోనచత్వారింశో ऽధ్యాయః

★పవిత్రాధివాసః★

★పవిత్రాణా అధివాసక్రమః । ★

అధివాస విధింవక్ష్యే కారయిత్వా యథాక్రమమ్
అధివాస పవిత్రాణాం గ్రన్థీంశ్చైవాధి వాసయేత్ ॥ ౧

పరివార పవిత్రేషు గ్రన్థీనామష్ట బన్ధయేత్
ఆచార్యాది పవిత్రంచే ద్గ్రన్థీనష్టౌ సమాచరేత్ ॥ ౨

అథవా ద్వాదశగ్రన్థీ న్కృత్వా చైవ విచక్షణః
ఏవం దశమ్యాం యత్నేన యాగద్రవ్యాణి సర్వశః ॥ ౩

సంగ్రాహ్యమేవ సర్వేషాం నీయతాం యాగమన్దిరే
స్నాత్వాచమ్య విధానేన దశమ్యాం ప్రాతరేవహి ॥ ౪

దేవాలయం ప్రవిశ్యైవ ప్రతద్విష్ణురితి బ్రువన్
ఇదం విష్ణురితి ప్రోచ్య విష్ణుగాయత్రి ముచ్చరన్ ॥ ౫

ఏవంజప్త్వాతు సర్వంవై ప్రదక్షిణ మథాచరేత్
పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్య ప్రవిశ్యైవాన్తరే తథా ॥ ౬

బన్ధయిత్వాతు సూత్రాణి విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్
హరిద్రాం కుఙ్కుమఞ్చైవ గోరోచనమథాపివా ॥ ౭

★ వర్ణోపయుక్త ద్రవ్యాణి ★

సిన్ధూరం గైరికంవాపి పవిత్రాణాం విశేషతః
అణోరణీయా నిత్యుక్త్వా వర్ణమిశ్ర క్రమేణవై ॥ ౮

కర్పూరం కుంకుమం చైవ వర్ణంశ్రేష్ఠ మిహోచ్యతే
గోరోచనం చ సిన్ధూరం మిశ్రంవై మధ్యమం విదుః ॥ ౯

హరిద్రం గైరికం మిశ్రమధమం చేతికీర్త్యతే
అలాభే కుఙ్కుమాదీనాం హరిద్రం గ్రాహ్యమేవచ ॥ ౧౦

ఏవంగ్రన్థీ నలఙ్కృత్య వర్ణమేవం విధానతః
ఇమేధూపేతి మన్త్రేణ ధూపయేత విచక్షణః ॥ ౧౧

ఉశీరాద్యైశ్శుభైర్ద్రవ్యై గ్రంధీనాఞ్చ సుధూపయేత్
ఏకాదశ్యాం ప్రభాతేవా స్నాత్వాచైవ విచక్షణః ॥ ౧౨

దేవాదీన్తర్పయిత్వాతు ప్రాణాయామఞ్చ కారయేత్
సావిత్రీం చైవ జప్త్వాతు బ్రహ్మయజ్ఞమతః పరమ్ ॥ ౧౩

పరీత్య మన్దిరం పశ్చాదతోదేవా ఇతీరయన్
ఏతత్కర్మ క్షమస్వేతి యాచయేదనుమానకమ్ ॥ ౧౪

ఉపవాసఞ్చ సర్వేషాం ప్రార్థయేద్దేవ సన్నిధౌ
స్త్రీశూద్రాదీన సంభాష్య కామక్రోధాది వర్జయేత్ ॥ ౧౫

ఏవం కల్ప్యోపవాసంవై యాగశాలాం ప్రవిశ్యచ
భగవతో బలేనేతి ప్రార్థయేద్దేవ సన్నిధౌ ॥ ౧౬

ఋగ్యజుస్సామభిర్మన్త్రై స్తూయమానో ముదాన్వితః
ఏవం కృత్వాప్యలఙ్కృత్య తోరణైః పల్లవాఙ్కురైః ॥ ౧౭

దర్భమాలాది సంవేష్ట్య పుష్పమాలాది సంయుతమ్ః
ముక్తాదామ వితానాద్యైః పతాకైర్ధ్వజ సంయుతైః ॥ ౧౮

ఘణ్టాభిశ్చామరైశ్చాపి దర్పణం చూతమేవ వా
నాళికేరశ్చ నారఙ్గ మాతులుంగాది సంయుతమ్
కదళీక్రముకం చాపి స్తమ్భవేష్టన మాచరేత్ ॥ ౧౯

ఏవంకృత్వా విధానేన మణ్టపాదీన్యలఙ్కృతమ్
సూర్యస్త్వేతి జపేచ్చైవ యజమానా దరాన్వితమ్ ॥ ౨౦

ప్రావణం చైవ పరితోరక్షాం చైవ సమాచరేత్
ఏవంకృత్వాతు తన్మధ్యే పౌణ్డరీకం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౧

అధవా కల్పయేత్తత్ర సభ్యంకృత్వా సమాహితః
ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్ ॥ ౨౨

మణ్టపే పశ్చిమేభాగే ధాన్యైః పీఠాని కల్పయేత్
షడ్ద్రోణాని తదర్ధంవా శాలితణ్డుల సంయుతమ్ ॥ ౨౩

దర్భానాస్తీర్య తన్మధ్యే ప్రతద్విష్ణురితి బ్రువన్
కౌతుకస్య తథాబన్ధం పుణ్యాహం వాచయేత్సుధీః ॥ ౨౪

★ సూత్రాణాంకౌతుకబన్ధనమ్ । ★

కౌతుకం బన్ధయేద్ధీమాన్ రక్షయా చైవ బన్ధనమ్
తద్వత్ప్రతి సరాంచైవం త్రివిధం చైవ పర్యయా ॥ ౨౫

★ ధాన్యధివాసమ్ । ★

స్వస్తి సూక్తం సముచ్చార్య స్వస్తిదా విశముచ్చరన్
సౌవర్ణం తాన్తవం వాథ ప్రతిసరం పూర్వవచ్చరేత్ ॥ ౨౬

అతోదేవాదినా జప్త్వా దేవేశం ప్రార్థయేత్తతః
పాద్యాద్యైరర్చ యేద్దేవం అర్ఘ్యాన్తన్తు సమర్చయేత్ ॥ ౨౭

తద్ధాన్యోపరి సంస్థాప్య అండజాదీన్ప్రకల్పయేత్
యద్వైష్ణవేతి మన్త్రేణ పవిత్రాణ్యధివాసయేత్ ॥ ౨౮

ప్రచ్ఛాద్యైవ నవైర్వస్త్రైర్దూర్వాక్షత సమన్వితమ్
సూత్రం స్పృష్ట్వా జపేన్మన్త్రం పురుషసూక్త సమన్వితమ్ ॥ ౨౯

సూత్రస్పర్శ పూర్వక జప్తమన్త్రాః ।

రుద్రసూక్తం తతోజప్త్వా ధృవసూక్తమతః పరమ్
దుర్గాసూక్తం తతోజప్త్వా రాత్రిసూక్త మతఃపరమ్ ॥ 30

సారస్వతం తతోజప్త్వా విశ్వజిత్సూక్తమేవచ
ఋతం సత్యమితీత్యుక్త్వా సహస్రం శీర్షమేవచ ॥ 3౧

శ్రీసూక్తన్తు తతోజప్త్వా భూసూక్తంచ తతఃపరమ్
విష్ణుసూక్తం తతోజప్త్వా సూక్తం గోదాన సంయుతమ్
ఆత్మసూక్తం తతోజప్త్వా వైష్ణవం సూక్తమేవచ ॥ 3౨

ఏవం పఞ్చదశ సూక్తాన్ జపేదుత్తమ మేవచ
దశసూక్తన్తు జప్త్వైవ మధ్యమన్తు విచక్షణః ॥ 33

అధమం పఞ్చసూక్తాని జపేచ్చైవాధమంబుధాః
ఏవంకర్తు మశక్తశ్చే ద్వైష్ణవంచ జపేత్పునః ॥ 3౪

ఊర్ధ్వే చక్రంచ సంపూజ్య రక్షాంచైవ విశేషతః
తస్యైవ పరితః కల్ప్య కుర్యాదావరణ త్రయమ్ ॥ 3౫

★ ఆవరణ దేవతాహ్వానమ్ । ★

దేవదేవమలఙ్కృత్య స్వస్తికం భద్రకన్తువా

ఈశాన్యేస్థాప్య కుమ్భంచ వస్త్రయుగ్మేన వేష్టయేత్ ॥ ౩౬

ప్రాదక్షిణ్య క్రమేణైవ జయాదీనర్చయేత్క్రమాత్
ఏతాన్దేవా న్సమభ్యర్చ్య ప్రథమావరణే విదుః ॥ ౩౭

ద్వితీయావరణే చైవ తత్తన్మన్త్రం జపేత్క్రమాత్
ఇన్ద్రాది లోకపాలాంశ్చ తత్తత్స్థానే సమర్చయేత్ ॥ ౩౮

తృతీయావరణే చైవ ఆచార్యస్సమ్యగర్చయేత్ ।

★ అష్టదేవతాహ్వానమ్ । ★

శాన్తంచ గరుడం చైవ చక్రం శంఖమతః పరమ్ ॥ ౩౯

న్యక్షం వివస్వతం చైవ మిత్రంచైవ మహీధరమ్
ఏవమిత్యాది దేవానాం ధాన్యాపీఠం పృథక్పృథక్ ॥ ౪౦

ఆయామం విస్తృతం చైవ హస్తమాత్రం క్రమేణవై
త్రివేది సహితం పీఠమున్నతన్తు షడఙ్గులమ్ ॥ ౪౧

యథాలాభోన్నతం చైవ పృథక్పీఠం ప్రకల్పయేత్
ఊర్ధ్వే కూర్చన్తు నిక్షిప్య ప్రణవం మన్త్రముచ్చరన్ ॥ ౪౨

పాద్యాద్యైర ర్చయేద్విద్వా నర్ఘ్యాన్తన్తు సమర్చయేత్
ముద్గాన్నం కృసరాన్నఞ్చ బలిన్దత్వాతు సోదకమ్ ॥ ౪౩

పాదౌ సంక్షాళ్య మతిమాన్ కర్ణంతద్దక్షిణం స్పృశేత్
అగ్నిం ప్రజ్వాల్య తత్కాలేహోమశ్చైవ సుహూయతామ్ ॥ ౪౪

★ ప్రధానహోమః । ★

పాదౌప్రక్షాళ్య చాచమ్య సోదకం దక్షిణాం దదేత్
హౌత్రం ప్రశంస్య తత్కాలే మూర్తీనావాహయేత్క్రమాత్ ॥ ౪౫

విష్ణ్వాది పఞ్చమూర్తింశ్చ దేవ్యోర్మూర్తీ స్సమాహ్వాయేత్
జుష్టాకారంచ కృత్వాతు మూర్తిహోమ స్సుహూయతామ్ ॥ ౪౬

పూర్వోక్తేనైవ విధినా స్నాపయిత్వా హరింపరమ్
అష్టోత్తరశతైర్వాపి కలశైస్స్నాపయేద్బుధః ॥ ౪౭

మిత్రస్సుపర్ణ ఇత్యుక్త్వా ప్లోతేన పరిమృజ్యచ
తేజోవత్యావ ఇత్యుక్త్వా వస్త్రందద్యాద్వి చక్షణః ॥ ౪౮

పూర్వోక్తే న క్రమేణైవ అలఙ్కృత్య ప్రయత్నతః
ఏకబేర విధానేన ధృవేసర్వం సమాచరేత్ ॥ ౪౯

ప్రాదుర్భావఞ్చ సర్వేషాం ఆవిర్భావం తథైవచ
ఏతాన్దేవాన్సమభ్యర్చ్య పూర్వోక్తం మన్త్రముచ్చరన్ ॥ ౫౦

స్నపనోత్సవ బేరాణాం అర్చయిత్వా తతఃపరమ్

★ **విశేష ఆరాధనమ్** । ★

బిల్వఞ్చ కరవీరఞ్చ జాజీవకుళమేవచ ॥ ౫౧

కల్హారఞ్చ తథాశోకం పద్మం కుముదమేవచ
నీలోత్పలఞ్చ మన్దారం ద్వికర్ణంచ మథాపివా ॥ ౫౨

నన్ద్యావర్తఞ్చ పున్నాగం శ్వేతదూర్వాక్ష తైర్యుతమ్
స్థలారవిన్దం శ్రీపత్రం విష్ణుక్రాన్త మితిస్తథా ॥ ౫౩

తులసీం చైవ సర్వేషాం గృహీత్వైవ సమర్చయేత్
సప్తవింశతి భేదేన క్రమేణైవార్చయేత్తథా ॥ ౫౪

ధూపం దీపంచ తత్రైవమర్ఘ్య మాచమనం దదేత్
అధివాస పవిత్రాణి దేవమారోపయేత్తథా ॥ ౫౫

దేవ్యాదిభిస్తథా చైవ సూత్రమారోపయేత్తథా
శాన్తాది సర్వదేవానా మారోపణ మథాచరేత్ ॥ ౫౬

ఆలయం మణ్టపంచైవ సూత్రేణావేష్టయేద్బుధః
ఆరోపణస్య మన్త్రేణ విష్ణుసూక్తం సముచ్చరన్ ॥ ౫౭

ద్విద్రోణఞ్చ తదర్ధంవా యథాశక్తి నివేదయేత్
పానీయాచమనం దత్త్వా బలిన్దత్త్వాతు పూర్వవత్ ॥ ౫౮

యజమానస్య శిష్యాణాం ఆచార్యాయ దదేత్సుధీః
తద్దేవ సన్నిధౌ దద్యాద్యాగశాలాం ప్రవిశ్యచ ॥ ౫౯

అగ్నిం ప్రజ్వాల్య తత్కాలే హుత్వా తద్దేశికోత్తమః
శ్రీభూసూక్తం తతోహుత్వా విష్ణుసూక్తమతః పరమ్ ॥ ౬౦

హుత్వాతు పౌరుషం సూక్తం సూత్రసంఖ్యాం స్మరేదితి
గ్రన్థిసంఖ్యా విశేషేణ ప్రత్యేకం వైష్ణవం యజేత్ ॥ ౬౧

★ ప్రధాన హోమః ★

ప్రత్యేకం శతమావర్త్య అష్టోత్తర శతంక్రమాత్
ఈంకారాదీని హుత్వాతు పారమాత్మిక సంయుతమ్ ॥ ౬౨

అష్టాశీతిం యజేత్పశ్చాత్పశ్చాద్ధోమం పృథక్పృథక్
హుత్వాతు సర్వదైవత్యం ధాతాదీంశ్చ సుహూయతామ్ ॥ ౬౩

ఏవంకర్తు మశక్తశ్చే ద్విష్ణుసూక్త మథాచరేత్
దేవానాం నామమన్త్రేణ హుత్వాచైవ విశేషతః ॥ ౬౪

ఏవన్తు యజనం సర్వం ఉత్తమోత్తమ ముచ్యతే
హౌత్రాది సర్వమూర్తీనాం పారమాత్మిక ముచ్యతే ౬౫

సర్వదేవం వినాకుర్యాన్మధ్యమన్తు విదుర్బుధాః
అన్యచ్ఛిష్ట సమాయుక్త మధమంచేతి కీర్త్యతే ॥ ౬౬

త్రివిధం చైవ చాలోచ్య యజమానస్య చేచ్ఛయా
చతుర్దిక్షు చతుర్వేదైః క్రమాదధ్యయనం చరేత్ ॥ ౬౭

నృత్తైర్గేయైశ్చ వాద్యైశ్చ స్తోత్రధ్వని సమాయుతమ్
ఏవం ఘోషేణ సంయుక్తం రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ ౬౮

సూత్రం చైవ పవిత్రంచ తుల్యార్థంచ విచక్షణః
అనుక్తం చైవ తత్కాలే యుక్తితః కారయేత్క్రమాత్ ॥ ౬౯

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే సూత్రాధివాస హోమక్రమోనామ ఏకోన చత్వారింశో౽ధ్యాయః

చత్వారింశో౽ధ్యాయః

★ కౌతుకోత్సవ స్నపన బలిబేరాదీనాం పవిత్రారోపణమ్ । ★

తతఃప్రభాతే ధర్మాత్మా స్నానాద్యాదీని కారయేత్
దేవాలయం ప్రవిశ్యాథ క్రమాచ్చైవ ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧

పాదౌ ప్రక్షాళ్య చాచమ్య ఊర్ధ్వే పుష్పాదినాచరేత్
ప్రాణాయామం తతఃకృత్వా హ్యాత్మసూక్తాదినా చరేత్ ॥ ౨

పూర్వోక్తేన విధానేన మాతృకాన్విన్యసేత్క్రమాత్
దేవపార్శ్వే సమాసీనః ప్రాఙ్ముఖో ఽదఙ్ముఖో ఽపివా ॥ ౩

బిమ్బార్ధ్వ ఇచ్చ తథాతిష్ఠన్ ప్రణమ్యైవాను మాన్యచ
తత్ర సంపూజ్య నిర్మాల్యం చాదాయ శాన్తమర్చయేత్ ॥ ౪

భూరగ్నయేతి మన్త్రేణ వేదీంప్రోక్ష్యైవ మన్త్రవిత్
నారాయణాయ విద్మేతి పాదౌ పుష్పం సువిన్యసేత్ ॥ ౫

అన్యేషాఞ్చైవ దేవానాం నిర్మాల్యం శోధయేత్తథా
అవధూతేతి మన్త్రేణ మార్జయేద్ధామ పూర్వవత్ ॥ ౬

ఆశాసుసప్త ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణైశ్చోపలిప్యచ
శ్వేతచూర్ణైరలఙ్కృత్య నిత్యపూజాం సమాచరేత్ ॥ ౭

నిత్యపూజోక్త మార్గేణ నైమిత్తిక మథాచరేత్
స్నానకాలేషు సర్వేషాం సూత్రమాదాయ వైక్రమాత్ ॥ ౮

స్నానాన్తే పునరారోప్య ప్రోక్షయిత్వా విచక్షణః
ఆపోహిష్ఠాదిభి ఋుగ్భిః ప్రోక్షయేత్రిభిః క్రమాత్ ॥ ౯

సౌవర్ణం పుష్పమిత్యాది భూషణైరపి భూషయేత్
యాగశాలాం ప్రవిశ్యాథ నిత్యహోమం సుహూయతామ్ ॥ ౧౦

చరుణాజ్యేన సంయుక్తం అతోదేవాది చోచ్చరన్
విష్ణుసూక్తం తతోహుత్వా శ్రీభూమ్యాది సమాయుతమ్ ॥ ౧౧

ప్రత్యేకన్తు తతోహుత్వా అష్టావింశతి పర్యయా
సమిదాజ్యేన సంయుక్తం తదర్ధం జుహుయాత్సుధీః ॥ ౧౨

సూత్రం స్పృష్ట్వాతు తత్సర్వం హావయేద్దేశి కోత్తమః
పుణ్యాహం వాచయిత్వాతు పూర్వబన్ధం విసృజ్యచ ॥ ౧౩

అధివాస పవిత్రం యదుత్థాప్యైవ విచక్షణః
ఆలయం మణ్టపంవాపి ప్రదక్షిణ మథాచరేత్ ॥ ౧౪

తోయధారా సమాయుక్తం నృత్తగేయ సమన్వితమ్
ఛత్రచామర మాల్యాద్యైర్ధూపదీప సమన్వితమ్ ॥ ౧౫

ఉద్వయన్తమితి మన్త్రేణ శిష్యశ్శిరసి ధారయేత్
మృదువాద్య సమాయుక్తం నృత్తగేయైః ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౬

స్వస్తిసూక్తం సముచ్చార్య ఆలయాన్తః ప్రవేశయేత్ ।
ధృవస్య ప్రముఖే పశ్చాద్ధాన్య పీఠేసుసన్యయేత్ ।
యజమానో గురుశ్చైవ భక్తైరన్యై స్సహైవతు ।
దేవం ప్రణమ్యతత్కా లేస్తూయమానోముదా న్వితః)
దేవస్యాభిముఖే స్థాప్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౭

(ఆచార్యహస్తా దాదాయ జపేన్మంత్ర క్రమేణతు)
పవిత్రాణి సమాదాయ కనిష్ఠాది క్రమేణవై
అతోదేవాది మన్త్రేణ విష్ణోఃకర్మాణి చోచ్చరన్ ॥ ౧౮

(అతోదేవాది ముచ్చార్య కనిష్ఠా రోపయేత్తతః
విష్ణోః కర్మాణి జప్త్వాతు మధ్యమారోపయేత్తతః
విష్ణోర్నుకం సముచ్చార్య ఆరోపేదుత్తమోత్తమమ్ ।
ఉష్ణీషం శంఖచక్రాభ్యాం గదాపద్మ విశేషతః ।
తత్ప్రమాణ కృతం సూత్రం ఆరోపే చ్చైవ మంత్రవిత్ ।
గంధం పుష్పం తథా ధూపం దీపార్ఘ్యాన్తం సమర్చయేత్ ।
వనమాలాం గృహీత్వాతు పురుష సూక్తం సముచ్చరన్ ।
దేవమారోపయేత్తత్ర దండవత్ప్రణమే ద్భువి ।
తత్కాలే యజమానశ్చ ఆచార్యాదీన్ ప్రపూజయేత్ ।
సువర్ణ పశురత్నాది సోదకం దక్షిణాందదేత్ ॥)
మధ్యమారోప్య తేనైవ ఉత్తమఞ్చాధిరోపయేత్
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యైర్వనమాలాం విశేషతః ॥ ౧౯

పురుష సూక్తం సముచ్చార్య దేవమారోపయేత్సుధీః
అర్చాబేరోత్సవే స్నానే బలిబేరే తథైవచ ॥ ౨౦

ఏకబేర విధానంచే ధ్రువేసర్వం సమాచరేత్
ప్రాదుర్భావాది సర్వేషాం పరివారాన్యథాక్రమమ్ ॥ ౨౧

తత్తన్మన్త్రం సమాచ్చార్య సూత్రమారోపయేత్సుధీః
అగ్నావగ్నిరితి ప్రోచ్య అగ్నికుణ్డే సమాచరేత్ ॥ ౨౨

అగ్నికుణ్డ ప్రమాణేన సూత్రమారోపయేత్సుధీః
ఆపోవా ఇదమిత్యుక్త్వా కుమ్భేచారోపయేద్బుధః ॥ ౨౩

దణ్డాజ్గంచ నమస్కృత్య క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ
మహాహవిః ప్రభూతంవా దేవేశాయ నివేదయేత్ ॥ ౨౪

పాయసం కృసరంకృత్వా శుద్ధాన్నఞ్చ గుడోదనం
ముద్గాన్నఞ్చ తతోదద్యాదుపదంశంచ సంయుతః ॥ ౨౫

నివేద్య బలిహోమంచ నిత్యపూజోక్త వచ్చరేత్

ముఖవాసఞ్చ దత్యాతు బలిభ్రమణ మాచరేత్
ఆచార్య దక్షిణాం దద్యాద్విధినా ఋత్విజాంతథా ॥ ౨౬

★ (పవిత్రోత్సవస్య ఆహిన్నక నియమః ।) ★
అబ్దాంతమేవం సంపూజ్య ఉత్తమోత్తమ ముచ్యతే ।
తదర్ధం మధ్యమం విన్ద్యాదధమం మాసమిష్యతే
అర్థమాసం విశేషేణ కృత్వాత ద్దేశికోత్తమః
పంచాహమేవ సంపూజ్య కృత్వా చేదేవముత్తమమ్ ।
త్రిరాత్రమేవ సంపూజ్య ఆచరే న్మధ్యమం బుధః ।
ఏకాహంచాత్ర సంపూజ్య అధమం చేతికీర్త్యతే ।
తన్నివేదిత మన్నాద్యం దాపయేత్సర్వ వర్ణినామ్ ।
పవిత్రంనా హరేద్యావ త్తావద్బ్రాహ్మణ భోజనమ్ ।
స్వకులం బంధువర్గంచ శ్రద్ధాభక్తి సమన్వితః
పూజయేద్దేవ దేవేశం అనన్తం పురుషోత్తమమ్ ।
వేదిత్రయాణామారోపే దగ్ని కుండ ప్రమాణతః ।
మండలోద్ధార విధినా భద్రమండలకం తథా ।
మండలం సూత్రమారోపేత్త ద్విష్ణోరితిమం త్రతః
కుంభమారోపయేత్తత్ర ఇదం విష్ణురితిబ్రువన్ ।
మండలం విష్ణుదైవత్యం పరమాత్మాతు కుంభకే ।
పూర్వేతు వాసుదేవంచ దక్షిణే బలభద్రకమ్ ।
ప్రద్యుమ్నః పశ్చిమేచైవ ఉత్తరే అనిరుద్ధకమ్ ।
ఏతాన్దేవాన్ తద్దిక్షు బాహ్యే చైంద్రాది అర్చయేత్ ।
పద్మేపద్మేని దైవత్యం కోష్ఠే ఇందుస్త థైవచ ।
వర్తులం భానుదైవత్యం పంచవర్ణై రలంకృతమ్ ।
శ్వేతంచ విష్ణుదైవత్యం పీతం పురుషమేవచ।
కృష్ణం సత్యాధిదైవత్యం రక్తమచ్యుతకం తథా ।

కుంకుమంచా నిరుద్ధంచ పంచవర్ణాధి దేవతాః ।
తత్తన్నామ్నాస మభ్యర్చ్య ఏతైర్మండలమర్చయేత్
కుంభేషు ధ్యాన మావిశ్య నిష్కలం పరమాత్మకమ్ ।
కుంభం మండల మధ్యేతు అర్చయి త్వాష్ట విగ్రహైః ।
సూత్రమారోప యేత్పశ్చాత్ప భూతం చ నివేదయేత్ ।
ఇహలోకేసుఖాన్ విద్వాన్ సంప్రాప్యైవ తతఃపరమ్ ।
విసర్గదివ సంయావ త్తావచ్చైవ విశేషతః
పూజాం కృత్వాతు హోమాన్తేపుణ్యాహం వాచయేత్తతః ।
సూత్రాన్ సర్వాన్ విసృజ్యైవ నిర్మాల్యం శోధయేత్తతః ।
విష్వక్సేనం సమారాధ్య ఆచార్యాయ దదేత్పునః ।
సోదకం దక్షిణాం దద్యా ద్విపరీతం న కారయేత్ ।)
ఏవం నవాహం సప్తాహం పఞ్చాహం త్రియహన్తువా
ఏకాహంవా విశేషేణ పవిత్రోత్సవ మాచరేత్ ॥ ౨౭

సమాప్త దివసేచైవ కుర్యాద్బ్రాహ్మణ భోజనమ్
అగ్నిం విసృజ్య తత్కాలే యజమానయుతో గురుః ॥ ౨౮

★ పవిత్రదారణ ఫలమ్ । ★

వర్షే వర్షే సమారోప్య ఈప్సితంలభతే ధృవమ్
పవిత్రం దేవదేవస్య యోనరశ్శిర సాధరేత్ ॥ ౨౯

తస్యకాయగతం పాపం తత్క్షణాదేవ నశ్యతి
ఇహలోకే సుఖీభూత్వా అన్తేవైకుణ్ఠ మాప్నుయాత్ ॥ ౩౦

★ ఆశౌచ విషయః । ★

అఙ్కురార్పణ కాదూర్ధ్వ మవసాన దినాదధః
ఆశౌచ మాచార్యాదీనాం సూతకం ప్రేతకం యది ॥ ౩౧

మార్జనేనైవ శుద్ధిస్స్యాత్పునః కర్మసమాచరేత్
పవిత్రాన్యాహరే ద్యావత్తావ ద్దోషైర్నలిప్యతే ॥ ౩౨

నవభిః కలశైఃస్నాప్య దేవదేవం ప్రణమ్యచ
నిత్యపూజోక్త మార్గేణ విశేషంచాత్ర పూజయేత్ ॥ ౩౩

ద్రోణైర్ద్రోణార్ధకైర్వాపి దేవేశాయ నివేదయేత్
పానీయాచమనం దద్యాత్తామ్బూలఞ్చ నివేదయేత్ ॥ ౩౪

వేదదూషక పాషణ్డ పాపరోగాది స్పర్శనే
అన్త్యజాతి సముద్భూతాన్ శ్వకాకాదీ న్విశేషతః ॥ ౩౫

మణ్డపాదీని సంస్పృష్ట్వా తద్దోషమపహాయచ
మృద్భాణ్డాదీని సంత్యక్త్వా నవాని పరిగృహ్యాచ ॥ ౩౬

పాత్రం కాంస్యాది సర్వేషాం యథార్హం శోధయేద్బుధః
మణ్డపాదీని సంశోధ్య వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ॥ ౩౭

పర్యగ్ని పఞ్చగవ్యాభ్యాం సంశోధ్యైవ విచక్షణః
పుణ్యాహం వాచ్య తత్కాలే మహాశాన్తించ కారయేత్ ॥ ౩౮

బ్రాహ్మణాన్భోజయిత్వైవ అన్యేషాం పూర్వవచ్చరేత్
అగ్నిం విసృజ్య తత్కాలే యజమానయుతో గురుః ॥ ౩౯

వర్షే వర్షే సమారోప్య ఈప్సితం లభతేధృవమ్
దేవదేవోప యుక్తన్తు తత్సూత్ర మపిభక్తితః ॥ ౪౦

(అశ్వమేధ క్రతుఫలం సంప్రాప్నోతి నసంశయః
ఏవం కర్తు మశక్తశ్చేత్రోక్తం బోధాయన క్రమమ్ ॥ ౪౧

సూత్రోక్తేన విధానేన సర్వంకృత్వా విచక్షణః
ఆలయార్చా గృహార్చేతి ఉభౌ ఆరోపయేత్క్రమాత్ ॥ ౪౨

భోదాయనస్య సూత్రస్య సూత్రం విఖనసాకృతమ్
కిఞ్చిద్భేదం తయోస్తత్ర దోషోనైవాత్ర సంశయః ॥) ౪౩

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన గృహే దేవాలయే ऽర్చయేత్
అన్యత్ర వైదికాదీని నాచరేత్తత్ర సఙ్కరమ్ ॥ ౪౪

తత్ర సఙ్కరదోషేణ రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ద్వయోరత్రైవ కారయేత్ ॥ ౪౫

ఏవం క్రమేణ కర్తవ్యం విష్ణోస్సాయుజ్య మాప్నుయాత్
మహాపాతక నాశఞ్చ త్రిషుకాలేషు విద్యతే ॥ ౪౬

సర్వాన్కామానవాప్నోతి విష్ణులోకం సమాప్నుయాత్

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే సూత్రస్యారోపణ విసర్జన ప్రాయశ్చిత్త విధిర్నామ చత్వారింశో ऽధ్యాయః

ఏక చత్వారింశో ఽధ్యాయః

★ ప్రసాద వినియోగ క్రమః ।★

అధవక్ష్యే విశేషేణ దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః
తన్నివేద్యం విశేషేణ వినియోగక్రమం శ్రుణు ॥ ౧

తదస్యప్రియ మిత్యాది శృతిరత్రైవ చోదితా
శుద్ధం భక్తైశ్చ తద్విప్రై ర్భోజ్యమిత్యుచ్యతేమయా ॥ ౨

సర్వయజ్ఞ ఫలంలబ్ధ్వా సర్వపాపం వ్యపోహతి
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన గృహీత్వా భోజయేద్బుధః ॥ ౩

పాదోదక శిరో ఽభ్యఙ్గం పుష్పశేషం శిరోధృతమ్
నివేద్యం ప్రాశయేద్విప్రో మహాపాతక నాశనమ్ ॥ ౪

దత్త్వైవ పుత్రశిష్యాణాం గురోరుచ్ఛిష్ఠ భక్షణమ్
తథాచ వేదవిద్వద్భిః అన్యైర్భక్త జనైరపి ॥ ౫

విష్ణోరుచ్ఛిష్టమాదాయ భుక్త్వాశుద్ధ మితిస్మృతమ్
తస్యైవ నిన్దితం పుంసాం సపాపీయాన్భవేన్నరః ॥ ౬

ఆచార్యఏకతో భుఙ్క్తే తద్భావం భావచిన్తయన్
జఙ్గమం స్థావరం చేతి ద్వివిధం పరికీర్తితమ్ ॥ ౭

గురుర్జఙ్గమ మిత్యుక్తం స్థావరం బేరముచ్యతే
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన భుంక్తే శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౮

పరిచారకార్చకాభ్యాన్తు శేషమత్రైవ భోజయేత్
శుద్ధం నివేద్యం విష్ణోర్భుక్తం మునివరోచ్యతే ॥ ౯

భుక్త్వాన్య దేవశేషం యత్తప్తకృఛ్రం చరేన్నరః
శ్రియోమహ్యాశ్చ భుక్త్వాతు శేషం సర్వాఃస్త్రియోదదేత్ ॥ ౧౦

ఉమాదుర్గా సరస్వత్యాః కాళికాయా స్తథైవచ
జ్యేష్ఠాచ రోహిణీ చైవ నివేద్యం నైవభోజయేత్ ॥ ౧౧

అథవా తన్నివేద్యన్తు భోజయేదన్న కాంక్షిణః
రుద్రాది క్రూరదేవానాం నివేద్యం నైవభోజయేత్ ॥ ౧౨

తస్మాన్నివేదితం శేషం నాశ్నీయాద్వేద పారగః
విద్యార్థీ విజయార్థీచ తథాశత్రు జయార్థినః ॥ ౧౩

చక్రస్యశేషం యోభుఙ్క్తేసర్వరోగ వినాశనమ్
తార్క్ష్యశేషం సమాదాయ దేవశేషోక్త వచ్చరేత్ ॥ ౧౪

శాన్త శేషం సమాదాయ గోభ్యశ్శూద్రాయ వాదదేత్
అథవా తస్యభక్తైశ్చ విప్రైరన్య జనైరపి ॥ ౧౫

తస్యశేషం గ్రహీతవ్యం భోజ్యమిత్యుచ్యతే బుధైః
అన్యైశ్చ విష్ణుభక్తైశ్చ నివేద్యన్తు విశేషతః ॥ ౧౬

తథైవ శేషపుష్పాదీ న్విప్రైశ్చైవ నభోజయేత్
అనుక్తం చైవ యత్సర్వం పూర్వమేవ ప్రచోదితమ్ ॥ ౧౭

★ దమనోత్సవమ్ ★

తస్యాపరే మయాప్రోక్తం దమనారోపణం శృణు
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి దమనారోపణ క్రమమ్ ॥ ౧౮

ద్వాదశ్యాం చైత్రమాసేచ పౌర్ణమాస్యా మథాపివా
అఙ్కురానర్ప యిత్వైవ పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ ౧౯

తోరణాదీన్యలఙ్కారం పూర్వవచ్చేద్యథా విధి
ఉద్యానాదీంశ్చ గత్వాతు చక్రం గరుడసంయుతమ్ ॥ ౨౦

వనస్య దేవతాస్పర్వే బలిన్దత్వాతు సోదకమ్
వసన్తం తత్రచావాహ్య చార్చయిత్వాష్ట విగ్రహైః ॥ ౨౧

విష్ణుసూక్తం సముచ్చార్య దమనం సంప్రగృహ్యాచ
సౌవర్ణం రజతంవాథ తామ్రంవా కాంస్యమేవవా ॥ ౨౨

తత్పాత్రే నిధాయాచార్య శ్శిష్యశ్శిరసి ధారయన్
గ్రామ ప్రదక్షిణంకుర్యా దాలయాన్తః ప్రవేశయేత్ ॥ ౨౩

సమూలం దమనం గ్రాహ్యం మన్మథాయ నమో ఇతి
తద్విష్ణోరితి మన్త్రేణ దమనారోపయేద్ధరిమ్ ॥ ౨౪

కుమ్భమణ్డల సర్వేషాం అధివాసక్రమం విదుః
పరిషద్బలి హోమాదీనభి మన్త్రణ మేవచ ॥ ౨౫

ఆరోపణాది సర్వేషాం సూత్రైవారోపణం చరేత్
ఇతి సంక్షేపతః ప్రోక్తం దమనస్యారోపణం విదుః ॥ ౨౬

విస్తారేణ నవక్తవ్యం గ్రన్థగౌరవభీరుణా

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే నివేదన వినియోగ దమనారోహణ విధిర్నామ ఏకచత్వారింశో౽ధ్యాయః

ద్వి చత్వారింశో ఽధ్యాయః

★ **పునర్వసూత్సవః ।** ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ఉత్సవంచ పునర్వ సౌ
మాఖమాసేచ ద్వాదశ్యాం పూర్వపక్షే పునర్వ సౌ ॥ ౧

జయేతి పూర్వమేవోక్తం తస్యాం రామస్య ధీమతః
సీతాలక్ష్మణ సంయుక్తం సర్వాలంకార సంయుతమ్ ॥ ౨

యానమారోప్య తద్గ్రామం కారయేత్త త్ప్రదక్షిణమ్
దేవాలయం ప్రవిశ్యైవ స్నాపయిత్వా సహైవతమ్ ॥ ౩

మహా హవిః ప్రభూతంవా విధినైవ నివేదయేత్
రామస్య లక్ష్మణ స్యైవ సీతాయాశ్చ తథైవచ ॥ ౪

ఉపచారాన్విశేషేణ కారయేదితి శాసనమ్
సీతాయా లక్ష్మమణస్యాపి పృథక్స్యాత్స్థాప నాదికమ్ ॥ ౫

హరిర్యథైవ రామో ఽభూత్ శ్రీశ్చసీతా భవత్తథా
పృథక్ప్రతిష్ఠా శ్రీదేవ్యాః యథాపూర్వం తథైవచ ॥ ౬

పృథక్సీతా ప్రతిష్ఠాయాం తథా సర్వం సమాచరేత్
తస్మాద్రామస్య తస్యాంశో లక్ష్మణో ఽపి భవేత్తథా ॥ ౭

లక్ష్మణస్య ప్రతిష్ఠాయాం రామవత్సర్వ మాచరేత్
ఏష ఏవ విశేషేణ మన్త్రవత్సర్వ మాచరేత్ ॥ ౮

మూర్తి మన్త్రో విశేషేణ మన్త్రవత్సర్వ మాచరేత్
వాయోరంశః కపిర్ముఖ్యో, హనూమానభవత్తతః ॥ ౯

హనూమతః ప్రతిష్ఠాయాం వాయోరివ సమాచరేత్
ఏవమేవ క్రమేణైవ పునర్వసూత్సవ మాచరేత్ ॥ ౧౦

అపుత్రః పుత్రమాప్నోతి సర్వవృద్ధి కరంభవేత్
ఇష్టాన్కామా నవాప్నోతి సాయుజ్య ఫలమశ్నుతే ॥ ౧౧

★ **తీర్థోత్సవ శాన్త్యుత్సవ భక్త్యుత్సవ భేదాః ।** ★

ఏకాహికోత్సవస్యాపి పూర్వవత్త్రివిధ స్స్మృతః
తీర్థోత్సవస్తథా చైవ శాన్తికోత్సవ మిష్యతే ॥ ౧౨

భక్త్యుత్సవశ్చేతి తథాత్రిధా భేదశ్చ కథ్యతే
★ **తీర్థోత్సవ క్రమః ।** ★
జనానాం తీర్థదానాయ కృతస్తీర్థోత్సవ స్స్మృతః ॥ ౧౩
ద్రష్టుంభక్త్యా కృతేయస్తు భక్త్యుత్సవ ఇతీరితః
గ్రహపీడాది శాన్త్యర్థం కృతశ్శాన్త్యుత్సవ స్స్మృతః ॥ ౧౪
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ ఉత్సవంచ సమారభేత్
అమావాస్యాః యథాతస్యాం శ్రవణర్క్షేతథైవచ ॥ ౧౫
ద్వాదశ్యాంచ ద్వయోస్తస్య పౌర్ణమాస్యాం తథైవచ
అన్యస్మిన్పుణ్య నక్షత్రే స్వస్యజన్మదినే తథా ॥ ౧౬
తస్మాత్తదివ సాత్పూర్వమంకురానర్పయే త్క్రమాత్
పూర్వేద్యురేవ పూర్వస్యాం రాత్రి పూజావసానకే ॥ ౧౭
దేవం ప్రణమ్య విధినా విశేషేణార్చయే త్తథా
హవిష్యాది నివేద్యైవ ముఖవాసం నివేదయేత్ ॥ ౧౮
శయనాని తథాస్తీర్య బద్ధ్వాప్రతిసరం తతః
పూర్వోక్త విధినా దేవం శాయయీత విచక్షణః ॥ ౧౯
తతః ప్రభాతే స్నాత్వైవం దేవముద్ధాప్య మన్త్రవిత్
అర్ఘ్యాన్యాచమనాన్యేచ పాద్యాద్యైర్దేవ మర్చయేత్ ॥ ౨౦
ఫలాని ముఖవాసంచ యథాశక్తి నివేదయేత్
తీర్థాత్పూర్వంతు తందేవం యథాశక్తి నివేదయేత్ ॥ ౨౧
ధ్వజారోహణ హీనంచ తథాభూతబలిం వినా
వస్త్రైర్గన్ధైశ్చ మాల్యైశ్చ సర్వైరపి చ భూషణైః ॥ ౨౨
దేవ దేవ మలఙ్కృత్య యానమారోప్య పూర్వవత్
పాద్యాద్యైరర్ఘ్య పర్యన్తం అర్చయిత్వా పునః ప్రభుమ్ ౨౩
దేవస్య పురతశ్చక్రం స్థాపయిత్వా తథార్చయేత్
పూర్వవత్కలశాన్పఞ్చ పూరయిత్వాచ విన్యసేత్ ॥ ౨౪
తత్తోయేన తథాదేవం ప్రోక్షయిత్వా తథైవచ
శేషతోయేన తచ్చక్రం స్నాపయేత్తదను క్రమాత్ ॥ ౨౫

తచ్చక్రఞ్చ పునస్తీర్థే మజ్జయేద్దేవ సన్నిధౌ
తీర్థే సర్వజనాస్తత్ర నిమజ్జేయుశ్చ సన్నిధౌ ॥ ౨౬

పశ్చాద్దేవం తథానీత్వా మన్దిరం సంప్రవేశయేత్
కలశై స్నాపయేద్దేవం శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ॥ ౨౭

అర్చయిత్వా యథాశక్తి హవీంషిచ నివేదయేత్
ఏతత్తీర్థోత్సవం ప్రోక్తం సర్వపాప ప్రణాశనమ్ ॥ ౨౮

తీర్థోత్సవన్తు మధ్యాహ్నే కారయేత ప్రయత్నతః
శాన్త్యుత్సవన్తు కుర్యాచ్ఛేద్ధోమం హుత్వా విశేషతః ॥ ౨౯

★ శాన్త్యుత్సవమ్ । ★

ప్రభూతంచ బలిందత్వా వస్త్రాద్యైరపి భూషణైః
అలఙ్కృత్యచ తందేవం యానమారోప్య పూర్వవత్ ॥ ౩౦

సర్వాల ఙ్కార సంయుక్తం గ్రామేకుర్యాత్ప్ర దక్షిణమ్
అలఙ్కృత్యచ తచ్చక్రం దేవస్య పురతో నయేత్ ॥ ౩౧

ప్రదక్షిణం తతఃకృత్వా తతోగత్వా జలాశయమ్
స్నపనం మార్జనం తద్వత్కృత్వాలయ ముపవ్రజేత్ ॥ ౩౨

ఏవమేవం కృతోయస్తు శాన్తికోత్సవ ఉచ్యతే
శాన్తికోత్సవ మేవన్తు పూర్వాహ్ణే కారయేద్బుధః ॥ ౩౩

★ భక్త్యుత్సవమ్ ★

భక్త్యుత్సవన్తు కుర్యాచ్ఛే ద్భక్త్యా దేవం ప్రణమ్యచ
చక్రేణ విధినాదేవ మర్చయిత్వా హవీంష్యపి ॥ ౩౪

నివేద్యైవ విశేషేణ వస్త్రమాల్యాది భూషణైః
అలఙ్కృత్యచ దేవేశం యానమారోప్య పూర్వవత్ ॥ ౩౫

గ్రామ ప్రదక్షిణం కుర్యాత్సర్వాలఙ్కార సంయుతమ్
పశ్చాదాలయమావిశ్య స్నాపయిత్వా నివేదయేత్ ॥ ౩౬

ధ్వజారోహణ హీనేచ హీనేమృద్గ్రహణేపివా
హోమేచక్ర విహీనేచ హీనేభూత బలౌతథా ॥ ౩౭

భక్త్యుత్సవేకృతే తస్మిన్దోషోనాస్తీతి నిశ్చయః
భక్త్యుత్సవన్తు కుర్యాచ్ఛేదపరాహ్ణేచ కారయేత్ ॥ ౩౮

విధినైవ హరేర్భక్త్యా విష్ణోరుత్సవ మాచరేత్
తదూర్ధ్వే వక్ష్యమాణస్సన్భూపరీక్షాది నిష్కృతిమ్ ॥ ౩౯

సంక్షేపేణ ప్రయోక్తవ్యం శ్రుణుధ్వం మునిసత్తమాః

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే పునర్వస్యేకాహ్నిక తీర్థశాన్తి భక్త్యుత్సవ విధిర్నామ ద్విచత్వారింశో ఽధ్యాయః

త్రిచత్వారింశో ఽధ్యాయః

ప్రాయశ్చిత్త విధిః

★ కర్షణాది ప్రాయశ్చిత్తమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి కర్షణాది వినిష్కృతిమ్
భూపరీక్షా క్రమేహీనే కర్షణేచ తథైవచ ॥ ౧

ఉక్తధాన్య విహీనేచ హలాదీనాం తథైవచ
గోగణానాం నివేద్యంచ హీనేతత్ర విశేషతః ॥ ౨

సౌమ్యంచ వైష్ణవం హుత్వా ప్రత్యేకం పునరారభేత్
చతుష్షష్టి పదేహీనే దేవతా బలిహీనకే ॥ ౩

భూసూక్తం ఋషిదైవత్యం హుత్వా పూర్వవదాచరేత్
సామృతాహారకే హీనే శిలాసంగ్రహణే తథా ॥ ౪

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ తత్తన్మూర్తి స్సుహూయతామ్
చతురావర్త్య హుత్వాతు పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౫

అన్యదేవ సముద్దిష్టంకృత్వా స్థానం భవేదితి
తత్థ్సానంచ తదన్యేషామేకదానచకారయేత్ ॥ ౬

యదివాంఛతి తత్కర్తుం శాన్తిహోమం సుహూయతామ్
తత్థ్సానే దేవదేవేశం స్థాపయిత్వా సమాహితః ॥ ౭

బాలాలయస్య బేరస్య ప్రమాణే తస్యహీనకే
తస్యైవ భూషణేహీనే దోషమత్రన విద్యతే ॥ ౮

ఆత్మసూక్తం జపిత్వాతు స్థాపయిత్వా తదర్చయేత్
పుణ్యాహేచ తథాహీనే బ్రహ్మపద్మావటే తథా ॥ ౯

కపాలాస్థీని సందర్భే శివారుత సముద్భవే
భూకమ్పేశనిపాతేచ నృపామర్త్యా మృతేసతి ॥ ౧౦

ఏతైర్దోష సమాయుక్తైః తస్యదోషస్య శాన్తయే
వైష్ణవం భూమిదైవత్యం బ్రాహ్మ్యం హుత్వా శతాష్టకమ్ ॥ ౧౧

ప్రత్యేకం తత్రహోతవ్యం పశ్చాత్కర్మ పృథక్చరేత్
భూపరీక్షాధికం సర్వం సద్యఏవ హుతం పునః ॥ ౧౨

★ ప్రతిష్ఠానిష్కృతిః ★

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠా నిష్కృతి క్రమమ్
ఆచార్యేణాన్య సూత్రేణ కృతేచైవతు నిష్ఫలమ్ ॥ ౧౩

మన్త్రశ్చా పరితశ్చైవ తథాశాస్త్రస్య పారగః
తాభ్యామత్రకృతం కర్మ నిష్ఫలంత్వితి శాసనమ్ ॥ ౧౪

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన గురుంసిద్ధోప దేశికమ్
తన్నియోగన్తు తత్కర్మ తస్యైవాత్ర ప్రవృద్ధిదమ్ ॥ ౧౫

అన్యేనైవం కృతంకర్మ ఆభిచారికముచ్యతే
తద్దోషస్యైవ శాన్త్యర్థం పౌణ్డరీకే విశేషతః ॥ ౧౬

మహాశాన్తిం త్రిరాత్రన్తు హుత్వాతద్దేశికోత్తమః
పునః ప్రతిష్ఠాంకుర్వీత ఆచార్యేణైవ కారయేత్ ॥ ౧౭

తథాభావేతు తత్పుత్రం పౌత్రంశిష్య మథాపివా
అథవా తన్నియుక్తేన కారయేదితి కేచన ॥ ౧౮

విపరీతమారేచ్చైవ దోషం తత్రైవ శాన్తయే
అథాగ్నిం సాధయిత్వైవ మహాశాన్తిం యజేద్బుధః ॥ ౧౯

అన్యథాకురుతే విద్వాన్ తద్గ్రామ యజమానయోః
అర్థంతేజో వినాశంచ అల్పాయుశ్చ భవేన్నరః ॥ ౨౦

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉక్తవత్కర్మ చాచరేత్
అక్షిమోచన హీనేచ హీనేచైవాధివాసనే ॥ ౨౧

పునరత్ర ప్రతిష్ఠాచే త్కృతా తచ్ఛాస్త్రపారగః
అసితేచైవ పక్షేతు దేవస్థాపన మాచరేత్ ॥ ౨౨

నక్షత్రసూత్రవారాణాం కరణాది యుతేనచ
ధృవస్య కౌతుకాదీనాం నాచరే ద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౩

రాష్ట్రాన్తర గతేరాజ్ఞి తద్రాష్ట్రస్య విశేషతః
విష్ణ్వాది సర్వదేవానాం స్థాపనంచాచరేద్బుధః ॥ ౨౪

అనుక్త ముహూర్త రుక్షే తిథివారాది సర్వశః
స్థాపనం ధృవబేరాది నాచరే దితి శాసనమ్ ॥ ౨౫

నిరీక్షతే ఽశుభేచైవ గ్రహయుక్తేతు లగ్నకే
అన్ధకారాది నక్షత్రే దేవానాం స్థాపనం నచ ॥ ౨౬

అజ్ఞానాత్స్థాపితే చైవ తద్గ్రామ యజమానయోః
రాష్ట్రం నృపతిరాచార్యో వినశ్యతి నసంశయః ॥ ౨౭

అనావృష్ట్యర్థనాశాయ అల్పాయురితి కీర్తితమ్
ఏవం దోషయుతే స్థాప్యం దేవమత్రైవ నార్చయేత్ ॥ ౨౮

పశ్చాద్విధిజ్ఞ మాహూయ విధినా స్థాపయేద్బుధః
ఉక్తేతు ద్రవ్యహీనేతు హీనేచైవ బహుక్రియా ॥ ౨౯

క్రియామన్త్ర విపర్యాసే కుమ్భపూజాది హీనకే
తథైవ ధ్యానహీనేచ స్నపనస్య విహీనకే ॥ 30

అఙ్కురాదీని హీనేచ శయనేచ తథైవచ
హౌత్రస్య శంసనేహీనే మూర్తిరావాహనే తథా ॥ 3౧

విపర్యాసేత్ర హోమేచ రత్నాది న్యాసహీనకే
తథైవ విభ్రమేచైవ బుద్ధి రాచార్య శిష్యయోః ॥ 3౨

తస్మిన్కాలే మహోత్పాత దుర్నిమిత్తస్య దర్శనే
ఏతైర్దోషయుతే తత్ర ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ 33

★ పునస్థాపనమ్ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి పునస్థాపన మార్గకమ్
రాష్ట్రక్షోభే మహోత్పాతే భూకమ్పే ఽశనిపాతకే ॥ 3౪

చోరవ్యాఘ్రాది బాధాచ తస్కరేచాగ్ని దాహకే
వల్మీకే పాదపాద్యాదీన్ జీర్ణమత్ర పముద్భవే ॥ ౩౫

విమానం చైవ బేరంచ నవీకృత్య ప్రయత్నతః
గ్రామాన్తర గతేబిమ్బే ఆలయాన్తర్గ తోపివా ॥ ౩౬

నిర్ఘరేచ సముద్రేచనద్యాద్యాలయలంఘనే
వృక్షమూలేతు సంక్షిప్య వాపీకూపాన్తరే క్షిపేత్ ॥ ౩౭

కౌతుకాది ధ్రువాన్తానాం జననం సమ్భవేద్యది
ముఖ్యగౌణాధినా లక్ష్యం గౌణేముఖ్యం సమాచరేత్ ॥ ౩౮

ముఖ్యేగౌణం నకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్య నిశ్చయః
అక్ష్యున్మేషంచ రత్నంచ త్యక్త్వాచైవాధి వాసనమ్ ॥ ౩౯

అఙ్కురాదీని సంత్యక్త్వా అన్యత్పూర్వ వదాచరేత్
అధవాచాంకురాదీని కారయేదితి కేచన ॥ ౪౦

పంచాగ్నిం పరికల్ప్యైవ సభ్యమబ్జ మధాపివా
శిలాయాం ధృవబేరం స్యాద్దర్శనీయంచ సున్దరమ్ ॥ ౪౦

అధవాచే ద్విరూపన్తు స్థాపయిత్వా త్వరాన్వితః
విరూపావయవం యత్ర యదితత్ర పరీక్షయేత్ ॥ ౪౨

రేఖాసుషిర సంయుక్తం భిన్నేచాంగ విహీనకే
గురులాఘవ మాలక్ష్య బేరంత్యక్త్వా విధానతః ॥ ౪౩

పౌరాణే చార్షకేచైవ దైవికాదీని సమ్భవే
౦౦౦౦ వీక్ష్య నవీకృత్య ప్రయత్నతః
తత్ర కాలమనిర్దిష్టం పౌరాణికమితిస్మృతమ్ । ౪౪

రత్నానాం సమ్భవే చైవ పునఃరత్నాని నిక్షిపేత్
శిలాభిస్సుదృఢంకృత్వా అష్టబన్ధం ప్రలేపయేత్ ॥ ౪౫

యాగశాలామలంకృత్య వాస్తుహోమం సుహూంగుతామ్
పూజయేత్పూర్వ వత్కుమ్భం అణ్ణజాదీని పూర్వవత్ ॥ ౪౬

కౌతుకం చాధివాస్యైవ ఔత్సవం స్నపనం వినా
అధవా కారయేద్విద్వాన్ శయనం స్నపనోత్సవమ్ ॥ ౪౭

అన్యత్సర్వన్తు యఃకుర్యా దుక్తవత్సర్వ మాచరేత్
ఏవమేవ క్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ ४८

నయనోన్మీలనే హీనే హీనే చైవాధివాసకే
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తన్తు జుహుయాత్పునరారభేత్ ॥ ४९

ఉక్తస్య యాగశాలాయాం హీనాశ్చైవ విశేషతః
తథైవ శయనే స్థానమలంకారస్య వర్జితమ్ ॥ ५०

తద్దేశాన్యకృతేచైవ న్యూనాధిక్యే తథైవచ
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ ५१

ఉక్తవత్కల్పయే ద్విద్వాన్ విపరీతం నకారయేత్
యజ్ఞోపకరణే హీనే ద్రవ్యాణాంచ విపర్యయే ॥ ५२

బ్రాహ్మమాగ్నేయ సంయుక్తం యజేదుక్త వదాచరేత్
ప్రమాణం కుణ్డహీనేచ శల్యలోష్టాది సంయుతే ॥ ५३

వైష్ణవం భౌతికం హుత్వా పునఃకర్మ సమాచరేత్
పావకె మథితేహీనే మథితోగ్నిస్తు హీనకే ॥ ५४

చరుణాజ్యేన సంయుక్తం ఆగ్నేయం వైష్ణవం యజేత్
పావకే పునరాదాయ కృత్వా సర్వంసమాచరేత్ ॥ ५५

పరిస్తరణ కూర్చంచ ప్రణిధిరా జ్యస్థాలీచ
స్రుక్స్రువాద్యాది నాచైవ అజ్యదోషం తథైవచ ॥ ५६

రోమమక్షిక సంయుక్తం చరుణాజ్యేవి శేషతః
పిపీలికాది పతనే ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ ५७

ప్రాజాపత్యం తథాగ్నేయం వైష్ణవంచ యజేద్బుధః
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ పృథక్కృత్వా సమన్త్రకమ్ ५८

పావకం ప్రతికుణ్డేషు అగ్నావనుగతం పునః
అయనేయోని రిత్యుక్త్వా తేనకర్మ సమాచరేత్ ॥ ५९

అ ఘారం విధివత్కృత్వా సమిధంతు నిధాయచ ।
ప్రజ్వాల్యాగ్నిం పరిస్తీర్య ప్రాయశ్చిత్తం క్రమాద్యజేత్ ॥ ६०

వాహృతిర్వైష్ణవం చైవ మిన్ధాహుతి సమాయుతమ్
విచ్ఛిన్నాన్తం యజేత్త్వేవ పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౬౧

అగ్నౌజలే నిపతితే కుణ్డేగర్తస్య హీనకే
(దర్భాః పరిధి పుష్పైశ్చ సమిధ్యక్షత హీనకే ।)
ప్రణష్టేచలితే చైవ వైష్ణవం వ్యాహృతిర్యజేత్ ॥ ౬౨

ఊర్ధ్వాగ్ర సమిధౌతత్ర వర్షిష్ఠంచ తథైవచ
దణ్డేచ పతితేనష్టే మహావ్యాహృతిభిర్యజేత్ ॥ ౬౩

ఆగ్నేయం వైష్ణవం చాపి వ్యాహృత్యన్తం యజేద్బుధః
స్రువేణాజ్యం యజేద్విద్వాన్ తథాస్రుక్చరుణా యజేత్ ॥ ౬౪

జుహుయా దుపభృదాజ్యం వసోర్ధారాం యజేత్క్రమాత్
దర్వ్యాచరుం సమాదాయ జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ ౬౫

(విపరీతంచరేచ్చైవ దోషంనైవాత్ర కారయేత్
ఉక్తద్రవ్యస్యహీనేతు లబ్ధేనైవాత్రకారయేత్ ।
రత్నానామప్యలాభేతు సువర్ణంవాత్ర నిక్షిపేత్ ।
అలా భేసర్వ ధాతూనాం పారదంవాత్ర కారయేత్ ।)
ఉక్తబీజమలాభేతు సర్వంధాన్యేన కారయేత్ ।
సర్వక్రియా విపర్యాసే సకృన్మన్త్రం తథైవచ ॥ ౬౬

యజ్ఞకర్మణి సర్వత్ర హీనేన్యూనే విపర్యయే
వస్త్రం లక్షణహీనేచ భిన్నే ఛిన్నే తథైవచ ॥ ౬౭

త్యక్త్వాన్యాన్ సర్వమాదాయ కారయేద్దేశికోత్తమః
ప్రమాణ హీనేన్యూనేచ తోరణాదీన్పృథక్పృథక్ ॥ ౬౮

దర్భమాలా విహీనేచ కుమ్భేదోష యుతేతథా
ఏతైర్దోషయుతై స్స్యాచ్చేత్ ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ ౬౯

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్త యుతం పునః
సౌరమాగ్నేయ సంయుక్తం జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ ౭౦

పృథక్పృథక్ప్ర కర్తవ్యం పూర్వవత్సర్వ మాచరేత్
కృతం స్యాదవటం చాత్ర నోచే త్పతితమేవచ ॥ ౭౧

బ్రహ్మంచ వైష్ణవం చైవ పురుషసూక్తం తద్దైవచ
విష్ణుసూక్త మార్షేయంచ శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ ౭౨

ఉక్తవత్కుమ్భమాదాయ పూజయిత్వా చరేత్క్రమాత్
శ్వానకుక్కుట కాకాద్యైః పతితైః పాపరోగిభిః । ॥ ౭౩

ప్రతిలోమాన్త్యజాతాదీ న్స్పర్శనంచాత్ర సమ్భవే
సౌరమాగ్నేయ సంయుక్తం బ్రాహ్మం వైష్ణవ సంయుతమ్ ॥ ౭౪

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ పౌణ్డరీకే యజేత్క్రమాత్
అష్టాధిక శతంహుత్వా ప్రత్యేకం దేశికోత్తమ ః ॥ ౭౫

పూర్వోక్తేనైవ విధినా కృత్వాచైవ విచక్షణః
అస్పృశ్య స్పర్శనేకుణ్డే పూర్వవజ్జుహుయాత్క్రమాత్ ॥ ౭౬

పునః కుండాదీనాహృత్య పూర్వవత్సర్వమాచరేత్ ॥
ఆచార్య ఋత్విజశ్చైవ శతమష్టాధికం తథా । ౭౭

పౌరుషం వైష్ణవం చైవ బ్రాహ్మం సారస్వతం యజేత్
క్షమస్వేతి ప్రణమ్యైవ పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౭౮

భూపరీక్షాది కర్మాణి మిధ్యాచోర్ధ్వం యధాగమే
తాని సర్వాణికృత్వాతు పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ౭౯

అనుక్తం చైవ యత్సర్వం ఆచరేద త్రిణోక్తవత్
అధవా కాశ్యపోక్తేన కారయేదితిశాసనమ్ ॥ ౮౦

ఏవం సంక్షిప్యమత్రోక్తం ప్రతిష్ఠాయాశ్చ నిష్కృతిః
గురులాఘువ మాలక్ష్య కృత్వాచైవ ద్విజోత్తమాః ॥ ౮౧

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే ప్రతిష్ఠా ప్రాయశ్చిత్త విధిర్నామ త్రిచత్వారింశో ఽధ్యాయః

చతుశ్చత్వారింశో ఽధ్యాయః
భూగుప్తోద్ధృతబింబ ప్రాయశ్చిత్తమ్

★ ఋషయ ఊచుః ॥ ★

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ నమస్తే బ్రాహ్మణప్రియ
భూగుప్తోద్ధృతబింబేషు వారిగుప్తోద్ధృతేషుచ ౧

ప్రాయశ్చిత్తవిధిం తత్రవదత్వం వదతాంవర
★ భృగురువాచ ★
యుష్మాభిః పరిపృష్టో యత్తత్సర్వ మృషిసత్తమాః ॥ ౨

సాధూక్తం సర్వకర్మణాం సారమేతద్వినిశ్చితమ్
అస్యార్థస్యతు జిజ్ఞాసా ఋషీణా(సురాణా)మపి దుర్లభమ్ ॥ ౩

అథాతస్సం ప్రవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్త విధింపరమ్
భూగుప్తోద్ధృత బింబాది బింబానాం నిష్కృతిం పునః ॥ ౪

ప్రాయః పాప సమూహస్య చిత్తం తన్నాశ కారణమ్
తద్విధానేక్రమో యత్తత్ప్రాయశ్చిత్త విధిర్భవేత్ ॥ ౫

అరాజకే రణేజాతే పరచక్రే సమాగతే
సౌవర్ణం రాజతాదీంశ్చ బింబాన్ సంగోపయేద్బుధః ॥ ౬

లోహజే శైలజే చైవ మృణ్మయే మూలబేరకే
తత్తదంగాది బింబస్థాం శక్తిముద్వాస్య గోపయేత్ ॥ ౭

అన్యవేళా క్రమేణైవముద్వాస్య ద్దేవమూర్ధని
గ్రామాదీనాం తతఃకుర్యాత్పరివారాంశ్చ సర్వశః ॥ ౮

లోహజం మూలబింబంచ సంజాతే రాష్ట్ర సంకులే
పీఠంకృత్వా తుతత్‌స్థానే తస్మిన్నుద్వాస్య గోపయేత్ ॥ ౯

భూమౌవాథ జలేవాథహ్యరణ్యే పర్వతేపివా (కూపికాఖర్వటే ఽపివా)
గోపయేద్ధేమ జాతీంశ్చ భూషణాదీంశ్చ సర్వశః ॥ ౧౦

స్నపనేచోత్సవే చైవ బలిబేరాది కౌతుకే
బేరాణామర్చనార్థాయ మధ్యేపీఠం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౧

వృత్తంవా చతురశ్రంవా త్రివేది సహితం కురు
షోడశాంగులమాయామమున్నతన్తు తదర్ధకమ్ ॥ ౧౨

ఇష్టకాభిర్దృఢం కృత్వా పీఠమభ్యుక్ష్య గవ్యకైః
పద్మాకృతిశ్చ సౌవర్ణం వేదాంగుళ సమున్నతమ్ ॥ ౧౩

యథాలాభోన్నతం వాపి కేచిదాహుర్మనీషిణః
తస్మిన్ సౌవర్ణకే పద్మే శక్తిమావాహ్య పూజయేత్ ॥ ౧౪

సౌవర్ణం రాజతంవాపి తామ్రబింబమథాపివా
భూమౌగుప్తం సముద్దిశ్య పద్మేసౌవర్ణకే ఽర్చయేత్ ॥ ౧౫

పద్మే సౌవర్ణకేవాపి సకలేవా సమర్చయేత్
దైవికే మానుషేచైవ భూషణే నకదాచన ॥ ౧౬

సౌవర్ణేవాథ సౌవర్ణం రాజతేవాథ రాజతం
తామ్రేణ తామ్రజం కుర్యాదితి కేచిద్వదంతిచ ॥ ౧౭

మూలబింబాది బింబానాం తామ్రాదీనాంచ సర్వశః
ప్రత్యేకం భ్రామయేత్పద్మే తత్తద్రూపన్తు భావయేత్ ॥ ౧౮

శైలజం మృణ్మయం చైవ ధ్రువబేరం నచాలయేత్
ధృవే శిలామయేవాథ చాలయిత్వాత్ర గోపయేత్ ॥ ౧౯

యావత్సుఖం భవేత్తత్ర తావత్తత్రైవ పూజయేత్
స్వస్థేరాష్ట్రేషు కాలేపి బింబానుద్ధృత్య పూజయేత్ ॥ ౨౦

భూగుప్తోద్ధృత బింబాది ప్రాయశ్చిత్త విధిం శ్రుణు
ప్రాయశ్చిత్తన్తు కృత్వైవ పూజయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౧

ప్రాయశ్చిత్త విధింవక్ష్యే సర్వపాపహరం పరమ్
సర్వకామప్రదం చైవ భుక్తి ముక్తి ప్రదాయకమ్ ॥ ౨౨

భూగుప్తోద్ధృతబింబేషు వారిగుప్తోద్ధృతేషుచ
ఏతైర్దోషం సముదిశ్య ప్రాయశ్చిత్తం శృణుష్వాథ ॥ ౨౩

నైమిత్తికాని కామ్యాని కర్మాణ్యన్యాని సర్వశః
అంకురార్పణ పూర్వాణి తానిసర్వాణి కారయేత్ ॥ ౨౪

అంకురార్పణ హీనాని నిష్ఫలాని నసంశయః
ప్రాయశ్చిత్త దినాత్పూర్వం యస్యాందిశి విధానతః ॥ ౨౫

మూలబింబాది బింబానాం తామ్రాదీనాంతు సర్వశః
ఏకకాలే ప్రతిష్ఠాచేదేక మేవాం కురార్పణమ్ ॥ ౨౬

వారమృక్షస్తు తిధయో నపరీక్షేత్కదాచన
పూర్వేద్యుర్దేశికోభూత్వా మితాహారో జితేన్ద్రియః ॥ ౨౭

స్నాతః స్నానవిధానేతు జపేత్సమ్యక్సమాహితః
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పురుషసూక్తమతః పరమ్ ॥ ౨౮

శ్రీభూసూక్తం తథాద్యేతు జపిత్వాత్రనసంశయః
అపరేతు దినేప్రాప్తే పశ్చాత్కార్యం సమాచరేత్ ॥ ౨౯

ప్రముఖేచోత్తరేవాపి దక్షిణేవా మనోరమే
ఇష్టదేశే యథాన్యాయం యాగశాలాం ప్రకల్ప్యచ ॥ ౩౦

ఏకద్విత్రిదినే చాపి భూగుప్తేతు సముద్భవే
తత్రదోషం సముద్దిశ్య ప్రాయశ్చిత్త విధిం శృణు ॥ ౩౧

ఔపాసనాగ్నికుండంచ కృత్వాఘారంను హూయతామ్
వైష్ణవం శతశోహుత్వా విష్ణుసూక్తం తథాయజేత్ ॥ ౩౨

శ్రీసూక్తంచ మహీసూక్తం శర్వదైవత్య సంయుతమ్
శ్వభ్రంకృత్వా విధానేన విధినాస్నపనం చరేత్ ॥ ౩౩

ప్రతిష్ఠోక్త క్రమేణైవ కలశైస్సప్త సంఖ్యయా
మూలబింబాంగ బింబానాం ప్రత్యేకం స్నాపయేత్సుధీః ॥ ౩౪

జలాధివాసనం కృత్వా అస్పృశ్య స్పర్శనేయది
పూర్వముద్వాస్య దేవోక్త శక్తిమాదాయ బుద్ధిమాన్ ॥ ౩౫

పీఠం విసృజ్యతత్కాలే జీర్ణోద్ధార విధానతః
సర్వం యత్నేనకృత్వాతు హోమమేకంచ కారయేత్ ॥ ౩౬

కుంభేవా ప్రణిధౌవాపి శక్తిమావాహ్య పూజయేత్
తత్తత్స్థానే న్యసేద్బింబాన్ క్రమాదావాహయే త్తతః ॥ ౩౭

అర్చయేత్పూర్వ విధినా అధికంవా సమర్చయేత్
మహాహవిస్తతో దద్యాచ్ఛర్కరా ఘృతసంయుతమ్ ॥ ౩౮

బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాత్తేషాం దద్యాత్తు దక్షిణాం
ఆచార్యాదిషు సర్వేషు విధినా దక్షిణాం దదేత్ ॥ ౩౯

ఏవమేవ ప్రకారేణ మాసాన్తన్తు దినే దినే
కించిద్ధోమే విశేషోస్తి శృణుధ్వమృషి సత్తమాః ॥ ౪౦

దినమేకంతు గుప్తం చేత్సకృద్దుత్వాతు బుద్ధిమాన్
ద్వితీయే ద్విగుణం కుర్యాత్తృతీయే త్రిగుణంచరేత్ ॥ ४౧

ఏవం మాసాన్తమిత్యుక్తం అన్యథాతునకారయేత్
ద్విమాసేచోధృతేబింబే ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ ४౨

పూర్వోక్త లక్షణోపేత పౌండరీకాగ్నికుండకే
ఆ ఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్ ॥ ४౩

పూర్వోక్త హోమమన్త్రైశ్చ యద్దేవాదీనతః పరమ్
కుర్యాచ్ఛతాష్ట పర్యాయం అష్టాశీతి సమాయుతమ్ ॥ ४४

ఈంకారాదీన్ తథాకుర్యాత్పశ్చాత్స్నపన మాచరేత్
స్నాపయేద్విధినా పశ్చాత్కలశైః పంచవింశకైః ॥ ४౫

శక్తిమావాహయే త్పశ్చా త్పూర్వోక్తేన క్రమేణవై
బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చా త్సహస్రాష్ట సమాయుతమ్ ॥ ४౬

నవభేదేష్వ థైకస్మిన్ ఉత్సవంచ సమాచరేత్
మహా హవిస్తతో దద్యాచ్ఛర్కరా ఘృతసంయుతమ్ ॥ ४౭

ఏవం సంవత్సరాన్తంతు కృత్వాత త్రైవ బుద్ధిమాన్
ధ్రువేవా పీఠకేవాపి విమానేవాథ సంస్పృశే ॥ ४౮

చండాలాద్యంత్య జైర్వాపి భగ్నేచ్ఛేదే తథైవచ
దోషమన్యం యదిభవే త్తత్కాలే శక్తిముద్వసేత్ ॥ ४౯

విమానే దోషదుష్టేతు తద్ధ్రువే శక్తిముద్వసేత్
అశక్త్యాంవా సతత్రైవ ధృవశక్తిం విసృజ్యచ ॥ ౫౦

అర్కమండల మధ్యేతు ప్రణవే నైవముద్వసేత్
గ్రాహ్య మగ్రాహ్యకం జ్ఞాత్వా సంలక్ష్య విధినాసహ ॥ ౫౧

పంచగవ్యైస్సమభ్యుక్ష్య వాస్తుహోమం పునర్యజేత్
పర్యంగ్నిం చైవ కృత్వాతు విమానాదీనిసర్వశః ॥ ౫౨

యథాపూర్వం తథాకుర్యాత్ప్రతిష్ఠామాచరేత్పునః
ఏకాబ్దాది దశాబ్దాన్తం ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ ౫౩

పూర్వోక్త మాసనక్షత్రే ప్రాయశ్చిత్తం సమారభేత్
ఆలయాద్దక్షిణేపార్శ్వే పద్మాగ్నిం సాధయేత్తతః ॥ ౫४

ఆఘారం విధివద్ధుత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్
పారమాత్మిక సంయుక్తం ఈంకారాదీని హూయతామ్ ॥ ౫౫

అష్టాశీతి సమాయుక్తం రాత్రిసూక్తం సుహూయతామ్
పురుషసూక్తం తుహుత్వా విష్ణుసూక్తంతు హూయతామ్ ॥ ౫౬

శ్రీసూక్తంతు మహీసూక్తం విశ్వజిత్పూక్తమేవచ
సర్వదైవత్య సంయుక్తం క్రమాదష్టోత్తరం శతమ్ ॥ ౫౭

సమిదాజ్యేన చరుణా ఏవమేవతు కారయేత్
ప్రాయశ్చిత్తంచ కృత్వైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ ౫౮

సహస్ర భోజనంకృత్వా విప్రేభ్యో మునిసత్తమాః
ద్వాత్రింశద్గాఃప్రదాతవ్యాం యథాలాభ మథాపివా ॥ ౫౯

ఆచార్య దక్షిణాం దద్యాదుత్తమోత్తమ దక్షిణామ్
త్సవంచ పునఃకృత్వా స్నపనంచ శతాష్టకైః ॥ ౬౦

అర్చయేద్దేవ దేవంతం పూర్వోక్త విధినాసహ
మహా హవిస్తతోదద్యాద్గుడం చాత్ర ఫలైర్యుతమ్ ॥ ౬౧

ఏకాబ్దాది దశాబ్దాన్తం ఏవమేవ విధీయతే
దశాబ్దాది శతాబ్దాంతం ప్రాయశ్చిత్తం విధీయతే ॥ ౬౨

పూర్వోక్తమాస నక్షత్రే ప్రతిష్ఠావిధి మారభేత్
ప్రతిష్ఠోక్త దినాత్పూర్వం పంచమేవాత్ర్య హే ఽథవా ॥ ౬౩

పద్మాగ్నిం సాధయేద్విద్వాన్విధినాతేనకారయేత్
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ ౬౪

వాస్తుహోమం తతోహుత్వా పూర్వోక్తేన విధానతః
గుప్తాద్బింబాన్సమాదాయ శోధయిత్వా విశేషతః ॥ ౬౫

శిల్పినా తీక్ష్ణ శస్త్రేణ శోధయిత్వా ప్రయత్నతః
ఏకద్విత్రిది నైర్ఘృనే నదోషమితి కథ్యతే ॥ ౬౬

పశ్చాద్దృష్టిం సముత్పాద్య విధినాతేనకారయేత్
జలాధివాసం కృత్వాతు పశ్చాత్థాపనమాచరేత్ ॥ ౬౭

స్థాపనాత్పూర్వ దివసే స్నపనం సమ్యగాచరేత్
శతాష్టకలశైర్దేవం విధినా తేనకారయేత్ ॥ ౬౮

ప్రతిష్ఠాంతం తతఃకృత్వా స్థాపయేద్దేవ మవ్యయమ్
పూర్వవత్పూజయే త్పశ్చాత్ మహాహవి స్సమాయుతమ్ ॥ ౯౯

ఆచార్యదక్షిణాందద్యాత్పూర్వోక్తేన విధానతః
బ్రాహ్మణాన్పూజయే త్పశ్చాత్సహస్రాష్ట సమాయుతమ్ ॥ ౭౦

గవాం శతాష్టకం దద్యాద్యథాలాభ మథాపివా
పశ్చాదుత్సవమారభ్య పూర్వోక్తేన విధానతః ॥ ౭౧

శతాబ్దాది సహస్రాంతం ఏవమేవన్తు కారయేత్
సహస్రాబ్ద వ్యతీతేతు బేరనాశోన సంశయః ॥ ౭౨

అథవా సంభవేచేత్తు శుద్ధింకృత్వా విచక్షణః
పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాయశ్చిత్తం సమాచరేత్ ॥ ౭౩

పశ్చాత్ప్రతిష్ఠా కర్తవ్యమితి పూర్వ్య.జ ద్దర్శనమ్
భూగుప్తోద్ధృత బింబేషు ప్రతిష్ఠావిదిమాచరేత్ ॥ ౭౪

ప్రతిష్ఠాయాః పరంనాస్తి ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమాః
పత్న్యపత్య మనుష్యాణాం పశూనాం వృద్ధిమాప్నుయాత్ ॥ ౭౫

సంతతీనాం కులస్యాపి యానవాహన భూమిభిః
ఐహికాముష్మికం సర్వం దదాతీతి నసంశయః ॥ ౭౬

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం వాసాధికారే
భూగుప్తోద్ధృత బింబ ప్రాయశ్చిత్త విధిర్నామ చతుశ్చత్వారింశో౽ధ్యాయః

పంచ చత్వారింశో౽ధ్యాయః

★ ప్రతిష్ఠా ప్రాయశ్చిత్తమ్ పునః ప్రతిష్ఠా । ★

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రతిష్ఠా నిష్కృతిక్రమమ్
ఆచార్యేణాప్యనుక్తేన కృతంత త్రైవ నిష్ఫలమ్ ॥ ౧

మన్త్రస్యా పఠితం చైవ యధాశాస్త్రస్య సాధకమ్
తయోరత్ర కృతంకర్మ నిష్ఫలం త్వితిశాసనమ్ ॥ ౨

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన గురుసిద్ధోపదేశతః
తన్నియోగంతు యత్కర్మ తస్యైవార్థ ప్రవృద్ధిదమ్ ॥ ౩

అన్యత్రైవకృతం కర్మ అభిచారక ముచ్యతే
తద్దోష స్స్యైవశాన్త్యర్థం పౌండరీక విశేషతః ॥ ౪

మహాశాన్తిం త్రిరాత్రంతు హుత్వాతద్దేశికోత్తమః
పునః ప్రతిష్ఠాం కుర్వీత ఆచార్యేణైవ కారయేత్ ॥ ౫

తదభావేచ తత్పుత్రం పౌత్రం శిష్యమథాపివా
అథవాతన్నియుక్తేన కారయేదితి కేచన ॥ ౬

విపరీతాచరేచ్చైవ దోషం తస్యైవశాన్తయే
అబ్జాగ్నిం సాధయిత్వైవ మహాశాన్తిం యజేత్తతః ॥ ౭

అన్యథాకృతమత్రైవ తద్గ్రామ యజమానయోః
అర్థంతేజో వినాశంచ అల్పాయుశ్చభవేన్నరః ॥ ౮

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉక్తవత్కర్మచాచరేత్
అక్షిమోచన హీనేచ హీనేచైవాధివాసకే ॥ ౯

పునరత్ర ప్రతిష్ఠాచేత్కృత్వా తచ్ఛాస్త్ర పారగః
సితేచైవతు పక్షేతు దేవస్థాపన మాచరేత్ ॥ ౧౦

నక్షత్ర శూన్యవారశ్చ కాణాంధయుతమేవచ
ధ్రువస్య కౌతుకాదీనాం నాచరేద్దేశికోత్తమః ॥ ౧౧

రాష్ట్రాన్తరగతేరాజ్ఞి తస్యరాష్ట్రే విశేషతః
విష్ణ్వాది సర్వదేవానాం స్థాపనం నాచరేద్బుధః ॥ ౧౨

అనుక్తే ముహూర్తే బుక్షే నక్షత్రే తిథివారాది సర్వశః
స్థాపనం ధ్రువబేరాది నాచరేదితి శాసనమ్ ॥ ౧౩

నిరీక్షితే శుభేచైవ గ్రహయుక్తేతు లగ్నకే
అంధకాణాది నక్షత్రే దేవాదిస్థాపనం నచ॥ ౧౪

అజ్ఞానాత్స్థాపనంచైవ తద్గ్రామ యజమానయోః
రాష్ట్రం నృపతిరాచార్యో వినశ్యతి నసంశయః ॥ ౧౫

ఏకేక్షణ మహీనేచ దేవానాం స్థాపనం చరేత్
గ్రామం జనపదం సర్వం వినశ్యతి నసంశయః ॥ ౧౬

అనావృష్ట్యర్థనాశాయ అల్పాయురితి కీర్తితమ్
ఏవం దోషయుతే స్థాప్య దేవమత్రైవచాలయేత్ ॥ ౧౭

పశ్చాద్విధిజ్ఞ మాహూయ విధినా స్థాపయేత్పునః
ఉక్తేషు ద్రవ్యహీనేషు హీనేచైవ బహుక్రియా ॥ ౧౮

క్రియామన్త్ర విపర్యాసే కుంభపూజాది హీనకే
తథైవ ధ్యానహీనేచ స్నపనస్య విహీనకే ॥ ౧౯

అండజాది విహీనేచ శయనేచ తథైవచ
హోత్రస్య శంసనేహీనే మూర్తిరావాహనే తథా ॥ ౨౦

విపర్యాసే ఽత్ర హోమేచ రత్నన్యాసాదిహీనకే
తథైవ విభ్రమేచైవ బుద్ధిరాచార్య విభ్రమే ॥ ౨౧

తస్మిన్కాలే మహోత్పాతే దుర్నిమిత్తస్యదర్శనే
ఏతైర్దోషయుతే యత్ర ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ ౨౨

★ పునఃస్థాపనమ్ ॥ ★

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి పునస్థాపన మార్గతః
రాష్ట్రక్షోభే మహోత్పాతే భూకంపే ఽశని పాతకే ॥ ౨౩

చోరవ్యాఘ్రాది బాధాయాం తస్కరేచాగ్నిదాహకే
వల్మీకపాదపాద్యాది జీర్ణమత్ర సముద్భవే ॥ ౨౪

విమానేచైవ బేరస్య నవీకృత్య ప్రయత్నతః
గ్రామాంతరగతే బింబే ఆలయాన్తర గతేపివా ॥ ౨౫

నిర్గమేచ సముద్రేచ నద్యాద్యాలయ లంఘనే
వృక్షమూలేతు సంరక్ష్య వాపీకూపాన్తరేక్షిపేత్ ॥ ౨౬

కౌతుకాది ధృవాన్త స్యాత్మనితే సంభవేయది
ముఖ్యాన్ గౌణాదికాన్వీక్ష్య గౌణేముఖ్యం సమాచరే ౨౭

ముఖ్యేగౌణం నకుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః
అక్షిమోక్షంచ రత్నంచ జలేచాప్యధివాసనమ్ ॥ ౨౮

అంకురాదీని సంత్యక్త్వా అన్యత్పూర్వవదాచరేత్
అథవాహంకురాదీని కారయేదుక్త వద్బుధః ॥ ౨౯

పంచాగ్నీన్పరికల్ప్యైవ సభ్యమబ్జమథాపివా
తద్బేరోత్పాతనం యత్ర యదితత్ర పరీక్షయేత్ ॥ ౩౦

రేఖానుషిర సంయుక్తం భగ్నేచాంగాది హీనకైః
గురులాఘవ మాలక్ష్య బేరంత్యక్త్వా విధానతః ॥ ౩౧

శిలాయాం ధ్రువబేరంచ దర్శనీయంచ సుందరమ్
అథవాచేద్ద్విరూపంతు స్థాపయిత్వాత్వరాన్వితః ॥ ౩౨

పౌరాణేచార్షకే చైవ దైవికాదీని సంభవే
అవైదికమలక్షణ్య మప్రమాణం నదోషకృత్ ॥ ౩౩

కర్తృకాల మనిర్దిష్టం పౌరాణిక మితిస్మృతమ్
దేవ్యాది పరివారాణాం ప్రభాపీఠం తథైవచ ॥ ౩౪

విధినామార్గ మాలక్ష్య నవీకృత్య ప్రయత్నతః
రత్నన్యాసం భవేచ్చైవ పునఃరత్నంచ నిక్షిపేత్ ॥ ౩౫

శిలాభిన్నే దృఢంకృత్వా అష్టబంధం ప్రలేపయేత్
యాగాశాలా మలంకృత్య వాస్తుహోమం సుహూయతామ్ ॥ ౩౬

పూజయేత్పూర్వవత్కుంభ మండజాదీని పూర్వవత్
కౌతుకం త్వధివాస్యైవ ఔత్సవం స్నపనం వినా ॥ ౩౭

అథవాకారయేద్విద్వాన్నయనం స్నపనోత్సవమ్
అన్యత్తు పూర్వం యఃకుర్యాదుక్త వత్సర్వమాచరేత్ ॥ ౩౮

ఏవమేవ క్రమేణైవ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్
నయనోన్మీలనే హీనే హీనేచైవాధివాసకే ॥ ౩౯

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జుహుయాత్పునరారభేత్
ఉక్తస్య యాగశాలాయాం హీనాధిక్యే విశేషతః ॥ ౪౦

తథైవ శయనస్థానమలంకార వివర్జితః
తద్దేశాన్యకృతేచైవ న్యూనాధిక్యే విశేషతః ॥ ౪౧

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్తం యజేత్క్రమాత్
ఉక్తవత్కల్పయేద్విద్వా న్విపరీతం నకారయేత్ ॥ ౪౨

యజ్ఞోపకరణే హీనే ద్రవ్యాణాంచ విపర్యయే
బ్రాహ్మమాగ్నేయ సంయుక్తం యజేదుక్త వదాచరేత్
కుండే ప్రమాణ హీనేచ శల్యలోష్టాది సంయుతే ॥ ౪౩

వైష్ణవం భౌతికం హుత్వా పునఃకర్మ సమాచరేత్
పావకే మథితేహీనే మథితాగ్నిస్తు హీనకే ॥ ౪౪

చరుణాజ్యేన సంయుక్తమాగ్నేయం వైష్ణవం యజేత్
పావకం పునరాదాయ కృత్వాసర్వం సమాచరేత్ ॥ ౪౫

పరిస్తరణ కూర్చంచ ప్రణీధీరాజ్య పాత్రయోః
స్రువాద్యాది వినాచైవ ఆజ్యదోషం తథైవచ ॥ ౪౬

రోమమక్షిక సంయుక్తం చరావాజ్యే విశేషతః
పిపీలికాదిపతితే ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ ౪౭

ప్రాజాపత్యం తథాగ్నేయం వైష్ణవంచ యజేద్బుధః
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ పృథక్కృత్వా సమన్త్రకమ్ ॥ ౪౮

పావకం ప్రతికుండేషు అగ్నిశ్చానుగతం పునః
భస్మసోష్ణయుతం వీక్ష్య సమిధ్యారోపణం కురు ॥ ౪౯

అయన్తే యోనిరిత్యుక్త్వా తేనకర్మ సమాచరేత్
అఘారం విధివత్కృత్వా సమిధం వా నిధాయచ ॥ ౫౦

ప్రజ్వాల్యాగ్నిం పరిస్తీర్య ప్రాయాశ్చిత్త క్రమంయజేత్
వ్యాహృతి ర్వైష్ణవం చైవ మిన్ద్రాహుతి సమాయుతమ్ ॥ ౫౧

విచ్ఛిన్నాంతం యజిత్వైవ పునఃకర్మ సమాచరేత్
అగ్నౌజలేచ పతితే కుండే గర్తేతుహీనకే ॥ ౫౨

దర్భాన్పరిధి పుష్పైశ్చ సమిధ్యక్షత హీనకే
ప్రణష్టేచలితే చైవ వైష్ణవం వ్యాహృతిర్యజేత్ ॥ ౫౩

ఊర్ధ్వాగ్రసమిధౌ తద్వద్వర్షిష్టంచ తథైవచ
దగ్ధేచపతితేనష్టే మహావ్యాహృతిభిర్యజేత్
ఆగ్నేయం వైష్ణవంచాపి వ్యాహృత్యన్తం యజేద్బుధః ॥ ౫౪

స్రువేణాజ్యం యజేద్విద్వాన్ తథాస్రుక్చరుణాయజేత్
జుహూపజుహూభ్యాంచ వసోర్ధారాం యజేత్క్రమాత్ ॥ ౫౫

దర్వ్యాచరుం సమాదాయ జుహుయాద్దేశికోత్తమః
విపరీతాచరేచ్చైవ దోషం నైవాత్రకారయేత్ ॥ ౫౬

రత్నానామప్యలాభేతు సువర్ణంవాత్ర కారయేత్
అలాభే సర్వధాతూనాం పారదం వాత్రకారయేత్ ॥ ౫౭

ఉక్తబీజేత్వలాభేతు యవంచాపిచ కారయేత్
సర్వక్రియా విపర్యాసే సకృన్మన్త్రంత థైవచ ॥ ౫౮

యజ్ఞకర్మణి సర్వత్ర హీనేన్యూనే విపర్యయే
వస్త్రే లక్షణహీనేచ ఛిన్నే భిన్నే తథైవచ ॥ ౫౯

త్యక్త్వాన్యం సమాదాయ కారయేద్దేశికోత్తమః
ప్రమాణహీనే న్యూనేచ తోరణాదీన్పృథక్పృథక్ ॥ ౬౦

దర్భమాలా విహీనేచ కుంభేదోషయుతే తథా
ఏతైర్దోషం యదిస్యాత్తు ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్ ॥ ౬౧

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ శ్రీభూసూక్తయుతం పునః
పౌరమాగ్నేయ సంయుక్తం జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ ౬౨

పృథ క్పృథక్పకర్తవ్యం పూర్వవత్సర్వమాచరేత్
కృతంసాధ్యఘటం చాత్ర హీనేచ పతితేసతి ॥ ౬౩

బ్రాహ్మణం వైష్ణవం చైవ పౌరుషం సూక్తమేవచ
విష్ణుసూక్తం తథాష్టేయం శతమష్టాధికం యజేత్ ॥ ౬౪

ఉక్తవత్కుంభమాదాయ పూజయిత్వార్చయేత్క్రమాత్
శ్వానకుక్కుట కాకాద్యైః పతితైః పాపరోగిభిః ॥ ౬౫

ప్రతిలోమాంత్య జాతీనాం స్పర్శనంచాత్ర సంభవే
పౌరమాగ్నేయ సంయుక్తం బ్రాహ్మం వైష్ణవ సంయుతమ్ ॥ ౬౬

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ పౌండరీకే యజేత్క్రమాత్
అష్టాధికశతం హుత్వా ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః ॥ ౬

పూర్వోక్తేన విధానేన కృత్వాచైవ విశేషతః
అస్పృశ్య స్పర్శనేకుంభే పూర్వవజ్జుహుయాత్క్రమాత్ ॥ ౬

పునఃకుంభాదినాహృత్య ఆచార్యో పూర్వవద్యజేత్
ఆచార్య ఋత్విజశ్చైవ శపనే భర్త్సనే తథా ॥ ౬

పౌరుషం వైష్ణవంచైవ బ్రాహ్మం సారస్వతం యజేత్
క్షమస్వేతి ప్రణమ్యైవ పునఃకర్మ సమారభేత్ ॥

భూపరీక్షాది కర్మేతు విధ్యాచోర్ధ్వం మయాపురా
పూర్వోక్తస్య ప్రకారేణ పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ ౭౧

అనుక్తం చైవ యత్సర్వ మాచరేద త్రిణోక్తవత్
అథవాకాశ్యపోక్తేన కారయేత మరీచివత్ ॥ ౭౨

ఏవం సంక్షేపతః ప్రోక్తం ప్రతిష్ఠాయాశ్చ నిష్కృతిః
గురులాఘవమాలక్ష్య కృత్వాచైవ ద్విజోత్తమాః ॥ ౭౩

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే పునఃస్థాపనంనామ పంచ చత్వారింశో ௨ధ్యాయః

షట్చత్వారింశో ௨ధ్యాయః

★ నిత్యార్చన ప్రాయశ్చిత్తమ్ । ★

అథనిత్యార్చనాహీనే ప్రాయశ్చిత్తం ప్రవక్ష్యతే
నిత్యేనైమిత్తికే కామ్యే జపహోమాదినార్చనే ॥ ౧

తత్తత్కాలేతు సుముఖమన్యథా విముఖం భవేత్
యథోక్త మర్చనాదీనాం స్నానహీనే విశేషతః ॥ ౨

★ అర్చకాదీనం స్నానహీనే । ★

అఘమర్షణ సూక్తంతు జపిత్వాష్ట శతంబుధః
హుత్వాతు సౌరమన్త్రేణ మునిమన్త్రంచ హూయతామ్ ॥ ౩

సావిత్ర్యాష్ట శతంహుత్వా ప్రత్యేకం దేశికోత్తమః
పునః స్నానాదికం కుర్యాన్నిత్య పూజాం సమాచరేత్ ॥ ౪

★ హర్మ్యప్రదక్షిణ హీనే । ★

హర్మ్య ప్రదక్షిణేహీనే పరిషద్వందనే తథా
వైష్ణవంచ యజేచ్చైవ హుత్వా తద్ద్వారదేవతాః ॥ ౫

కవాటోద్ఘాటనే హీనే హీనేతద్దీప శూన్యకే
కవాటమన్త్రం హుత్వాతు రుద్రమన్త్రం జుహోతివై ॥ ౬

దేవస్యవందనే హీనే హీనేపాణి ప్రతాడనే
వైష్ణవస్తు శతంహుత్వా పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౭

★ నిత్యనైమిత్తికస్య పూర్వాపర విచారః । ★
యదినైమిత్తికంకర్మ దివా నిశిచసన్ధిషు
సమాప్య నైమిత్తికంచ పునర్నిత్యం సమాచరేత్ ॥ ౮

ఆదాయతోయ హీనేచ గన్ధహీనేత థైవచ
వారుణంచ జపేచ్చైవ గారుడంచ తథా యజేత్ ॥ ౯
మార్జనంచ తథాహీనే హీనేప్రోక్షణ లేపనే
వాయుమన్త్రం తతోహుత్వా(శ్రీ) భూసూక్తంచ యజేత్క్రమాత్ ॥ ౧౦

పాత్రప్రక్షాళనే హీనే రవేర్మన్త్రం జపేత్క్రమాత్
ఉపదంశం హవిస్తత్ర పాకహీనే విశేషతః ॥ ౧౧

బ్రాహ్మంచ విష్ణుగాయత్రీం యజిత్వా విధివత్పునః
ఊర్ధ్వ పుండ్రాది హీనేచ హీనేతన్యాస కర్మణి ॥ ౧౨

పాంచభౌతిక మన్త్రేణ జపేచ్చైవచ బుద్ధిమాన్
వేద్యా సమ్మార్జనేహీనే హీనేనిర్మాల్య శోధనే ॥ ౧౩

ధ్రువసూక్తం తతోహుత్వా మహావ్యాహృతి మేవచ
ఋషిచ్ఛందాధి స్మరణహీనే ।
ఋషిచ్ఛన్దో ధిదేవాంశ్చహీనేచ బ్రహ్మణస్థలే ॥ ౧౪

ఋషయస్సర్వ దైవత్యం బ్రహ్మసూక్తం యజేద్బుధః
స్వాగతెచానుమానౌ ద్వౌహీనే శాన్తస్య పూజనే ॥ ౧౫

విష్ణుగాయత్రీముచ్చార్య వైష్వక్సేనం యజేద్బుధః
సర్వద్రవ్యైశ్చ హీనేచ లబ్ధమాదాయ చాదరాత్ ॥ ౧౬

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జపిత్వా దేశికోత్తమః
ప్రాణ్యంగంచ పురీషంచ మండతక్రంచహీనకే ౧౭

కంకతాది చతుర్భిశ్చ నిత్యంనైవ సమాచరేత్
పూర్వద్వారేతు సంపూజ్య తథాచైవాన పాయినమ్ ॥ ౧౮

పశ్చాద్ధామ ప్రవిశ్యైవ పుష్పన్యాసాదినార్చయేత్
చండాలం పతితం శ్వానం దుశ్శీలం గురునిందకమ్ ॥ ౧౯

కుష్ఠాపస్మారకాదీంశ్చ వర్జయేద్దేవ సన్నిధౌ
అథవాచేద్వి శేషేణహ్యాస్మిన్నర్థే విశేషతః ॥ ౨౦

భగవద్ధ్యాన హీనంచ పాషండం గురునిందకమ్
దుశ్శీలంచ దురాచారం కుష్ఠాపస్మారకాదిషు ॥ ౨౧

గోపురస్య బహిర్నీత్వా పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్
ప్రమాదాద్దర్శనే చైవ తత్పూజా నిష్ఫలా భవేత్ ॥ ౨౨

తస్మాద్యవని కామగ్రే విన్యసేద్దేశి కోత్తమః
అస్యార్థస్య విశేషేణ కైశ్చిచ్చైవచతంశ్రుణు ॥ ౨౩

బిడాలధ్యానశీలంచ మూకం చైవాన్ధకం తథా
వక్రదంతంచ పింగాక్షాన్ తైలసిక్తంచ దుర్ముఖమ్ ॥ ౨౪

శవవాహక పాషండ ప్రతిలోమం చనిందకమ్
వృత్తిహీనంచ షండంచ అంగహీనాధికాంగకమ్ ॥ ౨౫

ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధ సమయేవీక్షణం నైవకారయేత్
ప్రాకారాచ్చ బహిర్నీత్వా పునరర్చన మాచరేత్॥ ౨౬

అగ్రేయవనికాహీనే విష్ణుసూక్తం జపేద్బుధః
సంబంధకూర్చ హీనేచ లంఘనేచ విశేషతః ॥ ౨౭

ప్రతద్విష్ణు రితీత్యుక్త్వా అధిపం మన్త్రముచ్చరన్
తత్తన్మన్త్రం సుహోతవ్యంపౌండరీకే విశేషతః ॥ ౨౮

పునఃకూర్చం నిధాయైవ విధినా సమ్యగర్చయేత్
అథవా కారయేచ్చైవ కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౯

చలేచైవాచలేచైవ తయోర్మధ్యే విశేషతః
సంబంధస్యతు కూర్చస్య క్షిప్త్వాతస్య సమర్చయేత్ ॥ ౩౦

సంబంధ కూర్చకేక్షిప్త్వా హీనేగత్వాతు కౌతుకే
దత్త్వాకౌతుకభోగంతు ధ్రువే చారోపయే ద్బుధః ౩౧

హీనే కూర్చేతు నిత్యేచ పూజనంయత్తదాసురమ్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన క్షిప్త్వానిత్యం సమర్చయేత్ ॥ ౩౨

అథవాకార యేద్విద్వాన్దేవేశం న్యాసమాచరేత్
భవేద్దిగ్బన్ధనేయత్ర తత్రకూర్చం నచార్చయేత్ ॥ ౩౩

అన్త్యవేళార్చనాత్పూర్వం కూర్చస్యోల్లంఘనేపిచ
యదిస్యాల్లంఘనేయత్ర తత్ర దోషస్య శాన్తయే ॥ ౩౪

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం రౌద్రం హుత్వా తత్రసమర్చయేత్
పుష్పన్యాస విహీనేచ కౌతుకస్య తథైవచ ॥ ౩౫

తత్తన్మూర్తిం సముచ్చార్య జుహుయాత్తత్ర వైష్ణవమ్
ఈంకారాదీన్తతోహుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్బుధః ॥ ౩౬

ఉక్తక్రమేణ పుష్పాదిన్యాసం కుర్యాద్విచక్షణః
ప్రాతరావాహనే హీనే హీనేచోద్వాసనే తథా ॥ ౩౭

నిత్యాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్తత్ర వైష్ణవమ్
సౌరంచ గారుడంహుత్వా శ్రీసూక్తన్తు తతఃపరమ్ ॥ ౩౮

ఏవం మన్త్రం సకృద్ధుత్వా పునరావాహనం చరేత్
మార్కండేయం భృగుంచైవ బ్రహ్మాణం శంకరం తథా ॥ ౩౯

ఏతద్దేవార్చనే హీనే తత్తన్మూర్తి స్సుహూయతామ్
వైష్ణవేనచహోమాది న్యూనాధిక్యాక్షరం యది ॥ ౪౦

తత్తత్క్రియా విభాగేన దోషో నైవేతి కీర్త్యతే
ధ్యానమావాహనం చైవ న్యాసంచైవాప్ని పూజనమ్ ॥ ౪౧

తతోద్వా సంచపంచైతే కృత్వాచార్యోదినం ప్రతి
పూజకైరాచరేదష్టవిగ్ర హైరాసనాదిషు ॥ ౪౨

వర్జయేత్తోయ సంగ్రాహ్యం ప్రోక్షణం చోపలేపనమ్
ఉపదంశ హవిః పాకైర్ధూప దీపాదినా సహ ॥ ౪౩

నిత్యయాత్రా భ్రమణ్యాది శిష్యేణైవ కృతంభవేత్
ఏవం శిష్యార్చక గురుర్దినం ప్రతికృతం క్రమాత్ ॥ ౪౪

ఏకాక్షరేణ కృత్వాతు అథవాకారయేద్ద్విజః
యథోక్తధ్యానహీనేచ రూపంబింబస్య మానసే ॥ ౪౫

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పురుషసూక్తయుతం పునః
ధ్రువసూక్తం జపిత్వైవ తత్తత్సూక్తం సుహూయతామ్ ॥ ౪౬

సౌరంచ సోమసూక్తంచ అగ్నిసూక్తం యజేత్క్రమాత్
యధోక్తధ్యానమా విశ్య నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ ౪౭

హీనేదేవ్యోత ధావాహ్య శ్రీభూసూక్తం యజేద్బుధః
దేవ్యోచ విధినావాహ్య చార్చాహీనే విశేషతః ॥ ౪౮

నిత్యాగ్నిం సాధయిత్వాతు పరిషిచ్యచ పావకమ్
శ్రీసూక్తం భూమిదైవత్యం దుర్గాసారస్వతం తథా ॥ ౪౯

హోమే చాష్టాదశైః ప్రోక్తమష్టావింశతి సంఖ్యయా
యధావిధి తథావాహ్య చార్చయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౫౦

పూర్వం మన్త్రాసనే హీనే హీనేచేదౌపచారికే
పృథివ్యాదీని హుత్వాతు గారుడంచ యజేత్క్రమాత్ ॥ ౫౧

విష్ణుగాయత్రి ముచ్చార్య హుత్వాత్ర సవైష్ణవమ్
పశ్చాచ్ఛైవాసనం కల్ప్య భోగం తద్యుక్తమాచరేత్ ॥ ౫౨

పాదయోః పాదుకాహీనే హీనేద్రవ్యాంజనాదికే
ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే ప్రత్యేకం వైష్ణవం యజేత్ ॥ ౫౩

అలకాశోధనే హీనే హీనే తైలాంగమర్దనే
దన్తధావన హీనేచ హీనే జిహ్వాగ్రశోధనే ॥ ౫౪

ముఖప్రక్షాళనే హీనే హీనేచ ముఖవాసనే
గళాచ్ఛాదన హీనేచ ద్రవ్యశోధన హీనకే ॥ ౫౫

ఏతైస్తు విగ్రహైర్హీనే విష్ణుగాయత్రియా యజేత్
హరిద్రాస్నానహీనేచ హీనేవా శంఖపద్మకే ॥ ౫౬

సహస్రధారా హీనేచ తస్యభోగస్య హీనకే
ఏతైర్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః ॥ ౫౭

హుత్వాతు పౌరుషం సూక్తం విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
సౌదర్శనస్తు సౌపర్ణం విష్ణుగాయత్రియా యజేత్ ॥ ౫౮

ప్రత్యేకం దశపర్యాయం హుత్వాతచ్ఛాస్త్ర పారగః
నీరాజనే తథాహీనే రుద్రమన్త్రం సవైష్ణవమ్ ॥ ౫౯

ప్లోతేన మార్జనేహీనే హీనేచాభ్యుక్షణే తథా
ఐన్ద్రమాగ్నేయ మన్త్రంచ జపిత్వాత్ర విశేషతః ॥ ౬౦

వస్త్రైరాచ్ఛాదనే హీనే హీనే పుష్పైరలంకృతే
భూషణేచ తథాహీనే హీనేచైవోప వీతకే ॥ ౬౧

ఏతైర్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః
పద్మైర్వా బిల్వపత్రైర్వా ఘృతాక్తేన జుహోతివై ॥ ౬౨

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ (గాయత్ర్యా) శతమష్టోత్తరం యజేత్
యథోక్తమాచరేద్విద్వాన్దేవ దేవమనుస్మరన్ ॥ ౬౩

గన్ధైశ్చ లేపనేహీనే శ్రీమన్త్రంచ యజేత్పునః
ధూపైర్దీపై స్తథాహీనే హీనే హీనే చార్ఘ్య ప్రదర్శనే ॥ ౬౪

శ్రీమన్త్రం రుద్రమన్త్రంచ సౌమ్యంచాత్ర యజేత్క్రమాత్
స్తోమాన్యారోపణే హీనే దానేహీనేచకర్మణి ॥ ౬౫

వైష్ణవం మునిమన్త్రంచ సకృద్ధుత్వా ప్రణమ్యచ
సన్ధ్యారక్షణ హీనేచ హీనే తద్వాహనాదికే ॥ ౬౬

చక్రమన్త్రం యజేచ్చైవ జయాదీన్మన్త్ర ముచ్చరన్
ఛత్ర పింఛాది హీనేచ మహాశబ్దంచ పంచకమ్ ॥ ౬౭

తద్దోష శమనార్థాయ పృథివ్యాదీన్యథాక్రమమ్
జుహుయాత్తత్ర దేవేశం క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ ॥ ౬౮

సతన్త్రీ గళగానంచ సుషిరం చర్మకాంస్యజమ్
ఏతైఃపంచ మహాశబ్దము దితం బ్రహ్మణాపురా ॥ ౬౯

నృత్తంగీతంచ తత్కాలే జయాదీన్మన్త్రముచ్చరన్
ప్రముఖే మండలేహీనే హీనేచైవాప్యలంకృతే ॥ ౭౦

హవిఃపాత్ర విహీనేచ తత్రస్యాత్పృథ్వి దైవతమ్
తత్తన్మన్త్రం సుహోతవ్యం పశ్చాత్కర్మ సమాచరేత్ ॥ ౭౧

భాణ్డేభిన్నే చ పతితే స్థాల్యాంచైవో ,పదంశకమ్
ఏతైర్దోషయుతే యత్ర తత్రదోషం నలిప్యతే ॥ ౭౨

హవిస్తత్ర విహీనేచ ఉపదంశం తథైవచ
ఘృతస్రావణ హీనేచ హీనేదధ్నస్త దైవచ ॥ ౭౩

గుడఖణ్డ ఫలేహీనే మధుపర్కస్య హీనకే
బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం చైవ పునఃకర్మ సమాచరేత్ ॥ ౭౪

హవిర్నివేదనే హీనే హీనే ఉత్తమ విగ్రహే
నిత్యాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్ ॥ ౭౫

వారుణం వైష్ణవం హుత్వా హవిస్సమ్య జ్నివేదయేత్.
తుషకేశ నఖాస్థిని మక్షికైరన్య జన్తుకైః ॥ ౭౬

శల్యలోష్ట తుషాంగార మత్స్యాద్యాది యుతేతథా
ఏతైర్దోషైస్తు దృశ్యేతే దేవేశం సన్నివేదయేత్ ॥ ౭౭

తద్దోష శమనార్థాయ పౌండరీకే విశేషతః
ఈంకారాదీం స్తథాహుత్వా జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్ ॥ ౭౮

వైష్ణవంచ తతోహుత్వా అష్టాశీతిం యజేద్బుధః
శుద్ధస్నానోక్త మార్గేణ దేవేశం స్నాపయేత్పునః ॥ ౭౯

బ్రాహ్మణాన్భోజయేత్పశ్చాద్ధ విస్సమ్యఙ్ని వేదయేత్
దేవీభ్యాంచ విహీనేతు తత్తత్సూక్తం యజేద్బుధః ॥ ౮౦

పునరన్తః ప్రవిశ్యైవ దేవీభ్యాంచ నివేదయేత్
ముఖవాస విహీనేతు శ్రీమన్త్రంచ సుహూయతామ్ ॥ ౮౧

నిత్యాగ్ని పూజనే హీనే హీనే దర్భాదినా తథా
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పౌరుషేణ సమన్వితమ్ ॥ ౮౨

మిన్ద్రాహుతిం యజేత్పశ్చాత్సర్వం పూర్వవదాచరేత్
బలిభ్రమణ హీనేచ బలిదాన విహీనకే ॥ ౮౩

గారుడం విష్ణుసూక్తంచ వైష్వక్సేనంచ వైష్ణవమ్
ఆలయాన్తర్గతాన్దేవాన్ హుత్వాతత్ర సమాచరేత్ ॥ ౮౪

అథవా బలికాలేచ తూర్యఘోషాది హీనకే
అశనిపాత వాతాది శిష్యాభావే తథైవచ ॥ ౮౫

దుర్దినే మేఘగర్జైశ్చ కలహాది సముద్భవే
గారుడం విష్ణుసూక్తంచ వైష్వక్సేనం సవైష్ణవమ్ ॥ ౮౬

ఆలయాన్తర్గతాన్దేవాన్హుత్వా తత్ర సమాచరేత్
నిర్వాప బలి కాలేతు తూర్యఘోష విహీనకే ॥ ౮౭

తత్ర దేవాన్సమావాహ్య ద్వారాగ్రే నిక్షిపేద్బలిమ్
బలిభ్రమణంచ కర్తవ్యమితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౮౮

యుగ్మప్రదక్షిణం భ్రామ్యం అయుగ్మన్త్వాభిచారికమ్
ఏవం ప్రదక్షిణం యుగ్మం కారయేదితి కేచన ॥ ౮౯

ఏకావరణ యుక్తేతు పరీత్యైవా ప్రకారయేత్
మన్త్రస్య పాఠకం చైవ తథాశాస్త్రస్య పాఠకే ॥ ౯౦

అమన్త్రణార్చనే నిత్యం భవేచ్చైవాభిచారికమ్
ఏతైర్దోషస్య శాన్త్యర్థం పౌండరీకే విశేషతః ॥ ౯౧

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవం చైవ సూక్తం పౌరుషమేవచ
సూక్తమేకాక్షరం చైవ హుత్వాదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౯౨

పశ్చాద్విధిజ్ఞ మాహూయ విధినాసమ్యగర్చయేత్
సర్వం దృష్ట్వానరో యావత్కంపతేచ ముహుర్ముహుః ॥ ౯౩

అమన్త్ర మర్చకం దృష్ట్వా తథాభీతో జనార్దనః
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన విధిజ్ఞైనైవచార్చయేత్ ॥ ౯౪

ఏకకాలార్చనేహీనే మధ్యాహ్నే ద్విగుణం చరేత్
ప్రాతర్మధ్యాహ్నయోర్హీనే సాయేతు త్రిగుణంచరేత్ ॥ ౯౫

దినమేకస్య హీనేతు తస్యదోషస్య శాన్తయే
అబ్జాగ్నిం సాధయిత్వాతు జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్ ॥ ౯౬

అష్టాశీతిం యజేత్పశ్చాన్నిత్యం విధివదర్చయేత్
ఏకాహేద్వ్యహే హీనే త్ర్యహేవర్జయేదర్చనక్రమమ్ ౯౭

పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాయశ్చిత్తం యజేత్క్రమాత్
మాసం పక్షం తథాచైవ వర్ధయేదర్చనం క్రమాత్ ॥ ౯౮

అజ్ఞానకృత పూజాయాం హీనేతత్ర విశేషతః
ఉక్తి ప్రకారం చాలోడ్య తత్తత్సర్వం సమాచరేత్ ॥ ౯౯

★ శతారి దోషయుక్తేన బుద్ధిపూర్వకృతే తథా
రాష్ట్రక్షోభ భయోత్పన్నే మృగచోరాది బాధకే ॥ ౧౦౦

ఏతైర్దోష యుతేయత్ర ప్రతిష్ఠాంపునరాచరేత్
ప్రతిష్ఠాయాః పరంనాస్తి ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమాః ॥ ౧౦౧

ఇతి శ్రీ వైఖానసే భృగు ప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం వాసాధికారే నిత్యార్చనహీన ప్రాయశ్చిత్తంనామ షట్చత్వారింశో ఽధ్యాయః

★ శతాది

సప్తచత్వారింశో ఽధ్యాయః

క్రియా విపర్యాస ప్రాయశ్చిత్తాని

★ క్రియావిపర్యాస ప్రాయశ్చిత్తమ్ ॥ ★

అథవక్ష్య విశషణ క్రయియోశ్చ విపర్యయే
తస్యైవ నిష్కృతిం కుర్యాద్ద్విధా చైవ ప్రచోదితమ్ ॥ ౧

గురుంచ లాఘవంచైవ ద్వివిధం దేవకర్మణామ్
వికర్మంచాభిచారంచ ద్వివిధంచేతి పర్యయా ॥ ౨

నిత్యపూజా క్రమంచాపి స్నపనస్య తథైవచ
ఉత్సవం స్థాపనం చైవ వన్దనేచ ప్రదక్షిణే ॥ ౩

నిత్యపూజా క్రమాద్యాది విపర్యాస క్రమోచ్యతే
ఆసనావాహనం చైవ పాద్యమర్ఘ్యం తథైవచ ॥ ౪

అనుమానం తథోపాన స్వాగతాన్తాని సప్తచ
అన్యోన్య సంకరేయత్ర దోషం లాఘవముచ్యతే ॥ ౫

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జపిత్వైవాచరేద్బుధః
ఆస్థానేచోత్తరే చైవ అర్చన స్నపనాదిషు ॥ ౬

దోషోయత్ర సమీక్ష్యైవ తథాచైవే క్షణార్చయేత్
అన్యథావిపరీతం చేద్వినశ్యతి నసంశయః ॥ ౭

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉక్తవత్సమ్యగాచరేత్
అజ్ఞానాదర్చయిత్వాతు దోషమత్రైవ శాన్తయే ॥ ౮

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ తత్తద్దేవం సుహూయతామ్
జిహ్వాగ్రశోధనే చైవ దన్తస్యైవచ మార్జనే ॥ ౯

ఆదర్శనం త్రయంచైవ క్రమస్యాపి విపర్యయే
ఏవం దోషలఘుశ్చైవ శ్రీసూక్తం తత్రసంస్మరేత్ ॥ ౧౦

ఆచామం ముఖవాసంచ కేశంచాత్ర వికీర్యచ
ప్లోతేనాచ్ఛాదనం చైవ చతురత్ర విపర్యయే ॥ ౧౧

దోషంచాత్ర లఘుప్రోక్తం సూక్తమేకాక్షరం జపేత్
మన్త్రాసనశ్చ యత్పూర్వం ఏతస్యైవ త్రయోదశ ॥ ౧౨

స్నానాసనశ్చ భోగశ్చ విపర్యాస క్రమం శ్రుణు
పాద్యం చైవాసనం చైవ తైలమాచామమేవచ ॥ ౧౩

తాంబూలం కేశవేష్టంచ అంగోద్వర్తంచ చామరమ్
హరిద్రాకేశ శోధంచ ఆచామం ప్లోతకం తథా ॥ ౧౪

ద్వాదశేతు విపర్యాసే దోషశ్చాత్ర గురుస్తథా
వాయవ్యం వారుణంచైవ సోమం సౌరంచ వైష్ణవమ్ ॥ ౧౫

ఏవంహుత్వా క్రమేణైవ పునః పూర్వవదాచరేత్
ఉపవీతోత్తరీయంచ అక్షతం గన్ధమేవచ ॥ ౧౬

పవిత్రంచేతి పశ్చాతే సాంకర్యం చాభిచారకమ్
దౌర్గం సారస్వతంసూక్తం పౌరుషన్తు యజేత్క్రమాత్ ॥ ౧౭

యథాక్రమం తథాకుర్యాద్దేవదేవం ప్రణమ్యచ
పురాణ స్తోత్ర శబ్దైశ్చ వేదఘోషణమేవచ ॥ ౧౮

పుష్పదామ్నాతు సంవేష్ట్య విపర్యాసం భవేద్యది
శ్రీసూక్తం భూమిదైవత్యం సకృద్ధుత్వాచరేద్బుధః ॥ ౧౯

చూళీభ్యాం శంఖపద్మంచ సహస్రం చైవధారయా
నీరాజనం తథాచామం స్నానంచైవ విపర్యయే ॥ ౨౦

ఏవంచైవాభిచారేతు శాన్త్యర్థం చైవ హూయతామ్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ జయాదీన్ ఋషిదైవతమ్ ॥ ౨౧

ప్రాజాపత్యం పృథఘ్ఘుత్వా ఉక్తవత్కర్మ చాచరేత్
విపర్యాసేతు షట్త్రింశద్భోగస్నానాసనే బుధః ॥ ౨౨

అలంకారాసనేచైవ విపర్యాసక్రమం శ్రుణు
పాదుకం చాసనంచైవ వస్త్రంప్లోతేన మార్జనమ్ ॥ ౨౩

అలకాన్కంకతం చైవ పశ్చాచ్చైవాత్ర ధూపితమ్
ఉపవీతోత్తరీయంచ పవిత్రం భూషణం తథా ॥ ౨౪

విపర్యాసాచ్చ దశభిర్భవేచ్చైవాభిచారికమ్
తద్దోష శమనార్థాయ నిత్యాగ్నించ పరిస్తరేత్ ॥ ౨౫

భూసూక్తం గారుడంచైవ షణ్ముఖం రౌద్రసూక్తకమ్
ప్రసూక్తాన్తం సకృద్ధుత్వా ఉక్తవత్సర్వ మాచరేత్ ॥ ౨౬

పుష్పంగన్ధం తథాధూపం దీపదానమితిక్రమమ్
యథారుచి తథాకార్యం కారయేద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౭

అన్యోన్యం సంకరేయత్ర దోషస్తత్ర నవిద్యతే
కేచిచ్చైవాచరే ద్విద్వాన్ విశేషం శ్రుణుతద్విజాః ॥ ౨౮

ధూపం దీపంతు దత్త్వైవ అర్చయిత్వా సమాహితః
తథైవ విపరీతన్తు కారయేత్తదనుక్రమాత్ ॥ ౨౯

అన్యోన్యం సంకరేకుర్యాద్దోషోనాస్తి మనీషిణః
ఆదర్శం చాంజనంచైవ వస్త్రంచార్ఘ్యం తథైవచ ॥ ౩౦

దానంస్తోమేతి షడ్భిశ్చ విపర్యాసంచ శాన్తయే
భౌతికం మునిమన్త్రంచ యజిత్వా సర్వమాచరేత్ ॥ ౩౧

సాయం రక్షాంతథా చైవావాహనాద్యాది దర్శనమ్
నృత్తన్తు ఛత్రచామర్యం మహాశబ్దంచ గేయకమ్ ॥ ౩౨

ఏవం విపర్యయే సప్త లఘుదోషమితిస్మృతమ్
రౌద్రం బ్రాహ్మంచ భూసూక్తం వైష్ణవం తత్రహోమయేత్ ॥ ౩౩

యథాక్రమేణ కర్తవ్య మాచరేద్దేశికోత్తమః
భోజ్యాసనోపచారంచ విపర్యాసక్రమం శ్రుణు ॥ ౩౪

ఆచామం పాదపీఠంచ పాదుకంచ విపర్యయే
ఏవంచైవాభిచారస్య దోషమత్రైవ శాన్తయే ॥ ౩౫

పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ పర్యయాష్టశతం యజేత్
స్తుత్వాదేవం ప్రణమ్యైవ పునరేవోక్త వచ్చరేత్ ॥ ౩౬

హవిర్ని వేదనాత్పూర్వం మధుపర్కంతు దాపయేత్
విపర్యా సద్వయంకుర్యా న్మహాదోషోభవే ద్బుధః ॥ ౩౭

అగ్నిమీళే ఋచంహుత్వా విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
బ్రాహ్మంరౌద్రంచ హుత్వాతు పునఃకర్మోక్త వచ్చరేత్ ॥ ౩౮

హవిర్నివేదనాత్పూర్వం క్షీరంనైవ నివేదయేత్
యజుర్వేదాది జప్త్వైవ వైష్ణవం వ్యాహృతింయజేత్ ॥ ౩౯

నివేదనాచ్చ పూర్వేతు సర్వంభక్ష్యం నివేదయేత్
నివేదనాత్పరేదత్వా అపక్వం సర్వదాచరేత్ ॥ ౪౦

తాభ్యామేవ విపర్యాసే సర్వసస్య వినాశనమ్
తద్దోష శమనార్థాయ గారుడం వైష్ణవం యజేత్ ॥ ౪౧

ఈంకారాదీన్ సకృద్ధుత్వా ఉక్తవత్పునరాచరేత్
నివేదనేతు సర్వత్ర ముఖవాసాన్తమాచరేత్ ॥ ౪౨

విపర్యాసేన సంప్రోక్తం విశేషంచాపరం శృణు
ముఖవాసం నివేద్యాది తైలాన్తే నైవకారయేత్ ॥ ౪౩

స్నానకాలేతు సర్వత్ర నగ్నంనైవాత్ర కారయేత్
రాత్రౌచదన్తమార్జన్యం తైలేనాభ్యంజనం తథా ॥ ౪౪

ప్రాణ్యంగాది పురీషాదీన్వర్జయేద్దేవ సన్నిధౌ
ఆస్థానేచోత్సవాద్యాది కుర్యాచ్చేద్దేశికోత్తమః ॥ ౪౫

పక్షద్వయే ప్రదోషశ్చే దర్చనన్తు కథంక్రమాత్
యథాచైవాగ్ని హోత్రాదీన్ సవనత్రయ మాచరేత్ ॥ ౪౬

తథాచైవాలయే విష్ణుం విధినాసమ్యగర్చయేత్
వర్తమానార్చనాగ్రామే మరణం చాత్ర సంభవే ॥ ౪౭

యావత్ప్రేతం బహిర్నీత్వా తావత్కాలం నచార్చయేత్
అజ్ఞానాదర్చనం కుర్యాన్మహాదోషో భవేద్బుధః ॥ ౪౮

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవంహుత్వా విధినాసమ్యగర్చయేత్
అథవాచేద్విశేషణ శ్రౌతవత్కర్మచాచరేత్ ॥ ౪౯

★గ్రామమధ్యేశవేసతి★

అన్తశ్శవం భవేద్యత్ర చణ్డాలస్యేతరస్యవా
వేదంచాత్ర వినాధ్యాయే త్తత్రకార్యంత్యజేత్తుచ ॥ ౫౦

తత్రైవచాలయే విష్ణోరర్చనం నైవకారయేత్
కుటికం పత్తనంచైవ ఖర్వటం రాజధానికమ్ ॥ ౫౧

యథాక్రమార్చనం కుర్యాదుక్తదోషో నవిద్యతే
భుక్తిముక్తి ప్రదత్వాచ్చ సూత్రోక్తవిధినార్చయేత్ ॥ ౫౨

నవాస్త్వంగాలయేగ్రామే తథాచైవ సమాచరేత్
స్నపనేతు విపర్యాసే స్థాపనేతు తథైవచ ॥ ౫౩

గురులాఘవమాలక్ష్య ప్రాయశ్చిత్తం యజేద్గురుః
సభ్యంవా పౌండరీకంవా కారయిత్వా సలక్షణమ్ ॥ ౫౪

ఆఘారం విధివత్కృత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్
పౌరుషం విష్ణుసూక్తంచ మహావ్యాహృతి వైష్ణవమ్ ॥ ౫౫

దుర్గా సారస్వతంచైవ విశ్వజిద్రాత్రిసూక్తకమ్
ప్రతికర్మ సకృద్ధుత్వా ఉక్తవత్కారయేత్క్రమాత్ ॥ ౫౬

ధ్రువస్యస్థాపనే చైవ కౌతుకాదీన్పృథక్తథా
గారుడ స్థాపనేచైవ ప్రథమస్య దినోత్సవే ॥ ౫౭

పుష్పయాగాదినాచైవ సూత్రస్యారోపణేతథా
అన్యేషుచావతారాదీన్ స్థాపనేహౌత్రముచ్చరన్ ॥ ౫౮

అన్యానిసర్వకర్మాణి హౌత్రంనైవాచరేద్బుధః
అజ్ఞానాద్ధౌత్రముచ్చార్య రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ॥ ౫౯

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉక్తకాలేతుఘోషయేత్
ఏవన్తు నిష్కృతింకుర్యాత్స్నపనం స్థాపనంచరేత్ ॥ ౬౦

సూత్రస్యారోపణేహీనే నిత్యం విధివదర్చయేత్
అభిచారిక మిత్యుక్తం పురాచైవ ప్రచోదితమ్ ॥ ౬౧

తస్మాచ్చైవోక్తమాసేతు సూత్రస్యారోపణంచరేత్
అథవామార్గశీర్షేతం మహాధ్యయన పూర్వకమ్ ॥ ౬౨

తయోర్వినాకృతేయత్ర రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన పవిత్రం చాధిరోపయేత్ ॥ ౬౩

ఉక్తప్రదక్షిణేహీనే అనుక్తంసంభవేద్యది
పౌరుషం వైష్ణవంజప్త్వా యుగ్మం చైవాత్రకారయేత్ ॥ ౬౪

అయుగ్మం విష్ణుహర్మ్యేతు ప్రదక్షిణ మథాచరేత్
పూర్వార్జితంచ యత్పుణ్యం వినశ్యతి నసంశయః ॥ ౬౫

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన యుగ్మంతత్ర ప్రదక్షిణమ్
తద్దోష శమనార్థాయ స్నాత్వాచాభ్యుక్షణంచరేత్ ॥ ౬౬

వైష్ణవం పౌరుషంసూక్తం జపిత్వాత్రప్రణమ్యచ
ఉక్తప్రదక్షిణంకృత్వా విధినా వన్దనంచరేత్ ॥ ౬౭

అగ్ని నైర్ఋతి వాయవ్యాం నకుర్యాద్దేవవన్దనం
అధవాచేద్విశేషేణ శ్రౌతవత్కర్మచాచరేత్ ॥ ౬౭

అత్రైవ వన్దనంకృత్వా మహాన్దోషోభవేత్పునః ॥ ౬౮

సహస్ర శీర్షందేవం పురుషసూక్తయుతం జపేత్
క్షమస్వేతి ప్రణమ్యైవ పునఃకృత్వోక్తవచ్చరేత్ ॥ ౬౯

ఏవమేవ విపర్యాసం సంక్షేపేణోచ్యతేమయా
తదూర్ధ్వేవక్ష్యమాణస్సన్ తంత్రసంకర నిష్కృతిమ్ ॥ ౭౦

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయం వాసాధికారే
విపర్యాస నిష్కృతిర్నామ సప్తచత్వారింశో౽ధ్యాయః

అష్టచత్వారింశో౽ధ్యాయః

★తన్త్రసంకర నిష్కృతిః★

అతఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి తన్త్రసంకర నిష్కృతిమ్
విష్ణోస్తన్త్రం ద్విధాప్రోక్తం వైదికావైదికం శృణు ॥

వైదికం ద్వివిధంప్రోక్తం పూర్వం వైఖానసంస్మృతమ్
అపరం బోధాయనంచైవ తయోస్తత్తుల్యముచ్యతే ॥ ౨

పూర్వవద్వైదికం కృత్స్నమాదౌ శాస్త్రేణ నిశ్చయః
పురుషసూక్త విధానేన పూర్వంయత్తత్ప్రతిష్ఠితిమ్ ॥ 3

జీర్ణాది రంగహీనేతు యది అప్సు విసృజ్యచ
శిలాగ్రహణ మార్గేణ శిల్పిభిస్స హితంక్రమాత్ ॥ ౪

పూర్వరూపం తథాలక్ష్య ధ్రువరూపం సలక్షణమ్
వాస్త్వంగే వైదికం ప్రోక్తం తాన్త్రికేణ కదాచన ॥ ౫

వైఖానస విధానేన వైదికంపూజనక్రమమ్
పురుషసూక్త విధానేన విమానం కర్షణాదికమ్ ॥ ౬

వైఖానస విధానేన ప్రతిష్ఠాంపునరాచరేత్
వైదికే వైదికంచేత్తు దోషోనాస్తి మనీషిణః ॥ ౭

వైదికం పూజయేత్తత్ర పాంచరాత్రం నచాచరేత్
అవేదమూలాదాగ్నేయాత్సమయేనైవ దీక్షయేత్ ॥ ౮

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన వైదికేనైవ సంకరమ్
అజ్ఞానాదర్చనం కుర్యాద్రాజారాష్ట్రం వినశ్యతి ॥ ౯

★ ఋషయ ఊచుః ★

బ్రహ్మపుత్ర మునిశ్రేష్ఠ సమస్తంవదతాం వర
తరుణాలయ కల్పంచ దిగ్భేదంచ విశేషతః ॥ ౧౦

అలంకారంచ మానంచ మానంభేదంచ సువ్రత
తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో వదబ్రహ్మ సుతప్రభో ॥ ౧౧

★ భృగురువాచ ★

శృణుధ్వం మునయస్సర్వే బాలాలయవిధింప్రతి
మంటపంవా ప్రపాంవాపి శిలాకూటమథాపివా ॥ ౧౨

పంచహస్తైః త్రిహస్తైర్వా సర్వాలంకార సంయుతమ్
కారయిత్వా యథామార్గం బాలస్థానక్రమేణవై ॥ ౧౩

యథార్హం పరివారాణాం పీఠంచ పరికల్పయేత్
బాలస్థానస్య మధ్యేతు బ్రహ్మభాగే విశేషతః ॥ ౧౪

ప్రతిష్ఠాప్యచ తందేవం పూజయేద్ధరిమవ్యయమ్
ఏవంవైస్థాపితేదేవే కలహేతు సముద్భవే ॥ ౧౫

చోరైర్వా శత్రుభిర్వాపి మృగైర్వాయేనకేనచిత్
సరిత్వాదపి వల్మీకైః క్రీడవ్యాఘ్రాదినాసహ ॥ ౧౬

సతామప్యర్చనాయాంవై బాలస్థానే విశేషతః
తత్కాలే యజమానస్తు ఇష్టదేశం నిరీక్ష్యచ ॥ ౧౭

పూర్వేగ్నౌ నైరృతేచైవ బాలస్థానం ప్రకల్పయేత్
యమవారుణ వాయవ్యం సోమేశానాది వర్జయేత్ ॥ ౨౮

పూర్వోక్తేనైవ మానేన దారుణేష్టకయాథవా
బాలస్థానం యథాసమ్యగ్వి విమానస్యాను రూపతః ॥ ౧౯

పూర్వోక్తేన విధానేన ప్రాక్ప్రవణోత్తరే తధా
భూమియజ్ఞం తతఃకృత్వా అగ్నించాపి ప్రకల్పయేత్ ॥ ౨౦

బిల్వపత్రైరధాజ్యైర్వా హుత్వా తత్పారమాత్మికమ్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ మిన్ద్రాహుతి సమన్వితమ్ ॥ ౨౧

తదాలయ గతేభ్యశ్చ కుంభపూజాంసమాచరేత్
వాద్యైర్గేయైశ్చ నృత్తైశ్చ రాత్రిశేషం నయేత్క్రమాత్ ॥ ౨౨

తతః ప్రభాతే త్వాచార్యో దేవేశమనుమాన్యచ
కించిత్కాలంచ దేవేశ అత్రైవస్థీయతామితి ॥ ౨౩

ప్రాసాదం కురుతావద్వై అస్మిన్దేశే జగత్పతే
ఇత్యుక్త్వాచైవదేవేశ మనుమాన్య జగత్పతిమ్ ॥ ౨౪

పూర్వోక్తేన విధానేన శేషంకృత్వా యధాక్రమమ్
విశేషోవక్ష్యతే విద్వాన్ శ్రుణుధ్వం శాస్త్రచోదితమ్ ॥ ౨౫

తరుణాలయం ద్వయంప్రోక్తం ప్రథమంచ ద్వితీయకమ్
అన్యత్ర జీర్ణకాలేతు కృత్వాతద్దేశికోత్తమః ॥ ౨౬

జీర్ణాదినాస్య సంభూతైర్జీర్ణ సంధార్థమందిరమ్
హర్మ్యస్య ప్రముఖేచైవ ఆగ్నేయ్యాందిశికల్పయేత్ ॥ ౨౭

అన్యత్తలాది సంజీర్ణే తతోదేవస్యచాగ్రతః
కల్పయేజ్జీర్ణ సంధార్థం హర్మ్యమేక విధానతః ॥ ౨౮

ఏవం సంకుచితేనోక్తం బాలాలయ విధిక్రమమ్

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే తరుణాలయకల్పోనామ అష్ట చత్వారింశోఽధ్యాయః

ఏకోనపఞ్చాశో ౭ధ్యాయః

భక్తాదీనామస్పృశ్యస్పర్శనే సంప్రోక్షణవిధిః

★ భక్తదీనాం అస్పృశ్యస్పర్శనే । ★

అతః పరం ప్రవక్ష్యామి భక్తసంప్రోక్షణక్రమమ్
భక్తానాం ధృవబేరేచ కౌతుకేచ విశేషతః ॥ ౧

చండాలాద్యంత్య జాతైర్వా సూతికోదక్యయాథవా
పాషండైర్భ్రమితైశ్చైవ తథాన్యప్రతిలోమజైః ॥ ౨

మ్లేచ్ఛోపపాతకైశ్చైవ గురునిందాది దూషితైః
ఇత్యేవమాదిభిస్పృష్టే భక్తాగారే విశేషతః ॥ ౩

స్పృష్టే ప్రవేశనేవాథ పూజాకాలేథ దర్శనే
అన్యసూత్ర ద్విజాతీనాం స్పర్శనేచార్చనే ౭పివా ॥ ౪

అర్చాహీనే క్రియాహీనే సంప్రోక్షణ విధించరేత్
సంప్రోక్షణ విధానస్య నకాలనియమఃస్మృతః ॥ ౫

నిమిత్తే సమనుప్రాప్తే సద్యఃకృత్వా సమర్చయేత్
పుణ్యర్క్ష తిథివారేషు కారయిత్వాంకురార్పణమ్ ॥ ౬

వాస్తుహోమంతతఃకృత్వా ప్రోక్షయేత్పంచ గవ్యకైః
ఉత్పాద్య పూజాద్రవ్యాణి స్నాతశ్శుద్ధాంబరశ్శుచిః ॥ ౭

ప్రాణానాయమ్య సంకల్ప్య పుణ్యాహమపివాచయేత్
అశ్వక్రాన్తేన తద్బింబం మృద్భిరద్భిః ప్రమృజ్యచ ॥ ౮

దోషమల్పం వినిశ్చిత్య జ్ఞాత్వైవగురులాఘవమ్
ఆలయాత్పురతోవాపి దక్షిణేవా మనోరమే ॥ ౯

ఔపాసనాగ్ని మాదాయ ఆఘారం విధివద్యజేత్
భక్తబింబం సమభ్యుక్ష్య శుద్ధోదైరభిషేచయేత్ ॥ ౧౦

అర్చనాకాల హీనస్య వ్యతీతదిన దక్షిణామ్
భక్తేభ్యో వైష్ణవేభ్యశ్చ దద్యాచ్చైవ స్వశక్తితః ॥ ౧౧

అగ్నేఃపశ్చిమభాగేతు ధాన్యపీఠం ప్రకల్పయేత్
నవకుంభం సమాదాయ తన్తునాపరివేష్ట్యచ ॥ ౧౨

క్షాళయేద్విష్ణుగాయత్ర్యా తన్మున్తన్వన్నితిబ్రువన్
ధారాస్వితి మన్త్రేణ పూరయేద్గన్ధవారిణా ॥ ౧౩

వస్త్రయుగ్మేన వేష్ట్యైవ సువర్ణం తత్రనిక్షిపేత్
కుంభం సంసాద్య విధినా తన్నామ్నావాహ్యతజ్జలే ॥ ౧౪

సంస్నాప్య సప్తకలశైః భక్తబింబం విశేషతః
ధాతాదిమూలహోమంచ పంచవారుణ సంయుతమ్ ॥ ౧౫

ఈంకారాదీంశ్చజుహుయా ద్విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
తులసీపద్మ పుష్పైశ్చ గృహీత్వాఘృతసంయుతమ్ ॥ ౧౬

విష్వక్సేనస్య మన్త్రాభ్యాం శతమష్టోత్తరం యజేత్
తస్యనామ సముచార్య విష్ణుభక్త విశేషతః ॥ ౨౭

చతుర్థ్యన్తం తథాజ్యేన శతమష్టోత్తరం యజేత్
అన్తహోమం తతః కృత్వా పుణ్యాహమపివాచయేత్.॥ ౧౮

మహానామ్ని అపాంకుంభం సంస్పృశ్యన్నభిమన్త్ర్యచ
తంసముధృత్య భక్తాగ్రే పూర్ణకుంభం న్యసేద్బుధః ॥ ౧౯

ప్రోక్షయేద్భక్త బింబాని కూర్చేనాదాయ తజ్జలం
ఆపోహిరణ్య పవమానైరన్యైరద్భిశ్చ పావనైః ॥ ౨౦

తత్రసంస్నాప్య తన్నామ్నా కుంభాదావాహయేత్పునః
తన్నామాద్యక్షరం తస్య బీజాక్షర ముదాహృతమ్ ॥ ౨౧

సమభ్యర్చ్య నివేద్యైవ నిత్యం విధివదర్చయేత్
విశేషేణ నివేద్యైవ భక్తాగ్రేగురు మర్చయేత్ ॥ ౨౨

వైష్ణవాంస్తర్పయేద్విద్వాన్ భక్తాన్భాగవతానపి
యథాశక్తి సువర్ణేన భోజయేత్పాయసైరపి ॥ ౨౩

ఏవం సంప్రోక్ష్య విధినా నిత్యం విధివదర్చయేత్

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే భక్తసంప్రోక్షణవిధిర్నామ ఏక్యోపఞ్చాశో ఽధ్యాయః

పఞ్చాశో௨ధ్యాయః
ధృవబేరస్య నిష్కృతిః

అతం పరం ప్రవక్ష్యామి ధృవబేరస్య నిష్కృతిమ్
అంగోపాంగ మహాంగంచ ప్రత్యంగంతు పృధక్పృధక్ ॥ ౧

మకుటంచ శిరశ్చైవ కణ్ఠబాహూచ హృత్తథా
ఊరుజాను ప్రదేశాది మహాంగమితి సంజ్ఞితమ్ ॥ ౨

నాసాకర్ణాంగుళీచైవ నేత్రాభ్యాం సమశ్రోత్రకమ్
ఉపాంగమేతత్సంస్కృత్య విశేషేణైవ బుద్ధిమాన్ ॥ ౩

శిరశ్చక్రం గదాంచైవ శంఖచక్రార విన్దకమ్
ఏవమాదీని చాంగాని జ్ఞాత్వా తద్దేశికోత్తమః ॥ ౪

నఖరోమచదంతంచ తత్త్రత్ప్రత్యంగ ముచ్యతే
అథవా కటకంవస్త్రం బాహుబంధంచ హారకమ్ ॥ ౫

అన్యచ్చబ్రహ్మసూత్రాది ప్రత్యంగమితి సంజ్ఞితమ్
హస్తపాదతలానాంతు ప్రభాపీఠం తథైవచ ॥ ౬

ఓష్ఠద్వయ కపోలంతు జిహ్వాతాలుస్తథైవచ
ఉపాంగమేతత్సంప్రోక్తం సంక్షేపేణోచ్యతేమయా ॥ ౭

సర్వోపాంగ విహీనేతు తస్యతస్యసమీకృతే
ఉక్తవత్ప్రోక్షణంకృత్వా విధినాసమ్యగర్చయేత్ ॥ ౮

తిలతిల్వ ద్వయంచైవ మాషంమాషద్వయం పృథక్
ప్రత్యంగేచ తథాహీనే తత్తత్స్థానే సమీకృతే ॥ ౯

ప్రోక్షయిత్వా విధానేన విధినాసమ్యగర్చయేత్
ఉపాంగ ప్రత్యంగ హీనే బాలస్థానం వినాచరేత్ ॥ ౧౦

పాదాభ్యాన్తు కరాభ్యాన్తు అంగుల్యశ్చ త్రయోదశ
ఏవంషష్టక సచాష్టాచ హీనేతత్ర విశేషతః ॥ ౧౧

రుక్మంతు రజతంవాపి తదన్యం తత్ర యోజయేత్
బాలస్థానం వినాకుర్యాత్ప్రోక్షయిత్వా సమర్చయేత్ ॥ ౧౨

శిరశ్చక్రార విందంచ శంఖచక్రగదాంతథా
ఏతచ్చాంగ విహీనేతు బాలస్థానం ప్రకల్పయేత్ ॥ ౧౩

లబ్ధబేరం ప్రతిష్ఠాప్య విధినా తత్రపూజయేత్
పశ్చాద్దేవం సమీక్ష్యైవ శిల్పినాసార్థమాచరేత్ ॥ ౧౪

సువర్ణం రజతంతామ్రం మృచ్ఛిలాదారుణాపృథక్
ముఖ్యగౌణం సమీక్ష్యైవ గౌణేముఖ్యం సమాచరేత్ ॥ ౧౫

ముఖ్యేగౌణం నకుర్వీత ఇతిశాస్త్రస్యనిశ్చయః
పూర్వరూపం వినిశ్చిత్య ముఖ్యద్రవ్యేణకారయేత్ ॥ ౧౬

అర్ధతాలం ద్వితాలంవా తాలమున్మానముచ్యతే
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం పూజయిత్వావిధానతః ॥ ౧౭

వీరంచ విరహంచైవ యోగంభోగం చతుర్విధమ్
స్థితే నిషణ్ణేశయనే ప్రత్యేకంచైవ సంజ్ఞికమ్ ॥ ౧౮

మార్గం వీరం పురాస్థాప్యం జీర్ణమత్రైవ సంభవే
సంధానం కారయిత్వాథ విరహంచైవ కారయేత్ ॥ ౧౯

అగ్రేచ విరహంస్థాప్య తత్రజీర్ణాది సంభవే
యోగమార్గే పునః కుర్యాత్స్థాప్య భోగం పురాకృతమ్ ॥ ౨౦

అత్రైవ జీర్ణసంభూతే యజమానస్యచేచ్ఛయా
యోగం వీరంచ విరహం భోగంచైవహిపూర్వవత్ ॥ ౨౧

ఏవమేవాత్ర కుర్వీత శయనే త్వాసనే స్థితే
యథాపూర్వం తథాకుర్యాద్విధిజ్ఞైరితికేచన ॥ ౨౨

వర్ణయుక్తం శిలాబేరం దైవికేస్థాపయేత్పురా
జీర్ణాదిష్వర్ణహీనంచేత్స్నపనాదీనిచార్చయేత్ ॥ ౨౩

తత్రైవ కౌతుకంహిత్వా ఉత్సవాదీనికారయేత్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పురుషసూక్తంయజేత్క్రమాత్ ॥ ౨౪

మహాంగహీనేసత్యత్ర జీర్ణంతత్రభవేద్యది
తత్తద్ద్వేనేష్టం తద్దేవం గృహం తత్రైవచార్చయేత్ ॥ (?) ౨౫

పశ్చాద్బేరన్తు సన్త్యక్త్వా గ్రామాద్యాద్బాహ్యముచ్యతే
గోవాలరజ్జుభిర్బధ్వా జలేచైవాత్ర గోపయేత్ ॥ ౨౬

బాలాలయం తతఃకల్ప్య జౌత్సవే కౌతుకేతథా
కుంభాచ్ఛక్తిం తథావాహ్య విధినాస్థాప్యచార్చయేత్ ॥ ౨౭

రూపంద్రవ్యం ప్రమాణంచ పూర్వవత్కారయేద్బుధః
స్థాపయేన్మూల హర్మ్యేతు కాలాపేక్షానవిద్యతే ॥ ౨౮

కౌతుకాద్యాది బేరేతు జీర్ణాది సంభవేద్యది
ఉక్తవత్సర్వమాలక్ష్య విధినాస్థాపయేత్పునః ॥ ౨౯

దేవ్యానష్టే ధృవేస్థిత్వా పునర్దేవ్యాచకారయేత్
ఉక్తవస్థాపయేద్విద్వాన్వివాహవిధి మాచరేత్ ॥ ౩౦

పూర్వం మహ్యాశ్చకృత్వాతు స్థాపయేత్పాణిసంగ్రహమ్
పరంధృత్యైవ సంస్థాప్య పాణిసంగ్రహణే కృతే ॥ ౩౧

తయోస్సాంకర్యమేవేతి దోషోనైవాత్రయత్పురా
దేవ్యోస్థిత్వా ధృవేనష్టే అన్యద్బేరం సమాహరేత్ ॥ ౩౨

కుర్యాద్గౌణం పునర్ముఖ్యం ముఖ్యేగౌణంనచాచరేత్
స్థాపయిత్వా విధానేన వివాహంనైవకారయేత్ ॥ ౩౩

అన్యోన్యసంకరేయత్ర తత్రదోషోనవిద్యతే
నష్టబేరన్యదేవీస్యాదన్యద్బేరం సమాహరేత్ ॥ ౩౪

దోషం వినాశేద్రష్టవ్యం నృషింహవత్తత్కృతమ్
స్తంభోద్భవ నృసింహస్య నఉత్పన్నేశ్రియా ఇతి ॥ ౩౫

తస్మాద్వివాహం నాస్త్యేవమేవం పూర్వవదేవతత్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన అకృతేకృతమాచరేత్ ॥ ౩౬

పునః ప్రతిష్ఠాచావాహ్య దేవాన్యైదేవీమాచరేత్
ఏవంసంకుచితేనోక్తం ధృవబేరస్య నిష్కృతిమ్ ॥ ౩౭

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే ధృవబేర నిష్కృతిర్నామ పఞ్చాశో౽ధ్యాయః ॥

ఏక పఞ్చాశో ఽధ్యాయః

జీర్ణబేర స్వరూపమ్

అతఃపరమిదంవక్ష్యే జీర్ణంతత్రవిధంభవేత్
స్థితే నిషణ్ణే శయనే పృథగ్భిన్నే పునఃక్రియా ॥ ౧

శయనం యుగభేదేన తథాసీనే స్థితేపిచ
యోగం భోగం తథావీరం విరహన్తు చతుర్విధమ్ ॥ ౨

దైవికంచార్షికంచైవ పౌరాణికమితి క్రమాత్
దైవికం బ్రహ్మేశానాద్యైస్సార్చయిత్వాతుదైవికమ్ ॥ ౩

తథైవచార్షికం విన్ద్యాత్సనకాద్యాదినార్చితమ్
కర్తుకాలం ననిర్దేశ్యం పౌరాణికమితిస్మృతమ్ ॥ ౪

ప్రత్యేకన్తు ధృవేనష్టే పూర్వద్రవ్యం నిరీక్షయేత్
రూపంద్రవ్యం తథావర్ణం దీర్ఘం పూర్వవదాచరేత్ ॥ ౫

పూర్వేతు శయనేజీర్ణే పశ్చాదాసీనమాచరేత్
తథానిషణ్ణేపూర్వత్ర స్థితంవాకారయేత్క్రమాత్ ॥ ౬

ప్రకృష్టోత్కృష్టద్రవ్యంచ ఉభౌసంవీక్ష్యబుద్ధిమాన్
పూర్వేచోత్కృష్టకం విన్ద్యాత్తథైవోత్కృష్టమాచరేత్ ॥ ౭

అవకృష్టేకృతం పూర్వం పశ్చాదుత్కృష్టమాచరేత్
తథైవ విపరీతంచేత్ జీర్ణంవాత్ర పృథక్చరేత్ ॥ ౮

పూర్వంస్థిత్వా నయేత్పశ్చాన్నిషణ్ణేశయనేక్రమాత్
ఏవంచాత్ర విశేషోక్తం విపర్యాసం పునఃక్రియా ॥ ౯

సర్వేషు శిల్పశాస్త్రేషు సారం సంక్షేపతోచ్యతే
సౌవర్ణం మణిరత్నంచ రాజతం తామ్రమేవచ ॥ ౧౦

అంగప్రత్యంగహీనంచే ద్యత్తదంశం సముద్భవే
గళాద్యాది విహీనంచేత్ప్రాయశ్చిత్తం సుహూయతామ్ ॥ ౧౧

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవంచైవ విష్ణుసూక్తాంగహోమకే
అన్యద్బేరం పునఃకృత్వా తద్ద్రవ్యేణ ద్విజోత్తమాః ॥ ౧౨

ఏవంకృత్వా విశేషేణ ఉదితం బ్రహ్మణాపురా
ఏవం సంలక్ష్యమతిమాన్యజమానస్యచేచ్ఛయా ॥ ౧౩

యథాపూర్వం తథాకృత్వా స్థాపయేద్దేశికోత్తమః
ఏవంసంకుచితేనోక్తం శ్రుణుధ్వంమునిసత్తమాః ॥ ౧౪

హర్మ్యస్య పతితేభిన్నే పాదమాత్రాదినాహరేత్
అశనివాత హతాద్యాది విచ్ఛితస్య విశేషతః ॥ ౧౫

సుధాప్రలేపనేహీనే స్ఫుటితేచ తథైవచ
పునశ్చ సుధయాలేప్య శిల్పిభిస్సర్వమాచరేత్ ॥ ౧౬

స్థూపికీలాది కీలంచ హీనేజీర్ణేతథైవచ
బాలస్థానం వినాకుర్యాత్పునః కీలం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౭

దేవం విశేషతో ఽభ్యర్చ్యహవిసమ్యఙ్నివేదయేత్
శిఖరం కర్ణకూటంచ మహానాశ్యాది నాశికమ్ ॥ ౧౮

మహాంగోపాలికా పాదముపానాద్యాదికం ప్రతి
జీర్ణేచ వర్ణ భిన్నేచ ప్రత్యేకం తరుణాలయమ్ ॥ ౧౯

యథాలాభేనమానేన దారవంబింబమాహరేత్
స్థాపయిత్వా యథాన్యాయం పశ్చాజ్జీర్ణం సమీక్ష్యచ ॥ ౨౦

గురులాఘవ మాలక్ష్య శిల్పినా సార్థమాచరేత్
తత్తద్ద్రవ్యన్తు సంయోజ్య శిల్పిభిస్సుదృఢంచరేత్ ॥ ౨౧

స్త్రీబేరనాశే పురుషబేరనాశే ఽథ వాస్త్రియకు
సామాన్యోయం విధిఃప్రోక్తం పునస్సంధానకర్మణి ॥ ౨౨

పునస్సంధాన కర్తుస్స్యాత్తన్మూలాద్ద్విగుణం ఫలమ్
జంగమేషుచ గుప్తేషు హీనేచస్థావరార్చనే ॥ ౨౩

మహాశాన్తించ హుత్వాతు తత్కాలానుగుణం పునః
పునః ప్రతిష్ఠామార్గేణ ప్రతిష్ఠాం పునరాచరేత్ ॥ ౨౪

అర్చ్యమానం గృహేబేరం సున్దరం లక్షణాన్వితమ్
ధృవబేరానురూపం చేద్గ్రామస్యానుగుణం తథా ॥ ౨౫

లబ్ధంచేదౌత్సవార్థన్తు స్నపనార్థమథాపివా
నిత్యోత్సవార్థంవా తత్రస్థాపయిత్వా సమర్చయేత్ ॥ ౨౬

తద్బింబసంస్థితాంశక్తిం నివేశ్యాదిత్యమణ్డలే
ధృవాత్త స్మాత్సమావాహ్య స్థాపయేత్పూర్వవత్సుధీః ॥ ౨౭

లౌకికస్య ప్రతిష్ఠాయాం లౌకికాగ్నౌజుహోతివై
ఏషఏవ విశేషస్స్యాదన్యత్సర్వం సమంభవేత్ ॥ ౨౮

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే ధృవబేర నిష్కృతిర్నామ ఏకపఞ్చాశో ఽధ్యాయః

ద్వి పఞ్చాశో ఽధ్యాయః

★ కర్షణాది పునఃక్రియాః ★

★ జీర్ణాలయోద్ధరణ విధిః ★

అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి కర్షణాది పునఃక్రియాః
పౌరాణికాలయేయత్ర తృణగుల్మలతాదిషు ॥ ౧

సర్వం వ్యపోహ్యతత్పశ్చాత్ న్యూనాధిక్యం సమీక్ష్యచ
దైవికేచార్షకేచైవ తథాపౌరాణికే పృథక్ ॥ ౨

ఏవంత్రివిధమాలోడ్య కృత్వాతత్ర పునఃక్రియామ్
దారుకేష్ట శిలావాథ యత్తద్దేవేషు సన్యసేత్ ॥ ౩

సుధయాపరిసంలేప్య దేవంకృత్వైవ సున్దరమ్
ఉక్తవత్కర్షయిత్వైవ హలంరూప్యకృతం పునః ॥ ౪

వాస్తుహోమాది సర్వంచ విధినాకారయేత్క్రమాత్
పుష్పాదీనిచ సంశోధ్య పుణ్యాహమపివాచయేత్ ॥ ౫

ఆద్యేష్టికా విధానేన కృత్వాచా హవనీయకే
అఘారం విధివద్ధుత్వా పరిషిచ్యచ పావకమ్ ॥ ౬

ప్రథమస్యేష్టకాస్థానం సంస్పృశ్య మతిమాన్క్రమాత్
వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ దిగ్దైవత్యం సుహూయతామ్ ॥ ౭

విశేషంచాత్రహుత్వైవ మన్త్రమత్రైవచోచ్యతే
"నాగరాజాయ, సర్వరత్నేభ్యో ధాతుభ్యః సర్వలోకేభ్యో
నన్దిభ్యః పాతాళేభ్యో దిగ్గజేభ్యః"
ఏవంమన్త్రైశ్చహోతవ్యం వాహ్యృత్యన్తం సమాచరేత్ ॥ ర

భూసూక్తం పునరసూక్తంచ జపిత్వాస్థానమాచరేత్
పరిషేకం తతఃకృత్వా పునశ్చైవ పరిస్తరేత్ ॥ ౯

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ విమానస్యైవ పాలికామ్
ఏవంకృత్వా విధానేన ప్రథమేష్టకముచ్యతే ॥ ౧౦

పశ్చాన్మూర్ధ్నేష్టకార్థన్తు స్పృష్ట్వాహుత్వాతుమన్త్రవిత్
స్థూపికీలా దధస్పృశ్య చతుర్వేదాది ముచ్చరన్ ॥ ౧౧

ఏవంమూర్ధ్నేష్టకాన్యాసం విపరీతం నకారయేత్ ॥ ౧౨

అభ్యన్తరేధృవేచైవ జీర్ణాదిస్సంభవేద్యది
అంగప్రత్యంగ హీనేతు తమగ్నీన్చైవముజ్జ్వలన్ ॥ ౧౩

స్థాపనేచోక్తవద్ధుత్వా సమ్యగ్ధ్యాన పరాయణః
రత్నన్యాసోక్తమన్త్రేణ జపిత్వాదేశికోత్తమః ॥ ౧౪

పునఃస్థాపనసూక్తాది జప్త్వాదేవం ప్రతిష్ఠితమ్
బాలస్థానం వినాకుర్యాన్నిత్యం విధివదర్చయేత్ ॥ ౧౫

కౌతుకాదీన్యదిస్యాత్తు గౌణంముఖ్యం సమీక్ష్యచ
పూర్వరూపం నవీకృత్య ఉక్తవత్స్థాపయేత్పునః ॥ ౧౬

స్థితేహర్మ్యే ధృవేనష్టే ఉక్తద్రవ్యం సమీక్ష్యచ
గౌణంముఖ్యం సమీక్ష్యైవ గౌణంముఖ్యం సమాచరేత్ ॥ ౧౭

ముఖ్యేగౌణం నకుర్వీత ఇతి శాస్త్రేణ నిశ్చయః
స్థాపయిత్వా విధానేన బాలస్థానం సమాచరేత్ ॥ ౧ర

నరవృక్ష గజాద్యాదిమహా ....
.... ర్వతుకారయేత్ ॥ ౧౯

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే (జీర్ణాలయోద్ధరణవిధి) కర్షణాది
పునఃక్రియావిధిర్నామ ద్విపఞ్చాశో உధ్యాయః ॥

త్రి పఞ్చాశో ఽధ్యాయః
ఉత్సవనిష్కృతిః

అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి ఉత్సవస్యచ నిష్కృతిమ్
ఉత్సవే నిష్కృతించైవ తదూర్ధ్వే వక్ష్యతేమయా ॥ ౧

పటస్య లక్షణేహీనే కృతంనిష్ఫలముచ్యతే
ఉక్తవర్ణ విహీనేతు ప్రజాస్సర్వేషుసంకరమ్ ॥ ౨

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉక్తవర్ణేనలేపయేత్
సుపర్ణలక్షణేహీనే అధికేచ తథైవచ ॥ ౩

అధికేవ్యాధిముత్పన్నం అధికే అతివర్ధనమ్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన ఉక్తవత్కారయేద్బుధః ॥ ౪

అన్తస్సారం బహిస్సారం ధ్వజదండ మితిస్మృతమ్
తయోరేకం ప్రగృహ్యైవ నాచరేత్తస్య సంకరమ్ ॥ ౫

సంకరన్తు తయోర్యత్ర ఆభిచారికముచ్యతే
పరార్థంచ యథాన్యాయం గృహీతందారుణాకృతమ్ ॥ ౬

(దేవార్థం తత్ప్ర గృహ్యైవ వికర్మోభవతి నిశ్చయః ।
అజ్ఞానాత్సంగృహ్యైవ రాజ్యరాష్ట్రం వినశ్యతి ।
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన ఉక్త వద్దారుణాహరేత్ ।
అథవాదారుణా మన్యగృహీత దారుణాకృతం ।)
ఆచార్యస్యార్చకానాన్తు మహావ్యాధి ర్భవిష్యతి
వృక్షన్తు సాలదండం స్యాదేవమేవ ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౭

బహూనాంచాధిరోహణ దోషమత్ర నవిద్యతే
అన్యద్బహిశ్చసారేతు ప్రత్యబ్దన్తుపృథక్పృథక్ ॥ ౮

విపరీతాచరేద్విద్వాన్వినశ్యతి నసంశయః
మధ్యాహ్నేచాపరాహ్ణేతు పూర్వాహ్ణేచతథైవచ ॥ ౯

ధ్వజస్యైవాధిరోహణ అభిచారికమిష్యతే
తద్దోషశమనార్థాయ దేవదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౦

అబ్జాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్
ధ్వజంచ గారుడంచైవ విష్వక్సేనం సుహూయతామ్ ॥ ౧౧

ప్రదోషేనమనుప్రాప్తే ధ్వజంచైవాధిరోహయేత్
ధ్వజారోహణ కాలేతు రజ్జుభేదంభవేద్యది ॥ ౧౨

పునరన్యత్ర సంయోజ్య ధ్వజంచైవాత్ర యోజయేత్
వైష్ణవం గారుడంజప్త్వా ధ్వజదేవం ప్రణమ్యచ ॥ ౧౩

పశ్చాత్తార్క్ష్యం సమారోప్య ఉక్తవద్దేశికోత్తమః
వర్షేతథాతపేచైవ విద్యున్మారుతమేవచ ॥ ౧౪

ఏతైస్సంబాధితే తార్క్ష్యం నదోషమితికథ్యతే
పశ్చాదన్యధ్వజంసాధ్యం లబ్ధవర్ణేన లేఖయేత్ ॥ ౧౫

తద్ధ్వజంచాధివాస్యైవ సద్యశ్చైవాధిరోహయేత్
దిగ్దేవఘోషణాద్యాదినాచరేచ్ఛాస్త్ర-నిశ్చయః ॥ ౧౬

అన్యత్సర్వం యథోక్తేన కృత్వాతద్దేశికోత్తమః
అథవా ఘోషణేహీనే గానహీనే తథైవచ ॥ ౧౭

తత్తదుక్తం జపేచ్చైవ తత్తన్మన్త్రం జుహోతివై
నందీశపూజనేహీనే హేనీభేర్యాది తాడనే ॥ ౧౮

సౌరం సౌమ్యం తథాగ్నేయం పాంచభౌతికసంయుతమ్
సకృద్ధుత్వా యథోక్తేన కారయిత్వా సమాహితః ॥ ౧౯

బలిస్థానేతు చలనే తద్దిగ్దేవం ప్రణమ్యచ
తత్తత్సూక్తం సుహోతవ్యం పూర్వవచ్చాత్రనిక్షిపేత్ ॥ ౨౦

అంకురార్పణ హీనేచ తథామృద్గ్రహణేపిచ
సద్యఃకృత్వాతు మన్త్రజ్ఞః భూసూక్తం జుహుయాత్సునః ॥ ౨౧

బలిబేరస్యపతనే దీపశూన్యే తథైవచ
రుద్రసూక్తం జపేచ్చైవ జుహుయాత్పాంచభౌతికమ్ ॥ ౨౨

కృత్వా పూర్వోక్తమార్గేణ విపరీతం నకారయేత్
మృదాగ్రహణ హీనేచ హీనేకుంభ ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౨౩

వారుణం వైష్ణవంహుత్వా భూసూక్తం పాంచభౌతికమ్
ఏవంమన్త్రం సకృద్ధుత్వా సర్వంపూర్వవదాచరేత్ ॥ ౨౪

హీనేదీక్షాచ దేవేశం దేవ్యోర్హీనే తథైవచ
శ్రియమేకాంసమానీయ నయేద్దీక్షాం ప్రవర్తయేత్ ॥ ౨౫

అధవారహితందేవం కర్తాచావాహనంచరేత్
ఏతైర్ద్గోషైశ్చదేవేశం హౌత్రం మూర్త్యాది హీనకే ॥ ౨౬

వైష్ణవం విష్ణుసూక్తంచ పురుషసూక్తయుతంక్రమాత్
ఏతైస్తు జుహుయాత్తత్ర దీక్షాదేవీయుతంచరేత్ ॥ ౨౭

దుర్గాసారస్వతంచైవ అష్టాశీతిం యజేత్క్రమాత్
పశ్చాద్ధౌత్రం ప్రశంస్యైవ మూర్తీరావాహనం చరేత్ ॥ ౨౮

యదర్థం యస్యదేవస్య రక్షాంకృత్వా విచక్షణః
యావత్కర్మ సమాప్యైవ నైవేద్యం నైవకారయేత్ ॥ ౨౯

తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన సద్యశ్చైవాత్రబంధయేత్
అధవావర్తతేపూజ్య స్నపనాదీని సంభవే ॥ 30

శయనం ప్రతిసరంతత్ర సద్యశ్చైవాత్రకారయేత్
విపరీతం నకుర్వీత సర్వశాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ 3౧

బలిద్రవ్యోక్తహీనేతు శుద్ధాన్నం పాత్రేనిక్షిపేత్
సోమసూక్తం జపిత్వైవ దేవమానమ్య మన్త్రవిత్ ॥ 3౨

యధోక్తపుష్పహీనేచ గాయత్రీం వైష్ణవం జపేత్
దేవదేవం ప్రణమ్యైవ లబ్ధపుష్పం సమర్చయేత్ ॥ 33

యధోక్త సమిధోహీనే వైష్ణవంగారుడం యజేత్
లబ్ధం కృత్వాతు మన్త్రజ్ఞ దేవేశం సంప్రణమ్యచ ॥ 3౪

మధ్యాహ్నేబలిహీనేచ సాయేచోత్సవహీనకే
బలింతద్దైవరాత్రించ బలించోత్సవ హీనకే ॥ 3౫

ద్వ్యహేవర్ధయేత్కృత్వాచ ప్రాయశ్చిత్తంజుహోతివై
సభ్యాగ్నింతు పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్ ॥ 3౬

బ్రాహ్మంచ వైష్ణవంహుత్వా పౌరుషంసూక్తమేవచ
ఏవంద్వాదశపర్యాయం కాలంప్రతిసమాచరేత్ ॥ 3౭

యావత్కాలం సమీక్ష్యైవ తావత్కాలమనుక్రమాత్
శతాష్టకలశైర్దేవం స్నాపయిత్వా విచక్షణః ॥ 3౮

పంచదశస్య సూక్తస్య సకృద్ధుత్వాసమాహితః
వైఖానసాశ్చ సూత్రాద్యై అన్యసూత్ర ప్రవర్తితాః ॥ 3౯

ప్రమాదాన్మోథ మనసా యస్మాత్తస్మాచ్చకారణాత్
దేవేశస్పర్శనేచైవ మహాన్దోషోభవిష్యతి ॥ ౪౦

బోధాయనేతు సంస్పృష్టే వైష్ణవస్తుయజేద్బుధః
అపస్తంభేన సంస్పృష్టే వైష్ణవం విష్ణుసూక్తకమ్ ॥ ౪౧

(బోధాయనేతు సంస్పృష్టే వైష్ణవస్తు యజేద్బుధః)
అన్యైశ్చైవచసూత్రాద్యైః వర్తమానైర్ద్విజైరపి ॥ ౪౨

దేవస్య స్పర్శనేచైవ దేవదేవస్య శార్ఙ్గిణః
అష్టోత్తర శతైస్స్నాప్య కలశైరభిషేచయేత్ ॥ ౪౩

నిత్యాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వదైవతమ్
చండాల సూతికో దక్యా బ్రహ్మహత్యాదినాతథా ॥ ౪౪

ఆలయాన్తర్గతేచైవ స్పృష్ట్వాచైవ విచక్షణః
గర్భాలయాదీన్సమ్మృజ్య తథాప్రోక్ష్యోపలిప్యచ ॥ ౪౫

మృద్భాండాదీన్వ్యపోహ్యైవ నవాని పరిగృహ్యాచ
కాంస్యపాత్రాదికం సర్వం యథార్హం తత్రశోధయేత్ ॥ ౪౬

యన్త్ర యానాది సర్వంతు ప్రక్ష్యాళ్యైవ విచక్షణః
ధృవబేరంచ సంప్రోక్ష్య కౌతుకాదీని వర్జయేత్ ॥ ౪౭

భూషణం సర్వమాదాయ ప్రక్షాళ్యైవ విశేషతః
వాస్తుహోమం సకృద్ధుత్వా పర్యగ్నించాత్రకారయేత్ ॥ ౪౮

పౌండరీకంచ సభ్యంచ ద్వయోశ్చాత్ర పరిస్తరేత్ ।
స్థాపనోక్త క్రమేణైవ ప్రత్యేకం జుహుయాత్క్రమాత్ ।
పశ్చాత్తదుత్సవోక్తేన పునరుత్సవ మాచరేత్
లీలయాచోత్సవేదేవో సీమాన్తరగతేయది ॥ ౫౦

శుద్ధతోయేన సంస్నాప్య వైష్ణవంగారుడంయజేత్
ఆచార్య ఋత్విజాంచైవ చలనే పతనేతథా ౫౧

రక్తస్రావాది దోషైశ్చ యదితత్ర విశేషతః
బ్రహ్మసూక్తంచ హుత్వాతు ప్రాజాపత్యంసవైష్ణవమ్ ॥ ౫౨

సావిత్ర్యాష్టశతం హుత్వా పశ్చాత్కర్మసమాచరేత్
పతాకైశ్ఛత్ర పింఛాద్యైర్భినే దగ్ధే తథైవచ ॥ ౫౩

వాయుమన్త్రం సకృద్ధుత్వా పూర్వవత్సర్వమాచరేత్
గజాశ్వరథ చక్రేషు యాత్రాయానాదయస్తథా ॥ ౫౪

బ్రాహ్మణాద్యాది సర్వేషు ప్రమాదాన్మరణం యది
దేవేశం త్రైస్సమానీయ ఆస్థానే స్థాప్యమన్త్రవిత్ ॥ ౫౫

అగ్రే యవనికాంకృత్వా నృత్తగేయాది వర్జయేత్
పూర్వవస్త్రం విసృజ్యైవ అన్యత్ర పరిధాయచ ॥ ౫౬

తిలాన్వ్రీహీన్సమాదాయ బ్రాహ్మణేభ్యోదదేత్పునః
శ్రీశాస్త్రే ధర్మశాస్త్రేవా తద్దోషంతు విచార్యచ ॥ ౫౭

గురు లాఘవమాలక్ష్య తద్దోషమపహాయచ
నిష్కంవా దశనిష్కంవా తదర్ధాంశంప్రదాపయేత్ ॥ ౫౮

అర్ధనిష్కత్రయంచాపి బ్రాహ్మణేభ్యోనివేదయేత్
శుద్ధస్నానోక్త మార్గేణ దేవేశంస్నాపయేత్పునః ॥ ౫౯

నిత్యాగ్నించ పరిస్తీర్య జుహుయాత్సర్వ దైవతమ్
ఈంకారాద్యష్టాశీతించ జుహుయాద్దేశికోత్తమః ॥ ౬౦

పుణ్యాహమపి వాచ్యైవ క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ
మహాహవిః ప్రభూతంవా పశ్చాద్దేవం నివేదయేత్ ॥ ౬౧

ఏకాదిద్వాదశాబ్దంతు హీనేచైవోత్సవం యది
పూర్వోక్తేన క్రమేణైవ జుహుయాత్పునరారభేత్ ॥ ౬౨

ఉత్సవస్య దినా దూర్ధ్వం పుష్పయాగదినాదధః
ఆచార్యఋత్విజస్సర్వే సూతకాదీని సంభవే ॥ ౬౩

తస్యాశౌచం నలిప్యేత పుష్పయాగావసానకే
యధోక్తముత్సవంకుర్యా ద్విపరీతం నకారయేత్ ॥ ౬౪

వర్తమానార్చనేదేవే కాలంప్రతివిశేషతః
పంచశుద్ధిం పృథక్కృత్వా స్నానాదీన్ప్రోక్షయేద్బుధః ॥ ౬౫

శంనోదేవీరితీత్యుక్త్వా తత్రకార్యం సమాచరేత్
అథసన్ధ్యాన్తరేపూజా యది తత్ర విశేషతః ॥ ౬౬

స్నానద్రవ్యైశ్చదేవాంస్తాన్ ప్రోక్షయిత్వాసమర్చయేత్
హిరణ్య పవమానాద్యైరాపోహిష్ఠాదినాచరేత్ ॥ ౬౭

ప్రోక్షయిత్వోక్త మార్గేణ పునఃపూర్వం సమాచరేత్
విపరీతం నకుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౧౯

(కర్తాయోవైశ్య శూద్రాదిఃయజమానోభవేద్యది
కటికాది ప్రవేశేచ అర్చనాద్యాదిసంభవే)
ప్రాణాయామన్తు పూర్వాదీన్‌పంచశుద్ధిర్విచారయేత్
అత్రైవశోషణాదీన్కృత్వా సమ్యక్సమర్చయేత్ ॥ ౨౦

అనుక్తం యత్కృతం తత్రతత్‌కృతం నిష్ఫలంభవేత్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన అపోహ్యైవార్చయేద్బుధః ॥ ౨౧

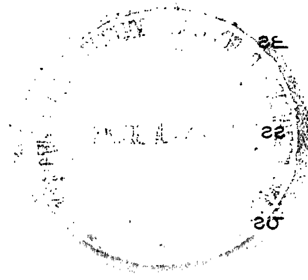
ఆస్థానేచోత్సవేచైవ అర్చయేత విశేషతః
పూర్వం మన్త్రాసనం కల్ప్య పంచశుద్ధ్యాదికారయేత్ ॥ ౨౨

కౌతుకాద్యుత్సవాద్యన్తం అర్చయిత్వాపృథక్పృథక్
పంచశుద్ధిం నకుర్వీత ఇతి శాస్త్రస్య నిశ్చయః ॥ ౨౩

చక్రన్తు బలిబేరంతు ఉత్సవాద్యాదినాపృథక్
పతితేభేదనేచైవ భిన్నేచాంగాది హీనకే ॥ ౨౪

శ్రీఘ్రంసంపూర్య మతిమాన్ దేవముద్ధృత్య చాదరాత్
దోషేతురహితం దృష్ట్వా దేవముద్ధాప్య పూర్వవత్ ॥ ౨౫

ఆస్థానే చాలయేస్థాప్య క్షమస్వేతి ప్రణమ్యచ
నిత్యస్నానోక్త మార్గేణ స్నాపయిత్వా హరింపరమ్ ॥ ౨౬

తద్దినాధిప దైవత్యం విష్ణుసూక్తం సవైష్ణవమ్
ఏతైస్తు చతురావర్త్య హుత్వాతచ్ఛాస్త్రపారగః ౨౭

యథావిధి తథాకుర్యాదుత్సవం తత్రకారయేత్
అంగోపాంగ మహాంగాది హీనేతత్ర పునఃపునః ॥ ౨౮

ధృవబేరోక్తవత్కృత్వా అన్యంకృత్వాభిచారకమ్
తస్మాత్సర్వ ప్రయత్నేన కాశ్యపాద్యుక్త వచ్చరేత్ ॥ ౨౯

యద్యద్ధ్రువం సమీక్ష్యైవ ఆస్థానేచోత్సవం యది
తథావాన్యం సమీక్ష్యైవ భోగాద్యాదీనికారయేత్ " ౩౦

ఇతిశ్రీవైఖానసే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం
వాసాధికారే ఉత్సవనిష్కృతిర్నామ త్రిపఞ్చాశో౽ధ్యాయః
వాసాధికారస్సమాప్తః
